jókai mór

CITITORII DESPRE «BIBLIOTECA PENTRU TOȚI»

Din scrisorile primite la redacție.

,,Față de îmbunătățirea mijloacelor tehnice din industrie, față de nivelul graficii românești și paralel cu dezvoltarea gustului estetic și a cerințelor maselor de cititori din țara noastră, noua îmbunătățire a prezentării «Bibliotecii pentru toți» ... ce va face o bună propa... a acestei apre...

,,Sînt învățat... De mic copil ... citit mult. Mi-am cumpărat ... timpul liber l-am ocupat întotdeauna cu lectura cărților. Citeam tot ce-mi cădea în mînă... Biblioteca mea dispune de cca. 350—400 volume. Dar ceea ce vreau să arăt este că din aceste aproape 400 de volume cel puțin 120 de volume fac parte din colecția «Biblioteca pentru toți»... Colecția are o importanță mare prin faptul că oferă maselor largi de cititori opere de seamă ale literaturii clasice și contemporane române și universale."

Lucaci Ion (Chișineu-Criș, raionul Criș, regiunea Crișana)

„Colecția dv. își merită cu prisosință titlul de «pentru toți». E un vast mozaic de valori literare, inspirat alese, prezentate grafic satisfăcător și accesibile. Prefețele în special sînt cuprinzătoare și foarte necesare pentru situarea operei și a autorului în cadrul istoric, politic și social, completînd cu amănunte biografice și referiri potrivite ceea ce se cunoaște în general sau e util să se învețe."

Vladimir Ștefănescu (Tirgoviște)

biblioteca bpt pentru toți

Vol. I și II lei 10

editura pentru literatură

303

jókai mór

biblioteca bpt pentru toți

biblioteca bpt pentru toți

jókai mór

omul de aur

**

Ilustrația copertei *N. Claudiu*

jókai mór

omul de aur

ROMAN

★ ★

TRADUCERE
DE NORAN SEVER

1965

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

JÓKAI MÓR

AZ ARANYEMBER

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1959

INSULA NIMĂNUI

(continuare)

TROPICUS CAPRICORNI

Mihály vîsli către malul celălalt şi, cînd ajunse acolo, dădu barca unui pescar s-o aibă în grijă pînă s-o întoarce din nou.

Dar, oare, avea de gînd să se mai întoarcă vreodată ?

Pînă la schelă — acolo unde domnul Fabula se chinuia să încarce corăbiile — porni pe jos, căci a vîsli împotriva curentului e o muncă din cale afară de istovitoare pentru un om care n-are dispoziţia sufletească să facă gimnastică.

Timár avea în suflet un alt şuvoi, mult mai puternic, împotriva căruia trebuia să vîslească cu toată tăria.

Terenul pe care trebuie să-l străbată era una din cele mai noi şi mai mari creaţii ale revărsărilor din regiunea Dunării de jos. Fluviul capricios rupe undeva vreun dig şi, astfel, îşi mută albia ; din an în an unul din maluri e mîncat tot mai mult, în timp ce pămîntul smuls de aici se depune pe celălalt mal unde se înalţă pămînt nou pe care, din plopii aduşi de ape încep să crească tufişuri tinere. Aluviunile aduse în fiecare primăvară pot fi recunoscute după plopii care formează parcă nişte trepte.

Prin hăţişul acesta nelocuit şi fără stăpîn se răsfiră cărări rătăcitoare : drumurile pescarilor şi ale sărmanilor tăietori de răchită. Ici-colo, prin desiş, se

zărește cîte o colibă părăsită, cu acoperișul smuls de vifor și cu pereții năpădiți de rugi de mure și vrejuri de bostan. O colibă ca asta poate să slujească drept adăpost fie vînătorului care pîndește becațele, fie tîlharului care vrea să se ferească de oameni, fie lupoaicei care se pregătește să fete.

Cufundat în gînduri, Timár mergea agale prin desișul nesfîrșit, ținîndu-și arma de cureaua petrecută peste umăr.

„...Nu-ți este îngăduit, nu se poate să te mai întorci acolo. E greu să porți toată viața, clipă de clipă, povara unei singure minciuni, darămite a două ! Două minciuni care se lovesc cap în cap ! Vino-ți în fire ! Nu mai ești copil ca pasiunile să se joace cu tine. Și-apoi poate că ceea ce simți tu nici nu e dragoste. Poftă de o clipă sau, și mai rău, trufie. Mîndria ta de bărbat se simte poate măgulită că o tînără fată a respins pe un altul tînăr, frumos și zvelt, care a cerut-o de soție și s-a aruncat de pieptul tău spunînd : „Pe omul acesta îl iubesc !" Înăbușă-ți trufia ; fata nu-l iubește pe tînărul acela pentru că-i un om de nimic. Pe tine te adoră pentru că te asemuie unui zeu. Dacă însă ar ști cine ești tu, dacă ar ști că nu ești altceva decît un șarlatan mai norocos decît celălalt, atunci te-ar mai iubi oare ?

...Și dacă totuși te-ar iubi într-adevăr, care va fi viața ta și-a ei în cazul că vei primi această dragoste ? N-o să te poți despărți de dînsa niciodată. Va trebui să-ți împarți viața în două și să umbli cu minciuna de colo-colo. Vrei oare să-ți fereci soarta în două locuri ? Despărțindu-te de oricare din ele, să te chinuie gelozia ? Să-ți păzești într-o parte dragostea, iar în cealaltă cinstea ?

...Soția ta nu te iubește, dar ți-e credincioasă ca un înger ; dacă suferi tu, suferă și ea ; iar dacă su-

feriţi amîndoi, ei bine, nu-i vina ei ci numai a ta. I-ai furat comorile, i-ai furat libertatea şi-acum vrei să-i furi credinţa pe care ţi-a jurat-o ?

...Da, dar ea n-o să afle niciodată acest lucru, şi deci n-o să sufere. La urma urmei, şi pînă acum ai petrecut o jumătate de an departe de casă pentru că aşa cere meseria de comerciant ; să colinzi plaiurile ţării şi întreaga lume în interes de afaceri. Din primăvară şi pînă toamna tîrziu vei putea sta aici şi n-o să trezeşti nimănui bănuieli, şi nimeni n-o să întrebe : „Pe unde ai umblat ? Ce afaceri ai mai făcut ?..." Dar ce se va întîmpla cu Noémi ?

...Noémi nu-i o fiinţă uşuratică, pe care azi s-o sacrifici unei pasiuni efemere iar mîine, plictisindu-te, s-o plăteşti generos ca să-şi găsească uitarea aiurea. Tatăl ei s-a sinucis. Cu inima unei fete ca ea nu-i de joacă.

...Şi dacă binecuvîntarea pe care îndrăgostiţii o aşteaptă din partea cerului se va pogorî, în ceea ce te priveşte, acolo unde n-ai chemat-o ? Ce va fi cu femeia, ce va fi cu familia la care nu ai dreptul şi care după legile omeneşti nu are drept asupră-ţi ?

...Noémi nu-i o femeie ca oricare alta ; nu te poţi purta cu ea după cum ţi-e pofta. Ea îţi cere tot sufletul, dîndu-ţi-l pe al ei în întregime. Cum vei răspunde acestei cereri ? Cum o vei scăpa din nenorocirea spre care o tîrăşti ?

...Vrei ca-n visurile tale să ai veşnic coşmarul îngrozitor al unui pruncucigaş sau al unui sinucigaş ?

...Şi-apoi, ai uitat că mai există încă o piedică : pretendentul refuzat ? Omul acela este un aventurier şiret pentru care un necaz mai mult sau mai puţin este totuna. Omul acela e în stare să te urmărească pînă la capătul lumii. Se va pune de-a curmezişul carierii şi vieţii tale ori de cîte ori vei încerca să te ridici mai sus. O să ştie să descopere tainele tale şi

te va urmări toată viaţa, te va lovi, te va ameninţa. Nu vei scăpa de el cu preţul nici unui sacrificiu. Ura lui te va urmări cu mai multă străşnicie decît dragostea celei cu care ai fost cununat la biserică. Cum vei scăpa de el ? Sau îl vei omorî tu, sau te va omorî el. Frumoasă legătură care-ţi deschide drumul spre spînzurătoare ! Şi tu, omul de aur pe care-l cinsteşte toată lumea, căruia i se acordă toate onorurile tu, omul pe care toţi îl socotesc un model de virtute şi dărnicie, îţi alegi acest drum care te va face să fii tîrît în faţa tribunalului şi acuzat într-un proces penal."

Timár îşi şterse fruntea îmbrobonată de sudoare şi îşi scoase pălăria pentru ca boarea călduţă a vîntului primăvăratic să-l scape de năduşeala chinuitoare. Încerca să se apere răspunzînd acestui aspru rechizitoriu : „...Dar oare mie nu-mi este îngăduit să mă bucur de viaţă ? De aproape patruzeci de ani n-am făcut altceva decît să mă scol în zori şi să mă culc în miez de noapte, trudind fără încetare... Pentru ce ? Pentru ca alţii să aibă linişte iar eu, doar eu să nu am ?...

...De ce sînt nefericit sub acoperişul propriei mele case ?

...Nu merit oare să fiu iubit ? N-am dăruit o dragoste fierbinte aceleia care mi-e soţie ? N-am iubit-o şi mai tîrziu ? N-am fost oare deznădăjduit cînd mi-am dat seama că faţă de mine e indiferentă şi că nu mă iubeşte ?

...I-am luat averea ? Nu, nu-i adevărat ! Am salvat-o de dragul ei. Dacă atunci cînd am găsit-o, aş fi predat-o tutorelui, ei bine, averea ar fi fost pierdută, iar Timéa ar fi trebuit să cerşească la porţile altora. Aşa, tot ce a fost al ei acum este tot al ei. Eu nu mi-am păstrat altceva decît hainele care-mi acoperă trupul. De ce să fiu socotit hoţ ?!

...Noëmi mă iubeşte şi dragostea ei e trainică. Mă iubeşte de cînd m-a văzut întîia oară...

...Fi-va oare fericită dacă n-o să mă mai întorc niciodată ?

...Nu se va stinge de deznădejde dacă o să dispar pentru totdeauna din calea ei ? Dacă n-o să mă mai întorc niciodată, n-o voi împinge oare de-a dreptul în ghearele sinuciderii ?

...Oare nu aici, pe această insulă, departe de lume, unde nu stăpînesc legile societăţii, nici canoanele bisericeşti, ci doar natura călăuzeşte simţămintele fireşti, sălăşluieşte adevărata fericire pe care nebunia lumii a zvîrlit-o fără să-şi dea seama ce pierde ?

...Şi-apoi de ce să mă frămînt din pricina acelui aventurier nevolnic care ne stă în cale ? E un om care nu urmăreşte decît banii. Or, bani am. Îl plătesc şi-o să dispară pentru totdeauna. De ce să-mi fac gînduri din cauza lui ?"

Adierea vîntului de primăvară începu să şoptească printre crengile plopilor tineri.

La o cotitură a cărării se ivi deodată o colibă de nuiele a cărei uşă era acoperită cu rugi de mure ce se legănau în bătaia vîntului. Timár îşi şterse fruntea şi îşi puse pălăria pe cap.

Glasul împăciuitor începu iarăşi :

...Adevărul e că acum n-ai nici o bucurie pe pămînt. Viaţa ta e searbădă şi tristă, dar eşti la adăpost de orice griji. Seara, cînd îţi pleci capul pe pernă, îţi spui : «A mai trecut o zi fără nici o bucurie» ; şi adaugi : «A fost o zi liniştită. N-am făcut nimănui nici un rău.» Ei bine, dai tu această linişte pe bucurii care-ţi vor măcina viaţa ?"

Glasul apărării nu se lăsă mai prejos :

„...Dar, cine îndrăzneşte să spună că a iubi e un păcat şi a suferi e o virtute ? Cine a văzut vreodată pe cei doi îngeri care, zice-se, unul stă la dreapta

Tatălui, şi scrie numele celor care au suferit şi s-au veştejit, iar celălalt la stînga lui scriind în cartea neagră pe cei care au iubit şi au îndrăznit să fie fericiţi ?"

Deodată două împuşcături răsunară undeva în apropiere şi două gloanţe zburară pe deasupra capului lui Mihály, şuierînd sinistru, ca ţiuitul viespei sau ca sunetul harpei morţii ; pălăria, străpunsă în două locuri sări cît colo într-un tufiş.

Ambele împuşcături porniseră din coliba dărăpănată.

În prima clipă, spaima îl vlăgui parcă de toate puterile ; cele două împuşcături veniseră ca un răspuns la gîndurile sale tainice. Îl cuprinse groaza. În clipa următoare însă, acest sentiment făcu loc unei furii de nedescris. Smulse arma de pe umăr, trase cocoaşele şi se năpusti furios spre coliba din care fumul împuşcăturilor se prelungea printre frunze.

În faţa ţevilor armei sale apăru un om îngrozit : Krisztyán Tódor. În mîna dreaptă ţinea încă pistolul din care descărcase cele două focuri iar mîna stîngă şi-o dusese în dreptul capului ca pe o pavăză. Tremura atît de tare, că părea zgîlţîit de friguri.

— Va să zică, tu ai tras ? izbucni Mihály. Tu !

— Fie-ţi milă ! şopti nenorocitul scăpînd arma şi împreunîndu-şi mîinile ca pentru rugăciune ; genunchii i se îndoiseră şi abia mai putea să se ţină pe picioare ; chipul lui căpătase o paloare cadaverică, iar ochii îşi pierduseră orice strălucire. Părea mai mult mort decît viu.

Timár îşi reveni. Groaza şi mînia îl părăsiră. Lăsă arma în jos.

— Apropie-te ! spuse el, liniştit.

— Nu îndrăznesc ! şopti celălalt, lipindu-se de zidul colibei. O să mă omorîţi.

— Nu-ţi fie teamă ! N-o să te omor — spuse Timár şi descărcă arma în aer. Iată-mă dezarmat ca şi tine. Acum n-are de ce să-ţi mai fie teamă.

Tódor mai mult se tîrî decît ieşi din colibă.

— Ai vrut să mă omori ! spuse Timár. Nenorocitule ! Te compătimesc !

Tînărul criminal nici nu îndrăzni să ridice capul.

— Krisztyán Tódor ! Eşti încă tînăr şi ai vrut să devii ucigaş. N-ai reuşit însă. Părăseşte drumul pe care ai apucat. Nu te-ai născut om rău, dar viaţa te-a înrăit. Cunosc povestea vieţii tale şi de aceea te iert. Ai însuşiri pe care însă le foloseşti rău. Ce-ai devenit ? Un vagabond şi un vîntură-lume. Spune : îţi place viaţa asta ? Cu neputinţă să-ţi placă ! Începe altă viaţă. Vrei să-ţi fac rost de o slujbă din care, datorită calităţilor pe care le ai, vei putea trăi ca un om cinstit ? Am relaţii şi-mi stă în putere să fac acest lucru pentru tine. Dă-mi mîna !

Tînărul căzu în genunchi în faţa celui pe care cu cîteva clipe înainte voise să-l ucidă şi, apucînd cu amîndouă palmele mîna ce-i fusese întinsă o acoperi de sărutări, plîngînd în hohote.

— O, domnule, sînteţi primul om care vorbeşte cu mine în felul ăsta. Lăsaţi-mă să îngenunchez în faţa dumneavoastră. De cînd m-am trezit pe lumea asta, am fost mereu hăituit ca un cîine de la o uşă la alta ; fiecare îmbucătură a trebuit să mi-o cîştig prin înşelătorie, furt şi linguşeli ; nimeni nu mi-a întins vreodată mîna, afară de cei care erau şi ei decăzuţi ca mine şi mă tîrau pe un drum greşit. Am trăit o viaţă ruşinoasă, plină de minciuni şi de hoţii, aşa că acuma trebuie să mă feresc de toţi pe care i-am întîlnit în calea mea. Şi iată că dumneavoastră îmi întindeţi mîna, dumneavoastră, omul pe care de zile întregi îl pîndesc pentru a-l ucide. Tocmai dumneavoastră vreţi să mă scăpaţi de mine însumi ? Lăsa-

ţi-mă să îngenunchez la picioarele dumneavoastră şi, stînd în genunchi, să vă ascult poruncile.

— Ridică-te ! Nu-mi plac asemenea gesturi. Lacrimile unui bărbat mi s-au părut totdeauna suspecte.

— Aveţi dreptate — se tîngui Krisztyán Tódor. Mai ales în ochii mei. Sînt doar un vestit măscărici căruia dacă i se dă o groşiţă să plîngă, plînge la comandă. Am ajuns să nu mai fiu crezut chiar dacă plîng cu adevărat. Iată, am terminat.

— Cu atît mai bine cu cît nu am de gînd să-ţi ţin nici un fel de predică ci să-ţi vorbesc despre o foarte prozaică chestiune de afaceri. Mi-ai vorbit despre legăturile dumitale cu banca Scaramelli şi pomeneai despre un drum în Brazilia.

— Domnule, în tot ce am spus nu era nici un dram de adevăr.

— Ştiu. Va să zică n-ai nici un fel de relaţii cu banca aceea.

— Am avut, dar s-au rupt.

— Ai fugit sau ai fost dat afară ?

— Fugit.

— Cu bani ?

— Cu... trei-patru sute de forinţi.

— Să zicem că au fost cinci sute. Eşti dispus să duci suma asta înapoi patronului dumitale cu care eu am unele relaţii ?

— Nu vreau să rămîn la Scaramelli.

— Şi drumul... în Brazilia ?

— V-am spus minciuni şi numai minciuni ; din Brazilia nu se aduce nici un fel de lemn pentru corăbii.

— Mai ales lemn din speciile pe care mi le-ai înşirat ; printre ele erau şi plante medicinale şi colorante.

Tódor zîmbi.

— Aşa e. De fapt am vrut să încerc să vînd unui vărar pomii de pe „Insula nimănui", pentru a pune mîna pe niscaiva bani. Dar Tereza mi-a ghicit gîndul.

— Va să zică nu pentru Noémi ai venit pe insulă ?

— O ! Nici vorbă ! Am cîte o nevastă în fiece ţară.

— Hm ! făcu Timár. Uite ce-i. Ştiu o slujbă foarte bună pentru dumneata în Brazilia. Poţi căpăta un loc la o agenţie comercială unde se cere să cunoşti limba maghiară, germană, italiană, franceză şi spaniolă.

— Ştiu să scriu şi să vorbesc în toate limbile pe care le-aţi înşirat.

— Mi s-a spus că mai cunoşti şi greaca, şi turca, şi polona. Eşti un om înzestrat cu o inteligenţă deosebită. Aşadar, o să-ţi fac rost de o slujbă la agenţia aceea unde însuşirile dumitale vor fi răsplătite din plin. Agenţia de care ţi-am pomenit îţi va plăti un salariu de trei mii de dolari în afara procentelor eventuale ce-ţi vor reveni din cîştig, procente care vor depinde numai de dumneata să fie cît mai mari.

Krisztyán Tódor rămase înlemnit. O recunoştinţă fără margini îl copleşise dar, obişnuit să creadă că tot ce făcea el era socotit drept minciună, nu îndrăzni să arate ceea ce simţea de teamă ca Timár să nu-l învinuiască de prefăcătorie.

— Domnul meu ! Nu cumva glumiţi ?

— Nu-mi arde de glumă în clipele astea. E foarte simplu : ai vrut să mă omori şi prin urmare vreau să-mi păzesc viaţa. De omorît nu pot să te omor fiindcă ar însemna să-mi încarc sufletul cu un păcat de moarte. Deci trebuie să te ajut să devii un om cinstit. Iată pavăza mea. Dacă o să fii fericit înseamnă că şi eu, la rîndul meu, pot să colind fără

teamă prin pădure. Cred că mă înţelegi. Şi pentru a dovedi că propunerea mea e sinceră, iată portmoneul meu. Ia-l. În el o să găseşti bani să-ţi plăteşti drumul pînă la Triest şi pe deasupra o sumă destul de bunicică, aşa că nu mă îndoiesc că o să-ţi rămînă cu ce să-l despăgubeşti pe Scaramelli. Pînă să ajungi dumneata la Triest, fii încredinţat că scrisoarea mea va fi în mîinile lui Scaramelli care o să-ţi spună ce ai de făcut. Iar acum putem să plecăm fiecare la treburile lui.

Mîinile lui Tódor tremurau strîngînd la piept portmoneul.

Mihály îşi ridică de jos pălăria străpunsă de gloanţe.

— Şi-acum poţi să socoteşti aceste două împuşcături după cum îţi place. Dacă au venit din partea unui ucigaş de rînd, va trebui să ai în vedere că nu-i bine să ne întîlnim în locuri unde domnesc legile ; dacă însă socoteşti că au venit din partea unui cavaler jignit, atunci e bine să ştii că la întîlnirea următoare e rîndul meu să trag.

Krisztyán Tódor îşi sfîşie cămaşa în dreptul inimii şi izbucni pătimaş :

— Să trageţi drept aici dacă o să mai apar vreodată în faţa ochilor dumneavoastră. Să mă împuşcaţi ca pe un cîine turbat ! Şi, ridicîndu-şi pistolul descărcat, îl puse în mîna lui Mihály : să mă împuşcaţi cu propriul meu pistol drept în frunte dacă o să mă mai întîlniţi undeva în calea dumneavoastră. Să ochiţi şi să trageţi fără să mai întrebaţi şi fără să mai spuneţi nimic !

Tódor nu se lăsă pînă nu-l convinse pe Timár să primească pistolul şi să-l vîre într-unul din buzunarele genţii de vînătoare.

— Adio ! spuse Timár şi plecă depărtîndu-se.

Tódor rămase cîteva clipe locului privind în urmă-i apoi, deodată, începu să alerge după dînsul.

— Domnul meu ! Încă un cuvînt, vă rog. Datorită dumneavoastră sînt pe cale de a deveni un om nou. Daţi-mi voie, dacă vreodată o să vă scriu vreo scrisoare, să-mi încep rîndurile cu cuvîntul „tată". Ură şi dezgust a însemnat pentru mine pînă azi acest cuvînt. Lăsaţi-mă să-l rostesc de acum înainte cu bucurie şi cu încredere. Tată ! Tată !

Pe neaşteptate, Tódor sărută pătimaş mîna lui Mihály şi în clipa următoare se făcu nevăzut în primul tufiş ; ascunzîndu-se de privirile lui Timár, se aruncă cu faţa în jos pe iarbă şi începu să plîngă.

Plîngea cu adevărat.

Sărmana copilă rămase multă vreme lîngă salcîmul sub care se despărţise de Timár. Tereza porni s-o caute şi, găsind-o, se aşeză lîngă ea pe iarbă ; îşi luase andrelele mai mult ca să-şi facă de lucru. Deodată Noémi tresări speriată :

— Ai auzit, mamă ?... Pe malul celălalt... două împuşcături.

Ascultară cu luare aminte. În aerul învăpăiat stăruia o linişte nefirească.

— Încă două ! Mamă, ce-o fi ?

Tereza încercă s-o liniştească :

— Cine ştie ? Or fi niscai vînători, fetiţa mea.

Dar Noémi pălise, făcîndu-se albă ca florile salcîmului ce-şi întindea ramurile deasupra capetelor lor. Frîngîndu-şi mîinile cu deznădejde, îşi apăsă inima care zvîcnea. Şopti tremurînd :

— Nu ! Nu ! N-are să se mai întoarcă niciodată.

Şi deodată îi păru rău, nespus de rău că nu rostise cuvîntul acela scurt, acel „tu" pe care Timár i-l ceruse cu atîta stăruinţă.

. . . .

— Domnule Fabula ! se adresă Timár omului său de încredere. Anul ăsta n-o să mai ducem grîu în susul Dunării, nici la Győr, nici la Komárom.

— Păi ce drac' facem cu el ?

— Îl măcinăm aici ; avem două mori de rîu şi mai închiriem vreo treizeci pe Dunăre. Cred că toate la un loc or să răzbească.

— Bine, dar ca să vindem atîta făină ne-ar trebui o prăvălie cît toate zilele.

— O s-avem şi prăvălie. Încărcăm sacii pe vase mici, pe care apoi le remorcăm la Károlyvár ; de acolo, cu care trase de boi, îi ducem la Triest. Din portul Triest o corabie va duce făina în Brazilia.

— În... Brazilia ? se sperie domnul Fabula. Apoi aflaţi de la mine că acolo nu mă duc.

— Nici nu mă gîndesc să te trimit pe dumneata, stimate domn Fabula, o să meargă altcineva. Îndatoririle dumitale se sfîrşesc la Triest. Ai să te îngrijeşti doar de măcinat şi de transport ; o să încunoştiinţez administratorii mei şi morarii că, de azi încolo, cît timp o să lipsesc eu, dumneata o să conduci totul în numele meu aşa cum vei crede de cuviinţă.

— Vă mulţumesc cu profund respect — spuse domnul Fabula şi ieşi din biroul domnului Levetinczy, clătinînd din cap.

— Asta-i curată nebunie ! zise el încet, totuşi destul de tare ca să audă şi alţii. Auzi dumneata, să trimită făină din Ungaria tocmai la dracu-n praznic, în Brazilia !? Apăi eu ştiu unde vine Brazilia asta ! Că doar atîta lucru am învăţat şi eu la geografie cu onorabilul meu profesor, domnul Onodi. Capitala ţării e Rio de Janeiro. Din Brazilia ne vine bumbacul, tutunul, zahărul şi cafeaua. Acolo se găsesc cele mai vestite mine de diamant. Locuitorii ţării sînt indieni, portughezi, olandezi, englezi şi nemţi. Ce caută un ungur să-şi vîre coada, tam-nisam, între neamurile astea ?

Ba, colac peste pupăză, să le care şi făină ! Să ducă făină într-o ţară unde sînt păduri întregi cu copaci pe care dacă-i tai curge din trunchiul lor făină gata cernută, ba şi griş. Iar în alte păduri, de crengile pomilor atîrnă pîini gata făcute, aşa că n-ai nevoie decît să le culegi şi să le bagi la cuptor. Să trimiţi făină într-o ţară ca asta, tocmai peste ocean ?! În primul rînd că mucezeşte dracului înainte de a ajunge. Apoi, cine s-o cumpere ? Iar în al treilea rînd Timár o să primească banii cînd mi-oi vedea eu ceafa ! Ce, pe-acolo umblă perceptorul şi poştaşul ? Ce mai tura-vura, asta-i o bazaconie nemaivăzută din partea domnului Levetinczy. Te pomeneşti însă că pînă la urmă toată lumea o să rămînă cu gura căscată ; cine ştie ce minunea dracului iese de aici, aşa cum a ieşit din toate nebuniile care i-au trăznit prin cap stăpînului. Te pomeneşti că în locul făinii, corabia o să vie plină cu pulbere de aur. Hm ! Dar oricum o să fie, tărăşenia asta e nebunie curată !

Fostul timonier avea întru totul dreptate. De altfel, şi Timár însuşi era de aceeaşi părere cu el.

Făcînd acest transport risca să piardă o avere de 100.000 forinţi.

Ideea de a trimite grîu nu-i venise însă aşa, peste noapte. De multă vreme îl chinuia acest gînd. De ce adică el, comerciant ungur, să nu pună la cale o afacere pe picior mare, în loc să remorcheze la nesfîrşit corăbii, să facă pe negustorul de grîne sau să reuşească — printr-o fericită întîmplare, cîştigînd încrederea unor înalţi demnitari — să îndrepte spre moşia lui vreunul din canalele prin care se scurg cheltuielile ţării, ori să ia în arendă domenii erariale [1] pe preţ de nimic ori (aşa, ca un ciubuc) din „nobilă" pasiune să dea împrumuturi din cînd în cînd, cu cincizeci la sută,

[1] Domenii ce aparţineau şambelanilor.

unor magnați strîmtorați, cîștigînd din toate astea un amărît milionaș pe lîngă celelalte ? De ce, în loc să facă această negustorie măruntă, comerciantul maghiar n-ar încerca și o altfel de carieră, afaceri pe picior mare, îndrăznețe, cuprinzătoare ? Oare nu era posibil să se lanseze pe piața mondială un articol indigen renumit cu care industria maghiară să poată face față oricărei concurențe ?

Planul lui Timár în problema comerțului cu țările străine fusese chibzuit încă de mult. De aceea își perfecționase morile și comandase armatorilor din Triest un vas comercial. Dacă trecuse atît de repede la executarea planului, lucrul acesta se datora numai Noémiei. Întîlnirea cu Krisztyán Tódor îl determinase să-și pună de îndată planul în aplicare : principalul era să pună între el și Tódor întreg globul pămîntesc.

Cei care în săptămînile următoare îl văzură pe Timár preocupat de afacerea urgentă pe care o plănuise, cei care-l văzură alergînd de la o moară la alta și de acolo la vasele sale, grăbindu-le plecarea de îndată ce erau încărcate, cei care-l văzură îngrijindu-se el însuși de fiecare transport, își spuneau în gînd : „Ăsta, da, om de afaceri ! E bogat ! Are directori, agenți, comisionari, controlori, vătafi, administratori și totuși, uite că el le face pe toate ca cel mai nevrednic și mai pricăjit negustoraș. Ăsta știe ce-nseamnă adevăratul negoț !"

(Să fi știut ei de ce făcea Timár toate astea !)

Peste trei săptămîni, prima corabie încărcată ochi cu făină ungurească era la cheiul portului Triest, gata să-și ridice ancora. Corabia se numea „Panonia".

Era o goeletă frumoasă, cu trei catarge. Domnul Fabula, care se ocupase cu încărcarea ei, nu se mai sătura privind-o.

Timár nu văzuse vasul și nici măcar nu se duse la Triest să asiste la plecarea lui. În ultimele săptămîni

stătuse tot timpul la Panciova şi la Levetinc. Întreaga afacere se făcea în numele firmei Scaramelli ; Timár avea motivele sale ca numele lui să nu fie amestecat. Comunica doar prin scrisori cu Scaramelli, mandatarul său.

Într-una din zile primi de la Krisztyán Tódor o scrisoare ; de îndată ce o deschise, îl cuprinse mirarea. Într-însa se găseau bani. O bancnotă de o sută de forinţi. Scrisoarea avea următorul cuprins :

„Tată !

Cînd veţi citi scrisoarea mea, eu voi fi în largul mării pe puntea minunatei corăbii «Panonia», ca agent pentru Brazilia al casei Scaramelli. Vă trimit mulţumirile mele şi cea mai vie recunoştinţă pentru recomandaţia dumneavoastră generoasă. Banca mi-a achitat salariul pe două luni înainte. Din banii primiţi, vă trimit o sută de forinţi, rugîndu-vă să fiţi atît de bun şi să daţi această sumă birtaşului de la «Corabia albă» din Panciova. Cîndva am trecut pe-acolo şi am rămas dator acestui om sărac şi cinstit cu banii pe care îi trimit acum mulţumindu-i. Cerul să vă binecuvînteze pentru bunătatea pe care mi-aţi arătat-o.“

Timár respiră uşurat. Tódor s-a îndreptat ! Îşi reaminteşte de vechile sale datorii şi le achită cu bani cîştigaţi prin muncă cinstită.

Ce bucurie înălţătoare te poate cuprinde la gîndul că ai salvat un om pierdut !

Să-ţi salvezi duşmanul care a vrut să-ţi ia viaţa ! Să-l redai vieţii, lumii, cinstei ! Dintr-un escroc fără pereche, să faci un om cinstit, să scoţi şi să cureţi bobul de mărgăritar căzut în noroi ! E o virtute demnă de epoca primilor creştini. Ai un suflet nobil !

Asta, dacă glasul acela acuzator, venit din adîncul conştiinţei sale, n-ar spune altceva :

„Eşti un ucigaş ! Te bucuri nu fiindcă ai salvat un om, ci pentru că ai scăpat de un om. Iar dacă ţi s-ar da de veste că «Panonia» ta a fost surprinsă în largul oceanului de un tornado[1] de primăvară şi s-a scufundat cu făină şi cu oameni cu tot, te-ai bucura şi mai mult. Acum nu ţi-e gîndul nici la morărit, nici la cîştig şi pierderi, ci te gîndeşti la mlaştinile fluviilor Amazon şi La Plata, de unde, în fiecare vară, ca un duh pustiitor şi înfricoşător, ies din smîrcuri frigurile galbene care pîndesc pe noul-venit ca un tigru şi cărora şaizeci din o sută de oameni le cad jertfă. Doar-doar s-o număra şi Krisztyán Tódor printre cei căzuţi !

Eşti un ucigaş !

Sau s-ar putea întîmpla ca omul acesta uşuratic şi iute, în ţara aceea unde pasiunile sînt atît de violente, să cadă victimă tripourilor sau creolelor cu priviri vrăjite, şi să înceapă să fure, să risipească banii ce i s-au încredinţat, să devină hoţ şi să încerce să dispară pentru totdeauna. Astfel va fi mort pentru tine şi pentru ceilalţi cunoscuţi ai lui. Da, din cauza asta te bucuri dinainte !

Eşti un ucigaş !"

Într-adevăr, Timár simţea o bucurie asemănătoare aceleia pe care o simte cel care a izbutit să-şi omoare adversarul. O bucurie adumbrită însă de mustrări de conştiinţă şi de îngrijorări viitoare.

Din ziua aceea Timár se schimbă atît de mult că abia îl mai puteai recunoaşte. Omul acesta, altădată atît de cumpătat în tot ce făcea, trăda un fel de nelinişte cu totul neobişnuită ; dădea ordine contradictorii, iar peste un ceas uita ce poruncise ; dacă se întîmpla să plece undeva, se întorcea de la jumătatea drumului ; începu să lase baltă afacerile, dînd impresia că nu se

[1] Ciclon.

sinchiseşte de nimic, oricît de important ar fi ; altădată, dimpotrivă, se necăjea foc şi se certa cu toată lumea pentru un fleac.

Uneori era văzut pe malul Dunării plimbîndu-se ceasuri în şir cu privirile în pămînt ca un om care, aproape nebun, începe să fugă de semenii săi. Alteori se încuia în cameră şi stătea toată ziua acolo fără să primească pe nimeni. Scrisorile care-i soseau din toate colţurile ţării zăceau îngrămădite şi nedesfăcute pe masă.

Omul acela cu o minte atît de ageră şi în veşnică frămîntare nu mai putea să se gîndească decît la fata cu părul de aur pe care ultima dată o văzuse acolo, pe malul insulei, sprijinindu-şi mîna pe trunchiul copacului şi lăsîndu-şi capul pe braţ. Nici el nu ştia ce face : într-o zi se hotăra să se întoarcă la dînsa ; în ziua următoare să n-o mai revadă niciodată.

Începuse să devină superstiţios. Aştepta semne cereşti sau semne care să i se arate în vis pentru a-i da să-nţeleagă ce trebuie să facă. Dar în visurile sale Timár vedea mereu chipul ei, uneori fericit, alteori îndurerat ; din cauza acestor visuri deveni şi mai nebun. Iar cerul nu-i trimitea nici un semn.

Într-una din zile luă hotărîrea să redevină omul de altădată ; să-şi vadă de treburi şi de afaceri, socotind că munca istovitoare îi va potoli zbuciumul.

Se aşeză deci lîngă mormanul de scrisori şi începu să le deschidă pe rînd.

Îşi dădu seama însă că nici munca asta nu-i foloseşte la nimic : cînd ajungea la sfîrşitul scrisorii, uita începutul.

Mai degrabă ar fi vrut să citească şi să-şi dea seama ce-i scris în ochii aceia albaştri...

Deodată însă, dînd peste una din scrisori care era mai grea decît celelalte, inima prinse să-i bată mai

tare. Pe plic recunoscu scrisul. Era scrisul Timéii... U fior rece îi alergă prin vine.

Iată semnul trimis din cer !

Scrisoarea aceea sosise anume parcă să-i limpezeasc sufletul !

Îi scria Timéa, ființa aceea bună ca un înger, soți lui cinstită și credincioasă. Un singur cuvînt ginga din partea ei ar fi deajuns pentru a-l cîștiga pe Timá așa cum e de ajuns uneori o singură șoaptă pentru trezi pe cineva din visare. Scrisul acela cunoscut ca îi reamintea imaginea strălucitoare a chipului ei d martiră îl chema parcă să devină cel de altădată.

Dar ce conține oare plicul că-i atît de greu ? N cumva o gingașă surpriză sau vreo amintire ? Da, ast trebuie să fie ! Doar mîine e ziua de naștere a soțulu Oh ! Scrisoarea aceasta minunată va fi o amintire d neuitat.

Cu cîtă gingășie deschise plicul, rupînd pecetea. Î prima clipă nu știu ce să mai creadă văzînd că din pli căzuse cheia de la biroul său. Deci acesta era obiect cel greu !

Citi :

„Dragul meu soț !

Ai uitat cheia în sertarul biroului. De teamă ca n cumva să te neliniștești din cauza ei, ți-o trimit. Dum nezeu să te binecuvînteze.

Timéa."

Nici un cuvînt mai mult !

Timár uitase cheia în sertarul biroului în noapte cînd se întorsese acasă pe ascuns și fusese tulburat d cuvintele Athaliei.

Nu-i trimitea nimic în afară de cheia aceea ! Nimi altceva decît cîteva cuvinte reci ! Dezamăgit, lăsă să-i cadă scrisoarea din mînă. Și, deodată, un gînd îngrozi

tor îi fulgeră prin minte. Dacă Timéa găsise cheia în sertarul biroului, probabil că s-a uitat şi în sertar. Femeile sînt curioase din fire şi asemenea lucru era de aşteptat... Iar dacă scotocise prin sertar, atunci, fără doar şi poate, descoperise şi anumite lucruri pe care, desigur, le cunoştea... Valorificînd comoara lui Ali Ciorbadji, Timár fusese prevăzător : unele capodopere nu le scosese spre vînzare, deoarece ajungînd pe piaţă, puteau trezi bănuieli. Tot din cauza asta vînduse diamantele separat, scoţîndu-le din piesele în care fuseseră incrustate.

Între giuvaeruri se afla şi un medalion cu diamante pe margine, care cuprindea un portret în miniatură înfăţişînd o tînără femeie, ale cărei trăsături semănau foarte mult cu ale Timéii. De îndată ce îl văzuse, Timár bănuise că e portretul mamei Timéii — grecoaică de origine. Dacă soţia lui găsise medalionul în sertarul său, aflase totul. Recunoscînd portretul mamei sale, înţelesese fără îndoială că giuvaerul aparţinuse tatălui ei ; mai departe nu era greu de ghicit că bijuteriile părintelui său ajunseseră în mîinile lui Timár. Putuse deci cu uşurinţă să depene toate întîmplările, descoperind prin ce minune Timár devenise bogat peste noapte şi cum se căsătorise cu ea datorită propriilor ei comori.

Dacă Timéa fusese curioasă, însemna că aflase tot şi-n cazul acesta nu mai putea avea decît dispreţ pentru soţul ei.

Oare cuvintele scrisorii şi trimiterea cheii nu dovedeau tocmai acest lucru. Nu cumva, trimiţînd cheia, Timéa voia să spună : „Acum ştiu cine eşti ?"

Încotro s-o apuce ? În susul sau în josul Dunării ? Scrisoarea Timéii îl făcu să se hotărască : în jos.

De-acum îi era indiferent ce se va mai întîmpla, deoarece era demascat. În faţa ei nu mai putea să joace ca altădată nici rolul „omului de aur", nici al

omului generos, darnic sau filantrop. Masca îi fuses smulsă şi acum Timéa ştia cine-i Timár. Aşadar pute să alerge în jos. Luă hotărîrea să se întoarcă pe insulă Şi totuşi nu voia să plece ca un învins.

Îi scrise Timéii cerîndu-i ca pe timpul absenţe sale îndelungate să preia toate scrisorile ce vor sosi l Komárom pe numele lui, să le deschidă, să ia legătură cu avocatul său şi cu mandatarul său dacă v crede de cuviinţă, iar dacă era nevoie să dea dispoziţii, atunci să hotărască cu depline puteri în numele lui ; îi dădea dezlegare să emită mandate, să încaseze bani şi să facă plăţi aşa cum socotea ca de cuviinţă totodată îi trimise înapoi cheia de la birou s-o aibă l îndemînă dacă i-ar trebui ceva documente sau contracte.

Juca totul pe o singură carte.

Simţind că Timéa era gata-gata să-i afle taina, împingea el însuşi pe drumul cel bun, doar-doar n- să mai descopere nimic. Bănuiala are nevoie de ap tulburi şi de întuneric, ca şi ochii bufniţei ; la lumin însă, ca şi bufniţa, nu mai vede bine.

Terminînd scrisoarea dădu îndrumările necesare inspectorilor de teren, anunţîndu-i că va pleca într- călătorie îndelungată dar fără să le spună unde şi c scrisorile care altădată i le adresau lui, să fie trimise la Komárom pe numele soţiei sale.

Tîrziu, către seară, plecă la Levetinc, într-o căruţă ţărănească pe care o închiriase. Voia să i se piardă urma, de aceea nu călătorea cu trăsura şi caii săi.

Cu cîteva zile mai înainte era încă superstiţios şi aştepta semne tainice din partea cerului, semne din partea elementelor naturii care să-i arate calea. Acum nu mai lua seama la nimic ; hotărîrea de a pleca pe insulă era luată.

Numai că semnele cerului și elementele naturii începură să se grăbească întîmpinîndu-l cu prevestiri rele ce voiau parcă să-l înfricoșeze, ba chiar să-l întoarcă din drum.

Spre seară, cînd începură să se zărească șiragurile lungi ale plopilor de pe malul Dunării, un fel de pată roșie-cenușie ca un nor se ivi deodată pe cer, rostogolindu-se cu repeziciune spre Dunăre. La început, căruțașul sîrb se închină oftînd adînc, cînd însă văzu că nu era de glumă cu vălătucul ce se apropia, uită de orice evlavie și începu să înjure de mama focului.

— Vin țînțarii din Galamboc [1] !

Aceste vietăți diavolești, mai numeroase decît nisipul mării, locuiau acolo în văgăunile stîncilor din Galamboc ; uneori își luau zborul și se prăvăleau ca niște nori întunecați peste întinsuri și era vai și-amar de toate ființele pe care le întîlneau în calea lor.

Cît ai clipi, norul de țînțari acoperi cîmpia pe care Timár trebuia s-o străbată. Gîngăniile acelea mărunte și înarmate cu ace se năpustiră asupra celor doi cai, năpădindu-le ochii, urechile și nările. Bietele dobitoace se înspăimîntară așa de rău că nu mai puteau fi strunite ; sforăind întoarseră căruța spre nord-vest și începură să galopeze ca scăpate din pușcă. Timár se hotărî să sară din căruță ; saltul fu îndemînatic și norocos. Nu-și rupse nici mîinile, nici picioarele ; caii, cu căruță cu tot, se pierdură în zare.

Dacă ar fi ținut seama de semne, ei bine, din întîmplarea asta ar fi putut să înțeleagă că trebuie să facă calea întoarsă.

Era însă hotărît și încăpățînat și-apoi, o dată ce pornise pe drumul ăsta, nu mai avea rost să ceară ajutorul divinității. Ținea morțiș să ajungă pe insulă.

[1] Musca columbacă.

Noémi îl atrăgea într-acolo, iar Timéa îl împingea şi ea în aceeaşi direcţie.

Inima, polul nord şi voinţa, polul sud, îl îndemnau să nu se abată din drum.

După ce sări din căruţă scăpînd teafăr, porni grăbit spre pădurea de plopi de pe malul Dunării. Puşca îi rămăsese în căruţă deoarece, în grabă, uitase s-o ia. Îşi tăie deci o bîtă groasă dintr-o salcie ce creştea în tufăriş, ca să aibă o armă. Apoi, cu ajutorul ei, începu să-şi dibuie drumul prin desiş. Curînd însă se rătăci. Noaptea îl prinse acolo ; cu cît pribegea mai mult, cu atît se încurca mai tare în desiş, astfel că, într-un tîrziu, dînd peste o colibă de nuiele, se hotărî să rămînă acolo peste noapte. Făcu un foc din vreascurile ce se aflau peste tot ; spre norocul lui, în clipa cînd sărise din căruţă, avea agăţată de gît geanta de vînătoare în care se aflau ceva merinde. Aşa că se apucă să prăjească pîine şi slănină.

În geantă mai găsi încă ceva : acel pistol cu două ţevi, cu care Tódor trăsese asupra lui din colibă. Poate chiar din această colibă în care se adăpostise el. Tot ce se poate. Numai că pistolul nu folosea la nimic deoarece uitase în căruţă şi cornul cu praf de puşcă. Totuşi arma aceea avea darul de a-i întări fatalismul de care era stăpînit. Fără îndoială că omul asupra căruia s-a tras fără să fie nimerit mai avea treabă pe lumea asta. De altfel Timár avea mare nevoie să fie încurajat pentru că, de îndată ce se lăsă noaptea, desişul deveni înfricoşător. Lupii urlau în jurul colibei ; Timár putea să le vadă ochii verzui sticlind în desişul ce-l înconjura. Uneori, vreun lup bătrîn se furişa chiar pînă în spatele adăpostului, şi ajuns acolo, urla înspăimîntător.

Timár înţelese că trebuia să întreţină focul toată noaptea. Numai în acest fel putea să înfricoşeze lupii şi să-i ţină la distanţă.

Dacă intra în colibă, îl întîmpinau nişte sîsîituri înfiorătoare de şerpi şi simţea cîte o vietate care se mişca leneşă sub picioarele sale — călca probabil pe vreo broască ţestoasă.

Timár puse lemne pe foc toată noaptea şi, cu un par lung, aprins la unul din capete, desena prin aer tot felul de semne închipuite. Erau poate ieroglifele de foc ale propriilor sale gînduri.

Ce noapte sinistră ! El, care avea case liniştite, un cămin ce îmbia la odihnă şi o femeie tînără şi frumoasă pe care o putea socoti soţie, să-şi petreacă noaptea singur într-o colibă mucedă, năpădită de ciuperci ! Lupii urlau în jurul său, iar pe deasupra capului, printre nuiele, şarpele de apă aluneca leneş. Şi toate acestea în ziua lui de naştere !

Ce plăcută sărbătoare de familie !

Dar, orice s-ar spune, el alesese acest drum şi rămase neclintit în hotărîrea luată.

Mihály era evlavios şi cucernic din fire. Încă de copil fusese deprins ca-n fiecare seară să se roage în gînd. Nu părăsise niciodată acest obicei şi-n clipele de primejdie şi durere care se abătuseră cu duiumul asupră-i în zbuciumata sa viaţă, găsise totdeauna un refugiu în rugăciune.

Dar în această noapte înfiorătoare nu putu nici măcar să se roage. Nu voia să vorbească cu Dumnezeu : „Să nu mă vadă pe unde umblu !"

Începînd cu această aniversare a zilei sale de naştere, nu mai izbuti să se roage. Înfrunta soarta.

Cînd mijiră zorile, lupii se ascunseră în adîncul desişurilor ; Timár ieşi din adăpostul în care-şi petrecuse noaptea şi nu după mult timp găsi poteca ce ducea direct către malul Dunării.

Aici însă îl aştepta o altă nenorocire.

Dunărea se revărsase ca niciodată.

Timár ajunsese tocmai la vremea cînd primăvara tîrzie grăbea topirea zăpezilor. Valurile fluviului uriaş, galbene din pricina lutului, purtau cu ele puzderie de rădăcini de trestie, de trunchiuri de salcii smulse pe drum; coliba pescărească pe care o căuta Timár şi care odinioară se înălţa pe un dîmb coborîse parcă, astfel că apa îi scălda pragul; barca pe care Timár o lăsase pe mal se mai afla încă legată de trunchiul bătrînei sălcii din apropierea colibei.

În colibă nu era nimeni. Pe o vreme ca asta, cînd apele-s revărsate, nu se poate pescui. Pescarii se refugiaseră luîndu-şi toate uneltele.

Dacă mai era nevoie de un semn ceresc, de o declaraţie divină, apoi acesta se arăta în faţa ochilor lui; fluviul ieşit din matcă tăia calea lui Timár, cu toate puterile-i dezlănţuite. Pe o astfel de vreme nimeni nu se-ncumetă să călătorească pe fluviu. Era un semn plin de tîlc: Timár trebuia să se întoarcă.

— Nu, niciodată! murmură el. Am pornit şi voi ajunge acolo!

Uşa colibei era încuiată aşa că fu nevoit s-o spargă pentru a-şi putea lua vîslele şi cangea; privind printr-o crăpătură, le văzuse că sînt înăuntru. Apoi se urcă în barcă, îşi legă piciorul de cîrmă cu ajutorul unei batiste, deznodă frînghia bărcii, şi, cu o smucitură, o împinse în larg.

În clipa următoare, curentul apei îl luă şi începu să-l ducă la vale.

Dunărea, acest stăpîn atotputernic, smulge păduri întregi din rădăcini cînd e mînioasă: omul care se avîntă pe apele sale nu-i decît un biet vierme ce pluteşte pe-un fir de pai. Şi iată că acest vierme îndrăznea s-o înfrunte!

Timár vîslea cu amîndouă vîslele deodată, folosindu-le şi drept cîrmă. Curentul bezmetic clătina luntrişoara ca pe o coajă de nucă, în timp ce vîntul,

bătînd din faţă, voia parcă să-l gonească înapoi spre malul de unde pornise. Dar Timár nu se lăsa doborît nici de vînt, nici de valuri.

Îşi aruncase pălăria la picioare astfel că vîntul îi răsfira părul din care picura sudoarea şi, cu toate că valurile ce săltau peste luntre îi izbeau faţa ca un duş rece, nu se simţea răcorit. Îl punea pe foc mai ales gîndul că poate Noémi se află în primejdie pe mica insulă. Acest gînd nu lăsa oboseala să-i cuprindă braţele.

Apa Dunării şi vîntul aveau puteri năprasnice, dar dragostea şi voinţa omului erau şi mai năprasnice. În aceste clipe, Timár se cunoscu pe sine. Îşi dădu seama cîtă voinţă sălăşluieşte în sufletul său şi cîtă putere în braţe. Săvîrşise o muncă supraomenească ; ajunsese pînă la capătul îndepărtat al Insulei Ostrova, plutind împotriva curentului.

Aici putu în sfîrşit să se odihnească.

Insula Ostrova era în întregime acoperită de apa Dunării, care curgea acum printre copaci. Prinzîndu-se cu cangea de ei, putea mai uşor să împingă barca înainte. Trebuia să pătrundă mult în susul apei, pentru ca de acolo, lăsîndu-se dus de curent, să fie purtat pînă la „Insula nimănui".

Cînd ajunse cu barca acolo unde dorise şi ieşi din zona împădurită a insulei, o nouă şi surprinzătoare privelişte îi apăru în faţa ochilor. Altădată „Insula nimănui" era îngropată în verdeaţă şi stufăriş înalt din care se vedeau doar coroanele pomilor. Acum însă stufărişul nu era nicăieri, iar insula apărea în mijlocul Dunării în toată goliciunea ei.

Potopul îşi mişca apele pe deasupra stufărişului, iar pomii insulei înotau printre valuri ; numai stînca singuratică şi împrejurimile se desluşeau ca o pată verzuie.

Plin de nerăbdare, Timár împinse barca în calea curentului. Fiecare bătaie de vîsle îl apropia tot mai mult de stînca singuratică ce avea piscul albastru ca cerul din cauza levănţicăi, iar povîrnişurile aurite de umbrarul căţărător al pintenaşilor.

Şi cu cît stînca se vedea mai desluşit, cu atît mai nerăbdător devenea omul care se apropia.

Curînd putu să desluşească livada ai cărei pomi fructiferi zăceau cu trunchiurile în apă ; grădina de trandafiri rămăsese însă neatinsă ; caprele şi oile fuseseră adunate pe platou.

Deodată auzi lătratul bucuros al Almirei. Animalul acela negru ca tăciunele alerga spre mal, se întorcea din drum, apărea din nou, se arunca în apă şi înota spre Timár, pentru ca iarăşi să se întoarcă la mal.

Dar oare Mihály zărise silueta aceea trandafirie care cobora pe sub tufele de iasomie înflorită spre malul apei ce tălăzuia la picioarele ei ?

Încă o lovitură de vîslă şi barca atinse ţărmul. Mihály sări, iar barca fu luată de valuri ; de-acum înainte nu mai avea nevoie de ea şi de aceea nu se mai îngriji s-o tragă la mal. Cei doi se priviră ochi în ochi.

Jur împrejur, paradisul strămoşesc ; pomi roditori, de un verde viu, intens, animale blînde. Totul înconjurat de un brîu de valuri, şi în acest paradis — Adam şi Eva.

Fata se oprise palidă şi tremurîndă în calea celui ce se apropia, iar cînd acesta ajunse în faţa ei, simţi că o putere de nedescris o împinge spre dînsul. Noémi se aruncă la pieptul lui şoptind cuprinsă de o bucurie fără margini :

— Te-ai întors ! Tu ! Tu ! Tu ! şi buzele ei, chiar cînd amuţiră, continuau parcă să spună : „tu, tu, tu !“

În jur — paradisul strămoşesc. Peste capetele lor, tufişul de iasomie îşi mlădie coroane de flori argintii în timp ce corul sturzilor şi al privighetorilor cînta *Gospodi pomilui.*

CĂMINUL PRIMITOR

Barca fusese luată de valuri ; luntrişoara cu care veniseră aici locuitorii insulei putrezise de mult şi alta nouă nu-şi cumpăraseră ; deci cel care venise nu mai putea pleca de pe insulă pînă cînd soseau primii cumpărători de fructe ; or pînă atunci puteau trece săptămîni, ba chiar luni de zile.

Săptămîni fericite şi luni fericite ! Zile de bucurie deplină !

„Insula nimănui“ devenise pentru Timár căminul său. Aici găsise muncă şi linişte.

După retragerea apelor, avu mult de furcă cu asanarea mlaştinilor rămase pe insulă. Din zori pînă-n noapte săpa şanţuri ; palmele i se bătătoriseră ca oricărui zilier ; dar cînd, în faptul serii, se întorcea la coliba cea mică ţinîndu-şi sapa şi hîrleţul pe umăr, vedea încă de departe că-l aşteptau şi simţea că era primit cu dragoste.

La început voiseră să-i ajute şi femeile la munca aceasta obositoare, dar Mihály le refuzase în mod delicat ; pentru ele se potriveau mai bine treburile gospodăreşti ; săpatul pămîntului e muncă de bărbat.

Cînd în sfîrşit isprăvi canalul prin care se scurgea apa mlaştinilor formate pe insulă, îşi privi atît de mîndru opera, de parcă ar fi fost unica faptă din viaţa sa pe care o putea socoti vrednică şi cu care s-ar fi putut prezenta în faţa judecătorului său lăuntric.

Ziua deschiderii canalului fu o adevărată sărbătoare pe insulă. Locuitorii ei nu ţineau nici sărbătoarea cuştilor[1] şi nici duminicile ; pentru ei era sărbătoare atunci cînd aveau cîte o bucurie.

Şi-apoi, oamenii aceştia de pe insulă erau tare puţin vorbăreţi. Ceea ce sfîntul David a înşirat în o sută cincizeci de psalmii, ei izbuteau să spună într-o singură rugăciune, iar mărturisirile de dragoste pe care poeţii le-au înşirat de-a lungul vremurilor, ei le exprimau cu o singură privire. Învăţaseră să-şi citească gîndurile doar din priviri, învăţaseră să-şi cunoască unul altuia toate năzuinţele, să cugete împreună.

Cu fiecare zi, Mihály era tot mai uimit de Noémi. Era credincioasă, recunoscătoare, statornică, fără capricii sau pretenţii. Nu vădea nici teamă, nici îngrijorare pentru ziua de mîine. Era fericită şi răspîndea fericire în juru-i. Şi nu-l întreba niciodată : „Ce va fi cu mine după ce vei pleca ? O să mă laşi oare aici, sau o să mă iei cu tine ? Oare-mi va aduce fericire dragostea noastră ? Preotul cărei religii e cel care îţi dă binecuvîntarea ? Vei putea oare să fii al meu ? Nu cumva altă femeie are drepturi asupră-ţi ? Ce eşti tu acolo, în lumea pe care o colinzi ? Ce fel de lume este aceea în care îţi duci veacul ?“ Nici din trăsăturile feţei, nici din privirile ochilor ei, Timár nu izbutea să desluşească măcar o umbră de îndoială ; stăruia doar acea unică şi veşnică întrebare : „Mă iubeşti ?“

Uneori Tereza îi mai aducea aminte lui Timár de lucrurile care, de bună seamă, îl aşteptau acolo, în lumea din care venise ; dar Mihály o linişitea în privinţa aceasta ; domnul Fabula János va şti să ducă totul la bun sfîrşit. Cînd stăpîna insulei privea spre Noémi care, cu ochii ei blînzi, albaştri, căuta faţa lui

[1] Sărbători ale evreilor (n.t.)

Timár — aşa cum floarea-soarelui caută soarele — atunci ofta adînc: „Cît de mult îl iubeşte!“

Timár simţea nevoia să sape şanţuri, să bată stîlpi în pămînt, să împletească învelitori de nuiele: istovitoarea muncă trupească se lupta cu zbuciumul şi mai istovitor din sufletul său.

Ce se întîmpla în acest timp dincolo, în lume?

Treizeci de corăbii pluteau pe Dunăre, o goeletă — pe mare, întreaga sa avere de milioane şi milioane aflată în mîna unei femei. Şi dacă între timp femeia aceasta, pradă poate unui capriciu îi împrăştie în vînt toată averea, ruinîndu-şi astfel bărbatul şi casa, va putea el oare să se plîngă cuiva? Nu era firesc să se întîmple aşa?

Era fericit aici, acasă, dar dorea totodată să ştie ce se întîmplă dincolo — tot acasă! Sufletul său trăia în două locuri deodată, era rupt în două; acolo îl chema averea, onoarea, poziţia sa în lume, aici îl chema dragostea.

Fără doar şi poate, ar fi izbutit să plece de-aici. Dunărea nu-i cît marea şi Timár fusese un bun înotător, aşa că oricînd ar fi putut traversa pe celălalt mal şi Noémi sau Tereza nu l-ar fi oprit; cei de-aici ştiau că acolo, în lume, îl aşteptau treburi multe; dar cînd o vedea pe Noémi, uita de toate, de tot ce era pe lume; în acele clipe iubea, era fericit, cufundat într-o beţie ameţitoare. „O, nu mă iubi atît de mult!“ şoptea fata.

Şi astfel zilele treceau pe nesimţite.

Sosi şi vremea cînd se coc fructele; ramurile pomilor de pe insulă începură să se plece pînă la pămînt îngreuiate de povara lor dulce. Ce desfătare nespusă să stai să priveşti. Zi de zi fructele cresc tot mai mult. Perele şi merele încep să prindă culorile specifice soiurilor; verdele devine arămiu sau se smălţează cu vinişoare galbene şi roşii; peste fondul

arămiu, în părţile bătute de soare, se aşterne apoi un roşu de purpură ; în timp ce auriul se amestecă cu pete mici de carmin, rubiniul se împodobeşte cu punctişoare verzi ; şi fiecare fruct zîmbeşte omului ca faţa surîzătoare a unui copil.

Timár ajută femeilor la culesul fructelor. Coşuri mari se umpleau cu aceste comori fără seamăn. Punîndu-le în coş, numără bucată cu bucată ; cîte sute, cîte mii de bucăţi ? Ce comoară ! Aur adevărat !

Dar într-o după amiază, în timp ce ajuta Noémiei să care un coş plin spre magazie, zări oameni străini în faţa colibei. Sosiseră cumpărătorii. După luni de zile erau primii oameni care aduceau veşti din lumea de afară. Tocmai se tîrguiau cu Tereza în privinţa fructelor. Negoţul se făcea prin schimbul în natură, aşa cum se obişnuia pe insulă. Ca de obicei, Tereza voia să capete grîu ; dar precupeţii ofereau mult mai puţin decît în anii trecuţi. Se plîngeau că grîul se scumpise din cale-afară. Negustorii din Komárom se-nghesuiau să-l cumpere, aşa că preţul se ridicase ; şi ultimul bob era trimis la moară, iar făina o expediau în porturile de pe ţărmul mării.

Tereza nu voia să creadă ce spuneau cumpărătorii, zicînd că-i tîrguială de precupeţ şi nimic mai mult.

Dar Timár, auzindu-i, devenea tot mai atent. Ideea pornise de la el. Oare ce ieşise din planul lui în lunile care trecuseră ?

Începu să nu mai aibă linişte ; se gîndea ba la afaceri, ba la moşie şi gîndurile acestea îl chinuiau fără încetare. Veştile aflate fuseseră pentru el ca sunetul de goarnă pentru un veteran lăsat la vatră, care-i gata să se întoarcă pe cîmpul de luptă chiar dacă s-ar smulge din braţele iubitei.

Tereza şi Noémi găsiră cît se poate de fireşti pregătirile lui Mihály de a părăsi insula. Slujba era slujbă, trebuia să plece. Şi-apoi, se va reîntoarce în

primăvara următoare. Noémi avu o singură rugăminte : hainele pe care ea însăşi i le ţesuse şi le cususe şi pe care Mihály le purtase pe insulă să nu fie aruncate după ce va ajunge dincolo.

— Le voi păstra ca pe-o amintire scumpă.

— Şi... să-ţi mai aduci aminte cîteodată şi de sărmana Noémi.

La rugămintea aceasta, nu-i mai putu răspunde prin cuvinte.

Timár mitui precupeţii, rugîndu-i să mai zăbovească pe insulă încă o zi.

În această ultimă zi nu mai lucră nimic, ci porni să colinde insula braţ la braţ cu Noémi, să vadă fiecare locşor ce fusese martorul fericirii lor de neuitat ; luă ca amintire o frunză căzută ici, o petală de colo ; pe fiecare erau scrise frînturi dintr-o poveste pe care numai cei doi îndrăgostiţi puteau s-o desluşească.

— O să mă mai iubeşti dacă n-o să mă mai vezi atîta vreme ?

Cît de repede trecu şi această ultimă zi ! Luntraşii cerură să pornească de îndată ce se însera deoarece pe răcoare puteau vîsli mai bine. Mihály trebui aşadar să-şi ia rămas bun. Noémi dădu dovadă de multă stăpînire de sine, nu plînse. Doar ştia că Mihály se va reîntoarce. Se gîndea mai mult la merindele pe care urma să i le pregătească pentru drum şi cum să vîre totul în geanta de vînătoare.

— O să se înnopteze pînă ajungi dincolo pe mal — spuse ea, cu o gingaşă îngrijorare. N-ai armă ?

— N-am. Da' nu mă pîndeşte nici o primejdie.

— Nu poţi să ştii. O, dar iată aici, în tolba ta, un pistol — exclamă Noémi şi, curioasă, scoase arma afară.

Deodată păli. Recunoscuse pistolul lui Tódor care, de cîte ori trecuse prin insulă, fie că i-l arătase să se

laude, fie că îl îndreptase spre Almira amenințînd c-o trimite pe lumea cealaltă.

— Asta-i arma lui!

Timár se sperie văzînd expresia întipărită pe chipul Noémiei.

— Cînd ai plecat de aici — urmă fata, aprinzîndu-se de mînie — Tódor te-a pîndit pe malul celălalt și a tras asupra ta cu acest pistol.

— Cum de-ți dă prin gînd una ca asta?

— Atunci am auzit două împușcături și-apoi alte două trase de tine. E așa cum zic eu; pistolul ăsta l-ai luat de la el!

Timár se miră. Cei care se iubesc știu și ceea ce nu văd! Nu putu să tăgăduiască.

— L-ai omorît? întrebă fata.

— Nu.

— Atunci unde a dispărut?

— Nu trebuie să te mai temi de el. E plecat în Brazilia. Între el și noi se află întregul glob pămîntesc.

— Aș fi de o mie de ori mai bucuroasă dacă între noi ar fi doar trei picioare de pămînt — strigă Noémi sălbatic, apucîndu-i mîna.

Mihály privi uimit fața Noémiei.

— Tu? Tu să ai un asemenea gînd ucigaș?! Tu care nu poți să omori un pui de găină, care nu poți strivi un păianjen, care nu poți să străpungi cu un ghimpe aripile unui fluture?

— Dar pe cel care ar vrea să mi te smulgă, l-aș putea ucide — fie el om, diavol sau înger!...

Spunînd acestea, îl cuprinse cu amîndouă brațele și-l strînse cu o dragoste sălbatică. În prima clipă Timár se înfioră, apoi simți un șuvoi cald năvălindu-i în inimă.

Ajuns pe celălalt mal, Mihály căută iarăşi coliba pescărească.

Avea în minte două imagini : una era imaginea aceea care tocmai dispăruse din faţa ochilor săi mistuindu-se în ceaţa înserării — stînca din mijlocul Dunării înconjurată de verdeaţă, iar în vîrful ei, silueta zveltă care fluturase năframa urîndu-i „drum bun" pînă ce-l pierduse din ochi ; cealaltă era imaginea pe care mintea lui o plăsmuia în felurite chipuri gîndindu-se la ceea ce îl aştepta acolo, la Komárom. Ei, dar pe această ultimă imagine va avea destulă vreme s-o vadă cu ochii minţii, în timpul călătoriei de la Al-Duna pînă acasă !

De îndată ce-l zări, bătrînul pescar începu să se tînguie (pescarii nu înjură niciodată) :

— Priviţi, vă rog, domnule ! În timpul inundaţiei un hoţ v-a furat barca ; ba spărgînd uşa colibei a luat şi vîslele. O ! ce mişei pot să fie pe lumea asta !

Timár simţi o plăcere dureroasă auzind că, în sfîrşit, cineva îi spune drept în faţă că e hoţ. De fapt, ăsta-i adevărul. Şi măcar dacă ar fi furat numai o barcă !...

— Nu trebuie să-l blestemăm pe cel care a luat-o ! răspunse Timár. În primejdia aia de moarte cine ştie ce mare nevoie o fi avut de barca mea ! Nu-i nimic, facem rost de alta. Şi-acum, prietene, să ne urcăm în luntrea dumitale şi să ne dăm silinţă să ajungem în noaptea asta în port.

Oferindu-i-se o sumă frumuşică, pescarul primi să-l ducă. Începură să mijească zorile cînd ajunseră în port — acolo unde de obicei se încărcau corăbiile. Era încă foarte devreme şi Timár nu voia să dea de

ştire nimănui de unde şi pe ce drum venise. În birt dădu peste nişte căruţaşi, aşa că angajă pe unul dintre ei să-l ducă la Levetinc.

La Levetinc se afla un conac cu etaj ; într-una din aripile conacului locuia bătrînul administrator al moşiei cu nevastă-sa. Cealaltă aripă a clădirii care fusese amenajată pentru Timár avea o scară ce ducea spre fostul teren de vînătoare ; pe această scară se putea urca de-a dreptul în camera în care Timár îşi instalase biroul.

Mihály trebuia să-şi concentreze atenţia asupra fiecărui amănunt pentru a putea duce în mod consecvent şi pînă la capăt minciuna cea lungă.

Stătuse cinci luni departe de casă ; făcuse deci un drum lung. Dar n-avea nici un fel de bagaj. În geanta-i de vînătoare nu se găsea nimic altceva decît un costum de pînză cu dungi pe care i-l cususe Noémi — asta pentru că hainele cu care sosise pe insulă erau groase, de iarnă şi-apoi se şi rupseseră, se tociseră ; cizmele aveau petice. Mda, era greu să-şi justifice înfăţişarea de-acum.

Dacă însă străbătea terenul de vînătoare şi urca pe scara exterioară, ajungea direct în biroul său — a cărui cheie o avea încă la el. Ajuns acolo putea să se schimbe îndată, îşi lua geamantanul şi, ca şi cînd abia atunci ar fi sosit dintr-un lung voiaj, putea chema administratorul.

Planul îi reuşi de minune ; nimeni nu-l văzu urcînd scările ce duceau la uşa biroului său. Dar, cînd vru să vîre cheia în broască, tresări surprins dîndu-şi seama că pe dinăuntru mai era o cheie.

Aşadar, acolo în odaie se afla cineva !

Bine, dar în această cameră se găseau scriptele sale ; aici n-avea voie să intre nimeni. Cine-i cel care îndrăznise ?

Deschise brusc uşa şi pătrunse în cameră.

Şi deodată simţi că i se taie răsuflarea.

La biroul său stătea o persoană pe care nici în ruptul capului nu se aştepta s-o vadă acolo.

Era Timéa.

Un duh venit de pe cealaltă lume n-ar fi putut să-l înspăimînte mai tare decît această făptură blîndă, cu faţa albă şi privirea calmă care, văzîndu-l că intră, se ridică de la birou lăsînd pana de scris.

În faţa ei se afla registrul cel gros de bilanţ comercial în care tocmai făcuse înregistrări.

Şi deodată Mihály fu cuprins de tot felul de simţăminte ce se băteau cap în cap : spaimă, pentru că la capătul tăinuitei sale călătorii dăduse mai întîi chiar peste soţia sa ; bucurie, pentru că o găsise singură, şi mirare, deoarece îşi dădea seama că Timéa se ocupa cu hîrţoagele lui.

În clipa în care-l văzuse intrînd, ea făcuse ochii mari de mirare, apoi se grăbi să-l întîmpine şi-i întinse mîna fără să spună nici un cuvînt.

Chipul ei alb rămăsese însă tot atît de enigmatic ; Timár nu putea să citească nimic în trăsăturile feţei Timéii. Oare femeia asta ştie totul ? Bănuieşte ceva ? Nimic ? Ce se ascunde dincolo de nepăsarea ei ? E oare dispreţul mut, sau dragostea sacrificată, înmormîntată ? Ori poate încremenirea unui temperament limfatic ?

Timár nu găsea nici un cuvînt potrivit să-i spună Timéii, iar dînsa se purtă ca şi cum nici n-ar fi băgat de seamă că hainele-i sînt ferfeniţă. (Femeile ştiu să vadă fără să privească.)

— Mă bucur că, în sfîrşit, te-ai întors ! murmură abia auzit Timéa. Te-am aşteptat în fiecare zi. Dincolo, în odaie, ai să găseşti haine curate ; după aceea te rog să revii aici. Pînă atunci o să fiu şi eu gata.

Spunînd aceasta, îşi vîrî pana de scris în gură, ţinînd-o de-a curmezişul. Mihály îi sărută mîna. Pana aceea de scris nu-l încuraja să-i sărute şi buzele.

Trecu apoi în cealaltă încăpere. Era odaia lui. Găsi acolo ligheanul cu apă proaspătă, rufărie curată, haine şi cizmele gata lustruite: ca acasă. Şi cum Timéa nu putea şti ziua în care avea să sosească, putea să-şi închipuie că dînsa îl aştepta astfel în fiecare zi — şi asta cine ştie de cînd?

Dar cum de se află ea aici? Şi cu ce se ocupă?

Se grăbi să se schimbe. Hainele pe care le dezbrăcă le ascunse în fundul dulapului. Nu de alta, dar putea fi întrebat: „Cum de ţi-ai rupt haina în coate în halul ăsta? Dar ce-i cu veşmintele astea de pînză cu broderii colorate?!" Ehe, multe lucruri poate să descopere o femeie văzînd toate astea! Femeile ştiu să citească ieroglifele cusăturilor. Iată de ce trebuia să ascundă hainele.

Avu mult de furcă săpunul pînă să-i curețe mîinile. Dar oare nu-l va întreba cineva: „Da ce, Doamne iartă-mă, ai făcut, cu mîinile astea de s-au pîrlit şi s-au bătătorit în halul ăsta?"

Cînd fu gata, trecu iarăşi în birou. Timéa îl aştepta în uşă. Îl luă de braţ spunînd:

— Să mergem să mîncăm.

Pentru a ajunge din birou în sufragerie, trebuia să treacă din nou prin odaia lui. În sufragerie îl aştepta încă o surpriză pe Mihály. Masa rotundă era pregătită pentru trei persoane. Pe cine mai aşteptau oare?

Timéa sună şi pe una din uşi intră imediat camerista, iar pe cealaltă — Athalie.

Aşadar pentru dînsa era cel de-al treilea tacîm!

Pe chipul Athaliei luci flacăra mîniei pe care n-o putea ascunde. Lui Timár nu-i scăpă expresia de pe chipul ei.

— Ah! Domnule Levetinczy, va să zică totuşi v-aţi întors în sfîrşit acasă! Aţi avut într-adevăr o idee tare drăgălaşă! Să spuneţi soţiei dumneavoastră: „Uite, draga mea cheile şi scriptele mele, rogu-te vezi de afaceri în locul meu", şi-apoi să dispăreţi şi cinci luni de zile să nu-i daţi nici măcar de ştire pe unde umblaţi!

— Te rog, Athalie, o domoli Timéa.

— Dar înţelege, eu nu mă cert cu domnul Levetinczy pentru că a fost pe unde a fost atîta timp! Aşa ceva e foarte drăguţ din partea unui soţ. Şi alţii fac aşa: unul pleacă la Karlsbad, celălalt la Ems, să nu-şi strice unul altuia petrecerea! Noi însă mulţumim de aşa petrecere! Să stai din primăvară şi pînă-n toamnă aici la Levetinc, unde în afară de ţărani şi ţînţari nu există alte animale vii, să te cerţi de dimineaţa pînă seara cu morarii, cu corăbierii, să te încui în birou şi să înnegreşti registrele cu tot felul de cifre, să trimiţi zi şi noapte scrisori în toate colţurile lumii, să buchiseşti pînă tîrziu în miez de noapte gramatica engleză şi spaniolă pentru a te putea înţelege cu agenţii englezi şi spanioli, ei bine domnul meu, asta nu-i distracţie pentru nişte femei tinere!

— Athalie! o întrerupse cu severitate Timéa.

Mihály stătea tăcut pe scaunul în dreptul căruia se aflau tacîmul şi paharul lui obişnuit. Aici fusese aşteptat zi de zi! Aici s-a pus masa pentru el în fiecare zi!

Abia aşteptă să se sfîrşească micul dejun. Athalie nu mai scoase nici o vorbă; dar ori de cîte ori Timár îşi arunca privirea spre ea, putea citi în ochii ei cea mai sinceră indignare, care pentru el era totuşi un semn de bun augur.

După ce sfîrşiră micul dejun, Timéa îl rugă din nou să treacă împreună dincolo în birou. Mihály se

gîndea tot timpul ce istorie să scornească în cazul că va fi întrebat pe unde călătorise. Una asemănătoare cu aceea pe care Krisztyán Tódor obişnuia s-o debiteze, nu-i aşa ?

Dar Timéa nu-i adresă nici un cuvînt în legătură cu călătoria sa. Trase două scaune lîngă birou şi, aşezîndu-se alături de soţul ei, puse mîna pe registrul de afaceri care era deschis.

— Iată aici, domnule, situaţia afacerilor dumneavoastră începînd din clipa în care mi-aţi încredinţat conducerea lor.

— Şi... toate astea le-ai făcut dumneata ?

— Eu asta am înţeles că voiaţi din partea mea. Din scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o, am înţeles că a-ţi pus bazele unei noi şi uriaşe întreprinderi : comerţul peste hotare cu făină ungurească. Am înţeles de îndată că nu numai averea, ci şi creditul comercial şi onoarea dumitale este în joc ; ba mai mult, că de succesul acestei întreprinderi depinde şi ridicarea unei însemnate ramuri industriale. Nu mă pricepeam la afaceri ; dar m-am gîndit că un control la faţa locului face mai mult decît orice ştiinţă. Şi lucrul acesta nu-l puteam încredinţa altcuiva. Aşadar, îndată după primirea scrisorii, am venit la Levetinc. Şi, aşa cum aţi hotărît, am luat în mînă toate firele afacerilor. Am studiat cărţile de comerţ şi m-am deprins cu socotelile. Toate acestea, cred eu, le veţi găsi în ordine. Situaţia din registre şi aceea a casei se potrivesc întocmai.

Mihály privea mirat din cale-afară la această femeie care ştiuse, cu o deosebită meticulozitate, să trimită la locul potrivit milioanele care-i trecuseră prin mînă, să le preia din nou şi să le predea iarăşi, să salveze cu rapiditate banii care fuseseră în primejdie de a fi pierduţi ; ba ştiuse să facă şi mai mult decît atîta !

— Anul acesta a fost un an norocos — continuă Timéa — şi uneori cînd mi-a lipsit priceperea, m-a ajutat norocul. Beneficiul net în perioada aceasta de cinci luni a fost aproape cinci sute de mii de forinţi. Acest beneficiu nu l-am depozitat încă ; conform împuternicirii date de dumneata, l-am întrebuinţat pentru investiţii.

Oare ce investiţii pot trece prin mintea unei femei ?

— Prima încercare de a trimite făină în Brazilia a dat roade foarte bune. Făina ungurească a cucerit de îndată pieţele sud-americane. Aşa scriu comisionarii dumitale din Rio de Janeiro, care recunosc în unanimitate dibăcia şi corectitudinea agentului dumitale Krisztyán Tódor.

Timár îşi zicea : „Aşadar, orice boroboaţă fac, pînă la urmă totul iese cum nu se poate mai bine şi orice nebunie pe care o scornesc devine înţelepciune ! Cînd se vor termina oare toate astea ?"

— În urma veştilor pe care le-am primit, m-am gîndit că şi dumneata ai fi făcut la fel. Trebuia să profităm de această ocazie favorabilă şi să punem stăpînire pe noua piaţă deschisă. Aşa că imediat am mai închiriat mori, am achiziţionat noi vase, le-am încărcat şi, în clipa de faţă, un nou transport de făină în valoare de o jumătate de milion de forinţi se află în drum spre America de Sud ; asta vă va da posibilitatea să înăbuşiţi orice concurenţă.

Mihály era uimit din cale-afară. Femeia de lîngă el dăduse dovadă de mai multă cutezanţă decît un bărbat ! Dacă altă femeie ar fi fost în locu-i, fără-ndoială că ar fi vîrît banii odată cîştigaţi în casa de fier ca nu cumva să se evapore ; dînsa, dimpotrivă, îndrăznise să continue afacerea începută de soţul ei înzecind capitalul !

— M-am gîndit că şi dumneata ai fi procedat la fel ! urmă Timéa.

— Da, da — șopti Timár.

— Că n-am greșit, mi-o dovedește și faptul că de îndată ce ne-am apucat cu mai multă nădejde de această afacere, o droaie de concurenți s-au îmbulzit să ne urmeze exemplul și-acum care mai de care se grăbește să macine, să încarce vapoare și dau iama după noi spre Brazilia. Dar nu vă fie teamă ! O să-i învingem pe toți, pentru că nici unul nu înțelege adevăratul secret al făinii unguești.

— Cum adică ?

— Dacă vreunul și-ar fi întrebat nevasta, ei bine, poate că o femeie i-ar fi putut spune. Eu însămi am descoperit acest lucru. Pe lista de prețuri a pieței cerealere americane, nicăieri nu se găsește grîu ca al nostru, cu o greutate specifică atît de mare ceea ce înseamnă că noi, aici, trebuie să măcinăm grîu greu pentru a cîștiga la concurență cu grîul american. Cît mă privește, am dat în exploatare cea mai grea marfă. Dar concurenții noștri de aici, toți pînă la unul, o folosesc pe cea mai ușoară ; de aceea ei vor pierde pe cînd noi vom cîștiga bătălia !

Mihály era din ce în ce mai uimit. Așadar, în aceste cinci luni, în timp ce el privise cum se coc fructele oprite ale paradisului, făptura din fața lui sacrificase zile și nopți înfruntînd greutăți neînchipuit de mari ; se istovise depunînd o muncă intelectuală plicticoasă și obositoare. Adusese o nouă faimă, strălucire și onoare numelui său, îi sporise averea, nepermițîndu-și nici o distracție ; își îngropase tinerețea și frumusețea în pustiul acestei regiuni mlăștinoase producătoare de cereale ; suferise, ostenise, învățase ; își însușise limbi noi, purtase corespondență, se tocmise, inspectase, făcuse chiar mai mult decît atît : își cufundase sufletul ei curat de femeie în tainele afacerilor în loc să-și ofere doar bucuriile vieții, iar acum nici măcar nu-l întreba pe soțul

reîntors acasă: „Dar tu, tu ce ai făcut în acest răstimp?"

Mihály sărută mîna Timéii cu pietatea cu care săruţi un mort drag care nu mai este al tău ci al pămîntului şi care nu mai simte sărutul.

Cînd, uneori, în zilele acelea ameţitoare de uitare de sine petrecute pe insulă se gîndise la Timéa, ei bine, şi-o închipuise distrîndu-se, călătorind sau odihnindu-se undeva la băi; doar avea destui bani şi putea să facă tot ce dorea cu ei; acum, după cele aflate, îşi dădea seama care-i fuseseră distracţiile: să ţină registrele, să stea în birou, să scrie scrisori şi să înveţe două limbi străine, fără profesor; şi toate acestea datorită interpretării pe care devotamentul ei îl dăduse epistolei trimise de el!

Timéa îi aduse la cunoştinţă, rînd pe rînd, situaţia fiecărei ramuri a întinselor sale afaceri. Începu să-i spună despre afacerile de bursă, despre agricultură, transporturi, industrie, scont, prezentînd soţului ei o evidenţă precisă şi la zi a tuturor schimbărilor survenite. Colinda atît de sigur în labirintul neînchipuit de încîlcit al afacerilor de bursă, al rentelor, al acţiunilor siderurgice, al arendelor, subarendelor, al pămînturilor date în parte, al drepturilor regale, al dijmei şi clăcii, al mărfii grele, al mărfii uşoare, al cheltuielilor de expediţie, al calo-[1]ului, al manco[2]-ului, al tarei, al capacităţii corăbiilor, al tonajului, al măsurilor străine şi al cursului monedelor străine, de parcă toată viaţa ei s-ar fi îngrijit numai de astfel de lucruri. Uneori fusese nevoită să se ocupe şi de procese, să încheie contracte complicate care cereau o analiză amănunţită. Toate se desfăşuraseră însă

[1] Termen comercial — lipsă sau pierdere la mărfuri din cauza transportului, a temperaturii etc.

[2] Termen comercial — lipsă (de casă).

în cea mai desăvîrşită ordine. Cînd Timár se gîndi la toată această muncă, înţelese că şi el însuşi — dacă ar fi trebuit să facă toate acestea în timp de cinci luni — apoi ar fi trebuit să folosească fiecare ceas, din zori pînă-n noapte ; dar pe această femeie tînără, oare cît o costase această trudă ? Înainte de toate ea trebuise să înveţe ! Asta însemna că Timéa n-avusese nici măcar răgazul unei odihne !

— Bine, dar ai depus o muncă fantastică pentru a realiza toate astea cît am lipsit eu, Timéa !

— E drept, la început a mers cam şchiopătînd. Mai tîrziu însă m-am obişnuit şi nu mi-a mai fost greu. Îmi place munca.

Ce trist reproş ! O femeie tînără pentru care munca e singura mîngîiere !

Mihály luă mîna Timéii şi o trase spre el. Faţa lui era umbrită de o adîncă întristare. Inima îi era nespus de grea. O, dacă ar fi putut şti ce gîndea soţia lui în clipa aceea ! Timár nu izbutea să scape de bănuielile pe care le avea în legătură cu cheia uitată în broasca sertarului.

Dacă Timéa descoperise taina, atunci toată purtarea ei faţă de dînsul nu era decît un înspăimîntător rechizitoriu menit să arate diferenţa dintre acuzat şi acuzator.

— Şi, de-atunci, n-ai mai fost la Komárom ? o întrebă el.

— O singură dată, cînd trebuia să caut în biroul dumitale contractul cu Scaramelli.

Timár simţi că-i îngheaţă sîngele în vine.

Faţa ei însă nu trăda nimic.

— O să plecăm la Komárom — spuse el în sfîrşit. Afacerea cu făina e în ordine ; cît priveşte soarta mărfii trimise pe mare, o să primim veşti ; cred însă că nu înainte de căderea iernii.

— Bine.

— Sau, poate ai vrea să facem o călătorie în Elveţia sau în Italia ? Vremea e tocmai prielnică pentru o astfel de plimbare.

— Nu, Mihály ; am fost destulă vreme departe unul de celălalt. Să rămînem împreună.

Dar nici o strîngere de mînă nu venea să întărească acest : „Să rămînem împreună". Mihály n-avu curaj să spună Timéii nici un cuvînt. Să mai şi mintă ! Şi totuşi, cît de mult trebuia să mintă ! De dimineaţă pînă seara ! Chiar şi tăcerea care-i învăluia acum cînd stăteau faţă în faţă era tot o minciună din partea lui.

Trecerea în revistă a scriptelor de afaceri dură pînă tîrziu, spre prînz.

La masă fuseseră invitaţi şi doi musafiri : administratorul şi preasfinţia sa domnul protopop.

Domnul protopop ceruse mai de mult permisiunea ca, la întoarcerea domnului Levetinczy să i se dea imediat de veste pentru a avea onoarea să-i facă o vizită. Primind invitaţia, porni degrabă spre conac. Nu uitase să-şi agaţe pe piept ordinul primit.

De îndată ce intră în casă, dădu drumul unui înflăcărat discurs sărbătoresc, preamărindu-l pe Timár, binefăcătorul întregului ţinut. Îl compară cu Noe, cel care a construit fantastica arcă, cu Iosif cel care şi-a salvat poporul de foamete şi cu Moise, care a cerut şi a primit mana cerească ; adăugă apoi că afacerea cu făina pe care Timár o iniţiase atît de măreţ era o acţiune grandioasă, cum nu se mai pomenise vreodată în Europa. Trăiască geniul născut din făină !

Timár fu nevoit să răspundă. Vorbi încurcat şi înşiră verzi şi uscate. Ceva dinăuntrul fiinţei sale îl înghiontea să rîdă şi să-i spună răspicat protopopului care-l ridica în slăvi : „Ha-ha-ha, stimabile ! Ideea asta nu mi-a venit ca să vă fac pe voi fericiţi, ci pentru a goni o puşlama netoată de lîngă o fetiţă

frumoasă ; iar dacă din bazaconia asta a ieşit o tărăşenie înţeleaptă, apoi asta se datoreşte femeii care stă aici lîngă mine. Aşa că hai să rîdem cît ne țin curelele !"

Mai tîrziu, la masă, se ivi şi buna dispoziţie. Vinul plăcea la fel de mult şi domnului protopop, şi domnului administrator. Domnul protopop era călugăr, popă văduv ; cu toate astea îi plăcea frumosul şi nu era de loc zgîrcit în complimentele pe care le făcea Timéii şi Athaliei, din care pricină deveni curînd ţinta săgeţilor ironice ale glumeţului administrator. Hazul şi glumele celor doi domni bătrîni şi bine dispuşi îl făcură şi pe Timár să rîdă ; dar ori de cîte ori privirea îi rătăcea pe faţa glacială a Timéii, rîsul i se stingea pe buze. Timéa îşi lăsase buna dispoziţie zălog cine ştie pe unde.

Începea să se însereze cînd masa luă sfîrşit ; cei doi domni în vîrstă, făcînd tot felul de aluzii şugubeţe, îşi aminteau unul altuia că era timpul să se ducă la casele lor ; nu de alta, dar soţul venise de curînd dintr-o lungă călătorie, iar soţia era tînără, aşa că poate doreau să rămînă cît mai repede singuri.

— Zău că n-ar strica s-o ia din loc ! îi şopti Athalie lui Timár ; cum se însereazã, pe Timéa o apucă nişte dureri de cap atît de îngrozitoare încît uneori nu poate dormi toată noaptea. Ia priveşte-o ce palidă e !

— Timéa, ţi-e rău ? întrebă Timár, cu gingăşie.

— N-am nimic ! răspunse ea.

— Să n-o credeţi ! Durerile astea de cap îngrozitoare o chinuiesc într-una de cînd am venit la Levetinc. Nervii. Din cauza muncii intelectuale prea încordate şi a aerului care nu-i prieşte. Acum cîteva zile i-am găsit în păr cîteva fire albe. Dar ea nu vrea să se plîngă nimănui şi cred că n-ar scoate un suspin chiar dacă ar cădea la pat răpusă de boală.

Timár simţea chinuri mai cumplite decît cel întins pe o masă de tortură. Dar nu avea curajul să-i spună soţiei sale: „Dacă suferi, lasă-mă să stau acolo în camera ta, să fiu alături de tine, să te pot îngriji!" Nu, nu! Îi era teamă ca nu cumva să rostească în somn un nume: „Noémi!", nume pe care fără-ndoială că soţia lui l-ar fi auzit deoarece aproape toată noaptea nu dormea din pricina unor dureri tăgăduite. Trebuia aşadar să doarmă cît mai departe de patul soţiei sale.

A doua zi porniră spre Komárom, spre casă.

Călătoriră cu poştalionul. În prima zi, Mihály stătu faţă în faţă cu cele două doamne. Era o călătorie monotonă; în tot Banatul grînele fuseseră secerate şi doar lanurile de porumb şi stufărişul nesfîrşit mai aminteau de verdele cîmpiei. Tot timpul călătoriei nimeni nu rosti o vorbă. Şi, ca un făcut, toţi trei aveau parcă o grijă deosebită ca nu cumva să închidă ochii şi să adoarmă.

După amiază, Timár nu mai putu îndura să vadă privirea mută a soţiei sale şi chipul ei de nepătruns, care i se părea că ascunde taine pe care nu le trăda cîtuşi de puţin; motivînd că dorea să fumeze, se aşeză lîngă vizitiu, în compartimentul deschis. Dar, după ce fumă, rămase mai departe acolo.

Cînd făceau vreun popas, avea ce auzi din gura Athaliei care se tînguia ba că drumurile-s proaste, ba că muştele-s cu duiumul, ba că te îneacă praful, pe asemenea drumeaguri, ba că... în sfîrşit, pomenea despre celelalte „plăceri" nelipsite ale unei astfel de călătorii. Birtul era neîngrijit, mîncărurile greţoase, paturile tari, vinul oţeţit, apa murdară, mutrele oamenilor înspăimîntătoare, iar dînsa era tot timpul bolnavă pe moarte, avea greaţă, febră şi capul îi crăpa de durere; or, dacă dînsa suferea

atît, ce să mai zică de biata Timéa! Ce chinuri pe dînsa care-i atît de nervoasă ?!

Asta îi mai lipsea lui Timár să asculte în timpul călătoriei! Din partea Timéii însă nu auzi nici un cuvînt de imputare. Cînd ajunseră în sfîrşit acasă la Komárom, madam Zófi îi primi tînguindu-se că albise de atîta singurătate. De fapt, fie vorba între noi, nu albise de loc ; mai degrabă se simţise în largul ei pentru că putuse să colinde din casă în casă cu bîrfa.

Îndată ce păşi pragul casei sale, Timár se simţi cuprins de o nelinişte adîncă. Căminul acesta putea să-i fie iad sau rai. Va afla în sfîrşit ce ascunde chipul acesta tăcut, rece ca marmura.

După ce îşi conduse soţia în camera ei, aceasta îi dădu cheia de la sertarul biroului său. Mihály ştia că Timéa deschisese sertarul pentru a căuta un contract printre scriptele aflate acolo.

Biroul era o mobilă veche de artă şi avea partea de sus acoperită cu un capac, ca o jaluzea de fereastră. Jaluzeaua se putea împinge în sus ; sertarele, unele mai mici, altele mai mari, se găseau sub ea. În sertarele mai mari se găseau contractele, în cele mai mici — hîrtiile de valoare şi giuvaerurile. Întreg biroul era din fier vopsit în culoarea mahonului, iar broasca avea un secret ; cheia se răsucea la stînga şi la dreapta, fără a descuia însă dacă mînuitorul cheii nu ştia în ce punct trebuie să se oprească. Timéa cunoştea secretul ; deci ea putuse să umble cu uşurinţă în oricare sertar ; pe acestea putea să le descuie în voie, fără cine ştie ce îndemînare şi pricepere.

Cu inima plină de nelinişte, Timár trase sertarul cu giuvaeruri, în care se aflau acele lucruri scumpe pe care nu putea să le scoată pe piaţă. Asemenea

bijuterii sînt uşor de recunoscut ; există o adevărată ştiinţă, cu profesori şi elevi, care se ocupă cu recunoaşterea lucrurilor neobişnuite : această piatră sau această camee provine din cutare loc ! Şi-apoi urmează întrebarea : cum de ai devenit stăpînul lor ? Asemenea bijuterii pot fi scoase la lumină doar de către al treilea urmaş al „cumpărătorului", căruia îi este indiferent cum a izbutit să facă rost de ele bunicul său.

Dacă Timéa fusese curioasă şi umblase în sertar, atunci de bună seamă că văzuse giuvaerurile. Iar dacă le văzuse, fără doar şi poate recunoscuse unul din ele : medalionul acela cu diamante în care era prins un portret, un chip ce semăna leit cu chipul ei. Probabil portretul mamei sale. Şi-atunci ea ştia totul. Ştia deci că Timár găsise comorile tatălui ei. Cum ajunseseră la el ? În orice caz nu pe cale cinstită, ci pe una întunecoasă, plină poate de păcate, o cale care-l dusese apoi spre bogăţia aceea nemaipomenită datorită căreia cîştigase mîna Timéii jucînd rolul unui om care se arată generos faţă de fiinţa pe care de fapt o jefuise.

Poate că se gîndise la lucruri şi mai grave decît cele întîmplate. Moartea învăluită de mister a tatălui ei şi înmormîntarea pe ascuns a lui Ali Ciorbadji puteau trezi în sufletul ei bănuiala că Timár jucase un rol urît şi-n aceste întîmplări.

Bine, dar dacă ea, cunoscînd toate astea, se lăsase, să zicem, cuprinsă de astfel de bănuieli, atunci ce însemna acea credinţă şi jertfă de sine, acea strădanie şi grijă pentru creditul şi onoarea soţului ei, adică tot ceea ce Timéa dovedise ? Toate acestea întruchipau oare dispreţul adînc al unui suflet sublim faţă de omul ce se tîra în noroi, al cărui nume îl purta, căruia îi jurase credinţă, dispreţul unei

femei prea mîndră totuşi pentru a-şi călca jurămîntul şi a terfeli în noroi numele ce-l purta şi ea ? Dacă-i aşa, apoi toate acestea ar fi de neîndurat pentru un soţ.

Trebuie, aşadar, să caute dovezi pentru a afla adevărul. Trebuie să cheme în ajutor încă o minciună. Scoase deci din sertarul cu pricina portretul bătut în diamante şi trecu dincolo, la Timéa.

— Dragă Timéa ! începu Mihály, aşezîndu-se lîngă soţia sa. În timpul absenţei mele îndelungate, am călătorit prin Turcia. Ce-am făcut pe-acolo, asta ai să ştii mai tîrziu. Cînd am fost însă la Scutari, un giuvaergiu armean mi-a oferit un portret bătut în diamante ce-ţi seamănă foarte mult ; am cumpărat bijuteria şi ţi-am adus-o în dar.

Juca totul pe o singură carte.

Dacă Timéa, la vederea bijuteriei, va rămîne cufundată în cunoscuta-i nepăsare de gheaţă, dacă, văzînd bijuteria, ochii ei întunecaţi se vor întoarce severi şi fără nici o lacrimă căutînd în ochii soţului ei, atunci acesta va putea citi în privirea lor : „Minţi ! N-ai cumpărat giuvaerul la Scutari ; el zace aici, în sertarul tău, încă de mult. Cine poate spune de unde l-ai luat ! ? Cine poate şti pe unde ai hoinărit ? Cine poate spune ce taine te înconjoară ? !"

Şi în cazul acesta, Timár ar fi fost pierdut.

Dar nu se întîmplă astfel.

Îndată ce văzu portretul Timéa se transfigură. Pe chipul ei de marmură apăru o bucurie ce nu putea fi decît adevărată, o bucurie de nestăvilit. Apucă portretul cu amîndouă mîinile şi-l duse cu pietate la buze în timp ce ochii i se umplură de lacrimi. Gestul ei trăda o emoţie de nedescris ! Faţa Timéii începea să trăiască ! Mihály era salvat !

Din inima ei răbufni sentimentul de mult înăbuşit ; începu să plîngă cu hohote.

La auzul acestui plînset, din camera de alături apăru Athalie ; era uimită de-a binelea, deoarece niciodată n-o văzuse pe Timéa plîngînd.

Iar Timéa, de îndată ce-o zări, se repezi spre dînsa, nestăpînită ca un copil, şi-i spuse cu un glas în care se amesteca şi rîs, şi plîns :

— Uite, uite ! Mama mea ! Asta-i mama mea... El a găsit portretul şi mi l-a adus !

Apoi se întoarse grăbită spre Mihály şi, înconjurîndu-i gîtul cu amîndouă braţele, îi şopti cu voce caldă :

— Îţi mulţumesc... Îţi mulţumesc foarte mult !

Pe Timár îl fulgeră gîndul că sosise clipa să sărute buzele acelea ce tremurau de recunoştinţă, şi de aici încolo să le sărute mereu, mereu.

Dar inima îi spunea : „Nu fura !"

Acum, după cele întîmplate pe Insula nimănui, sărutul acesta ar fi un furt."

Se gîndi deci la altceva. Înapoindu-se în camera lui, scoase din sertar toate giuvaerurile ascunse acolo.

(Ce ciudată i se părea femeia care, deşi avusese o cheie în mînă şi ar fi putut să-i afle toate tainele cotrobăind prin sertare, nu căutase decît un prăpădit de act de care avusese nevoie !)

Puse apoi toate bijuteriile acelea în geanta sa de vînătoare cu care se întorsese la Leventic şi se înapoie la soţia sa.

— Încă nu ţi-am spus totul ! zise el. Tot acolo unde am găsit portretul, am descoperit şi aceste giuvaeruri. Le-am cumpărat pe toate pentru dumneata. Primeşte-le din parte-mi.

Şi zicînd acestea, el puse în poala Timéii una cîte una acele piese rare, formînd o grămăjoară sclipitoare ce acoperi cu totul şorţuleţul ei brodat. Era un dar din *O mie şi una de nopţi.*

Athalie stătea palidă de invidie, cu pumnii strînşi, gata parcă să se repeadă. (Toate minunăţiile acelea ar fi putut să fie ale ei !) Timéa însă se posomorî ; faţa ei deveni din nou rece şi albă ca marmura ; privea indiferentă la nestematele îngrămădite în poală ; focul diamantelor, focul rubinelor n-o încălzea !

NOÉMI

UN NOU MUSAFIR

În timpul iernii îndelungate Timár fu prins, ca de obicei, cu tot felul de chestiuni de afaceri. Cel puţin aşa le numesc bogaţii între ei : chestiuni de afaceri.

Domnul Levetinczy începu să se obişnuiască cu situaţia sa. Oricum, o avere imensă oferă foarte frumoase posibilităţi de distracţie ! Se plimbă deci multă vreme prin Viena şi luă parte la petrecerile marilor bancheri. Avu de văzut multe exemple demne de urmat. Cine ajunge să fie stăpînul milioanelor, ei bine, îşi poate permite ca atunci cînd intră într-un magazin de bijuterii pentru a cumpăra cadouri de Anul Nou, să ia în dublu exemplar fiecare bijuterie pentru că, de, omul trebuie să bucure două inimi : pe de o parte inima femeii care-l aşteaptă acasă şi primeşte musafirii cînd soţul dă serate, iar pe de altă parte inima femeii care dansează sau cîntă dar care, oricum, pretinde o casă luxoasă, trăsură princiară, bijuterii şi dantele. Timár avu cinstea să fie invitat şi la seratele date de către partenerii săi de afaceri în casele lor, serate la care cucoanele serioase îţi toarnă ceaiul întrebîndu-te de familia rămasă acasă ; dar fu invitat şi la acele serate, de alt soi, unde o societate de doamne cu principii cam libere beau cam multă şampanie şi unde toată lumea îl iscodeşte pe bunul domn Levetinczy dacă

nu cumva are vreo prietenă în corpul de balet al operei.

La aceste aluzii, bietul Timár se roşeşte tot, fapt care provoacă hohote de rîs celor prezenţi. „Ei, da' de unde! Domnul Levetinczy este modelul soţilor ideali!" exclamă plin de seriozitate unul dintre bogătaşi. „Păi cred şi eu! se repede altul — cu o nevastă atît de minunată şi de spirituală, fără pereche în toată Viena, e uşor să fii un soţ credincios." „Aş, o fi zgîrcit — se strîmbă al treilea, în spatele lor. Îl apucă leşinul cînd face socoteala cîţi bani l-ar costa să întreţină un animal frumos care se hrăneşte numai cu mătăsuri şi dantele!" Alţi invitaţi şuşotesc şi-şi împărtăşesc pe furiş o taină: cică Timár ar face parte din categoria bărbaţilor nefericiţi a căror inimă rămîne veşnic rece; cine nu crede să încerce! Dar zadarnic îşi dau osteneala acele doamne frumoase şi spirituale pentru care a face o cucerire înseamnă şi ştiinţă, şi artă: Timár nu se lasă ademenit şi nu capitulează în faţa nici unui farmec. Rămîne veşnic nepăsător.

— E un model de soţ credincios! strigă cei încîntaţi de Timár.

— Bah! Nu-i om de viaţă! murmură defăimătorii.

Timár însă tace şi... se gîndeşte la Noémi.

Ce mult timp s-a scurs! Să n-o vezi şase luni încheiate! Şi totuşi în fiecare zi să te gîndeşti la ea! Şi din toate gîndurile tale să nu poţi împărtăşi nimănui nimic!

Uneori e gata-gata să-şi dea în vileag gîndurile. Stînd la masă, îi vine să spună: „Uite, mere ca astea cresc şi pe insula unde locuieşte Noémi". Cînd privirea Timéii arată că suferă din cauza durerilor de cap, e gata-gata să-i scape: „Vezi, Noémiei îi trecea durerea de cap dacă îi puneam mîna pe

frunte". Iar cînd o vede pe favorita Timéii, pisicuța aceea albă, îi stă pe buze s-o întrebe: „Ei, Narcisa, unde ți-ai lăsat stăpîna?"

Dar trebuie să fie foarte atent; în casa lui se află o făptură care nu se mulțumește s-o urmărească numai pe Timéa, ci îl urmărește și pe el.

Pentru Athalie nu poate trece neobservat faptul că, de cînd s-a reîntors, nu mai e atît de melancolic ca înainte. Bate la ochi culoarea plină de viață a obrajilor săi. Trebuie să fie un secret la mijloc. Și Athalie nu poate răbda ca cineva să fie fericit în casa lor. De unde a furat fericirea? De ce nu suferă fiecare așa cum vrea ea?

Afacerile mergeau cît se poate de bine. În luna ianuarie sosi o veste de peste ocean. Transportul de făină ajunsese cu bine și succesul era desăvîrșit. Făina ungurească își cîștigase un renume atît de categoric în America de Sud încît, de la o vreme, chiar și făina indigenă se vinde sub etichetă ungurească. Pînă și consulul austriac din Brazilia se grăbise să-și informeze guvernul asupra acestei importante realizări datorită căreia comerțul exterior sporise cu un foarte important articol de export. Ca urmare a acestui fapt, Timár primi titlul de consilier regal și crucea cea mică a ordinului „Sfîntul Ștefan", pentru serviciile făcute patriei pe tărîmul comerțului și al economiei naționale.

Eh, și cu ce poftă rîse demonul acela batjocoritor ce sălășluia în gîndurile sale în clipa cînd îi prinseseră ordinul pe piept! Parcă-l auzea: „Înălțimea voastră, puteți mulțumi pentru aceste realizări celor două femei: Noémiei și Timéii!"

Ei, nu-i nimic! La urma urmei, și purpura a fost descoperită de cățelul iubitei unui cioban îndrăgostit (cățelul mîncînd scoica de purpură și-a vopsit

fălcile în roşu) şi cu toate astea purpura a devenit un renumit articol de negoţ !

Din ziua decorării, chiar şi cei din Komárom începură să-i dea toate onorurile domnului Levetinczy. „Nu-i cine ştie ce să ajungi bogătaş. Dacă însă ajungi consilier regal, ei bine, nu-ţi mai putem refuza adînca noastră consideraţie."

Toată lumea se grăbea să-l felicite: funcţionarii, breslele, consiliul orăşenesc, epitropii, capetele bisericeşti. El îi primi pe toţi cu o smerenie evlavioasă. Veni să-l salute şi domnul Fabula János, ca purtător de cuvînt al corporaţiei corăbierilor. Potrivit gradului său, se prezentă îmbrăcat într-un surtuc de postav mătăsos, albastru-închis, cu trei nasturi de argint în formă de melc, mari cît o nucă ; un lanţ de argint lat de-o palmă i se bălăbănea pe piept de la un umăr la celălalt, avînd în mijloc un medalion cu chipul lui Iulius Caesar lucrat de argintarul din Komárom. Şi ceilalţi membri ai delegaţiei erau îmbrăcaţi la fel. Pe vremea aceea, corăbierii din Komárom aveau haine cu fireturi de argint. Potrivit obiceiului, cei care veniseră să-i prezinte omagii fuseseră reţinuţi la masă. Se-nţelege că şi domnul Fabula avu parte de această mare cinste.

Domnul Fabula era un om prea sincer şi prea cinstit. Îndată ce vinul îi dezlegă limba, nu putu să se abţină să nu spună stăpînei casei că, pe onoarea lui, cînd o văzuse prima dată, nu şi-ar fi închipuit în ruptul capului că dînsa va deveni o cucoană atît de vrednică şi c-o să fie nevasta domnului de Levetinczy. Dimpotrivă, ar putea spune că se temuse de dînsa. Şi iată cît de înţelept este atotputernicul şi cît de mărginit gîndul omului ! Aşadar, totul se sfîrşise cu bine ! Cîtă fericire domnea în casă !

Lipsea doar ca atotputernicul să asculte rugile celor care-i cereau o mare bucurie pentru domnul Levetinczy, acestui om neasemuit de bun ; aceea de a i se dărui de-acolo din cer un nou oaspe, un mic îngeraş.

Speriat, Timár îşi acoperi paharul cu palma. Dacă vinul acela era atît de buclucaş încît din cauza lui omul dă în vileag tot ce-i trece prin cap, ei bine, el n-o să mai soarbă nici o picătură ! Ceva ca o presimţire îl străfulgeră :

„O rugăciune ca asta s-ar putea împlini pe neaşteptate !"

Domnul Fabula nu găsi însă îndestulătoare urarea sa şi ţinu cu tot dinadinsul să dea şi ceva sfaturi practice :

— Apoi, ce-i drept, domnia sa domnul Levetinczy prea trudeşte din greu. N-are însă nici un rost să se omoare cu firea. Omul trăieşte doar o singură dată şi, la drept vorbind, pentru ce Doamne iartă-mă trăieşte ? Eu unul, zic zău, n-aş lăsa atîta vreme singură o nevastă aşa de drăgălaşă şi de frumoasă. Da' ce să faci dacă domnului îi ard călcîiele ? Nu-i o clipă în care să nu-şi bată capul cu altă afacere şi ţine morţiş să fie de faţă peste tot. Nici vorbă că rezultatele se şi văd îndată. Cui i-ar fi trăsnit prin minte să trimită făină din Ungaria taman în Brazilia ? Şi de ce să mint ? Cînd am auzit de gîndul ăsta — cer dinainte iertare că nu-mi cunosc lungul nasului — dar, zău că nu pot să tac — mi-am zis în gînd : să ştii că s-a ţicnit stăpînul dacă, aşa cum se spune, o să trimită făină taman în partea ailaltă a pămîntului ; nu de alta, dar toată făina o să se facă pap pînă ajunge acolo unde pîinea creşte în păduri, pe copaci d-ăia mari, iar pe ăi mici, de bună seamă, cresc

chifle. Şi ian te uită ce-a ieşit! Ce izbîndă! Mde, ce-i drept, izbînda vine, că n-are încotro, dacă omul se străduieşte el însuşi pentru ea!

Cuvintele acestea cuprindeau — fără voia vorbitorului — o ironie la adresa lui Mihály, aşa că el n-a putut răbda s-o lase fără răspuns:

— Atunci laudele i se cuvin în întregime soţiei mele, dragul meu János, deoarece dînsa s-a ocupat de toată afacerea asta.

— Cinstesc şi recunosc virtuţiile mult stimatei doamne, dar ţin să spun că şi despre domnia-voastră ştiu eu ce ştiu. Ştiu eu prea bine pe unde mi-aţi umblat toată vara făcîndu-vă nevăzut!

Spaima îl săgetă pe Mihály pînă în vîrful unghiilor. O fi ştiind oare unde fusese? Ar fi îngrozitor!

János îl privi peste marginea paharului ridicat şi clipi şiret.

— Hm, să tac sau să spun stimatei doamne pe unde mi-aţi hoinărit ast'vară? Să vă dau de gol, au ba?

Timár simţea o amorţeală copleşitoare furnicîndu-l prin cap. Ochii Athaliei stăteau pironiţi asupră-i. N-avea voie, mai ales acum, să trădeze prin tresărirea vreunui muşchi al feţei că vorbele guralivului ameţit de vin îl puseseră în încurcătură.

— Păi, vorbeşte János! Unde-am fost? zise Mihály, forţîndu-se să-şi păstreze calmul.

— Apăi o să zic şi-o să vă dau de gol în faţa doamnei! strigă Fabula János punînd paharul pe masă. Domnia-voastră aţi şters-o fără să suflaţi o vorbă. V-aţi suit pe-un vas, pe ascuns, şi aţi traversat dincolo... în Brazilia! Da, chiar aşa-i! Aţi colindat America şi aţi lăsat totul în ordine acolo. De-aia p-aici treaba merge ca pe roate!

Timár respiră uşurat:

— Că nebun mai eşti şi dumneata, János prietene! Te rog, Athalie dă-i domnului Fabula o cafea neagră.

— Dar aşa-i cum zic eu! se înverşună János. Ştiu eu ce ştiu! Am descoperit astea în ciuda tainei cu care v-aţi învăluit. Aţi colindat Brazilia, aţi străbătut trei mii de mile pe mare. Cîte furtuni n-aţi îndurat pe ocean! Cu cîţi canibali n-aţi avut de furcă?! Asta, doar Dumnezeu ne-ar putea-o spune! Dar noi ştim totul foarte bine. Nu mă căiesc: v-am dat de gol pentru ca doamna să-l pedepsească pe „dezertor" şi să nu-i mai dea voie să mai întreprindă o călătorie atît de lungă pe Oceanul Atlantic.

Timár privea feţele celor două femei. Trăsăturile Timéii trădau o sinceră spaimă şi admiraţie, pe cînd ale Athaliei — necaz şi dezgust. Crezuseră fără îndoială povestea domnului Fabula, aşa cum de altfel o credea şi Fabula care părea gata să-şi pună capul pe butuc că totul era adevărat.

Însuşi Timár zîmbi misterios auzind această poveste. Îşi dădu seama că nu Fabula János minţea, ci el. Omul de aur trebuia să mintă, să mintă mereu.

Povestea domnului Fabula căzuse cum nu se poate mai bine. Ungurul de rînd are obiceiul ca despre oamenii mari pe care îi admiră — ca şi cînd n-ar ajunge faptele reale — să scornească tot soiul de poveşti crezute chiar de cei care le-au născocit şi ridicate mai tîrziu de ceilalţi la rangul de certitudine.

De-acum încolo, Timár avea o justificare pentru dispariţiile sale misterioase; iar dacă vreodată, să zicem, ar fi fost întrebat pe unde umblă şi ar fi dat răspunsuri anapoda, care prin netemeinicia lor l-ar fi dat de gol — ei bine, toată lumea şi-ar fi explicat

acest lucru socotind că minciunile acestea nevinovate dovedesc, de fapt, multă gingăşie din partea domnului de Levetinczy, care nu voia să-şi neliniştească soţia din pricină că el se încumetă să facă o călătorie atît de primejdioasă, cum era încă traversarea oceanului spre America în prima perioadă a navigaţiei cu aburi. Povestea putea să fie ticluită atît de iscusit încît să o creadă chiar şi Athalie.

Pe nimeni nu înşelase Timár mai tare decît pe Athalie.

Femeia aceasta cunoştea inima de femeie. Ştia prea bine ce simţea Timéa şi cum se chinuia în sufletul ei! Şi tocmai din această cauză îi urmărea tot zbuciumul sufletesc. Această femeie cu inima îndurerată fugise din preajma celui pe care-l iubea şi se cuibărise acolo unde nu avea nici o bucurie, unde nimic nu-i răscolea zbuciumul — în pusta Alföldului. Îşi îngropase gîndurile în registrele reci, pline de calcule, îşi înăbuşise sentimentele ocupîndu-se de afaceri; se agăţase cu îndîrjire de o muncă ce urîţeşte orice sentiment frumos — munca omului care strînge averi. Aşa ceva face doar o femeie care vrea să-şi uite dragostea nefericită.

Or, dacă o femeie e în stare de un lucru ca ăsta, atunci cu atît mai mult bărbatul va săvîrşi ceva asemănător. Îndurerat şi el, de ce n-ar pleca la fel ca dînsa într-o altă pustă — pe mare — încercînd şi el să stingă focul care-i macină gîndurile îngropîndu-se într-o peşteră de gheaţă — munca omului care strînge averi?

Cum să-i dea în gînd Athaliei că bărbatul îşi găsise leacul bolii de moarte ce-i apăsa inima şi că era fericit tocmai atunci cînd se afla departe de casă?!

Ce n-ar fi dat ea să cunoască taina! Numai că trestia și stuful din jurul „Insulei nimănui" nu vorbeau ca trestiile bărbierului regelui Midas.[1]

Athalie era galbenă de invidie bătîndu-și capul cu această enigmă de nedezlegat.

Acasă și în fața lumii Timár și Timéa păreau o pereche ideală.

El o acoperea cu bijuterii, adevărate comori, cu care Timéa se împodobea cînd apăreau în lume, vrînd să strălucească prin ele. Ce poate arăta în chip mai evident dragostea soțului decît diamantele soției?

Dar Athalie se cufunda tot mai mult în gînduri.

Oare Timár și Timéa erau oameni din aceia pentru care dragostea înseamnă a da și a primi diamante? Oare pe lumea asta există oameni care pot să fie fericiți fără să iubească?

Athalie continua s-o bănuiască pe Timéa și nicidecum pe Timár. Iar Timár aștepta cu sufletul la gură să treacă iarna și să vină primăvara.

Eh, firește, pentru ca morile să-și reia lucrul; doar de, omul de afaceri nu se gîndește decît la de-al de astea...

După succesul repurtat în primul an, exportul de făină trebuia continuat cu și mai multă îndrăzneală.

Pentru anul următor însă Mihály o convinsese pe Timéa să nu-și primejduiască sănătatea conducînd afacerile; această muncă va fi încredințată agen-

---

[1] Legenda spune că lui Midas, regele Frigiei, plăcîndu-i mai mult flautul zeului Pan decît lira lui Apollon, a fost pedepsit de acesta din urmă să-i crească urechi de măgar, fapt pe care regele îl ascundea tuturor. Bărbierul său descoperi meteahna și neputînd să păstreze taina, săpă o groapă și încredință pămîntului secretul. Dar de îndată ce o astupă, în acest loc crescură trestii care la cea mai ușoară adiere spuneau trecătorilor: „Regele Midas are urechi de măgar".

ţilor săi, aşa că dînsa putea să plece în lunile de vară în vreo staţiune de pe ţărmul mării, unde durerile de cap pricinuite de munca de la Levetinc se vor potoli.

Dar el încotro va porni? Asta nu-l întreba nimeni. Fără-ndoială c-o să treacă iarăşi dincolo, în America de Sud şi-apoi din nou o să croiască o minciună nevinovată spunînd că a fost în Egipt sau în Rusia. Adevărul e că el se grăbea spre Dunăre, în jos.

Îndată ce începură să înflorească miţişorii plopilor, Timár deveni nerăbdător; priveliştea ademenitoare îl făcea să viseze şi-i înflăcăra toate gîndurile.

Fără să mîie peste noapte la Levetinc, dădu agentului şi administratorului său nişte instrucţiuni atît de vagi încît aceştia puteau să-şi facă de cap. Cînd sosi noaptea, coborî la Golovac, acolo unde locuia protopopul cel împodobit cu ordinul pentru merite şi se opri la el pentru a cere adăpost.

Se înnoptase de-a binelea cînd ajunse la casa protopopului; intrase prin bucătărie unde la un foc straşnic gătea o femeie tînără şi drăguţă în timp ce în odaie, acolo unde-l găsi pe vajnicul sihastru, masa era pusă pentru două persoane.

Preacuviosul îl primi foarte prieteneşte pe înaltul său oaspete şi se grăbi numaidecît să-l felicite pentru decoraţia pe care-o primise; apoi ceru să-i fie îngăduit să treacă puţin în bucătărie pentru a da poruncile cuvenite cu privire la dragul şi vrednicul său musafir.

— Asta, fiindcă „noi“, ca să zic aşa, nu trăim pe picior mare.

— „Noi“? întrebă Timár, glumind.

— Ei, ei, ei, ei! se hlizi călugărul, ameninţîndu-şi oaspetele cu degetul. Nu fi chiar atît de răutăcios.

Gazda dădu poruncile cuvenite şi se întoarse; aduse un vin bun de Szerém şi, în aşteptarea cinei care se pregătea, începu să-l îndemne să bea; după fiecare pahar îl ameninţa însă cu degetul; voia parcă să-l mustre pentru un anume gînd pe care-l citea pe faţa lui Timár:

— Ei, ei, ei! Lumea-i atît de rea! Scorneşte verzi şi uscate din nimic. Măcar că omul nu-i nici de lemn, nici stană de piatră, nici uşă de biserică.

Timár se scuză zicînd că nu spusese nici un cuvînt prin care să susţină contrariul. Dar gazda continua să clatine din cap şi, cu fiecare pahar băut — în timpul cinei bău zdravăn de tot — deveni tot mai vorbăreţ.

Cina îndelungată şi gustoasă fu servită de femeiuşca aceea frumuşică şi tînără. Dar de cîte ori Timár o privea cu coada ochiului, de atîtea ori gazda îl ameninţa şi-i amintea că oamenii-s răi:

— Păi, la urma urmei, să-mi arate cineva unde stă scris în *Biblie* că gurile rele au dreptate?!

Timár n-ar fi încercat să facă acest lucru nici pentru un episcopat.

— N-a fost oare Abraham cel mai respectat şi cel mai demn de cinste patriarh din lume? N-a fost dînsul pentru Sara lui, un soţ model? Ia spune! Şi totuşi, nu-i aşa, a ajuns pînă la noi povestea cu Hagar?! Şi vezi, cu toate astea Abraham a fost un sfînt!

Mihály încuviinţă.

— Sau să-l luăm pe patriahul Iacob. Mai întîi a luat-o de nevastă pe Lea, apoi se îndrăgosteşte de Rachel şi-o ia şi pe ea de nevastă; şi cui să-i treacă prin minte să-l dea în judecată pentru bigamie? Dar să mergem şi mai departe! Să-l vedem pe sfîntul rege David. Cîte neveste a avut? Şase. Şi pe toate în acelaşi timp. Dar nu i-au ajuns nici şase.

A despărţit-o pe Michal de Paltiel şi-a luat-o şi pe asta; apoi i-a căzut cu tronc Bethsabea care era căsătorită cu Urias. Puse să-l omoare pe Urias, îi luă femeia şi astfel înhăţă toată moştenirea! Şi cu toate astea, o sută cincizeci de psalmi cîntă c-a fost un sfînt! Dar înţeleptul Solomon?! Ăsta a ţinut patru sute de neveste. Şi-acum unde-i omul care să dorească a fi mai înţelept decît înţeleptul Solomon şi mai sfînt decît sfîntul David?

Bunul sihastru nu bănuia nici o clipă că-n clipele acelea dădea musafirului său bilet de liberă trecere pentru traversarea Dunării.

Timár nu mai avea decît o jumătate de zi de mers pînă să ajungă la Noémi.

Trecuse o jumătate de an de cînd n-o mai văzuse. Se gîndea necontenit la ea şi vedea aievea clipa revederii. Dorinţe arzătoare îl urmăreau şi-n ceasurile de veghe, şi-n somn. Abia aştepta zorile; se sculă înainte de a se crăpa de ziuă, îşi luă arma la umăr, geanta de vînătoare şi, neîndurîndu-se să aştepte să se trezească şi ospitaliera sa gazdă, părăsi casa protopopului fără a-şi lua rămas bun, grăbindu-se spre zăvoaiele de pe malul Dunării.

Ce bună-i Dunărea că lărgeşte an de an aceste zăvoaie, lăsînd hăt-departe vechiul mal! Căci odată cu malul părăsit, rămîn în urmă şi pichetele grănicereşti implîntate acolo cu douăzeci şi cinci de ani în urmă. Un om care vrea să treacă Dunărea fără paşaport găseşte în noua pădurice un stat neutru prietenos.

Timár trimisese mai demult noul său sandolin la cunoscuta colibă pescărească, iar pînă acolo obişnuia să meargă pe jos; îşi găsi barca şi-apoi o porni spre stuf. Sandolinul luneca pe apă ca un morun şi, dacă zbura atît de repede, ei bine, el n-avea nici o vină.

Era în aprilie şi primăvara timpurie îndemnase pomii de pe insula Ostrova să-şi deschidă mugurii şi să înflorească. Or, tocmai din cauza asta priveliştea de dincolo de Ostrova îl umplu de amărăciune. „Insula nimănui“ se zărea fără pic de verdeaţă, de parcă totul ar fi fost ars.

Cu cît se apropia mai mult, cu atît putea să vadă mai limpede ; în partea dinspre miazănoapte toţi pomii aveau culoarea arămie.

Sandolinul înainta repede printre trestii ; cînd ajunse la mal, Mihály văzu desluşit că-n locul unde acostase se uscase un pîlc întreg de pomi. Erau nucii, pomii pe care Tereza îi iubea cel mai mult. Se uscaseră toţi, pînă la unul. Această privelişte îl mîhni. Cu un an în urmă, pe aceeaşi vreme aici îl întîmpinase o pădure înfloritoare şi tufişuri de trandafiri înfloriţi, pe cînd acum îl primea o pădure uscată.

Nu era semn bun !

Porni mai departe aşteptînd din clipă în clipă să audă lătratul de bun venit al Almirei. Dar nu auzi nimic. Cuprins de îngrijorare, continua să meargă adîncit în gînduri. Cărările erau părăginite, pline de frunziş căzut de cu toamnă, şi parcă nici păsările nu mai cîntau.

Cînd ajunse în apropierea colibei, simţi o strîngere de inimă. Ce se alese oare de locuitorii ei ? Căci se puteau întîmpla multe într-un răstimp atît de lung ! Cine ştie dacă nu muriseră şi rămăseseră şi neîngropaţi ! Timp de o jumătate de an el avusese treburi în altă parte : să aranjeze chestiuni de stat, să strălucească alături de o nevastă frumoasă, să strîngă grămezi de bani. În tot acest timp doar cerul îi păzise pe locuitorii insulei dacă, bineînţeles, avusese poftă să-i păzească.

Cînd păşi în pridvor, uşa se deschise şi în prag se arătă Tereza. La început îl învălui într-o privire posomorîtă — pe chipul ei se citea spaima — apoi trăsăturile i se destinseră într-un zîmbet amar :

— Ah ! Ai sosit ?! exclamă ea, grăbindu-se să-i strîngă mîna şi îndată vru să ştie din ce pricină avea el înfăţişarea aceea atît de mohorîtă.

— Ce s-a întîmplat pe-aici ? se grăbi Timár să afle.

— Nimic ! răspunse Tereza, cu un zîmbet blînd.

— Ce rău îmi pare că s-au uscat nucii ! spuse Mihály, vrînd să justifice mîhnirea pe care Tereza i-o citise pe chip.

— Inundaţia de astă-primăvară i-a omorît — răspunde dînsa. Nucii se usucă dacă-i potopesc apele.

— Dar dumneavoastră sînteţi sănătoase amîndouă ? întrebă Mihály neliniştit.

Tereza răspunse blînd :

— Da, sîntem bine... toţi trei.

— Cum ? Ce ?

Tereza zîmbi, oftă şi-apoi zîmbi din nou. Puse în sfîrşit mîna pe umărul lui Mihály şi-i zise :

— Nevasta unui biet contrabandist a născut în căsuţa noastră. Femeia a murit, iar copilul a rămas aici. El e... al treilea.

Timár dădu buzna în odaie. În fundul încăperii se afla un leagăn împletit din nuiele lîngă care stătea, într-o parte Almira, iar în cealaltă Noémi. Noémi clătina leagănul şi aştepta ca Timár să se apropie. În leagăn se afla un copilaş ; avea obrăjorii rumeni, iar buzele strînse semănau cu o cireaşă ; dormea cu ochii pe jumătate închişi şi cu mînuţele ridicate spre obrăjori.

Fascinat de ceea ce vedea, Mihály rămase pironit în faţa leagănului. Privi spre Noémi şi de îndată citi pe faţa ei tot ce voia să afle. Pe chipul fetei

era întipărită o fericire de nedescris, un fel de bucurie cerească, pudoarea şi iubirea împletite şi împăcate. Noémi zîmbi şi lăsă ochii în jos.

Mihály crezu că în clipa aceea îşi va pierde minţile. Tereza îi puse mîna pe braţ:

— Ei bine, aşa-i că nu eşti supărat că am primit orfanul bietei contrabandiste? Dumnezeu ni l-a trimis.

Să se supere? Dimpotrivă, se lăsă în genunchi acolo, lîngă leagăn; îşi desfăcu amîndouă braţele şi strînse copilul la pieptul său cu leagăn cu tot; începu să plîngă în hohote. Lacrimile se revărsau cum pot să se reverse doar lacrimile unui bărbat care a zăgăzuit în inima lui o durere cît marea de adîncă şi pe neaşteptate apele ei au rupt digul! Şi nu se mai potolea sărutînd oaspetele trimis de cer; îi săruta mînuţele, picioruşele, colţul hăinuţei, cei doi obrăjori rumeni. Copilul se strîmbă în fel şi chip, dar nici gînd să se trezească; totuşi o singură dată deschise ochii, ochii săi albaştri şi mari, şi-n clipa cît îi ţinu deschişi, privi mirat în cei ai bărbatului de parc-ar fi vrut să spună: „Ce vrea să mă-ntrebe omul ăsta?“ Apoi zîmbi gîngurind tare. Poate că spusese: „Bine, dar de ce mă-ntrebi lucrul ăsta?“ Închise în sfîrşit ochii zîmbind mai departe fără să se arate supărat din cauza torentului de sărutări ce se abătuse pe obrăjorii lui.

Tereza spuse rîzînd:

— Orfanul sărmanei contrabandiste! Nu se aştepta bietul la una ca asta!

Şi se dădu la o parte să-şi şteargă lacrimile.

— O, dar mie ce-mi mai rămîne? întrebă Noémi, prefăcîndu-se supărată.

Mihály se tîrî în genunchi pînă la ea. Nu-i spuse nimic ci-i strînse tremurînd mîna şi-o duse la buze; rămase aşa, tăcut, cu obrazul lipit de pieptul ei.

Şi tăcu tot timpul cît dormi copilul.

Cînd micul îngeraş se trezi, începu să vorbească pe limba lui, adică să plîngă. Noroc că sînt şi oameni care înţeleg acest limbaj.

Îi era foame. Noémi îl rugă pe Mihály să iasă din odaie deoarece n-avea voie să afle cu ce se hrănea orfanul bietei contrabandiste.

Mihály ieşi afară şi se opri în faţa casei. Era ameţit de fericire. I se părea că se află undeva într-o nouă constelaţie de unde priveşte pămîntul părăsit aşa cum priveşti o planetă străină. Tot ce-i aparţinuse pe planeta aceea se găsea departe, uitat de mult şi-acum nu mai simţea nici vîrtejul care altădată îl atrăgea într-acolo.

Viaţa lui se rotise într-un cerc ; acest cerc fusese smuls din locul său şi-acum îşi găsise un alt centru.

Avea în faţă un ţel nou, o viaţă nouă ; un singur lucru nu ştia : cum să dispară din lumea veche ? Cum să ajungă într-o altă lume înainte de a fi părăsit pămîntul. Să locuiască pe două planete deodată, să urce de pe pămînt în cer şi de-acolo să coboare iarăşi pe pămînt ; acolo sus să gîngurească cu îngerii, iar jos să numere banii ? O ! asta nu poate îndura o biată făptură omenească !

Din pricina asta poate să-şi piardă minţile de-a binelea.

Nu degeaba i se spune „îngeraş" copilaşului. „Angelos" înseamnă „trimis". Trimisul unei alte lumi, o lume a cărei necunoscută influenţă magnetică iradiază de pe chipul şi din ochii copilului spre cei care-l primesc pe acest „trimis". În ochii copiilor tremură uneori raze limpezi şi albastre cu puteri magice care pot grăi ; coloritul lor piere atunci cînd buzele copilului încep să rostească primele

cuvinte ; şi asemenea raze neasemuit de limpezi pot fi văzute numai în ochii unui copil.

O ! cîte ceasuri în şir privea Mihály fascinat aceste iradieri albastre cînd, întinzînd o piele de capră pe iarbă, aşeza copilul pe ea şi-apoi se culca şi el alături ; după aceea rupea vreo floare pe care o dorea micuţul şi-ncepea să se joace cu el : „Uite, o floare !" îi zicea întinzîndu-i-o ; copilul o prindea şi Mihály avea mult de furcă pînă i-o lua înapoi, deoarece gîngania aceea mică îndrăgea toate florile şi pe toate voia să le bage în gură. Alteori încerca să ghicească înţelesul primelor silabe pe care le rosteau buzele micuţului. Şi-l lăsa să-l tragă de mustăţi, ba îi cînta şi cîntece de leagăn cînd vedea că puiul de om voia să adoarmă !

Avea acum pentru Noémi cu totul alt sentiment decît acela care-l stăpînise înainte de-a reveni pe insulă. Un sentiment lipsit de dorinţi, dar plin de fericire. Focul pasiunii care-l atrăsese încoace dispăruse lăsînd în locu-i doar o dulce şi odihnitoare linişte asemenea liniştii plăcute pe care o simte convalescentul după boală.

Dar şi Noémi parcă se schimbase de cînd n-o mai văzuse. Gingăşia şi farmecul vibrau altfel pe chipul ei ; în sufletul Noémiei se cuibărise o blîndeţe fără margini, pe care n-o împrumutase de la nimeni, o blîndeţe pe care o trădau toate gesturile ei ; pe faţă i se întipărise o demnitate vecină cu pudoarea, acea demnitate ce creează în jurul femeii o magică aureolă care impune respect.

Timár nu se mai sătura de atîta fericire. Îi trebui mult pînă să-şi dea seama că nu visează, că nu-i plăsmuire nici coliba aceea jumătate de lemn, jumătate de lut, nici femeia zîmbitoare care stătea înăuntru ţinînd în braţe un îngeraş ce gîngurea şi că toate-s adevărate.

Apoi începu să se gîndească: „Ce va ieşi din toate astea ? Ce poţi tu să dai acestui copil ? Bani ? Aici banii n-au nici o valoare. Pămînturi întinse, moşii ? Nu poţi să lipeşti de această insulă nici un fel de pămînt. Îl iei cu tine să faci din el un domn mare, un om de seamă ? Dar cele două femei nu ţi-l vor da. Le duci şi pe ele cu tine ? Chiar dacă ar vrea să te urmeze, nu poţi face una ca asta. Ar afla cine eşti şi te-ar dispreţui. Ele pot fi fericite numai aici ; acest copil va putea umbla cu capul sus numai aici, unde nimeni nu-l va întreba cum îl cheamă. Femeile i-au dat un nume : Adeódat (Dumnezeu l-a dat) ; alt nume n-are. Dar tu, tu ce-i dai ?".

Într-o zi pe cînd umbla dus pe gînduri colindînd hai-hui prin insulă, călcînd pe covorul de frunziş şi flori sălbatice, se pomeni într-un loc unde pămîntul trosnea sub paşii săi. Privi în jur. Se afla în tristul crîng al nucilor uscaţi. Pomii aceia frumoşi şi nobili muriseră şi primăvara nu aninase de ramurile lor nici o frunză ; rămurelele căzute acopereau pămîntul cu vreascuri uscate. Acolo, în cimitirul nucetului, pe Timár îl fulgeră un gînd ; imediat porni înapoi spre colibă :

— Tereza, mai ţii uneltele de tîmplărie de care te-ai folosit cînd ai ridicat căsuţa asta ?

— Îs aici, în cămară.

— Scoate-le. M-am gîndit la ceva. O să tai nucii uscaţi şi din ei o să construiesc o căsuţă pentru Dódi.

Tereza bătu din palme a mirare, iar Noémi sărută obrajii copilului ca şi cum ar fi vrut să-l întrebe : „Ai auzit ce vrea să facă ?"

Curînd însă mirarea ce-o văzuse pe faţa Terezei se transformase parcă într-o blîndă îndoială.

— Da, da ! îşi întări el spusele. Singur, singurel o să ridic casa asta, fără să cer ajutorul nimănui ;

ce, românii şi secuii nu-şi fac din lemn de stejar nişte căsuţe frumoase şi cochete ? Ei bine, a noastră o să fie din lemn de nuc ; castel împărătesc, nu alta ! Pînă şi cel din urmă cui o să-l fac tot eu, iar cînd Dódi va creşte, o să stăpînească sănătos casa ridicată de mine.

Tereza continua să zîmbească.

— Fie precum zici, Mihály. Dumneata ştii bine că eu, ca şi rîndunica, am încercat să-mi fac un cuib. Eu însămi am lipit pereţii cu lut ; şi tot eu i-am acoperit cu trestie ; dar vezi, munca dulgherului n-o poate face un singur om ; ştii de bună seamă că ferăstrăul cel lung are două capete ; singur n-o să răzbeşti cu el.

— Bine, dar sîntem doi ! strigă cu însufleţire Noémi. Ce, eu nu pot să-l ajut ? Ce credeţi, mă rog, că n-am mîini zdravene ?

Şi, spunînd acestea, îşi suflecă mîneca dreaptă a cămăşii pînă în dreptul umărului pentru a se putea lăuda cu braţele ei. Avea un braţ de Diană, cu muşchi bombaţi, plini de nerv. Mihály îi sărută braţul începînd de la umăr şi sfîrşind cu vîrful degetelor, apoi exclamă :

— O să fie minunat să lucrăm împreună !

— Da ! O să lucrăm împreună — zise Noémi, a cărei vie imaginaţie începuse de îndată să lucreze înfrumuseţînd ideea lui Mihály. Planul lui Mihály o cucerise imediat. Da, o să mergem împreună în pădure ; lui Dódi o să-i facem un leagăn atîrnat de-o creangă ; o să muncim toată ziua iar tu, măicuţă, o să ne-aduci prînzul într-un coşuleţ şi-o să mîncăm acolo din acelaşi blid, stînd pe un buştean cioplit. Ce frumos o să fie !

Şi chiar aşa se şi întîmplă.

Mihály luă degrabă toporul şi ieşi afară în nucet apucîndu-se cu nădejde de lucru. Nici n-apucă să

doboare un nuc şi să-l cureţe de crengi, că palma i se şi băşicase. Noémi îl consolă zicînd că palmele femeilor nu se băşică niciodată.

Sfîrşind de tăiat cel de al treilea nuc şi vrînd să-l aşeze peste ceilalţi, Mihály avu nevoie de ajutorul Noémiei. Aceasta nu-şi luă în glumă făgăduiala. Se apucă cu nădejde de treabă ; făptura ei zveltă, ascundea puteri pe care nu i le puteai bănui şi o energie inepuizabilă. Trăgea de capul ferăstrăului cel mare cu atîta dibăcie, de parcă toată viaţa făcuse doar asta.

Şi astfel Mihály ajunse să cunoască traiul tăietorului de lemne şi al nevestei sale. Dis-de-dimineaţă trag amîndoi de ferăstrău iar cînd soarele ajunge la nămiezi li se aduce mîncarea într-un coşuleţ ; se aşază apoi unul lîngă altul pe trunchiul unui copac doborît şi sorb pînă la ultima picătură minunata şi gustoasa ciorbă de fasole ; sfîrşind de mîncat, beau cu rîndul apă proaspătă dintr-un urcior şi-apoi îşi îngăduie un ceas de odihnă ; femeia se aşază pe grămada afînată de aşchii, iar bărbatul se întinde pe pămînt ; tovarăşa lui îi acoperă faţa cu şorţul pentru a-l feri de muşte şi-n timp ce el se odihneşte, dînsa ia copilaşul în braţe şi-i face tot felul de giumbuşlîcuri, astfel că micuţul uită să mai plîngă, iar tăietorul de lemne poate dormi liniştit.

Pe înserat se îndreaptă împreună spre casă ; tăietorul de lemne duce pe umăr ferăstrăul şi toporul, iar tovarăşa lui ţine în braţe copilul. Acasă, în bucătărie, flăcările joacă în vatră, iar mirosul de rîntaş îi întîmpină de departe. Copilul e culcat în leagăn, apoi femeia caută pipa bărbatului şi-i aduce un tăciune de la bucătărie ; cînd blidul cu ciorba aburindă e pus pe masă, se strîng toţi în juru-i şi, pentru ca a doua zi să fie vreme bună, îl golesc pînă la fund ; pe urmă încep să-şi amintească de

toate ghiduşiile pe care le-a făcut copilul în ziua aceea.

În asemenea împrejurări e de prisos să mai întrebi: „Mă iubeşti ?“

Încet-încet, Mihály învaţă să cioplească grinzi de nuc. Mînuia cu dibăcie barda de dulgher. Noémi îl privea uimită.

— Zi zău, Mihály — îl iscodi ea într-o zi — că n-ai fost niciodată calfă de dulgher!

— Am fost, cum nu, ba am fost şi dulgher de corabie.

— Atunci, spune drept, cum de-ai ajuns domn atît de mare că-n timpul verii poţi să-ţi laşi în paragină meseria şi să-ţi petreci vremea în altă parte ? Că de, acum eşti domn la tine acasă. Nu-ţi porunceşte nimeni, nu-i aşa ?

— Eh, o să-ţi povestesc odată şi odată, se grăbi să răspundă Mihály.

Uită însă să-i povestească prin ce minune devenise domn atît de mare încît putea să stea acolo în timpul verii săptămîni de-a rîndul şi să taie lemne.

În schimb, deoarece colindase pămîntul în lung şi-n lat, îi vorbea Noémiei despre călătoriile sale pline de peripeţii ; înşirîndu-i cîte şi mai cîte, era foarte preocupat să nu scape nici o vorbă de el însuşi. Cînd Noémi încerca să-l iscodească, Timár ştia să scape făcîndu-şi de lucru ; iar cînd se culca, adormea imediat, încît Noémi nu mai putea să-şi iscodească bărbatul, aşa cum obişnuiesc femeile. (Noroc că providenţa a dat şi bărbatului o armă de apărare împotriva acestui rău obicei femeiesc : dacă s-a întins pe laiţă, apoi doarme buştean scăpînd astfel de orice întrebări.)

Stînd vreme îndelungată pe insula fără nume, Timár ajunse încet, încet să-şi dea seama că insula

aceasta nu era chiar atît de necunoscută precum crezuse el la început.

Oamenii care aparţineau unei anumite clase sociale ştiau de ea; dar nimeni nu-i dădea în vileag existenţa. Iar oamenii aceia erau sălbaticii civilizaţiei.

Status extra statum! [1]

La hotarele sale se opreau legile societăţii şi rînduielile bisericii.

Aceşti oameni se cuibăriseră în regiunile mărginaşe ale Ungariei şi Serbiei, de-a lungul hotarului dintre cele două ţări. Natura le venise într-ajutor. Găsiseră aici un străvechi fluviu neîndiguit care formează insule năpădite de stuf şi maluri mărginite cît vezi cu ochii de codri seculari cu copaci ce se prăvălesc drept în albia fluviului; locuri de trecere, şosele umblate se găseau la mare distanţă una de alta; satele — împrăştiate şi rare, iar de vreun oraş mare prin apropiere nici vorbă. La suprafaţă — disciplină militară; dedesubt libertate strămoşească. Misiunea populaţiei — de neînţeles; o instituţie al cărei rost a dispărut de secole: paza hotarului. Împotriva cui? Duşmanul, turcul, pierise de mult în depărtare. Acum armele slujesc doar vameşilor. De aceea contrabanda devenise o adevărată ocupaţie ce sta la baza vieţii lor sociale; era organizată, avea şcoală proprie, cîrmuire secretă; stat în afara statului.

Timár rămînea deseori mirat găsind o barcă sau o luntre nepăzită de nimeni şi vîrîtă la adăpost prin tufişurile de sălcii de pe malul insulei. Dacă peste cîteva ceasuri trecea din nou prin acel loc, luntrea nu se mai afla acolo. Uneori, printre răchite, găsea baloturi întregi cu mărfuri; dar şi acestea

---

[1] Stat în afara statului! (Lat.)

dispăreau pînă cînd se întorcea iarăşi. Toţi acei oameni misterioşi care-şi aleseseră insula drept loc de popas, ocoleau se pare dinadins coliba şi împrejurimile ei. Veneau şi plecau fără să facă poteci prin iarbă.

Uneori, totuşi, se abăteau pe la colibă. Şi-atunci întrebau de Tereza.

Cînd Almira dădea alarma vestind că se apropie un străin, Timár îşi întrerupea lucrul, pornea grăbit spre casă şi se retrăgea tocmai în odaia din fund: nici un străin nu avea voie să-l vadă. Îşi lăsase barbă aşa că îşi mai schimbase oarecum înfăţişarea; totuşi se temea ca nu cumva să-l recunoască vreun om care-l mai văzuse în lume.

Vizitatorii o căutau pe Tereza atunci cînd dădeau de vreun bucluc — asta pentru că deseori umblau în locuri din care s-alegeau cu fel de fel de răni; aveau răni grele, adînci, pricinuite de arme de foc. Cu astfel de răni respectivii nu se puteau arăta medicului taberei deoarece ar fi fost supuşi unui interogatoriu sever. Femeia de pe insulă cunoştea însă leacuri care vindeca vătămăturile, ştia să pună la loc oasele rupte, să lege rănile deschise şi să le ungă cu unsori tămăduitoare. În regiunea aceea şi mai cu seamă pe malul turcesc, ulceraţiile adînci şi bubele negre erau tare răspîndite; Tereza ştia ca nimeni alta să le doftoricească folosind nişte ierburi cunoscute doar de ea, a căror puteri tămăduitoare le descoperise împinsă de nevoie. Iată de ce o căutau oamenii aceia. Iar după ce se vindecau, păzeau tainele Terezei deoarece ştiau că atît doctorul taberei cît şi farmacistul găseau o adevărată plăcere în prigonirea celor ce umblau cu leacuri băbeşti.

Între fugari se iveau deseori şi litigii. Cu astfel de litigii nu se puteau prezenta judecătorului. Ştiau

prea bine că judecătorul ar fi pus la butuc şi pe acuzat şi pe acuzator. Veneau deci la femeia aceea înţeleaptă de pe insulă şi arătau cum stăteau lucrurile ; iar hotărîrea ei o socoteau sacră, aşa că se potoleau. De cele mai multe ori la mijloc era răzbunare. Tereza ştia să împace părţile învrăjbite, iar împricinaţii respectau cu stricteţe tratatul de pace depus în mîinile ei.

Uneori, ocolind oamenii, se rătăcea pe la coliba ei vreo fiinţă înfricoşătoare, cu privirea sălbatică. Un păcătos pe care-l mustra conştiinţa şi căruia îi era frică să meargă la preot ca să-şi uşureze sufletul pentru că se temea şi de iad, şi de închisoare. Femeia de pe insulă îl vindeca şi pe acesta. Aşternea peste inima lui un balsam atît de binefăcător — conştiinţa îndurării divine — încît îl împăca cu sine însuşi.

Alteori pica în pragul colibei vreun om prigonit, vlăguit de sete şi de foame. Tereza nu-l întreba de unde vine şi unde pleacă. Îl ospăta bine şi-l lăsa să-şi vadă de drum, odihnit şi înviorat, umplîndu-i desaga cu merinde.

O cunoşteau mulţi oameni pentru care tăcerea era o adevărată religie, şi nu-i pe lume alianţă secretă care să lege mai trainic pe învăţăcel de maestru decît alianţa care-i lega pe oamenii aceştia de dînsa. Ştiau toţi că la ea nu găsesc bani, aşa că lăcomia nu-i îndemna s-o duşmănească.

Timár îşi dădea seama că se află într-un ţinut în care ar fi trebuit o muncă de cîteva secole pentru răspîndirea noilor idei şi-abia după aceea regiunea cu locuitorii ei putea fi trecută în rîndul teritoriilor înglobate în haosul uriaş care se numeşte lume.

Pînă atunci putea să-şi vadă liniştit de cioplitul lemnelor fără să se teamă că cineva ar putea afla că Timár Mihály de Levetinczy, consilier regal, lati-

fundiar şi negustor milionar, cîrpoceşte ca dulgher pe o insulă necunoscută şi că atunci cînd îşi întrerupe munca istovitoare, scoate briceagul să facă din nuiele de salcie o umbrelă pentru o mică făptură, un copil orfan, fără tată şi fără mamă, care nici măcar nu are un nume ca toţi oamenii.

Şi cîte alte bucurii avea aici ! Cu cîtă nerăbdare pîndea primul cuvînt pe care copilul se străduia să-l rostească ţuguindu-şi buzele mici şi neîndemînatice pentru a nimeri să zică :

„Tată" !

Fără îndoială că Dódi rosti mai întîi tocmai acest cuvînt. [1]

Şi-l rosti închipuindu-şi că omul acela care-i zîmbea atît de mult nu putea fi altcineva decît propriul său tată.

Cum să-i dea prin gînd acelei mici făpturi că era fiul unui amărît de contrabandist, un biet orfan căruia îi murise şi tatăl şi mama ?!

Cu vremea, copilul începe să înţeleagă că-n viaţă mai dai şi de necazuri. Copilăria are şi ea suferinţele ei. Cîtă îngrijorare şi cîte nopţi nedormite cînd îi ieşiră primii dinţi ! Noémi rămînea cu Dódi acasă iar Mihály, din oră în oră, înfigea toporul într-un buştean şi dădea fuga să vadă : oare nu i s-o fi întîmplat micuţului vreun necaz mai mare ? Îl lua din braţele Noémiei şi ceasuri întregi se plimba cu el cîntîndu-i cîntece de leagăn :

„E mai de preţ coliba iubitei
Decît a Budei mîndră cetate..."

Şi ce nemaipomenită izbîndă gîndea că a repurtat dacă reuşea să-l adoarmă, să-i ogoiască durerea !...

---

[1] In limba maghiară e mai uşor de pronunţat „tată" decît „mamă".

La puţină vreme după ce începuse cioplitul, Mihály ajunse în impas ; în linii mari terminase de făţuit scîndurile de nuc. Pînă acum, treacă-meargă, se mai descurcase ; mai departe însă nu ştia ce-i de făcut. Ehei, meseria de dulgher e şi ea o ştiinţă, iar el minţise spunîndu-i Noémiei că se pricepe la astfel de treburi. Habar n-avea cum o să scoată cămaşa !

Toamna se apropia cu paşi repezi. Ca şi-n anul trecut, Tereza şi Noémi se gîndeau că-i foarte firesc ca Timár să le părăsească. Doar, vorba aceea, trebuia să-şi vadă de meseria lui. Acolo, în lume, avea treburi care în timpul verii fie că mergeau de la sine, fie că nu mergeau deloc, dar cînd venea iarna, trebuia să se ocupe de ele cu toată nădejdea. De altfel şi alţi negustori obişnuiau să facă la fel. Ce-i drept, mai erau oameni care se obişnuiseră să şi-l închipuie pe Timár tot aşa : Timéa credea că Timár Mihály avea afaceri care — tocmai pe dos — îl obligau ca în timpul verii să fie departe de dînsa, ocupîndu-se cu probleme de industrie, agricultură, bursă şi comerţ.

Din toamnă pînă-n primăvară o amăgea pe Timéa, din primăvară pînă-n toamnă pe Noémi. În privinţa asta nu putea să-şi impute că nu-i consecvent.

În acest an părăsi insula mai devreme decît anul trecut. Se grăbea s-ajungă acasă, la Komárom.

În lipsa lui, ca şi altădată, toate afacerile reuşiseră din plin întrecînd orice aşteptări. Pînă şi la loteria de stat tot el obţinuse cîştigul cel mare. Lozul, de mult uitat, zăcea undeva în fundul unui sertar, aşa că Timár se prezentă, abia după trei luni de la tragerea la sorţi să-şi ridice acea întîmplătoare sută de mii de forinţi, ca unul care nici nu se sinchiseşte de un astfel de flecuşteţ ; din acest motiv uimirea celor

din jur spori şi mai mult: „Ăsta are atîţia bani, că nu mai are nevoie de ei!"

Ce să facă cu ei? Făcu ceva: aduse din secuime şi de prin părţile Zarandului nişte meşteri dulgheri vestiţi care ştiau să construiască acele minunate case de lemn tare ce dăinuie veacuri de-a rîndul, palate, nu alta! În ele locuiesc moşieri români şi secui; interiorul lor e plin de sculpturi minunate. Casa, mobilele, scaunele şi dulapurile făcute din stejar, nuc sau carpen sînt în întregime rodul muncii unuia şi aceluiaşi meşter; şi toate, absolut toate, numai din lemn; nu găseşti o singură bucată de fier în tot acest palat.

DULGHERUL

Sosind acasă, Mihály o găsi pe Timéa cam suferindă. Acest fapt îi dădu prilejul să cheme de la Viena cîţiva doctori vestiţi pentru a face un consult în privinţa sănătăţii soţiei sale. După ce fixară diagnosticul, aceştia fură de părere că Timéa trebuia să schimbe aerul şi o sfătuiră să-şi petreacă iarna la Meran. Mihály le însoţi pe Timéa şi Athalie pînă acolo. Staţiunea se afla într-o vale cu climat blînd unde nu adia nici o boare de vînt; aici găsi o vilă în grădina căreia se afla un splendid pavilion construit în stil elveţian. Era sigur că Timéa va fi bucuroasă să aibă un astfel de pavilion.

În cursul iernii vizitîndu-şi de mai multe ori soţia, pe care adeseori o găsea în tovărăşia unui om în vîrstă, Mihály îşi dădu seama că într-adevăr Timéa avea o deosebită plăcere să-şi petreacă vremea în pavilionul acela din grădină.

De îndată ce se reîntoarse la Komárom — era încă iarnă — Mihály se apucă să construiască un pavilion care să semene ca două picături de apă cu cel din Meran. Dulgherul secui care-l însoțise pe Mihály era priceput la asemenea treburi. Desenă în cele mai mici amănunte toate detaliile de construcție interioară și exterioară ale pavilionului din Meran, înjghebă apoi la parterul casei lui Timár din strada Rác un atelier în toată regula și se așternu pe lucru. N-avea însă voie să sufle nimănui vreo vorbă pentru ca surpriza Timéii să fie deplină. Ei, dar un dulgher are nevoie și de-o calfă care să-l ajute. Iar o calfă care să-și țină gura e greu de găsit. Cum să iasă deci din impas ? Foarte simplu : Timár însuși se angajă ucenic și din zori și pînă-n noapte sfredelea, cioplea, încrusta, dădea la rindea și lucra la strung, luîndu-se la întrecere cu meșterul.

Numai că meșterul dulgher era un om care, chiar dacă ar fi avut gura pecetluită cu pecetea regelui Solomon, tot n-ar fi putut să păstreze taina ; scăpă așadar cîte o vorbă oamenilor săi de încredere — pe care îi întîlnea duminica seara — despre surpriza pe care domnul Levetinczy o pregătea soției sale. Le spuse așadar că începuseră să cioplească întîi fiecare bucată în parte, apoi le potriviseră laolaltă și că, de îndată ce totul va fi gata, vor înălța construcția în grădina cea mare și frumoasă de la Monostor. Că însuși Timár, omul acela putred de bogat, nu se rușina să lucreze zi de zi ca un adevărat ucenic, că ajunsese să mînuiască orice unealtă, așa încît merita să fie trecut în rîndul calfelor cu multă experiență. Le spuse că Timár își cam lăsase baltă afacerile sale ; că lăsase totul în seama agenților săi, iar el putea fi văzut de dimineață pînă seara în atelier, dînd la rindea, tăind cu ferestrăul, cioplind. Și toate astea pentru a face o surpriză soției sale ! Dar, psst ! Să nu sufle careva

vreo vorbă! Las' să fie o adevărată surpriză pentru frumoasa doamnă cînd se va întoarce acasă.

Tocmai de aceea secretul se răspîndi în tot oraşul şi astfel află şi madam Zófi care scrise Athaliei, iar Athalie îi povesti Timéii, astfel că Timéa ştia că la înapoierea sa în Komárom, în prima zi însorită, Mihály o va conduce cu trăsura pînă la dealul Monostor — acolo unde au o frumoasă livadă cu pomi fructiferi — şi va regăsi pe versantul ce cată spre Dunăre pavilionul acela drăguţ din Meran, cu măsuţă lîngă fereastră iar pe măsuţă coşuleţul său în care-şi ţinea broderia, cu cărţile ei preferate pe poliţa din lemn de carpen, iar, sub verandă, fotoliul ei împletit din ramuri de mesteacăn; şi toate acestea erau pregătite pentru a-i face o surpriză; şi, văzîndu-le, va trebui să zîmbească ca şi cînd s-ar fi bucurat nespus, iar cînd va fi lăudat meşterul pentru priceperea lui şi pentru surpriza ce i-a făcut-o, îl va auzi spunînd: „Dar, mărită doamnă, nu trebuie să mă lăudaţi pe mine, ci pe calfa mea, cel care a lucrat cele mai frumoase incrustaţii. Această cornişă, această grindă ornată, aceste capiteluri de coloană, cine credeţi că le-a sculptat? Calfa mea." „Şi cine a fost calfa dumitale?" „Chiar măritul domn de Levetinczy! Din tot ce se vede aici, cea mai mare parte a fost făurită de dînsul, mărită doamnă."

Şi auzind acestea, ea va trebui din nou să zîmbească şi să caute cuvinte prin care să-şi exprime recunoştinţa.

Da, doar cuvinte, deoarece totul e zadarnic. Dragostea unei femei nu se obţine acoperind-o de sus pînă jos cu comori de preţ, şi nici oferindu-i coltucul de pîine neagră agonisit pentru dînsa cu sudoarea frunţii tale.

Şi se întîmplă întocmai. Spre primăvară, Timéa se întoarse acasă: surpriza de la Monostor fusese pre-

gătită pînă în cele mai mici amănunte: avu loc o masă de gală la care luară parte nenumăraţi oaspeţi; pe faţa Timéii se putea vedea un zîmbet trist, pe a lui Timár o generozitate smerită, iar pe chipul musafirilor invidia ce mina extazul.

Invitatele erau de părere că nu există femei care să merite un bărbat ca Timár, că Timár este un bărbat ideal; bărbaţii erau însă de părere că atunci cînd un soţ îi caută prea mult în coarne nevesti-si făcîndu-i daruri şi măgulind-o, ăsta nu-i semn bun. Şi nu-i semn bun nici cînd un astfel de bărbat începe să se ocupe de strung.

Numai Athalie tăcea. Căuta, dar nu găsea firul Ariadnei [1] pentru a înţelege ce-i la mijloc. În privinţa Timéii se lămurise. Timéa continua să sufere şi se stingea încet-încet, omorînd-o otrava aceea care ucide mai întîi sufletul şi apoi trupul. Otrava care lucrează încet, dar sigur. Ce s-a întîmplat însă cu Mihály? Chipul acestuia trădează o fericire de-a dreptul stranie. De unde a furat-o? Se linguşeşte şi caută mereu să fie pe placul Timéii. Ce ascunde oare? În faţa lumii pare soţul cel mai atent, cel mai fericit. Ce urmăreşte prin asta?

În societate era bine dispus şi glumeţ, iar faţă de Athalie manifesta o nepăsare vecină cu bunăvoinţa; parcă uitase de mult tot ce auzise de la ea, cuvinte care îi răniseră inima; parcă nu-l mai durea nici zîmbetul ei batjocoritor şi, culmea, nu se sfia s-o ia şi pe dînsa la cotilion [2].

E oare fericit? Sau se preface? I s-a împietrit inima? Sau vrea să încerce imposibilul? Vrea să cîştige inima Timéii? Bine, dar asta-i ca şi cum ai

---

[1] *Ariadna,* (în mitologia greacă) fiica lui Minos, regele Cretei. Indrăgostită de Teseu, i-ar fi înlesnit acestuia ieşirea din Labirint cu ajutorul unui fir călăuzitor.

[2] Dans de salon la modă în secolul trecut.

vrea luna de pe cer ! Athalie știe prea bine acest lucru, cunoscîndu-se pe sine. Și ea și-a găsit pretendenți, ba încă destui — oameni blînzi, de prin micile orașe de provincie, care ar putea să întrețină o femeie ; dar Athalie nu primește mîna nimănui. Pentru ea bărbații nu fac nici cît o ceapă degerată ; de iubit ar putea să iubească doar pe omul pe care-l ura. Da, numai ea, Athalie, o putea înțelege pe Timéa.

Ei, dar dacă pe Timéa o înțelege, în privința lui Mihály e cu totul nedumerită. Omul acesta cu fața zîmbitoare, cu vorba mieroasă și totdeauna îndatoritor e o enigmă pentru dînsa. E într-adevăr un om de aur și, oricît ai căuta, aurul nu are pete de rugină.

Mihály surprinse adeseori privirea iscoditoare a ochilor ei și-n clipele acelea, în adîncul sufletului său, un spiriduș rîdea „Poți să cauți mult și bine ! N-o să știi niciodată, nici tu și nici altcineva pentru ce m-am apucat de dulgherit ; n-o să afli că am făcut acest lucru cu un anumit scop : să-nvăț cum trebuie să construiesc un cămin asemănător undeva, pe o insulă necunoscută, pentru o făptură fără nume ; și n-o să afli că acolo trăiește o fată și că pentru ea mi s-au bătătorit palmele. Ghicește cum o cheamă ! Ghicește, diavol păzitor al acestei case !“

Timár chemă iarăși somitățile medicale pentru a face un consult în privința sănătății Timéii. De data asta medicii îi recomandaseră să meargă la Biarritz. Mihály o însoți și acolo și se îngriji ca locuința să fie cît se poate de confortabilă ; avu grijă ca toaletele și trăsura Timéii să nu fie mai prejos decît ale *lady*-ilor venite din Anglia și ale prințeselor din Rusia și, în sfîrșit, îi lăsă un portofel doldora de bani, rugînd-o să-l aducă acasă gol-goluț. Și față de Athalie fu darnic. O înscrisese în registrul vizitatorilor drept verișoară așa că trebuia să-și schimbe toaleta de trei ori pe zi, urmînd pilda Timéii.

E cu putinţă oare ca cineva să-şi îndeplinească mai conştiincios obligaţiile sale de cap de familie?

După ce termină toate acestea, dădu o fugă — dar nu acasă, — ci la Viena. Cumpără un întreg atelier de dulgherie şi de tîmplărie, porunci să fie împachetat în lăzi şi-l expedie la Panciova. Nu-i mai rămînea acum decît să descopere încă ceva — un şiretlic ca să poată strecura lăzile acelea pe „Insula nimănui". De altfel avea şi motive să fie cu ochii în patru. De bună seamă că pescarii de pe malul stîng al Dunării îl văzuseră de cîteva ori pornind spre insula Ostrova şi înapoindu-se de acolo după cîteva luni; fără doar şi poate că încă de mult se întrebaseră: „Cine-i ăsta şi ce tot dă tîrcoale pe-aci?"

De îndată ce lăzile sosiră la Panciova, le urcă într-o căruţă şi le transportă pînă la plopişul de pe malul Dunării, lăsîndu-le acolo. Chemă apoi pescarii şi-i rugă să ducă lăzile acelea pe Insula nimănui, şoptindu-le că-n lăzi sînt arme.

Spunîndu-le acest lucru, secretul era înmormîntat mai dihai decît ar fi fost îngropat în fundul mării. Putea să umble prin locurile acelea, să treacă încoace şi încolo zi şi noapte: nimeni n-ar fi suflat o vorbă. Se răspîndise zvonul că Timár era un agent al răsculaţilor sîrbi şi muntenegreni, aşa că de-acum înainte nici cu cleştele înroşit în foc nu se putea scoate vreo vorbă din gura celor care-l întîlneau pe-acolo. În ochii lor, Timár devenise un sfînt!

Pentru a face întuneric în juru-i, Mihály minţea chiar şi pe cel cu care schimba doar cîteva cuvinte.

În timpul nopţii pescarii transportară lăzile şi Timár îi însoţi. Ajungînd la insulă, pescarii găsiră cu o pricepere de netăgăduit surpătura de mal unde lăstărişul era mai des şi ascunseră lăzile

acolo. Mihály vru să le plătească, dar aceştia refuzară categoric ; îi strînseră doar mîna spunîndu-i : „*Zbogom* !“ [1] Apoi plecară, iar el rămase singur pe insulă.

Era o noapte minunată, cu lună şi privighetoarea cînta lîngă cuibul său.

Pentru a găsi cărarea ce ducea la colibă, Mihály merse de-a lungul malului. Dădu de locul unde în toamna trecută întrerupsese lucrul : o mînă grijulie acoperise bîrnele cioplite cu snopi de trestie pentru ca umezeala iernii să nu le strice. De aici, cărarea ducea pînă la livada trandafirilor. Trandafirii se scuturaseră de mult, cam pe cînd Mihály se afla încă la locuinţa lui de la Monostor şi, mai tîrziu, la mare cu Timéa. În anul acesta întîrziase şi nu venise la culesul trandafirilor. Nu venise deşi fusese aşteptat cu atîta dor ! Era nevoie însă ca înainte de a reveni pe insulă să fie „întuneric înaintea mea, întuneric după mine“.

Se apropie tiptil-tiptil de coliba cea mică. Socoti că-i de bun augur faptul că nu auzea nici un zgomot. Almira nu lătra pentru că dormea în bucătărie ; deci lucrurile fuseseră astfel rînduite ca nu cumva să se tulbure somnul copilului. Aşadar toţi ai casei trăiau şi erau sănătoşi.

O ! Cît de des îi zburaseră gîndurile spre coliba aceasta ! De cîte ori n-o văzuse parcă aievea ! De cîte ori nu se visase în preajma ei.

Odată avuse un vis îngrozitor : coliba era arsă, grinzile afumate zăceau căzute pe cerdac, iar zidurile erau năpădite de bălării ; şi nimeni nu ştia să-i spună unde dispăruseră ai casei. Altă dată se visase împresurat de umbre fioroase şi înarmate care, de îndată ce păşise pragul, săriseră şi-l apucaseră de gît spunîndu-i : „Pe tine te-aşteptam !“ Apoi um-

[1] Cu Dumnezeu ! (Srb.)

brele îl legaseră fedeleş, îi astupaseră gura cu un căluş şi-l zvîrliseră în grota pivniţei. Avusese şi alt coşmar: la intrarea în colibă dăduse peste trupurile neînsufleţite ale celor dragi; părul lung şi auriu al Noémiei era întins pe jos, iar pe pieptul ei — un copil cu capul zdrobit. O, cîtă nelinişte şi durere adunase în suflet din clipa în care îndrăgise aceste fiinţe pe care fusese nevoit să le lase în voia soartei pentru un timp atît de îndelungat! Ba uneori i se năzărea — poate visînd, poate gîndind — altă priveliște: se vedea păşind în întîmpinarea Noémiei dar, deodată, în locul chipului ei blînd şi zîmbitor, apărea în pragul colibei o făptură cu chipul rece, de alabastru, întrebîndu-l: „Unde ai fost atîta vreme... domnule de Levetinczy?"

Acum însă, stînd în faţa micii colibe, toate coşmarurile dispărură. Aici totul era ca şi altădată; coliba era locuită şi-acum tot de cei care-l aşteptau cu drag. Dar cum să le dea de veste că sosise? Cum să-i trezească?

Se opri sub gemuleţul pe care ramurile trandafirilor ce se căţărau pe ziduri îl acoperiseră pe jumătate şi începu cîntecul cunoscut:

„E mai de preţ coliba iubitei
Decît a Budei mîndră cetate..."

Întocmai precum gîndise! Abia începuse să cînte, că gemuleţul fu deschis şi chipul Noémiei se ivi transfigurat de bucurie, de fericire.

— Mihály, dragul meu! şopti sărmana tremurînd.

— Draga mea! murmură Timár şi palmele lui îi cuprinseră obrajii. Dar Dódi?

Aceasta fu prima întrebare.

— Doarme.

— Sst! Să nu-l trezim cumva!

Şi-apoi, ceea ce îşi spuseră buzele lor, ei bine, fu rostit foarte, foarte încet.

— Dar hai în casă !

— Mi-e teamă că-l trezim şi acuşi se porneşte pe plîns.

— O, Dódi nu mai e un ţînc plîngăreţ. Are doar un an şi mai bine.

— Are mai mult de un an ? Păi atunci e bărbat în toată firea.

— Poate să pronunţe şi numele tău !

— Cum aşa ? Adică şi vorbeşte ?

— Mai mult : învaţă să şi meargă !

— Care va să zică a-nceput să alerge ?

— Şi mănîncă tot ce mîncăm şi noi.

— P-asta n-o mai cred ! Ar fi prea devreme.

— Parcă tu te pricepi la asemenea lucruri ! Dacă l-ai vedea !

— Dă puţin perdeaua la o parte ; lasă luna să-i lumineze chipul ca să-l pot vedea.

— Nu se poate ! Lumina lunii e fermecată şi dacă se abate pe chipul copilului cînd doarme, îl îmbolnăveşte.

— Glumeşti ?

— Nici vorbă ! Sînt multe superstiţii care privesc pe cei mici şi trebuie să le dăm crezare. Tocmai de-aia copiii sînt crescuţi de femei, pentru că femeile cred orice. Hai înăuntru şi ai să-l vezi.

— Nu intru, să nu-l trezesc. Vino mai bine tu afară.

— Nu se poate. Dacă aş pleca de lîngă el, s-ar trezi îndată, iar mama doarme greu.

— Bine, atunci du-te lîngă el ; pînă una-alta eu rămîn afară.

— Nu vrei să te culci ?

— Păi acuşi-acuşi se luminează. Hai du-te la copil ; da' lasă gemuleţul deschis.

Şi astfel Timár rămase lîngă geamul deschis privind în odăiţa pe podeaua căreia razele lunii desenau pătrăţele argintii şi silindu-se să prindă orice zgomot care răzbătea de-acolo, din încăperea aceea liniştită; auzea uneori un scîncet — scîncetul copilului care voia să se trezească — apoi un glas ce îngîna încet, încet ca în vis, cunoscutul cîntec: *„E mai de preţ coliba iubitei..."* şi zgomotul unui sărut pe care-l primea copilul acela cuminte care adormea din nou.

Zorile îl prinseră cu coatele sprijinite de prichici, ascultînd şoaptele celor dinăuntru: rămase acolo pînă cînd soarele începu să destrame întunericul din cămăruţă. Şi, dintre toţi, copilul fu cel dintîi care de îndată ce-n odaie pătrunse prima rază de soare se trezi părăsind lumea visurilor şi începu să se agite rîzînd zgomotos, aşa că din clipa aceea nu mai fu chip să doarmă nimeni. Copilul se agita, vorbea de unul singur. Ce spunea oare? Asta doar ei doi ştiau: el şi Noémi.

Cînd, în sfîrşit, Timár putu să-l ia pe Dódi în braţe, îi zise:

— Ei, de data asta nu mai plec pînă nu isprăvesc casa pe care ţi-am făgăduit-o. Ce spui, hm?

Copilul răspunse ceva care, aşa cum tălmăci Noémi, însemna: „Foarte bine faci".

NOÉMI

Timár petrecu cele mai fericite zile din viaţa sa. Deplina-i fericire n-o tulbura decît faptul că mai avea şi-o altă viaţă, în care trebuia să se întoarcă mereu. Dacă ar putea găsi mijlocul prin care să se

poată rupe de cea de-a doua viaţă, cît de tihnit ar putea să trăiască aici !

Lucrul acesta nu era greu de realizat. Ar fi de ajuns să nu mai plece de pe insulă. Lumea l-ar căuta un an de zile, ar ţine doliu doi, l-ar pomeni trei şi-apoi l-ar da uitării ; ar uita şi el de lume şi-ar rămîne pe veci cu Noémi.

Iar Noémi era o adevărată comoară !

În făptura ei, natura întrunise tot ce putea dărui mai frumos unei femei, lăsînd la o parte tot ce ar fi putut fi supărător. Frumuseţea Noémiei nu era monotonă, o frumuseţe care cu timpul devine plictisitoare ; orice tremur sufletesc îi dădea un farmec nou. Era toată numai gingăşie, blîndeţe şi ardoare. În Noémi sălăşluiau laolaltă, în chip armonios, şi fecioara, şi zîna, şi femeia. Dragostea ei nu cunoştea egoismul ; întreaga-i făptură se contopea cu cel pe care-l iubea. Nici o supărare, nici o bucurie care să fie doar a ei. Acasă era cu multă luare-aminte, şi se îngrijea ca Mihály să aibă totul la îndemînă ; cînd îl vedea lucrînd se grăbea neobosită să-l ajute. Era totdeauna senină, plină de prospeţime, iar dacă o încerca vreo boală era destul ca Mihály să-i dea un sărut pe fruntea-i îndurerată şi totul trecea. Se arăta supusă şi nu ieşea din cuvîntul omului acela despre care ştia c-o iubeşte nespus de mult. Iar cînd o vedea cu copilul în braţe şi jucîndu-se cu el, atunci omul acela care o stăpînea deşi nu-i era stăpîn se simţea în culmea fericirii, gata să-şi piardă minţile.

Numai că Timár încă nu-şi pierduse minţile cu totul.

Se mai tocmea cu soarta.

Preţul care i se cerea era prea mare ! Prea mare în comparaţie chiar cu această comoară : o femeie tînără cu un copil drăgălaş în braţe.

Da, dar în schimb trebuia să dea o lume întreagă! Să părăsească o avere de mai multe milioane, o poziţie socială, un rang înalt, prieteni din elita curţii, afaceri cu răsunet mondial, de reuşita cărora depindea viitorul unor mari ramuri industriale din ţară. Şi-apoi s-o părăsească şi pe Timéa!

Poate că s-ar fi putut împăca cu gîndul de a zvîrli lumii comorile sale; veniseră doar din fundul apei şi puteau să se ducă pe apa sîmbetei. Dar vanitatea lui nu voia să se împace cu gîndul că femeia aceea cu chipul alb pe care flacăra dragostei lui de soţ nu izbutise s-o încălzească şi-ar putea găsi fericirea alături de altcineva.

Uneori nici el nu ştia ce diavol se cuibărise în inima lui.

Femeia aceea care nu-l putea iubi se veştejea văzînd cu ochii. El însă trăia zile fericite acolo unde descoperise adevărata dragoste. Şi pe măsură ce zilele acelea fericite treceau, se-nălţa treptat-treptat şi casa pe care, de data asta, ştia s-o construiască cu mîini îndemînatice. Pereţii îi făcuse din trunchiuri de nuc frumos geluite cu rindeaua şi atît de bine îmbucate încît nu lăsau să se strecoare nici o adiere de vînt. Ridică şi acoperişul în stil secuiesc, cu şindrile late, cioplite în formă de solzi de peşte. Munca dulgherului se sfîrşise. Urma aceea a tîmplarului. Mihály o îndeplini şi pe aceasta cu multă pricepere şi din zori şi pînă seară îl puteai auzi cîntînd, acoperind cu glasul lui zgomotul rîndelei şi al ferăstrăului care nu mai conteneau în casa cea nouă folosită drept atelier.

Se purta întocmai ca un meseriaş foarte zelos, pe care doar întunericul nopţii îl izgoneşte din atelier.

Şi-atunci se-ndrepta spre colibă unde îl aştepta o mîncare gustoasă; apoi, după cină, se aşeza pe banca din faţa casei şi îşi aprindea pipa de lut ars. Noémi venea lîngă el, îl lua pe micul Dódi pe genunchi şi încerca să-l convingă să spună ceea ce a învăţat în ziua aceea: un singur cuvînt.

Dar oare nu era acel unic cuvînt mai de preţ decît toată înţelepciunea lumii?

— Cu cît l-ai da pe Dódi? întrebă în glumă într-una din seri Noémi, ţuguindu-şi buzele. L-ai da dacă ţi-ar oferi cineva toate nestematele pămîntului?

— Nici dacă mi-ar da toţi îngerii din cer!

Numai că micul Dódi era tare jucăuş în seara aceea: se agăţă cu mîna-i neastîmpărată de pipa pe care Mihály o ţinea în gură şi-o zgîlţîi pînă ce i-o smulse dintre dinţi, apoi, cu iuţeala fulgerului, o zvîrli cît colo. Pipa, fiind din lut ars, se sparse. Timár se pripi şi, vrînd să facă dreptate, lovi uşurel mîna vinovatului, din care cauză micul Dódi mai întîi rămase mut de mirare apoi, întorcîndu-şi faţa spre pieptul Noémiei, începu să plîngă.

— Vezi — spuse trist Noémi — l-ai da şi pentru o pipă; pentru o pipă care-i făcută doar din lut ars.

Lui Mihály îi păru nespus de rău că se pripise lovind copilul peste mînuţă. Vru să-l înduplece cu cuvinte mieroase, ba chiar îi sărută mînuţa lovită, dar Dódi continua să scîncească şi mereu îşi ascundea faţa în broboada Noémiei.

În noaptea aceea copilul fu foarte neliniştit. Nu voia să adoarmă şi plîngea mereu. Mihály se supără şi zise înciudat:

— O să fie un răsfăţat şi jumătate; trebuie strunit din vreme.

Auzindu-l Noémi îl privi blînd, dojenitor.

A doua zi, Timár se duse la atelier mai devreme decît de obicei, dar în ziua aceea nimeni nu-l auzi cîntînd. În după amiaza zilei încetă lucrul mult mai devreme; cînd sosi la colibă, Noémi se înspăimîntă de-a binelea văzînd cum arăta: faţa i se gălbejise şi obrajii i se scofîlciseră.

— Mi-e rău — spuse el Noémiei. Îmi simt capul greu ca niciodată şi abia mă mai ţin pe picioare; simt un fel de durere săgetîndu-mi toţi muşchii. Aş vrea să mă culc.

Noémi se grăbi să-i facă patul în odaia din fund şi-l ajută să se dezbrace. Înspăimîntată, constată că Mihály avea respiraţia foarte fierbinte, deşi mîinile îi erau reci ca gheaţa.

Tereza se grăbi să vină lîngă patul lui şi după ce îi pipăi fruntea şi mîinile, spuse că trebuie să se învelească bine; era de părere că Mihály avea friguri. Dar Mihály simţea că o altă boală, mult mai cumplită îi dădea tîrcoale. În acel timp febra tifoidă făcea ravagii în întreaga regiune, răspîndindu-se cu puteri neobişnuite din pricina revărsării Dunării.

Cînd îşi lăsase capul pe pernă mai fusese încă atît de conştient încît să-şi dea seama ce se va întîmpla în cazul că va cădea la pat din pricina acestei boli. Prin apropiere nu se găsea nici un medic care să vină şi să-i dea un ajutor permanent, aşa că putea foarte bine să şi moară. Să moară fără ca nimeni să ştie unde. Ce se va alege de Timéa? Dar de Noémi? Cine o va ocroti pe Noémi rămasă singură, văduvă înainte de a-i fi devenit soţie? Cine-l va creşte pe micuţul Dódi şi ce

soartă îl aşteaptă cînd va fi mare, dacă el, Mihály, nu va mai exista ?

Dar Timéa ? Cine-i va spune oare cînd să-şi pună vălul de doliu şi cînd să şi-l scoată ? Să aştepte pînă-n ceasul morţii reîntoarcerea lui ? Cît de nefericite vor fi din pricina lui atît Noémi cît şi Timéa !

Se mai gîndi la altceva : probabil că din pricina bolii va fi într-o stare de inconştienţă ; oare ce va bolborosi atunci şi ce vor auzi Noémi şi Tereza care vor veghea zi şi noapte la căpătîiul lui ? Dacă în delirul său va pomeni despre averea sa, despre agenţii săi, despre palatele sale ? Dacă va vorbi despre soţia lui, femeia aceea cu faţa albă, palidă, dacă în coşmarele sale o va vedea pe Timéa şi o va striga pe nume ba, mai mult, îi va vorbi ca unei soţii ?! Iar Noémi cunoştea acel nume.

Cu mintea încă limpede, Timár se îngrozea la gîndul că de îndată ce va fi cuprins de boala aceea care împotriva voinţei sale îi va desfereca toate tainele ascunse în inimă, buzele lui arse de febră vor începe să înşire vrute şi nevrute dînd totul în vileag.

Dar mai mult decît toate durerile trupeşti îl chinuia gîndul că-l lovise pe Dódi peste mînuţă. Acest gest neînsemnat îi apăsa cugetul mai tare decît un păcat de moarte. Cînd se întinse pe pat vru ca micul Dódi să fie adus să-l sărute.

— Noémi ! şopti el, rugător, cu răsuflarea fierbinte.

— Doreşti ceva ? întrebă ea, în şoaptă.

Dar Mihály uitase ce voia să spună.

Din clipa în care se vîrîse în pat, febra izbucnise cu toată tăria. Avea o constituţie robustă şi-i lucru ştiut că tocmai pe cei robuşti îi doboară mai

repede şi-i chinuie mai cumplit boala aceasta care-i una dintre credincioasele slugi ale morţii. Începînd din clipa aceea, Mihály aiură mereu. Şi Noémi fu nevoită să asculte tot ce rosteau buzele lui. Bolnavul nu mai ştia de el. Cel care vorbea era un om străin, omul adevărat care n-avea taine, care dezvăluia totul.

Halucinaţiile bolnavilor de febră tifoidă au ceva comun cu halucinaţiile nebunilor. Bolnavii se învîrtesc cu încăpăţînare în jurul unei idei fixe; oricare ar fi vedeniile ce le apar în delirul lor, totul gravitează în jurul unei singure idei care-i urmăreşte şi revine fără încetare în tot ce plăsmuiesc ei.

Timár era şi el chinuit cu străşnicie de o vedenie în jurul căreia se învîrtea totul: o femeie. Dar această femeie nu era Timéa, ci Noémi. Despre ea vorbea. Numele celeilalte nu-l pronunţă niciodată. Timéa nu-i stăpînea sufletul.

Pentru Noémi cuvintele pe care Mihály le rostea în timpul febrei îi provocau şi groază şi desfătare. Groază, pentru că Mihály vorbea atît de ciudat, o tîra cu el în locuri atît de necunoscute, încît Noémi tremura de spaimă dîndu-şi seama că numai o fierbinţeală de nedescris putea să-l facă să vadă aievea tot ce îndruga; de desfătare, pentrucă în coşmarele sale era vorba numai şi numai de dînsa.

O dată îl auzi spunînd că se află în palatul unei excelenţe, ce sta de vorbă cu un înalt demnitar: „Cui să dea excelenţa voastră acest ordin? Păi cunosc o fată pe Insula nimănui; nimeni pe lume nu are merite mai mari decît dînsa. Daţi-i ei această decoraţie. O cheamă Noémi. Care-i celălalt nume? Alt nume? Păi cum, unde s-a mai pomenit ca reginele să aibă şi

alt nume? Noémi I-a, prin grația lui Dumnezeu regină a Insulei nimănui și a boschetelor de trandafiri!"

Şi tot aşa plăsmuia altele şi altele, pornind de la această vedenie: „Dacă o să ajung vreodată rege pe Insula nimănui, o să înființez niște ministere; în problema cărnii, inspector general va fi Almira; pentru lapte, Narcisa. N-o să le cer niciodată să-mi arate socotelile şi-o să-i intitulez «credincioşii mei slujitori»."

Începu apoi să vorbească despre conacele sale: „Noémi, cum îți plac ornamentele astea? Îți place bolta aurită? Dar copiii aceia care dansează acolo sus, pe placa poleită cu aur? Seamănă cu micul Dódi. Nu-i aşa că-s aidoma? Păcat că-s atît de sus. Aşa-i că ți-e frig în sala asta grozav de mare? Şi mie. Nu-i aşa că-i mai bine în coliba noastră, lîngă sobă? Hai să fugim acolo! Nu-mi plac palatele astea înalte. Oraşul ăsta e deseori bîntuit de cutremure. Mi-e frică să nu se prăbuşească bolta aia peste noi. Uite, prin uşița de colo ne spionează cineva. E chipul unei femei invidioase. Noémi, nu te uita spre dînsa. Privirea ei te înfioară. Casa asta a fost cîndva a ei şi-acum umblă să iscodească. Vezi? Are în mînă un pumnal; vrea să te omoare. Hai să fugim de-aici!"

Dar nu putea fugi; banii aceia înspăimîntător de mulți îl țintuiau locului: „Nu mă pot scula! Mă striveşte aurul ăsta îngrozitor de mult. Tot aurul ăsta e aşezat pe pieptul meu. Luați-l de pe mine! Ah! mă înăbuş. Tavanul s-a surpat şi uite, uite că tot aurul din pod vine peste mine. Mă înăbuş. Dă-mi mîna, Noémi şi scoate-mă afară din mormanul ăsta înspăimîntător de aur."

Mîna lui era mereu în mîna Noémiei, iar biata de ea se întreba cu groază ce putere diavolească

poate fi aceea care face ca un biet marinar să se zbată în asemenea chinuri, visînd că înoată în aur.

Şi iarăşi o revedea pe Noémi: „Cum, Noémi, nu-ţi plac diamantele? O, ce nepricepută eşti! Crezi că văpăile aruncate de ele ard? Nu-ţi fie teamă! Aah! Ai dreptate! Da, ard. N-am ştiut pînă acum. O, dar ăsta-i focul iadului! Şi numele lor sînt înrudite: diamant-*diabolus*[1]! Să le zvîrlim în apă, bine? Leapădă-le! Le aruncăm în apă. Vrei? Eu ştiu de unde au venit diamantele astea. Am să le duc înapoi. Să nu te sperii, n-o să rămîn sub apă. Ţine-ţi respiraţia şi roagă-te. Eu o să pot rămîne sub apă cît timp poţi să rezişti fără să tragi aer în piept. Cobor doar pînă la vasul scufundat, în cabină. Ah, dar cine-i aici? Cine stă întins pe pat?"

În clipa aceea îl cuprinse o spaimă atît de mare încît sări în picioare şi vru să fugă. Noémi abia izbuti să-l oprească şi să-l culce din nou.

„Cineva e întins acolo, pe patul acela! Dar n-ai voie să-i rosteşti numele. Uite, uite cum străluceşte, cum răzbat prin geam razele roşiatice ale lunii?! Barează lumina lunii să nu intre aici. Nu vreau să privească în ochii mei. Se apropie... se apropie de noi! Trage perdeaua!"

Perdeaua fusese lăsată încă de mult iar afară bezna era de nepătruns.

Mai tîrziu, cînd fierbinţeala se mai potoli, îi spuse Noémiei: „O! cît de frumoasă eşti fără diamante, Noémi!"

Şi, deodată coşmarul său reîncepu tîrîndu-l în altă direcţie: „Omul acela se află în cealaltă parte a pămîntului şi doar tălpile picioarelor sale sînt îndreptate spre noi. Dacă pămîntul ar fi de

[1] Diavol (lat.).

sticlă, el ar putea să privească drept aici. Aşa cum îl văd eu, aşa poate şi el să mă vadă. Ce face oare dincolo? Strînge şerpi cu clopoţei. Pentru ce îi strînge? Da, vrea ca atunci cînd s-o reîntoarce să le dea drumul aici, pe insulă. Nu-l lăsaţi să vină aici! Nu-i daţi voie să se reîntoarcă. Almira, Almira. Trezeşte-te! Sfîşie-l! Aah! A dat peste un şarpe uriaş care îl apucă, îl înghite. Uh! Ce faţă îngrozitoare! Măcar de nu s-ar uita la mine aşa de urît! Doar capul i-a mai rămas afară şi totuşi, totuşi mă priveşte mereu. Ah! Noémi, acoperă-mi ochii! Nu vreau să-l mai văd!"

Vedeniile coşmarului se schimbară din nou:

„O flotă întreagă se află în larg. Cu ce-s încărcate corăbiile? Cu făină. Dar iată, iată ciclonul, tornado-ul; corăbiile sînt răvăşite, aruncate din înaltul valurilor, se fac fărîme, fărîme. Făina se revarsă. Lumea întreagă e albă din cauza făinii. Marea-i albă, cerul e alb, vîntul e alb; luna se iveşte printre nori şi uite, uite că vîntul îi acoperă cu făină mutra roşie. Ptiu! Parcă ar fi o babă zbîrcită şi arămie care-şi pudrează faţa. Hai rîzi, rîzi şi tu de ea, Noémi!"

Noémi îşi frîngea însă mîinile de durere şi tremura toată.

O! sărmana! Toată noaptea îi veghea somnul stînd lîngă patul lui. În timpul zilei se aşeza pe un scăunel alături de bolnav, iar noaptea îşi trăgea patul de tei lîngă dînsul fără să se gîndească nici o clipă că febra tifoidă e atît de molipsitoare. Deseori îşi punea capul pe perna lui Mihály, strîngînd la piept fruntea înfierbîntată a acestuia şi sorbind respiraţia dogorîtoare de pe buzele-i uscate.

Tereza încercase tot felul de leacuri pentru ca febra bolnavului să scadă; scosese geamurile ca aerul să circule în voie prin odăiţa cea mică, zicînd

că aerul proaspăt e cel mai bun leac pentru a te vindeca de febra tifoidă. Îi spuse apoi Noémiei că, după cîte știe, boala evoluează pînă în a treisprezecea zi cînd bolnavul ori se întoarce la viață, ori o pornește pe alt drum.

O! De cîte ori în zilele și nopțile acelea lungi nu îngenunchease Noémi în fața patului lui Mihály, rugîndu-l pe bunul Dumnezeu să aibă milă de biata ei inimă! Să-l redea pe Mihály vieții; iar dacă trebuie să fie jertfit cineva atunci mai bine să fie jertfită ea. Să fie luată viața ei, nu a lui Mihály.

Uneori destinului îi plac farsele!

Pentru ca Mihály să trăiască, Noémi făcea tîrg cu moartea, oferindu-i toată lumea, și pe ea însăși. Credea că are de-a face cu un om cinstit care stă la tocmeală.

Și iată că îngerul morții primi tîrgul. În cea de a treisprezecea zi, coșmarurile lui Mihály și febra care-i întuneca mintea dispărură, iar în locul zbuciumului acela neîntrerupt de pînă acum căzu într-o stare de oboseală și lîncezeală — semn că boala evolua înspre bine. Într-adevăr, bolnavul ajuns în această fază poate să se reîntoarcă la viață dacă, pe lîngă o îngrijire bine chibzuită, este tratat cu atenție, i se arată dragoste, dacă cineva izbutește să-l înveselească, dacă e ferit de dureri și de orice emoții fiindcă-i știut că în această fază bolnavul e nespus de irascibil. Iar vindecarea lui depinde de liniștea pe care trebuie s-o aibă; orice zbucium poate să-l abată de pe drumul vieții.

În cea de a paisprezecea zi, Noémi veghe toată noaptea la căpătîiul lui Mihály; nu plecă nici pentru a vedea ce face micul Dódi.

De cînd Mihály căzuse bolnav, copilul dormise cu Tereza.

În dimineaţa celei de a paisprezecea zi, văzînd că Mihály se cufundă iarăşi într-un somn adînc, Tereza se apropie de Noémi şi-i şopti că „micul Dódi e foarte bolnav".

Aşadar, acum şi copilul!

Biata Noémi!

Micul Dódi avea angină difterică. Cea mai primejdioasă boală pentru un copil; împotriva ei nici medicii nu au prea mare putere.

Tereza îi spusese aceste cuvinte pe cînd Mihály dormea.

Îngrozită, Noémi se duse în grabă să-şi vadă copilul. Chipul micuţului era de nerecunoscut. Nici nu scîncea; bolnavul de difterie nu poate să se tînguie şi de aceea chinurile lui sînt cu atît mai îngrozitoare.

Vai! Şi ce cumplit e să vezi un copil care nu poate să plîngă şi oamenii stînd în jurul lui fără să-l poată ajuta!

Înspăimîntată, Noémi privi spre mamă-sa cu ochi rătăciţi, întrebînd-o parcă: „Cum, n-ai leacuri pentru asta?"

Tereza nu putu să îndure această privire.

„Ai izbutit să ajuţi atîţia nevoiaşi, suferinzi şi muribunzi, se poate oare ca tocmai acum să n-ai nici o putere?"

Nici una.

Noémi se aplecă deasupra pătuţului unde era culcat Dódi şi, cu buzele apropiate de buzele lui, şopti tremurînd:

— Ce ai, dragul meu, mititelul meu, îngeraşul meu? Uită-te la mămica ta, priveşte-o cu ochii tăi frumoşi.

Dar copilul nu vru s-o privească, nu-şi deschise ochii lui frumoşi. Iar cînd, după nenumărate să-

rutări şi rugăminţi ale mamei, se îndură totuşi s-o privească, Noémi zări în ochii lui o spaimă de nedescris. Privirea lui Dódi era privirea unui copil care ştia ce-i frica de moarte.

— Oh! Nu te uita, nu te uita la mine aşa!

Copilul nu plîngea, tuşea doar arar, răguşit.

Vai, să nu fie cumva auzit de celălalt bolnav, de bolnavul din odaia de alături!

Tremurînd toată, Noémi ţinea copilul în braţe trăgînd totodată cu urechea dacă nu cumva se trezise cel care dormea în camera cealaltă. Cînd îl auzi mormăind, îl culcă pe micul Dódi în pătuţ şi se grăbi să treacă dincolo. De îndată ce febra dispăruse, Mihály îndura consecinţele bolii: era supărăcios, irascibil.

— Pe unde-ai umblat? se răsti el la Noémi. Mă laşi aici singur cuc. Niciodată nu eşti pe-aproape cînd am nevoie de tine.

— O, nu mă certa, dragul meu! îl rugă Noémi. Am fost să-ţi aduc apă proaspătă.

— De ce nu mi-a adus Tereza? Ea ce păzeşte? Ştii că geamu-i deschis; poate să sară înăuntru vreun şobolan tocmai cînd dorm. Ia vezi, nu cumva o fi şi intrat?

Frica de şobolani îi stăpîneşte aproape întotdeauna pe cei cu imaginaţia surescitată.

— Nu poate să intre, dragul meu, pentru că la geam am pus o plasă împotriva ţînţarilor.

— Aşa? Şi unde-i apa proaspătă?

Noémi îi dădu apă. Mihály se înfurie din nou:

— Da' asta nu-i deloc proaspătă! E stătută. Ce, vrei să mă omori însetîndu-mă?

Noémi primi dojana cu resemnare. Cînd, în sfîrşit, Mihály adormi din nou, ea se strecură iarăşi lîngă pătuţul lui Dódi.

Se schimbau mereu: în timp ce Mihály dormea, la căpătîiul său veghea Tereza, iar cînd îl vedea că dă semne de trezire, o vestea pe Noémi astfel că, pînă să se dezmeticească Mihály, aceasta avea vreme să-şi ia rămas bun de la Dódi şi să ajungă din nou lîngă patul lui Timár.

Toată noaptea se perindară în felul acesta. Noémi se muta cînd lîngă patul unui bolnav, cînd lîngă patul celuilalt.

Şi Mihály trebuia minţit mereu, să nu afle din ce pricină era lăsat singur de către Noémi.

Bolnavii sînt atît de bănuitori! Ei sînt încredinţaţi că toţi cei ce le stau în preajmă s-au înţeles să-i înşele într-un mod nemaiîntîlnit, strigător la cer. Cu cît au nervii mai slabi, cu atît sînt mai irascibili. Şi-i destul să aibă o singură răbufnire nervoasă, o spaimă sau o surescitare că-şi dau ortul popii. Cel care-i îngrijeşte trebuie să fie hotărît să intre în rîndul martirilor.

Iar biata Noémi avea toate calităţile pentru asemenea lucru.

Lui Dódi îi era din ce în ce mai rău. Tereza nu putea să-l ajute cu nimic. Iar Noémi n-avea voie să plîngă.

N-avea voie pentru ca nu cumva Mihály să-i vadă ochii roşii şi s-o întrebe: „De ce-ai plîns?"

A doua zi în zori bolnavul se simţi mai bine: dorea să mănînce o supă de carne. Noémi se grăbi să-i aducă supa care fusese pregătită. Bolnavul o mîncă cu poftă şi spuse că i-a plăcut mult. Noémi fu bucuroasă. Şi, deodată Mihály o întrebă:

— Dar micul Dódi ce face?

Noémi se sperie de teamă că Timár ar putea să simtă cît de tare începuse să-i bată inima din cauza acestei întrebări.

— Doarme — răspunse ea.
— Doarme ? Cum e posibil să doarmă la ora asta ? Nu cumva e bolnav ?
— Da de unde ! E sănătos.
— Atunci de ce nu-l aduci cînd e treaz ?
— Pentru că atunci dormi tu.
— Mda ! Ei bine, o dată cînd vom fi treji și eu și el, să mi-l aduci să-l văd.
— Bine, Mihály !

Dar copilul se simțea din ce în ce mai rău. Iar Noémi trebuia să ascundă mereu că micul Dódi e bolnav, trebuia să înșire ceas de ceas tot felul de povești despre copil, deoarece Mihály întreba tot timpul numai și numai de el :
— Oare Dódi se mai joacă cu omulețul acela de lemn pe care i l-am făcut ?
— O, da, se joacă tare mult (...cu hîrca aceea cumplită cu coasa în mînă !)
— Vorbește despre mine ?
— Vorbește, cum să nu vorbească (...și curînd va vorbi acolo sus cu Dumnezeu !)
— Sărută-l din partea mea.

Și Noémi îi duse sărutul de adio.

Mai trecu încă o zi. A doua zi dis-de-dimineață bolnavul se trezi și văzu că iarăși a fost lăsat singur în odaie. Noémi veghease toată noaptea lîngă copil. Îl văzuse luptîndu-se cu moartea, dar își îngropase lacrimile în inimă. Cum de nu i-au zdrobit inima ?

Cînd, în sfîrșit, intră din nou la Mihály, zîmbea ca de obicei.
— Ai fost la Dódi ? o întrebă bolnavul.
— Da, la el.
— Doarme și-acum ?
— Da, doarme.
— Asta n-o mai cred !

— Ba da, e adevărat: doarme.

...Abia cu o clipă mai înainte, Noémi îi închisese pleoapele pentru somnul cel veşnic!

Şi Noémi tot n-avea voie să-şi trădeze durerea. De faţă cu Mihály trebuia să zîmbească mereu.

După prînz, bolnavul fu iarăşí foarte nervos; cînd soarele începea să coboare spre asfinţit, tulburările sale nervoase se accentuau. O chemă pe Noémi care se afla dincolo, în cealaltă încăpere.

Aceasta se grăbi să vină şi-l învălui într-o privire plină de dragoste.

Bolnavul era morocănos şi bănuitor. Băgase de seamă că în reverul rochiei Noémi avea înfipt un ac de cusut cu un fir de mătase:

— A! te-ai apucat să coşi? Ai timp pentru asta? Şi ce lucru de podoabă îţi faci?

Noémi îl privi şi gîndi: „Cos cămăşuţa de mort a micuţului Dódi“. Apoi îi răspunse:

— Fac nişte creţuri la o cămaşă.

Mihály murmură zîmbind acru:

— Vanitate, numele tău este femeie!

Iar Noémi se forţă să zîmbească şi răspunse:

— Adevărat!

Şi astfel mai trecu o zi.

Pe Mihály începu să-l chinuie insomnia. Nu putea să închidă ochii şi să adoarmă. Întreba într-una ce face micul Dódi. Şi mereu, mereu o trimitea pe Noémi la dînsul să vadă dacă nu i s-a întîmplat ceva. Iar Noémi, de cîte ori ieşea afară îl săruta pe micuţul întins pe catafalc, rostind cu voce tare cuvinte drăgăstoase, cuvinte de alintare pentru a-l amăgi pe Mihály: „Micul meu Dódi, dragul meu Dódi! Mai dormi? Mă mai iubeşti?“

Apoi se întorcea la Mihály să-i spună că Dódi n-are nimic.

— Doarme prea mult copilul ăsta! zise Mihály. De ce nu-l trezeşti?

— O să-l trezesc! răspunse blînd Noémi.

Apoi Mihály aţipi cîteva clipe; dormi abia cîteva clipe şi se trezi brusc. Nici nu-şi dădu seama că adormise.

— Noémi — spuse Timár. Dódi a cîntat! L-am auzit cîntînd. Ce frumos ştie să cînte!

Noémi îşi duse mîna în dreptul inimii şi, cu o putere supraomenească îşi stăvili durerea gata să izbucnească.

„Da, cîntă, cîntă în cer, în corul îngerilor, între milioanele de serafimi, acolo l-ai auzit cîntînd!"

Spre seară Mihály o trimise din nou pe Noémi în cealaltă cameră:

— Du-te şi culcă-l pe Dódi. Sărută-l şi din partea mea.

Dar Noémi şi fără îndemnul lui, făcea mereu acest lucru.

— Ce-a spus Dódi? o întrebă el cînd Noémi reveni în cameră.

Neputînd să-i răspundă, ea se aplecă şi-l sărută pe buze.

— Va să zică asta a spus? întrebă Mihály. O, drăguţul de el! şi, primind sărutul, adormi.

Copilul îi trimitea o parte din somnul său.

A doua zi, îndată ce se lumină, Mihály începu să vorbească iarăşi de copil:

— Duceţi-l pe micul Dódi la aer; nu-i face bine să stea tot timpul în casă. Duceţi-l în grădină!

Or, tocmai pentru acest lucru se pregăteau Noémi şi Tereza. Încă nu se luminase de ziuă cînd Tereza terminase de săpat o groapă la rădăcina unei sălcii plîngătoare.

— Du-te şi tu şi rămîi cu el! o îndemnă Mihály pe Noémi. Pînă atunci eu încerc s-aţipesc un pic. Mă simt mult mai bine.

Noémi ieşi din camera bolnavului încuind uşa cu cheia; apoi duseră afară îngeraşul reîntors în rai, redîndu-l mamei sale veşnice — pămîntul.

Noémi nu vru să facă deasupra mormîntului lui Dódi nici o moviliţă. Se temea că Mihály va descoperi locul unde a fost îngropat copilul şi va sta mereu îndurerat acolo. Or, din cauza asta boala putea să-l întoarcă. Aşa că în loc să facă o moviliţă de pămînt, Noémi sădi un tăpşan de flori la rădăcina sălciei iar în mijlocul lui, un trandafir dintre cei pe care chiar Mihály îl altoise, un trandafir care făcea flori albe, de un alb imaculat, fără amestecul nici unei alte culori.

Apoi se întoarse la bolnav. Îndată ce o văzu, Mihály o întrebă:

— Unde l-ai lăsat pe Dódi?

— Afară în grădină.

— Cu ce l-ai îmbrăcat?

— Cu hăinuţa aceea albă cu funde albastre.

— A, da. Îi stă bine cu ea. Şi... e bine învelit?

— Da, bine... (Cu un strat de trei picioare de pămînt deasupra...)

— Dacă mergi iarăşi afară, te rog să-l aduci înăuntru.

Auzind aceste cuvinte, Noémi nu mai putu rămîne în cameră şi, ieşind în curte, se aruncă de gîtul Terezei, strîngînd-o din răsputeri. Totuşi nu plîngea. Nu avea voie să plîngă.

Apoi, îndurerată, plecă mai departe. Se duse la salcia aceea plîngătoare, rupse de pe tulpina trandafirului alb un boboc pe jumătate înflorit şi se reîntoarse la Mihály. Tereza o urmă.

— Păi unde-i Dódi ? o întrebă Mihály, nerăbdător.

Noémi îngenunche lîngă patul lui şi îi întinse zîmbind cu dragoste nemărginită... bobocul acela de trandafir. Mihály luă trandafirul şi-l mirosi.

— Ciudat, tare ciudat — zise el. Trandafirul ăsta n-are nici un miros. Parcă ar fi înflorit pe un mormînt.

Noémi se ridică şi ieşi din casă.

— Ce-nseamnă asta ? se întoarse Timár spre Tereza.

— Nu fi supărat pe dînsa îl domoli Tereza, cu glas liniştit, împăciuitor. Ai fost foarte bolnav şi în mare primejdie. Slavă Domnului că ai scăpat! Dar febra tifoidă e foarte contagioasă mai ales acum cînd e pe sfîrşite. Eu am spus Noémiei să nu-ţi aducă copilul pînă nu te însănătoşeşti pe deplin. Poate am greşit, dar nu i-am vrut decît binele.

Mihály strînse mîna Terezei :

— Foarte bine-ai făcut ! Şi eu... am fost atît de prost ! Auzi, să nu-mi treacă prin minte una ca asta ! Ai avut o idee bună, zău aşa. Probabil că Dódi nici nu se află în odaia de alături.

— Nu, de bună seamă. I-am făcut un mic lăcaş în grădină.

Nu minţea de loc, sărmana !

— Tereza, eşti atît de bună ! Du-te acum la copil şi trimite-o pe Noémi aici. N-o să-i mai cer să mi-l aducă pe Dódi. Biata Noémi ! Dar imediat ce o să mă pot ridica din pat şi o să pot umbla, o să mă duceţi la el, nu-i aşa ?

— Da, Mihály.

Mihály se lăsa legănat de făgăduiala aceasta amăgitoare pînă cînd, în sfîrşit, birui cu desăvîrşire boala şi putu să se scoale din pat.

Dar şi după ce se sculă, era încă foarte slăbit ; abia putea să păşească. Noémi îl ajută să se îmbrace.

Mihály ieşi din cameră sprijinindu-se de umărul ei şi, ajuns afară, fu condus la banca aceea mică din faţa casei unde se aşezară; Noémi se lipi de el strîngîndu-i braţul şi sprijinindu-şi capul de umărul lui Mihály.

Era o frumoasă şi caldă după-amiază de vară. Lui Mihály i se păru că toate frunzele foşnesc şoptindu-i în ureche, că albinele, zumzăind, îi aduc veşti, că firişoarele de iarbă de sub picioarele lui spun ceva tainic; toate i se învălmăşeau în minte. Şi, deodată îl străfulgeră un gînd. Uitîndu-se la Noémi, o dureroasă bănuială îl săgetă. Ce-ascunde oare chipul ei că pare atît de schimbat? Vru să afle:

— Noémi!

— Da, dragul meu.

— Noémi, te rog uită-te la mine!

Noémi se întoarse şi-l privi ţintă.

— Unde-i micul Dódi?

Auzind întrebarea aceasta, biata Noémi nu mai putu să-şi stăpînească durerea şi, ridicîndu-şi spre cer chipul ei de martiră, întinse mîinile spre văzduh, şoptind îndurerată:

— E acolo... acolo!...

— A... murit! şopti Mihály.

Auzindu-l, Noémi se lipi de pieptul lui şi, fără să-şi mai poată stăvili lacrimile, începu să plîngă cu hohote, fără istov.

Mihály o înlănţui cu braţele şi o lăsă să plîngă. Ar fi fost un sacrilegiu dacă ar fi încercat s-o oprească, să n-o lase să-şi verse tot potopul de lacrimi.

El însă nu plîngea.

Era adînc mişcat, cutremurat de măreţia sufletească a sămanei Noémi, prin care aceasta era cu mult deasupră-i.

Cum putuse oare să-şi stăvilească o durere atît de cumplită de dragul bărbatului pe care-l iubea ? Cît de mare era dragostea ei ?

După ce se ogoi din plîns, Noémi ridică ochii spre Timár zîmbind ca raza de soare ce străbate curcubeul.

— Şi-ai putut să-mi ascunzi asemenea lucru ?

— M-am temut pentru viaţa ta.

— Şi n-ai îndrăznit să plîngi ca nu cumva să-ţi văd ochii roşii ?

— Am aşteptat clipa în care mi-era îngăduit să plîng.

— Deci, cînd plecai de lîngă patul meu, tu îngrijeai de copil, iar eu te certam !

— N-ai spus nimic rău, Mihály.

— Cînd i-ai dus sărutul meu, ştiai că-i sărutul de adio. Cînd mi-ai spus că-ţi coşi o cămaşă, coseai de fapt hăinuţa lui de mort ! Şi-n timp ce ochii-ţi zîmbeau, în inimă aveai înfipte cele şapte pumnale ale Maicii Domnului. Oh, Noémi, cît de mult te iubesc !

Dar ce altceva dorea biata de ea decît să se ştie iubită ?

Mihály o strînse la pieptul său.

Frunzele copacilor, firele de iarbă, albinele ce zburau în juru-i nu-i mai şopteau cuvinte de neînţeles ; acum ştia de ce îi vîjîise capul.

După o tăcere lungă şi dureroasă vorbi din nou :

— Şi unde l-aţi îngropat ? Du-mă la el.

— Nu, azi nu — răspunse Noémi. E un drum prea lung pentru tine ; o să mergem mîine.

Dar nici în ziua următoare, nici în a treia zi şi nici mai tîrziu Noémi nu-l duse pe Mihály să vadă unde era îngropat micul Dódi.

— Ai sta mereu-mereu lîngă mormîntul lui şi te-ai îmbolnăvi iarăşi. Tocmai de-asta nu am făcut nici o

moviliţă şi nu i-am pus nici un semn la căpătîi, ca nu cumva să dai de mormîntul copilului şi să fii trist.

Dar Timár continuă totuşi să fie trist.

De îndată ce prinse puteri şi putu să se plimbe singur prin insulă, începu să caute zi de zi mormîntul copilului pe care Noémi şi Tereza se fereau să i-l arate. Într-o zi se întoarse în colibă cu chipul înseninat. În mînă ţinea un boboc de trandafir alb pe jumătate deschis, un boboc de trandafir care nu avea miros.

— Acolo e ? o întrebă pe Noémi.

Uimită, Noémi încuviinţă plecîndu-şi capul. Iată că nu izbutiseră să-i ascundă taina ! Trandafirul alb le dăduse de gol. Văzuse pesemne că era de curînd sădit.

Mihály se linişti pe dată, ca cineva care şi-a atins unicul ţel al vieţii sale. Cît era ziua de lungă stătea pe banca cea mică din faţa casei scurmînd cu băţul pietricelele netede şi şoptea ca pentru sine : „Nu l-ai da chiar dacă ţi s-ar da în schimb tot pămîntul plin de diamante şi toţi îngerii din cer. Şi totuşi l-ai lovit peste mînuţă din cauza unei biete pipe de lut ars."

Castelul din lemn de nuc terminat doar pe jumătate putea să aştepte. Flori mari de nard[1] crescuseră prin toate cele patru unghere ale construcţiei, dar lui Mihály nici nu-i dădea prin gînd să-şi mai îndrepte vreodată paşii într-acolo.

Singura fiinţă în stare să reîntoarcă la viaţă sufletul său zdrobit, gata în orice clipă să se prăbuşească, era Noémi

[1] Nume dat mai multor specii de plante erbacee originare din regiunea Himalaia.

MELANCOLIE

Pe tulpina trandafirului alb înflorea boboc după boboc, iar Timár urmărea din zori pînă în noapte cum cresc şi se deschid. Şi de îndată ce se deschidea vreunul, îl rupea şi-l presa grijuliu în portofelul său, să se usuce acolo, aproape de inima lui.

Ce tristă îndeletnicire pentru Mihály!

Gingăşia cu care Noémi îl înconjura nu izbuti să-i vindece rana din suflet. Dimpotrivă, purtarea ei drăgăstoasă era apăsătoare.

Noémi ar fi putut să-l consoleze şi asta ar fi costat-o doar un singur cuvînt. Dar pudoarea o împiedica să rostească acel cuvînt, iar lui Mihály nu-i dădea în gînd s-o întrebe. Simptomul caracteristic melancoliei constă în aceea că omul vede doar trecutul, şi numai trecutul.

Într-o zi, Noémi îi spuse lui Timár :

— Dragul meu, poate că ar fi mai bine pentru tine dacă ai pleca de aici.

— Încotro ?

— În lume. Aici te întristează totul. Du-te să-ţi mai uiţi gîndurile. Chiar azi o să-ţi strîng lucrurile necesare pentru drum ; iar precupeţii de fructe te vor trece dincolo.

Mihály nu răspunse. Dădu doar din cap a încuviinţare.

Boala istovitoare prin care trecuse îi pusese nervii la grea încercare, iar situaţia în care se găsea şi lovitura pe care o primise exercita asupra nervilor săi o influenţă atît de nefastă încît şi el îşi dădea seama că rămînînd acolo ori înnebuneşte, ori se sinucide.

Sinuciderea ?

Poate că nici nu există mijloc mai simplu pentru a ieşi dintr-o situaţie deznădăjduită. Soarta nemiloasă, năpăstuirea, desperarea, zbuciumul sufletesc, prigoana celor din jur, nedreptatea, deziluziile, speranţele spulberate, durerile inimii, suferinţele trupeşti, chinurile sufleteşti, amintirea pierderilor îndurate şi a chipurilor morţilor dragi ce revin pe aripile aducerii-aminte — toate acestea nu sînt decît un coşmar ; o simplă apăsare pe trăgaciul pistolului şi te-ai trezit din vis. Cine rămîne în urmă n-are decît să continue visul !

În ultima seară, după cină, Mihály, Noémi şi Tereza se aşezară în faţa colibei ; stăteau toţi trei pe banca cea mică şi Mihály nu putea să scape de gîndul că pînă nu demult aici stătuseră patru !

Globul lunii pline se juca de-a v-aţi-ascunselea printre norii de argint.

Noémi luase mîna lui Timár în palmele sale şi-o ţinea strîns.

— Ce este oare luna ? întrebă fata.

Mîna ce se odihnea în mîinile lui Noémi se crispă, zgîrcindu-se. Mihály răspunse în gînd : „E steaua mea blestemată ! Ah, de n-aş fi văzut niciodată semiluna aceea roşie !"

Tereza se întoarse spre Noémi :

— E un glob de pămînt stins şi răcit, care nu are nici pomi, nici flori, nici fiinţe, nici aer, unde nu se aude nici un sunet şi unde totul e fără culoare.

— Va să zică, nu-i nimic ? murmură Noémi. Păi, cum se poate ca o stea atît de mare să fie fără viaţă ? Nu locuieşte nimeni acolo ?

— Asta nu se ştie, răspunse Tereza. Cînd eram în pension, am privit-o de multe ori prin lunetă şi am văzut că-i toată numai scobituri ; se zice că-s cratere de vulcani care s-au stins. Nu există lunete atît de mari prin care să se poată vedea dacă sînt

şi vietăţi acolo, dar oamenii de ştiinţă ştiu că în lună nu se află nici apă, nici aer; or, fără aceste elemente, vieţuitoarele nu pot trăi şi deci nici omul n-ar putea locui acolo.

— Şi dacă totuşi o fi ceva în lună? întrebă Noémi.

— La ce te gîndeşti?

— O să spun îndată. Mai demult, pe cînd eram singură, mă urmărea adesea un gînd ciudat; mai cu seamă cînd stăteam pe malul Dunării şi priveam în apă. Parcă apa mă tot îndemna: „Ce bine ar fi acolo jos. În ce linişte te-ai putea odihni!" Ei, nu te speria Mihály! Asta s-a întîmplat demult, cu mult „mai înainte". Şi încă de pe vremea aceea m-am întrebat: „Ei bine, trupul tău se va odihni acolo, în fundul Dunării; dar sufletul tău unde va zbura? Că doar undeva trebuie să zboare." Şi uite aşa, m-am gîndit că sufletul care părăseşte vrînd sau nevrînd trupul acela de lut nu poate să se ducă în altă parte decît în lună. Acum sînt şi mai încredinţată că-i aşa. Dacă în lună nu se află nici pomi, nici flori, nici aer, nici apă, nici sunete, nici culori, înseamnă că totul e anume făcut pentru cei cărora li s-a urît cu întruparea pămîntească şi găsesc acolo o lume unde nu este nimic, unde nu-i supără nimic, şi unde nu au nici bucurii.

Ca la un semn Tereza şi Mihály se ridicară deodată înspăimîntaţi; Noémi nu înţelegea de ce erau atît de speriaţi de cuvintele ei; ea nu ştia că tatăl ei fusese un sinucigaş şi că omul a cărei mînă o ţinea în mîinile sale era şi el în pragul sinuciderii.

Mihály spuse că era cam răcoare, aşa că intrară în casă.

De-acum mai avea de îndurat încă un coşmar din cauza lunii. Pe unul îl moştenise de la Timéa, pe al doilea de la Noémi.

Cumplită pedeapsă pentru cineva să vadă mereu pe cer un semn luminos care noapte de noapte îi aduce aminte de primul său păcat, de prima greşeală săvîrşită în viaţă — greşeală care dezlănţuise atîtea nenorociri!

A doua zi Mihály părăsi insula.

Trecu pe lîngă casa de nuc rămasă neterminată fără a-i arunca măcar o privire.

— Să vii iar la primăvară — îi şopti Noémi, cu gingăşie.

Sărmana, i se părea firesc ca Mihály să nu fie al ei o jumătate de an!

(Dar atunci al cui e? Iată o întrebare pe care nu şi-o punea niciodată.)

Călătoria lungă pînă la Komárom îl vlăgui şi mai mult pe Mihály.

Timéa se îngrozi de-a binelea cînd îl văzu. Aproape să nu-l recunoască. Pînă şi Athalie se sperie. Avea motive.

— Ai fost bolnav? întrebă Timéa lipindu-se de pieptul soţului ei.

— Da, foarte bolnav.

— În timpul călătoriei?

— Da! răspunse Timár şi întrebările acestea i se părură un fel de interogatoriu. Trebuia să fie atent la fiecare răspuns.

— Ai zăcut mult?

— Cîteva săptămîni.

— Dumnezeule! Şi s-a găsit cineva care să te îngrijească acolo, printre străini?

Timár fu gata să spună: „O, desigur! M-a îngrijit un înger!“ Îşi reveni însă pe dată şi răspunse cu totul altceva:

— Pentru bani, găseşti orice.

Chiar de-ar fi vrut, Timéa tot n-ar fi izbutit să arate dacă vorbele lui o întristaseră, iar Mihály nu

avea nici un motiv să se mire că faţa ei apatică nu tresărise deloc. Doar şi altădată Timéa fusese la fel. Sărutul rece al revederii nu îi apropie de loc.

Athalie îi şopti:

— Pentru Dumnezeu, domnule! Aveţi grijă de viaţa dumneavoastră!

Timár simţi compătimirea ei batjocoritoare. Trebuia să trăiască pentru ca Timéa să sufere; dacă soţia rămînea văduvă atunci nimic nu mai stătea în calea fericirii ei. Ceea ce pentru Athalie ar fi însemnat iadul.

Dezgustul lui Timár pentru viaţă spori aşadar şi mai mult, înţelegînd că Athalie, demonul casei care-i ura atît de mult pe amîndoi, ajunsese să roage cerul să-i dea viaţă cît mai îndelungată pentru ca suferinţele amîndurora să fie cît mai lungi!

Oricine putea să vadă că Timár se schimbase mult din primăvară şi pînă în toamnă. Mihály fusese un om viguros, plin de viaţă, cu privirea veselă; acum însă era parcă o umbră tăcută.

Prima zi după sosirea acasă şi-o petrecu în birou. Dar după masă, secretarul său găsi registrul principal deschis la pagina unde fusese deschis de dimineaţă. Deci nici nu-şi aruncase ochii prin el.

Aflînd de sosirea lui, agenţii dădură fuga cu teancuri de scrisori; Mihály răspundea mereu: „E bine" şi iscălea tot ce i se punea în faţă; pe unele le semna acolo unde nu trebuia, pe altele le semna de două ori. În cele din urmă îi dădu afară pe toţi motivînd că vrea să se culce, dar toată lumea îl auzi plimbîndu-se prin cameră ceasuri de-a rîndul.

Cînd se întîlni cu doamnele la masă privirea îi era atît de mohorîtă încît nimeni nu îndrăzni să scoată un cuvînt. Mîncară într-o tăcere de moarte. Mihály abia gustă cîte ceva, iar vin nu bău de loc. O oră mai tîrziu îl întrebă pe valet dacă nu sosise

ora prînzului. Uitase că masa fusese servită, că era după-amiază şi că vasele se şi spălaseră.

Odată cu căderea nopţii se simţi atît de ostenit încît abia îşi mai putea ţine ochii deschişi ; cînd se aşeza jos, adormea pe dată ; iar cînd se dezbrăca şi se culca în pat, îi pierea somnul.

„Ah ! cît de rece e patul ăsta !"

Totul era atît de rece aici — acasă ! Fiecare mobilă, fiecare tablou, pînă şi vechile fresce de pe plafon parcă-i spuneau „Ce cauţi aici ? Aici nu eşti în casa ta. Străinule !"

Cînd servitoarea veni să-l poftească la masă, îl găsi în pat. Aflînd acest lucru, Timéa se grăbi să intre în camera lui pentru a-l întreba dacă nu cumva i-e rău.

— N-am nimic — răspunse Mihály — sînt doar obosit de drum.

— Să chem doctorul !

— Nu-i nevoie. Nu sînt bolnav.

Timéa îi ură noapte bună şi plecă fără ca măcar să-i pună mîna pe frunte. Mihály încercă s-adoarmă, dar nu izbuti ; auzea cel mai mic zgomot din casă. Îi auzea pe toţi ai casei şoptind şi furişîndu-se cu grijă prin faţa uşii sale de teamă ca nu cumva să-l trezească.

Iar el se întreba : oare unde ar putea să fugă un om pentru a scăpa de el însuşi ? În împărăţia visurilor. Ce bine ar fi dacă omul ar putea intra acolo tot atît de uşor ca în împărăţia morţii. Dar în lumea visurilor nu se poate intra cu forţa.

Opiul ? Ăsta-i un leac bun. Sinuciderea prin visare.

Mihály urmări cum se strecura întunericul încetul cu încetul în camera lui, cum umbrele serii învăluiau în ceaţă toate lucrurile şi noaptea se lăsa din ce în ce mai neagră ; în sfîrşit, întunericul deveni un fel

de pîclă cleioasă şi nemişcată, ieşită parcă din adîncurile pămîntului. Parcă era orb. Se lăsase o beznă cum numai în vis poţi întîlni. Mihály îşi dădea seama că adormise şi că negura ce i se aşternuse peste ochi era o negură de vis.

Era conştient că visează. Ştia că stă culcat aici în patul său, în locuinţa sa din Komárom ; că lîngă pat se află noptiera, sfeşnicul cel vechi de bronz — un sfeşnic chinezesc cu abajur de porţelan pictat — că deasupra patului, pe perete, e un ceas mare ce bate orele cu dangăte profunde ; că perdelele de mătase sînt lăsate pînă la pămînt. Patul masiv, de modă veche, avea un fel de sertar care se putea trage afară, formînd un al doilea pat. Era o adevărată operă de artă — asemenea pat mai poţi vedea şi azi prin casele bătrîneşti ; în el poate dormi o familie întreagă.

Timár ştia că nu încuiase uşa şi că oricine putea să intre la el. Dacă acum, de pildă, s-ar furişa cineva să-l omoare ? Dar oare ce deosebire este între somn şi moarte ?

Iată ce voia să afle în somn.

Deodată însă visă că uşa se deschide încetişor şi cineva intră înăuntru. Paşi de femeie. Perdelele patului foşnesc abia auzit ; o umbră se apleacă asupră-i. E chipul unei femei.

„Tu eşti Noémi ? întreabă Mihály în vis şi se sperie. Ce cauţi tu aici ? Dacă te vede cineva ?"

E întuneric şi Mihály nu vede nimic ; aude că cineva se aşază pe marginea patului şi-i ascultă respiraţia. Aşa i-o asculta nopţi de-a rîndul şi Noémi, acolo, în micuţa colibă.

„Ai venit să mă îngrijeşti şi aici ? Ce frumos din partea ta, Noémi ! Cînd se luminează de ziuă să pleci, să nu te găsească aici răsăritul soarelui."

Ceasul mare începe să bată; dangătul lui profund, ca de clopot, vesteşte o oră tîrzie din noapte. Umbra de pe marginea patului se ridică să oprească pendula ca nu cumva să-l trezească pe cel care doarme; dar pentru a opri pendula ea trebuie să se aplece peste pat, aşa că Mihály îi aude bătăile inimii.

„Cît de încet îţi bate inima acum!" — spuse el în vis.

Apoi i se pare că o mînă caută pe noptiera lui chibriturile.

„Nu cumva vrei să aprinzi lampa? Ai face un gest nechibzuit! Dacă trece cineva pe coridor poate să se uite pe geam şi te vede aici."

Iasca de platină deveni incandescentă ca un firicel de foc şi lampa de noapte fu aprinsă. În camera lui se vede silueta unei femei.

Mihály nu poate să-i vadă faţa, dar ştie că nu poate fi decît Noémi. Cine altcineva ar putea fi lîngă el?

Silueta aceea întoarce cu grijă abajurul pentru ca lumina să nu-i cadă drept în faţă.

„O! Ce vrei să faci, Noémi? Vrei din nou să veghezi toată noaptea? Dar tu cînd te mai odihneşti?"

Ca şi cînd ar vrea să-i răspundă la întrebare, silueta îngenunchează lîngă el şi trage lada patului. Mihály se simte copleşit de plăcere dar şi de spaimă.

„Cum? Vrei să te culci aici, lîngă patul meu? Ah! Cît te iubesc! Ah! Şi ce frică mi-e!"

Şi-apoi umbra aceea îşi face patul în lada trasă în afară şi se culcă acolo. Plăcerea şi teama continuă să se lupte în sufletul omului care visează.

Ar vrea să se aplece spre dînsa, s-o îmbrăţişeze, s-o sărute; ar vrea să-i strige: „Pleacă, te poate

vedea cineva !" Dar mîinile, picioarele şi limba îi sînt ca de plumb.

Apoi adoarme şi ea.

Somnul lui Mihály devine şi mai adînc. Vedeniile din vis aleargă în trecut, în viitor, în lumea imposibilului şi apoi revin la femeia care doarme alături. Visează de cîteva ori că s-a trezit şi că fantoma aceea se află tot acolo.

Începe să se crape de ziuă şi razele soarelui bat în geamuri. În odaie se revarsă o lumină din ce în ce mai vie.

„Trezeşte-te, trezeşte-te ! şopteşte în vis Mihály. E timpul să pleci. Să nu te găsească zorile aici. Pleacă, lasă-mă !"

Se luptă cu visul.

„Nu-i adevărat că eşti aici ! E doar un vis !"

Şi zbătîndu-se, rupe cătuşele somnului şi se trezeşte de-a binelea.

S-a luminat într-adevăr şi razele soarelui se strecoară prin perdele ; lucirea lămpii mai pîlpîie încă ascunsă de abajurul acela colorat : în lada patului stă culcată o femeie care doarme odihnindu-şi faţa pe braţ.

— Noémi ! ţipă Timár.

Auzind strigătul, femeia se deşteaptă şi priveşte în sus. E Timéa...

— Doreşti ceva ? îl întrebă ea ridicîndu-se grăbită din culcuşul ei.

Se trezise, nu pentru că înţelesese pe cine strigase soţul ei, ci din pricina ţipătului.

Mihály nu se dezmeticise încă pe deplin. Privi uimit această nemaipomenită transpunere : Noémi devenise Timéa.

— Timéa ! îngînă el ameţit de somn.

— Aici sînt ! spuse ea, punîndu-şi mîna pe marginea patului.

— Cum se poate ? întrebă Mihály speriat, trăgîndu-şi pătura pînă sub bărbie, înfricoşat parcă de chipul acela ce se ridicase să-l privească.

Timéa îi răspunse însă cu un calm desăvîrşit :

— M-am temut să te las singur ; mi-a fost frică să nu ţi se întîmple ceva peste noapte ; am vrut să fiu aici, aproape de dumneata.

Glasul şi privirea Timéii trădau o gingăşie sinceră care nu poate fi simulată. Femeia posedă instinctiv spiritul de sacrificiu. Mihály îşi veni în fire. Spaima îl părăsise. Acum se simţea copleşit de un sentiment dureros : acela al vinovăţiei sale.

Această biată femeie se culcase aici, lîngă patul său ; ea, văduva unui om care trăieşte ! Niciodată n-a împărtăşit vreo bucurie cu dînsul ; iar acum, cînd soţul ei suferă, ea vine să împartă cu el suferinţa.

Şi-apoi urmează eterna minciună. N-are voie să se lase ademenit de gingăşia ei ; trebuie s-o respingă.

Mihály o privi forţîndu-se să nu-şi trădeze zbuciumul :

— Timéa, te rog să nu mai faci una ca asta ! Nu te mai apropia de patul meu. Am suferit de o boală molipsitoare ; în timpul călătoriei m-a doborît ciuma orientală. Mi-e teamă să nu te molipseşti. Pleacă te rog. Vreau să rămîn singur atît ziua cît şi noaptea. Sînt complet vindecat, dar socot că trebuie să mă feresc de cei care ţin la mine. De aceea te rog foarte mult să nu mai faci ce-ai făcut, să nu mai faci !

Timéa oftă adînc, îşi plecă privirile, se ridică din pat şi apoi părăsi odaia. Nici măcar nu se dezbrăcase : dormise îmbrăcată, acolo, la picioarele soţului ei.

Îndată ce o văzu ieşind din încăpere, Mihály se sculă şi el şi se îmbrăcă. Sufletul îi era răscolit.

Cu cît continua viaţa sa dublă, cu atît simţea mai cumplit povara dublelor sale obligaţii, pline de contradicţii. Se simţea răspunzător pentru soarta a două fiinţe care se sacrificau pentru el. Adusese nefericirea amîndurora, zdrobindu-şi şi el inima. Unde să găsească un refugiu ?

Dacă măcar una din cele două femei ar fi fost altfel, s-o poată urî, dispreţui sau plăti cu aur! Dar şi una şi cealaltă se întreceau în nobleţe sufletească, iar viaţa lor era ca o cumplită acuzaţie din pricina căreia Timár se simţea cu totul dezarmat.

Cum să-i spună Timéii ce înseamnă pentru el Noémi ? Şi cum să-i vorbească Noémiei despre Timéa ? Ce-ar fi dacă le-ar putea împărţi comorile sale ?

Sau dacă Timéii i-ar da comorile, iar celeilalte inima ?

Dar dacă nu poate nici una nici alta ?

De ce nu află că una din ele îi este necredincioasă şi demnă de dispreţ pentru a o putea alunga ? De ce amîndouă au atîta nobleţe şi frumuseţe sufletească ?

Zăcutul acasă îl îmbolnăvi de-a binelea.

Cît era ziua de lungă nu ieşea din cameră şi nu vorbea cu nimeni ; zi şi noapte lîncezea fără să facă nimic.

Oare nimeni nu putea afla ce durere îl roade ?

Dacă cineva încerca să afle cauza tristeţii sale, el răspundea că-i urmarea bolii de care suferise.

În cele din urmă Timéa chemă doctorii.

Medicii hotărîră că Timár trebuie să plece undeva la mare pentru ca valurile să-i redea ceea ce îi smulsese uscatul.

Dar Mihály se împotrivi zicînd că nu-i place să vadă oameni.

Atunci fu sfătuit să plece la o staţiune balneară cu climatul mai aspru, de pildă la Tatrafüred, la Elöpatak sau la Balatonfüred, unde sezonul de vară se sfîrşise şi vizitatorii plecaseră, aşa că acolo putea să fie într-o deplină singurătate. Principalul era să facă băi reci.

Auzind acest sfat, Timár îşi aminti că avea un mic conac de vară într-una din văile de lîngă insula Balaton ; îl cumpărase cu cîţiva ani în urmă, atunci cînd i se concesionase pescuitul pe lacul Balaton, dar fusese pe-acolo doar de vreo două-trei ori. Hotărî deci să-şi petreacă lunile de toamnă tîrzie la acel conac.

Doctorii încuviinţară alegerea. Malul dinspre Veszprém-Zala al lacului Balaton este o adevărată regiune Tempe, o înşiruire de grădini ce par fără sfîrşit, lungă de paisprezece mile, cu sate înfloritoare ce se ţin lanţ, cu vile boiereşti presărate peste tot locul, iar lacul e de o frumuseţe rară : climatul e ca şi în Italia, oamenii primitori, iar izvoarele au puteri tămăduitoare ; într-un asemenea loc un melancolic convalescent poate să-şi petreacă de minune toamna. Nu de alta dar în lunile de toamnă, în afară de cîţiva profesori astmatici şi de popi bolnavi de stomac nu mai erau alţi vizitatori care să poată tulbura dorul de singurătate al unui om mohorît. În loc să dai de vizitatori, ochiul se bucură de măreţia naturii ; lîngă Balaton, toamna pare o a doua primăvară.

Aşadar, îl trimiseră pe Mihály la Balaton.

Numai că doctorii uitaseră să se intereseze şi deci nu ştiau că, spre sfîrşitul verii, împrejurimile Balatonului fuseseră lovite de grindină.

Şi, ce-i drept, nu există privelişte mai sfîşietoare decît aceea pe care ţi-o oferă o regiune pustiită de o atare năpastă.

Viile, altădată pline de freamătul vesel al culegătorilor, erau părăginite; cîrceii noi se înnodau cu fel de fel de plante agățătoare ce alcătuiau în jurul cramelor închise adevărate desișuri urît mirositoare. Cel de al doilea frunziș al pomilor fructiferi — de culoare roșie, arămie sau ruginie — își lua rămas bun fără să mai aștepte primăvara viitoare. Pe ogoare, în locul spicelor doborîte se iviseră buruieni greu de stîrpit; mărăcinișuri, brusturi, ciulini și clocotici creșteau pe locurile unde hălăduiseră spicele de aur, și nimeni nu venea să le taie. Totul era tăcut și trist; drumeagurile fuseseră năpădite de păpădie pentru că nimeni nu le mai străbătea.

Pe o asemenea vreme veni Mihály la conacul său de lîngă Balaton.

Conacul era o clădire veche. Probabil că vreun grof îl construise dintr-un simplu capriciu, plăcîndu-i pesemene frumoasa priveliște, avînd fără-ndoială și bani destui pentru a-și satisface toate poftele. Clădirea cu ziduri masive fusese înălțată pe o mică ridicătură de pămînt; avea o verandă ce dădea spre Balaton, iar sub scară creșteau smochini mari și mure turcești; jur-împrejurul verandei se aflau statui de sfinți.

Primii moștenitori ai grofului vînduseră pe un preț de nimic acest conac solitar care avea valoare doar în ochii unui om care nitam-nisam se scrîntește atît de bine la minte încît are curaj să locuiască într-însul.

Jur-împrejurul conacului, la depărtare de un sfert de ceas, nu se găsea nici urmă de locuință omenească.

Dar pînă și locuințele ce se zăreau în depărtare erau pustii.

În acel an pivnița și crama erau sortite să stea închise deoarece viile fuseseră pustiite de rod, iar

clădirile cele mari din Balatonfüred își trăseseră obloanele la ferestre; plecase și ultimul vizitator; nu se mai zărea nici un vas pe lac; colonada din jurul izvorului de ape minerale nu mai era vizitată de nimeni, iar pe alei frunzele de paltin foșneau sub picioarele trecătorilor — nimeni nu le mai mătura.

În regiune nu se mai aflau nici oameni, nici berze; doar mărețul Balaton cînd se înfuria murmura cuvinte pline de taină, pe care însă nu le înțelegea nimeni.

Iar în mijlocul lacului se ridica un deal pleșuv pe care era clădit un schit cu două turle, locuit de șapte călugări. Deasupra și dedesubt — cripte cu oase craiești.

În aceste locuri veni Timár să se vindece.

Mihály fu însoțit la conacul de lîngă Balaton de un servitor dar, după cîteva zile, îl trimise acasă și pe acesta spunînd că poate fi bine înlocuit de pivnicerul care îngrijea de casă. Acesta era însă bătrîn și surd pe deasupra.

Puțin freamăt stîrnit de oameni se mai auzea totuși prin împrejurimile băii din apropiere. Sanatoriul cel mare — de altfel unicul în locurile acelea — mai era încă locuit de familia proprietarului și de cîțiva funcționari permanenți; la capelă, în fiecare dimineață se trăgeau clopotele pentru slujbă. Dar într-o seară, în timp ce proprietarul sanatoriului făcea un chef strașnic, fiind ziua onomastică a fiicei sale, flăcările de la bucătărie — unde se gătea, nu glumă! — zbucniră pe coș așa că sanatoriul luă foc; pălălaia cuprinse apoi băile, locuințele funcționarilor și capela, care arseră din temelii. Pînă în primăvară totul era sortit să rămînă pustiu deoarece oamenii părăsiseră ruinele încă fumegînde.

După întîmplarea asta, prin vasta vale din jurul conacului nu se mai auzea nici glas omenesc, nici dangăt de clopot, ci doar murmurul fermecat al necuprinsului lac.

Timár stătea zile întregi pe mal ascultînd glasul tainic al apelor ; uneori, în zilele fără pic de vînt, lacul începea să murmure, culoarea i se schimba devenind verde ca smaraldul pînă departe în zare, iar pe valurile-i verzi, posomorîte, nu se mai vedea nici o barcă cu vele, nici un vaporaş, ponton sau luntre : lacul părea o mare moartă.

Lacul are două puteri minunate : întăreşte trupul şi întristează sufletul. Răsuflarea ţi se înviorează şi capeţi o poftă de mîncare grozavă ; dar, pe de altă parte, sufletul ţi-e cuprins de melancolie şi tristeţe care te predispun la visare.

Lanţul pitoresc de dealuri care înconjoară lacul mai este încă încoronat de ruinele cetăţilor din epoca eroică a trecutului nu prea îndepărtat : în grădinile cetăţilor Szigliget şi Csobánc înfloresc salviile şi levănţica sădite de femeile familiilor de mult dispărute ; zidurile se surpă însă an de an şi doar ici-colo cîte un turn semeţ se mai încumetă să-şi măsoare puterile înfruntînd furtuna. Chiar şi clădirile locuite încă se grăbesc parcă să intre în împărăţia trecutului. Pînă şi malul deluros de la Tihány a început să se năruie în partea dinspre răsărit ; bătrînii îşi amintesc că schitul putea fi ocolit cu căruţele ; mai tîrziu, pe lîngă zidul acestuia a rămas doar o cărare ; azi schitul se află chiar pe marginea prăpastiei, iar grohotişul curge mereu de sub această masivă ctitorie a regelui Andrei [1]. Sus, pe creasta dealului, au fost cîndva două ochiuri de mare, dar au dispărut, iar, lîngă

[1] *Andrei* al II-lea, rege al Ungariei (1205—1235).

drum, o biserică pustie stă gata-gata să se prăvălească; acolo unde a fost satul, acum e păşune. Uriaşul lac plăteşte pentru pietrele ce cad într-însul cu fosile de melci antediluviene; aruncă pe maluri scoici mari cît o copită de capră; şi tot ce se află în adîncurile sale este atît de străin, atît de diferit de locuitorii altor ape încît lacul acesta pare într-adevăr un fiu rătăcit al mării care odinioară şi-a întins stăpînirea pînă aici, un fiu care şi-acum păstrează cu sfinţenie amintirea mamei sale plecată undeva departe. Peştii, melcii, şerpii, ba chiar şi unii raci care populează lacul sînt de culoare albă; vieţuitoarele Balatonului nu le întîlneşti în alte ape; mîlul său e plin de ace de cristal a căror atingere arde şi vindecă; buretele ce creşte în lac îţi provoacă usturimi, dar apa lacului e dulce şi se poate bea. Cunosc mulţi oameni care sînt cu adevărat îndrăgostiţi de Balaton.

Şi Timár era unul dintre ei.

Înota ore întregi spintecînd valurile ce se legănau alene, umbla cîte o jumătate de zi în sus şi în jos pe malurile lacului, iar cînd cobora seara, abia se îndura să plece la conac.

Nu încerca să se distreze nici vînînd, nici pescuind. O dată îşi luase arma, dar o uitase agăţată într-un copac; altă dată, un şalău prins în cîrligul undiţei sale îi luase undiţa cu băţ cu tot. Nici nu băga de seamă la cele ce se petreceau în jurul său. Sufletul şi ochii scrutau depărtările.

Toamna cea lungă începea să se apropie de sfîrşit; în timpul nopţii se răcea de-a binelea aşa că scăldatul trebuia să dureze mai puţin. Numai că şi nopţile lungi cu cerul înstelat, cu stele căzătoare scăldate în lumina lunii îşi au farmecul lor melancolic.

Timár își adusese un telescop uriaș și, după miezul nopții, privea minunățiile bolții cerești: planetele cu sateliții și inelele lor, planetele care în timpul iernii se acopereau cu pete albe iar vara cu lumini roșiatice; privea mai ales spre marea enigmă a cerului: luna veșnic neschimbată care prin telescop pare un glob de lavă incandescentă, cu creste de munți răzleți, cu cratere, cu cîmpii strălucitoare alternînd cu umbre îngemănate de negură.

O lume întreagă unde nu există nimic. O lume populată doar de sufletele celor care și-au lepădat cu de-a sila învelișul de lut pentru a deveni libere. Sufletele zboară acolo, în neant.

Acolo nimic nu le supără, nu mai simt nimic, nu pot să facă nimic, acolo nu-i nici durere, nici bucurie, nici cîștig, nici pierdere; nu există nici zgomot, nici aer, nici apă, nici boare de vînt, nici furtuni, flori sau ființe, nici zbucium, nici dragoste, nici înfiorarea inimii, nici viață, nici moarte; acolo domnește neantul, neantul și... poate aducerea aminte?!

Acest lucru ar fi mai înspăimîntător decît chinurile iadului: să trăiești în lună, suflet fără trup pierdut în neant și totuși să-ți amintești de pămînt unde există iarba cea verde, unde sîngele-i roșu, unde bubuie trăsnetul și unde-i dragoste, viață și moarte.

Oare cum spusese Noémi?

Și parcă un gînd tainic îl îndemna mereu pe Mihály să plece totuși acolo printre locuitorii neantului, pentru că viața lui nefericită nu se putea curma altfel.

Și-a făcut-o cu mîna lui. Are două vieți care se bat cap în cap. Două femei — și nu poate părăsi, nu poate alunga din inima lui pe nici una. Abia acum, cînd se află la egală depărtare de amîndouă,

cînd e cu desăvîrşire singur, simte uriaşa, înspăimîntătoarea povară a vieţii sale.

Căci pe Timéa o adoră!

Iar Noémi, e însăşi viaţa lui.

Suferă alături de prima şi se bucură lîngă cealaltă.

Timéa e o adevărată sfîntă, Noémi — o femeie adevărată.

Iar el îşi recapitulează viaţa: unde a greşit?

Cînd şi-a însuşit comorile Timéii?

Sau cînd a luat-o de soţie? Sau cînd, pradă deznădejdii, a părăsit-o cu sufletul sfîşiat şi a întîlnit-o pe Noémi, găsindu-şi astfel fericirea?

Nu simţea povara primei învinuiri.

Timéa devenise stăpîna întregii averi pe care Timár o salvase din fundul Dunării. Avea o portiţă de scăpare şi la cea de a doua învinuire.

Se căsătorise cu Timéa din dragoste, iar Timéa se măritase cu el nesilită de nimeni; primise propunerea lui strîngîndu-i mîna cu căldură. Mihály venise s-o ceară ca un bărbat ce merita pe drept cuvînt o femeie ca ea. Nu putea să ştie că Timéa e îndrăgostită de altcineva. Nu putea şti că iubirea ei era atît de mare încît nu mai voia să ştie de nimeni.

Dar de a treia învinuire nu putea să scape.

În clipa în care ai aflat că femeia nu te iubeşte din cauza unui alt om care stă între voi, n-ar fi trebuit să fugi ca un laş ci, dimpotrivă, să te duci la omul acela şi să-i spui: „Prietene din tinereţe, tovarăş de necazuri, unul din noi doi este de prisos în lumea asta; îmi eşti drag, lasă-mă să te îmbrăţişez, dar acum vino cu mine undeva pe o insulă frumoasă şi care-i pustie la ceasul ăsta şi-acolo să ne ţintim cu pistoalele pînă cînd unul din noi doi va cădea!“

Aşa ar fi trebuit să faci.

Atunci femeia şi-ar fi dat seama că eşti într-adevăr bărbat.

Celălalt a devenit idolul ei pentru că pare curajos : de ce nu i te-ai înfăţişat şi tu la fel ? O sabie ascuţită în mîinile tale ar fi folosit mult mai mult decît tot aurul şi toate diamantele. De obicei, dragostea femeii nu se cerşeşte, ci se cucereşte.

La drept vorbind, puteai să te străduieşti să meriţi, să cucereşti şi, dacă era nevoie, să iei cu forţa această dragoste. Puteai fi despot, să fii întocmai ca un sultan în faţa unei supuse pe care a cumpărat-o, să fi putut s-o baţi pînă la sînge cu biciul, pînă se făcea blîndă ca un mieluşel iar azi ai fi stăpînul ei şi ea ar fi a ta, femeia ta. Ori, tu, ai făcut-o victima ta şi-acum dînsa e ca o fantomă care mai trăieşte încă, şi care în fiecare zi iese din mormînt să te acuze.

Iar tu, tu nu poţi să te desparţi de dînsa !

Măcar de-ai avea atîta curaj ca acum, în ceasul al doisprezecelea, să te înfăţişezi şi să-i spui : „Timéa, eu sînt demonul care ţi-a adus nenorocire ; să rupem deci legămîntul făcut de biserică !"

Dar tu te temi. Te temi să n-o auzi răspunzîndu-ţi : „Eu nu mă despart de dumneata. Nu sufăr. Am jurat să-ţi rămîn credincioasă. Nu-mi iau jurămîntul înapoi."

Nopţile de toamnă erau din ce în ce mai lungi, iar zilele se scurtau şi Balatonul începuse încet-încet să se răcească. Lui Timár însă îi plăcea cu atît mai vîrtos să se scalde. Înotătorul nu simte frigul. Trupul lui Mihály îşi redobîndea elasticitatea şi vigoarea de altădată ; urmele bolii dispăruseră iar nervii şi muşchii i se oţeliseră. Şi totuşi era mai bolnav ca oricînd.

Se ştie că ipohondria este vindecabilă ; dacă durerea trupească dispare, se vindecă şi sufletul. Dar

cînd melancolia pune stăpînire pe sufletul unui bărbat cu trupul sănătos şi călit, ea devine o boală mortală.

Ipohondrul îşi pune un palton călduros, se înfofoleşte din cap pînă-n picioare, chituieşte geamurile să nu-l tragă curentul, măsoară alimentele cu gramul mîncînd doar atît cît îl sfătuieşte medicul, stă ca un pietroi pe capul doctorilor, iar pe ascuns ia tot felul de leacuri băbeşti, citeşte cărţi de medicină, îşi încălzeşte camera privind mereu termometrul, îşi numără bătăile inimii cu ceasul în mînă, tremură de frica morţii. Melancolicul, dimpotrivă, îşi dezgoleşte pieptul în faţa furtunii şi o înfruntă cu capul gol, doarme cu geamurile larg deschise şi nu încearcă să-şi prelungească viaţa.

Nopţile de toamnă erau mereu senine şi cu cerul spuzit de stele. Timár stătea nopţi întregi în faţa geamului deschis din odaia sa şi, cu telescopul, poposea în fiecare ciob de stea pierdut în cosmos. De îndată ce luna asfinţea, el se aşeza în faţa telescopului. Ura luna aşa cum urăşti o regiune cunoscută şi răscunoscută unde ai ajuns să te cerţi cu fiecare localnic, aşa cum un fost candidat la deputăţie urăşte circumscripţia electorală în care n-a fost ales din mii şi mii de motive, dar care ştie că pînă la urmă tot acolo va trebui să-şi ducă veacul.

În timp ce scruta bolta cerească, avu un noroc neînchipuit, fiind martorul unui fenomen ceresc descris de cărţile astronomilor ca fenomen unic ; reapăruse una din cometele ce revin la anumite perioade.

Timár îşi spuse : „Asta-i steaua mea. E o stea solitară întocmai ca şi sufletul meu ; zborul ei e tot atît de lipsit de scop ca şi al meu, iar existenţa sa e tot atît de iluzorie şi lipsită de sens ca şi existenţa mea."

Apoi, nopţi de-a rîndul, Timár nu conteni să urmărească evoluţia misterioasei apariţii.

În aceeaşi direcţie cu cometa înainta şi Jupiter cu cei patru sateliţi ai săi ; drumurile lor trebuia să se întretaie în curînd. Îndată ce cometa ajunse în dreptul uriaşei planete, coada ei luminoasă începu să se desfacă în două : Jupiter îşi exercita asupra ei întreaga sa forţă de atracţie. Uriaşa stea îndrăznea să fure o bucată din steluţa aceea de foc de la stăpînul ei, Soarele.

Şi toate astea se petreceau în văzul pămîntenilor. În noaptea următoare, coada luminoasă a cometei apăru despicată în două ; fiecare parte pornea în altă direcţie. Deodată, cel mai mare şi mai depărtat dintre sateliţii lui Jupiter se repezi spre cometă.

„Ce se va întîmpla cu steaua mea ?“ se întrebă Timár.

În cea de a treia noapte sîmburele de lumină ce alcătuia capul cometei începu să pălească şi să se desfacă. Satelitul lui Jupiter trecea foarte aproape de dînsa. În a patra noapte, cometa fu ruptă în două, aşa că acum avea două cozi distincte şi două capete luminoase ; iar cele două comete nou-născute începură goana lor fără ţel şi fără odihnă, lunecînd pe două parabole diferite ce formau un unghi ascuţit. Deci „asta“ se întîmplă şi pe cer ?!

Timár urmări prin telescop cometa aceea miraculoasă pînă ce se pierdu în depărtări de nepătruns.

Această apariţie îl impresionă nespus de mult.

Acum încheiase toate socotelile cu lumea pămîntească.

O sinucidere poate avea sute de motive, dar cel mai persistent, cel mai neînvins, este acel care provine din contemplarea îndelungată a cerului. Fiţi cu ochii în patru la cei care, fără scopuri ştiinţifice, uită să-şi mai dezlipească ochii de pe cer şi îşi vîră nasul în tainele naturii ; în timpul nopţii, ascundeţi din preajma lor orice obiect tăios sau armă de foc şi co-

trobăiţi cutele veşmintelor lor să nu cumva să dosească otravă într-însele.

Da, Timár era hotărît să se sinucidă. Gîndul acesta nu vine dintr-odată în mintea oamenilor cu tărie de caracter, ci se coace încet-încet. Cu ani de zile înainte ei ştiu că se vor sinucide şi, cu multă viclenie, se pregătesc să-şi ducă la îndeplinire hotărîrea.

Gîndul se copsese în mintea lui Timár.

Aşadar, porni sistematic la îndeplinirea lui.

Îndată ce în regiunea Balatonului vremea se strică, el se întoarse la Komárom. Toţi cunoscuţii care-l întîlneau se minunau cît de mult îşi revenise şi-i admirau culoarea obrajilor.

Iar Timár se prefăcea, arătîndu-se vesel.

Numai ochii Timéii desluşiră pe faţa sa acea adîncă hotărîre ascunsă, numai Timéa îl întrebă îngrijorată : „Ce ai, dragul meu ?“

După boala aceea grea, soţia lui fu plină de gingăşie cu dînsul. Numai că această gingăşie îl îndemna parcă să-şi facă şi mai repede seama.

Orice sinucidere e o nebunie şi în orice nebunie există indici care o trădează. Mulţi nebuni îşi dau seama de starea lor ; sinucigaşul, de asemenea. De aceea caută să-şi ascundă taina de ochii celorlalţi. Or, tocmai prin asta se trădează. Sinucigaşul e decis să spună numai lucruri înţelepte pentru ca nimeni să nu-i bănuiască nebunia, dar vorbele înţelepte pe care le rosteşte sînt nepotrivite în timp şi spaţiu aşa că trezesc bănuieli. Se arată peste măsură de bine dispus, petrece şi glumeşte, dar veselia lui e atît de îngrijorătoare şi atît de neobişnuită, încît cine îl vede îşi spune înfiorat : „Ăsta presimte că sfîrşitul i-e aproape“.

Timár aranjă astfel lucrurile ca „întîmplarea“ să nu aibă loc acasă.

Îşi făcu testamentul.

Lăsă întreaga avere Timéii şi săracilor. Cu o gingăşie şi previziune deosebită, institui un fond special care avea drept scop ca, după moartea lui, dacă Timéa s-ar mărita şi urmaşii ei ar sărăci, aceştia să aibă asigurată o rentă anuală de o mie de forinţi din fundaţia lăsată de el.

Apoi îşi făcu planul : imediat ce vremea va fi favorabilă, va porni la drum zicînd că pleacă în Egipt, dar de fapt va pleca spre Insula nimănui.

Acolo voia să se sinucidă.

Iar dacă o va convinge şi pe Noémi să moară odată cu el, atunci vor muri împreună.

O ! fără îndoială că Noémi se va învoi !

Căci ce-ar mai putea face în lumea asta fără el ?

Ce preţ ar mai avea pentru ea toată lumea asta ?

Mai bine amîndoi, acolo, lîngă Dódi.

Timár îşi petrecu iarna cînd la Komárom, cînd la Győr, cînd la Viena, dar peste tot lumea îl enerva.

Cea mai mare nenorocire pentru un melancolic e gîndul că oricine îl priveşte îşi spune : „Uită-te la ăsta ! E bolnav de melancolie !“ După felul cum îl privesc sau îi vorbesc cunoscuţii i se pare că aceştia bănuie schimbarea petrecută în el, îi aude şuşotind în spatele său, simte că îşi fac tot felul de semne misterioase atunci cînd el apare undeva ; i se pare că femeile se înfioară văzîndu-l, că bărbaţii se silesc să-şi păstreze calmul ; uneori se întîmplă că din cauza neatenţiei să facă sau să spună lucruri caraghioase — care dovedesc fără îndoială dezechilibrul său sufletesc — şi grozav se supără că nimeni nu face haz de ele. Cum, le e frică să şi rîdă ?

De el însă nu trebuie să se teamă nimeni. Încă nu-i atît de nebun să sară de la locul său şi să zvîrle cu boia în ochii celor aflaţi la masă, cu toate că, din cînd în cînd, e năpădit de gînduri atît de ciudate încît, atunci cînd, de pildă, domnul Fabula János îl

vizitează şi, ca vicecurator ecleziastic începe să debiteze lucruri pline de seriozitate, stînd ţeapăn ca şi cum ar fi înghiţit un par, Timár e cuprins de o furnicătură stranie şi abia-abia poate să se stăpînească : îi vine să-şi proptească amîndouă mîinile pe umerii vicecuratorului şi să sară apoi peste capul acestuia. Timár avea ceva straniu în priviri, ceva care-ţi provoacă fiori de gheaţă prin tot trupul.

Athalie întîlni şi ea această privire.

Deseori, stînd în faţa ei la masă, ochii lui Timár se lipeau flămînzi de chipul şi trupul Athaliei. Privirea melancolicilor ştie atît de bine să exprime dorinţa provocată de farmecele unei femei !

Ce-i drept, Athalie avea o frumuseţe cu totul aparte. Avea într-adevăr un gît şi un piept de Ariadnă. Ochii lui Mihály nu se puteau dezlipi de gîtul ei frumos, alb ca zăpada, aşa încît Athalie începu să se neliniştească de omagiul mut adus farmecelor sale.

„Da — gîndea Mihály — dacă o singură dată ai putea să fii în mîinile mele, tu gît frumos şi alb ca zăpada, tu piept minunat, neted şi catifelat,... pentru ca strîngînd pumnii mei de oţel să-ţi ferec respiraţia în gîtlej !"

Aceasta era dorinţa lui în timp ce privea trupul minunat de bacantă al Athaliei.

Doar Timéa nu se temea de el.

Timéa nu se înfricoşa niciodată, şi-apoi n-avea nici un motiv să se teamă de el.

În cele din urmă Timár se plictisi să mai aştepte primăvara care întîrzia să sosească. De ce trebuie ca omul care vrea să doarmă sub rădăcina florilor să aştepte ca acestea să-şi deschidă corolele ?

În ziua plecării dădu o masă de pomină.

Invită lume multă, chiar şi oameni despre care abia dacă auzise vreodată. Toată casa se umplu de musa-

firi. Înainte de începerea petrecerii, îi spuse lui Fabula János:

— Frate întru Domnul! Să fii mereu în preajma mea şi dacă, spre dimineaţă, o să fiu criţă şi n-o să-mi mai dau seama de nimic, porunceşte să fiu urcat în trăsura mea, să fiu culcat pe bancă şi-apoi daţi bici cailor!

Aşa, fără cunoştinţă voia să dispară din casa lui, din oraşul său natal. Pînă la ziuă, cîţiva musafiri căzură care pe unde se nimeri. Însuşi domnul Fabula János sforăia binişor, stînd într-un fotoliu, cu capul dat pe spate; doar Timár, el singur, rămăsese treaz.

Cînd bea vin, melancolicul e întocmai ca Mithridate[1] cînd bea otravă. Nu poate obţine efectul dorit.

Timár fu nevoit să se ducă el însuşi să-şi caute trăsura pentru a pleca la drum.

În capul său visul şi realitatea se-nvălmăşeau, era pradă închipuirii şi ameţit de-a binelea: năpădit de amintiri şi de halucinaţii.

I se părea că stă în faţa patului unei sfinte cu chipul alb, o sfîntă care doarme. Ba parcă a şi sărutat buzele acestei statui albe; statuia nu s-a mişcat însă.

Poate că toate acestea nu erau decît plăsmuiri ale ameţelii sau ale închipuirii sale înfierbîntate.

Prima plăsmuire e înlocuită de alta: parcă din dosul unei uşi ce dă într-un coridor întunecos îl pîndeşte un chip frumos de femeie, cu părul ondulat, o făptură voluptuoasă, cu ochii nespus de strălucitori; printre buzele sale roşii, dinţii albi ca un şirag de perle strălucesc într-un fel ciudat atunci cînd ridică lumînarea deasupra capului şi-l întreabă văzîndu-l: „Încotro porniţi, domnule?“

---

[1] Regele Pontului (123—63 î.e.n.) se obişnuise încă din copilărie cu otrăvurile, astfel că devenise imun. (n.t.).

Drept răspuns, pare-se a şoptit la urechea acelei zîne încîntătoare:

— Plec pentru a face din Timéa o femeie fericită...

Auzindu-l, chipul acela de zînă a luat parcă înfăţişarea Meduzei [1], iar şuviţele creţe de păr, ah! parcă s-au preschimbat în şerpi!

Poate că şi asta era tot o halucinaţie!

Timár se dezmetici abia spre prînz cînd vizitiul schimbă caii. Se aflau departe, departe de Komárom.

Hotărîrea sa rămăsese neschimbată.

Se făcuse noapte de-a binelea cînd sosi la Dunărea de jos unde, în coliba pescărească, îl aştepta barca de contrabandist comandată cu mult înainte. Trecu pe insulă, cu toate că era încă întuneric.

Îl încerca un gînd.

Dacă între timp Noémi murise?!

De ce n-ar fi fost cu putinţă? O, ce povară i s-ar fi luat de pe suflet! Povara de a o convinge să facă pasul acela împreună!

Cînd un om îndrăgeşte o idee fixă, apoi cere soartei să nu-şi vîre nasul; totul trebuie să se întîmple potrivit acestei idei.

Lîngă trandafirul alb, sădit de mult, se afla desigur un alt trandafir care în primăvară va face flori roşii; acest trandafir este al Noémiei. Şi acum, un al treilea trandafir va fi sădit lîngă cele două: un trandafir cu flori galbene, florile omului de aur.

Cu această imagine în minte, Timár sări pe malul insulei. Era încă noapte şi răsărise luna.

Casa neterminată, lugubră ca un cavou îl întîmpină năpădită de bălării, cu uşile şi ferestrele acoperite cu rogojini pentru ca zăpada şi ploaia să nu pătrundă înăuntru.

---

[1] Monstru mitologic. Cel care îl privea era prefăcut în stană de piatră (n.t.).

Mihály grăbi spre coliba aceea mică. Almira sări înaintea lui, îi linse mîna, dar nu lătră, ci doar îl apucă de colţul mantalei şi-l conduse pînă în dreptul ferestrei.

Razele lunii pătrundeau prin ferestruia micii colibe. Mihály privi înăuntru ; odaia era învăpăiată de lumina lunii.

Putu să-şi dea seama că în cameră se afla numai un pat. Celălalt lipsea. Iar în patul acela dormea Tereza.

Totul se potrivea presupunerilor sale : fără-ndoială că Noémi se odihnea sub trandafiri. Era mai bine aşa.

Bătu încetişor în geam :

— Eu sînt, Tereza !

Auzindu-l, femeia veni în pridvor.

— Dormi singură, Tereza ? o întrebă Timár.

— Singură.

— Noémi s-a dus sus, la Dódi ?

— Nu Dódi a coborît la Noémi.

Timár privi mirat spre Tereza. Atunci, femeia îl luă de mînă şi, cu o seriozitate prefăcută, îl conduse în spatele casei, acolo unde se afla fereastra celeilalte camere care de asemenea era luminată : înăuntru pîlpîia o candelă. Timár privi pe geam şi, pe patul alb, o zări pe Noémi care dormea strîngînd la pieptul ei căpşorul unui îngeraş cu părul de aur.

— Cine-i acolo ? întrebă Timár, înăbuşindu-şi strigătul, aşa încît se auzi doar o şoaptă şuierată.

Tereza zîmbi blînd :

— Păi nu vezi ? E Noémi cu micuţul Dódi. Dódi a vrut să vie îndărăt la noi. A spus că-i mai bine aici decît în rai. I-a spus lui Dumnezeu : „Tu, oricum, ai destui îngeri ; dă-mi drumul să mă întorc la cei care au avut doar unul singur“. Şi Dumnezeu l-a lăsat să vie înapoi.

— Cum aşa ?

— Hm, hm ! Păi... vechea poveste. O biată contrabandistă a murit tot ca şi cealaltă, iar copilul ei a rămas orfan şi l-am primit la noi. Te supără ?

Timár tremura din cap pînă în picioare de parcă ar fi fost cuprins de febră.

— Să nu-i trezeşti pînă nu se face ziuă ! îl sfătui Tereza. Nu-i bine să se întrerupă somnul copilului ; viaţa unui copilaş are multe taine. O să ai răbdare, nu-i aşa ?

Păi ce-ar mai fi putut spune Mihály ?! Zvîrli căciula din cap, îşi scoase mantaua şi haina rămînînd în cămaşă şi îşi suflecă mînecile. Tereza crezu că înnebunise. O, nu ! nu înnebunise ! Se năpusti spre casa de lemn de nuc, sfîşie rogojinile care astupau uşile şi ferestrele, se repezi la masa de tîmplărie, strînse între menghini o scîndură ce-i trebuia pentru uşa neterminată, ridică rindeaua şi începu să lucreze.

Se crăpa de ziuă. Noémi tocmai visa că în casa cea nouă cineva dă la rindea, că rindeaua hîrşîie muşcînd din scîndura de lemn tare, iar cînd cel care lucra se odihnea, în vis îi răzbătea cîntecul :

„E mai de preţ coliba iubitei
Decît a Budei mîndră cetate..."

Dar cînd deschise ochii, zgomotul rindelei şi cîntecul nu conteniră.

TEREZA

Timár reuşise să fure întreaga lume.

Furase Timéii milioanele tatălui ei, apoi pe bărbatul drag şi, în sfîrşit, furase credinţa ei de soţie.

Furase Noémiei dragostea, gingăşia ei feminină, o furase pînă la urmă cu totul.
Furase încrederea Terezei, ultima fărîmă de încredere a celei care ura lumea, îi furase Insula nimănui pentru a i-o da iarăşi înapoi şi prin asta îi furase recunoştinţa.
Îi furase lui Krisztyán Tódor toată lumea veche, exilîndu-l printr-un vicleşug tocmai în cealaltă parte a globului.
Îi furase Athaliei tatăl, mama, casa, logodnicul şi fericirea ei pămîntească.
Îi furase lui Kacsuka speranţa de a fi fericit.
Furase respectul cu care îl înconjura întreaga lume ce-l cunoştea ; lacrimile săracilor, sărutările de mîini ale orfanilor, ordinul pentru merite din partea regelui, toate, toate erau bunuri furate. Furase contrabandiştilor încrederea deoarece îi păstrau cu credinţă taina ; îi furase deci şi pe hoţi !
Îl furase chiar şi pe Dumnezeu, răpindu-i un îngeraş din cer.
Sufletul său nu-i mai aparţinea, îl zălogise lunii, dar şi pe aceasta o furase nedîndu-i ceea ce îi făgăduise. Înşelase însăşi luna !
Otrava care trebuia să-l ducă în steaua neantului fusese pregătită ; ah, şi ce se mai bucurau şi ce mai rînjeau diavolii ! Cum îşi mai întinseseră ghearele să-l înhaţe pe omul care urma să cadă ! Îi păcălise însă şi pe ăştia ; nu se omorîse !... Înşelase pînă şi pe diavoli.
Furase un colţ de rai din lume şi-apoi din pomul oprit al acestui paradis furase fructele în clipa în care îngerul păzitor stătea întors cu spatele. Şi în acest rai tainic îi păcălise pe toţi cei ce ascultau de legile omeneşti : popi, regi, judecători, comandanţi de oşti, perceptori, poliţişti. Pe toţi îi furase.
Şi totul îi reuşise.
Dar oare pînă cînd o să ţină norocul acesta ?

Izbutise să înşele întreaga lume. Numai pe el însuşi nu reuşise să se înşele. Chipul acesta ce radia de zîmbet avea sufletul măcinat de tristeţe.

Ştia prea bine cum trebuia să i se zică !... Pe de altă parte ar fi dorit să fie ceea ce părea. Or, asta era cu neputinţă.

Bogăţia nemărginită, respectul tuturor... fericirea în dragoste... măcar dacă un singur lucru din toate acestea ar fi fost cîştigat în mod cinstit ! Trăsăturile fundamentale ale caracterului său, ale sufletului său erau sinceritatea, cinstea, dragostea de oameni, corectitudinea, spiritul de sacrificiu. Ispite neînchipuit de mari îl tîrîseră însă zvîrlindu-l într-un curent ce alerga exact în sens contrar ; şi acum apărea ca un om pe care toată lumea îl iubea, îl stima şi-l respecta, un om pe care doar el singur îl ura şi-l acuza.

Şi, ca un făcut, după boala de care zăcuse, se bucura de o sănătate de fier încît nimic nu-i mai făcea rău. În loc să îmbătrînească, parcă întinerise. Cît ţinu vara, făcu muncă manuală. Casa aceea de nuc pe care cu un an mai înainte o durase ca dulgher, în anul acesta, ca tîmplar, o înzestră pe de-a-ntregul ; urmă la rînd strungarul, apoi sculptorul ; înşelă pînă şi muzele furîndu-le talent şi imaginaţie. Era o desfătare să vezi casa cea mică de lemn înfrumuseţîndu-se sub dalta sa şi devenind încetul cu încetul o adevărată capodoperă. În Timár zăcea un veritabil artist.

Fiecare din stîlpii care susţineau pridvorul căsuţei avea altă înfăţişare : unul din ei reprezenta doi şerpi încolăciţi — capetele lor alcătuiau capitelul stîlpului ; altul — un trunchi de palmier pe care se răsucea o liană, al treilea părea făcut din mlădiţe de viţă încolăcite cu şopîrle şi veveriţe ce se jucau printre ele, iar cel de al patrulea părea alcătuit dintr-un snop de trestii ce se ridicau în sus, zbucnind printre frunzele lor.

Dar şi pereţii interiori aveau sculpturi minunate şi mozaicuri multicolore; mesele şi scaunele făcute cu multă artă din carpen alb ca zăpada, dulapul şi policioara pentru ceas lucrate dintr-un lemn spongios de rădăcină, toate împestriţau plăcut fondul brun al lemnului de nuc. Patul cu polog şi cu tăbliile încrustate trădau mult gust artistic. Pînă şi clanţele uşilor şi cremoanele ferestrelor dovedeau idei originale; jaluzelele dispăreau în perete, puteau să fie împinse care lateral, care în sus şi se puteau închide şi deschide cu ajutorul unor mînere de lemn meşteşugit lucrate, adeverind ceea ce spusese Timár cu mult înainte: că în casa aceea n-o să fie nici un cui pe care să nu-l fi făcut el însuşi; ce-i drept, în toată construcţia nu folosise nici o bucăţică de fier. Voise să o construiască doar cu propriile sale forţe şi cu ceea ce îi punea la dispoziţie insula. Dar cînd ajunse la geamuri, se poticni; cu ce să înlocuiască sticla? La început fixă în giurgiuvele plase împotriva ţînţarilor, dar în cazul acesta, casa putea fi folosită doar vara, iar dacă nu se închideau jaluzelele, ploaia intra ca la ea acasă; făcuse apoi nişte ochiuri de geam din băşică de bou, la fel ca eschimoşii, numai că astfel de ferestre nu se potriveau deloc cu fastul construcţiei. În sfîrşit porni să caute altceva şi căută pînă cînd, pe unul din pereţii stîncii descoperi un strat de argintul pisicii [1] numit şi „sticla Mariei". Dezlipi cu multă grijă stratul de pe stîncă; desfăcu minereul fin şi străveziu în straturi subţiri şi-apoi din pătrăţele subţiri şi fine constitui un fel de grilaj în ale cărui ochiuri fixă sticla dată de Dumnezeu. Făcuse fără îndoială o muncă de sclav. Dar omul acesta puternic şi bogat avu destulă răbdare să-şi piardă vremea şi cu asemenea treabă.

[1] Mică.

Cîtă bucurie simţi cînd, în sfîrşit, casa fu gata şi putu să-i aducă pe cei dragi într-însa. „Priviţi, toate astea sînt făurite de mîinile mele ; un asemenea dar nici regele nu poate dărui reginei !"

Dódi (cel de al doilea) avea patru ani cînd Timár isprăvi casa. „Casa lui Dódi."

După asta, o altă muncă îl aştepta pe Mihály. Să înveţe copilul să citească. Dódi era un băiat plin de viaţă. Un copil sănătos, deştept, vesel. Timár făgăduise că-l va învăţa el însuşi de toate. Să citească, să scrie, să înoate, să facă gimnastică ; apoi să ştie rosturile grădinăritului, să mînuiască rindeaua şi dalta. Un om care ştie să fasoneze lemnul găseşte oricînd şi oriunde de lucru pentru a-şi cîştiga pîinea. Dódi trebuia să înveţe de toate.

Timár se obişnuise cu gîndul că totul va merge aşa la nesfîrşit, că toate erau la locul lor, că o va duce aşa pînă la capătul vieţii.

Iată însă că într-o zi soarta îi spuse : „Opreşte-te !" De fapt, nu soarta, ci Tereza rostise acest cuvînt.

Trecuseră opt ani din clipa în care Timár pusese pentru prima oară piciorul pe mica insulă. Pe atunci Noémi şi Timéa erau nişte copile ; acum Noémi avea douăzeci şi doi de ani iar Timéa douăzeci şi unu ; Athalie mergea pe al douăzeci şi cincilea an ; Tereza trecuse de patruzeci şi cinci ; însuşi Timár avea patruzeci şi doi, iar micul Dódi intra în al cincilea an.

Unul dintre ei urma să plece : iar cea căreia i se împlinise sorocul era Tereza : ce-i drept, ea îndurase într-un scurt timp cît îndură cineva trăind o viaţă îndelungată.

Intr-o după amiază de vară, în timp ce Noémi se plimba cu copilul prin insulă, Tereza îi spuse lui Timár :

— Mihály, aş vrea să-ţi mărturisesc ceva. Toamna asta o să mă ia cu dînsa. Ştiu că voi muri. S-au împlinit douăzeci de ani de cînd sufăr de boala care o să-mi curme zilele : sînt bolnavă de inimă. Nu-ţi spun vorbe goale. Boala de care sufăr e grea şi nu iartă. Mi-am ascuns mereu suferinţa şi nu m-am plîns niciodată. Am tratat-o cu răbdare şi mi-aţi ogoit-o şi voi cu dragostea voastră şi cu bucuriile pe care mi le-aţi dăruit. Dacă n-aţi fi fost voi, de mult aş fi zăcut în pămînt. Prea mult n-o s-o mai duc însă. Se împlineşte un an de cînd nu mai am somn. Cît e noaptea de lungă nu dau ochii în gene şi mă scol aşa cum m-am culcat. Cred că după asta va urma un somn lung, adînc, adînc de tot. Un somn binemeritat. În timpul zilei mi-ascult bătăile inimii. Bate grăbită de trei-patru ori — ca şi cînd ar speria-o cineva — apoi se opreşte pentru cîtva timp ; după aceea zvîcneşte iarăşi o dată, de două ori, parcă ar aştepta ceva, apoi începe să se grăbească şi din nou se potoleşte. Asta înseamnă că sfîrşitul e aproape. De multe ori ameţesc atît de tare încît doar voinţa şi dîrzenia mă mai ţin să nu mă prăbuşesc. Or asta înseamnă că sfîrşitul e aproape, c-o să vie în vara asta. Dar nu-mi pare rău şi sînt mulţumită. Nimic nu mă nelinişteşte. Noémi are pe cine să iubească în locul meu. Nu te întreb nimic, Mihály. Nu aştept de la tine nici o făgăduială. Cuvîntul spus zboară pe aripile vîntului ; cuvîntul simţit e trainic. Tu simţi ce eşti pentru Noémi şi ce este ea pentru tine. Atunci, ce m-ar putea nelinişti ? Pot să mor liniştită fără a stingheri cu rugăciunea mea pe cel atotputernic. Ce i-aş putea cere, mi-a şi dat. Nu-i aşa, Mihály ?

Mihály lăsă capul în jos. Gîndul acesta îi tulbura fără încetare somnul. Văzuse că sănătatea Terezei se şubrezeşte. Privindu-i trăsăturile chipului, băgase de

seamă că se luptă cu o boală care nu iartă, care lovește omul chiar acolo unde trupul e mai aproape de suflet — în inimă — și se gîndise cu groază ce se va întîmpla cu Noémi atunci cînd Tereza va muri. Putea oare — așa cum obișnuia la sosirea iernii — s-o lase singură cu copilașul în pustietatea de-acolo? Cine îi va apăra, cine îi va încuraja? Mihály se străduise mereu să alunge acest gînd. Acum însă nu mai putea să-l ocolească.

Tereza spuse adevărul. Chiar în după amiaza zilei aceleia sosi pe insulă o cunoscută precupeață să cumpere fructe; în timp ce număra coșurile pline cu caise, Tereza leșină și se prăbuși pe neașteptate.

Săriră și o readuseră în simțiri. A treia zi precupeața veni iarăși pe insulă. Tereza vru să-i dea zor cu lucrul și leșină din nou. Cumpărătoarea se sperie de-a binelea.

Peste cîteva zile veni din nou să cumpere fructe. De data asta Mihály și Noémi n-o lăsară pe Tereza să iasă din casă, ci dădură ei înșiși fructele.

Precupeața nu scăpă prilejul să spună că, din moment ce biata femeie era atît de bolnavă se cuvenea desigur să se spovedească.

Mihály era cufundat în gînduri; îl frămînta ceea ce îi spusese Tereza.

Se gîndea nu numai la faptul că femeia aceea era mama Noémiei — și deci singurul ei sprijin în timp ce el era plecat — ci își dădea seama că femeia aceea avea o tărie sufletească neobișnuită, că soarta o alesese parcă anume — ca și pe Iov — să-și încerce asupră-și toată mulțimea de chinuri. Înțelegea însă că tăria sufletească a Terezei nu se frînsese sub atîtea crunte lovituri, că nu-și pierduse cumpătul și nu se umilise; îndurase totul fără să crîcnească și muncise din greu.

Viaţa pe care o dusese şi liniştea cu care-şi aştepta sfîrşitul dovedeau că înfăptuise multe dar şi îndurase nespus de mult.

Timár ajunse la concluzia că soarta îl adusese în preajma ei tocmai pentru ca prin el s-o despăgubească de tot ce îndurase ; pentru ca la rîndul său să-şi găsească şi el pe această mică insulă iertarea pentru atîtea şi atîtea greşeli, frămîntări şi păcate care, dincolo, de lumea largă, stăteau îngroapte sub piramidele atît de strălucitoare ale minciunilor ; pentru ca tot ce era virtute, dreptate, toate faptele bune pe care le săvîrşise vreodată să-şi găsească răsplata pe acest petic de pămînt.

Pe măsură ce Tereza îndura boala fără să crîcnească şi se topea văzînd cu ochii, tot mai puternic se făcea auzit în sufletul lui Mihály glasul acela care-i spunea că după moartea Terezei îl aşteaptă o ciudată moştenire ; să ducă la bun sfîrşit tot ce începuse dînsa iar pe de altă parte, să aibă tăria ei sufletească.

Noémi nu-şi dădea încă seama de ce boală necruţătoare suferă mama sa. Credea că leşinurile Terezei sînt din cauza căldurii zilelor de vară. Tereza o asigurase că asemenea întîmplări sînt obişnuite la femeile care au trecut de vîrsta tinereţii şi păşesc spre bătrîneţe.

În tot acest timp Timár era din cale-afară de atent cu Tereza. Nu-i dădea voie să mai lucreze, veghea să nu-i fie tulburat somnul, potolea copilul dacă acesta flecărea tocmai cînd Tereza încerca să aţipească şi nu izbutea.

Astfel trecu vara. Se părea că zilele călduroase aduseseră o oarecare îmbunătăţire şi în starea bolnavei, dar totul era doar aparenţă. Cum sosi toamna, crizele de leşinuri reapărură iar precupeaţa ofta mereu şi zicea că, fără îndoială, venise timpul ca

bolnava să se spovedească şi să-şi ia ultima împărtăşanie.

Într-o zi pe cînd toţi patru stăteau la masă în odaia din faţă, lătratul Almirei vesti că se apropie cineva. Tereza privi pe fereastră şi imediat se întoarse speriată spre Mihály :

— Fugi în odaia de alături ca nu cumva să te vadă aici omul care vine !

Timár privi pe geam şi socoti şi el că nu era ceasul să dea ochii cu omul acela care se apropia, deoarece musafirul nepoftit era însuşi domnul protopop Sandorovics, decorat cu ordinul pentru merite ; or acesta ar fi recunoscut numaidecît în persoana sa pe domnul Levetinczy şi totodată ar fi descoperit o mulţime de lucruri deosebit de interesante.

— Daţi masa la o parte şi lăsaţi-mă singură ! spuse Tereza zorindu-i pe Noémi şi pe Dódi ; şi, ca şi cum pe neaşteptate şi-ar fi recăpătat puterile, Tereza puse mîna mai zdravăn decît toţi pentru a împinge masa în cealaltă odaie ; aşa că, în clipa cînd răsunară în uşă ciocăniturile reverendisimului domn, Tereza se afla singură în cameră. Îşi trăsese patul de-a curmezişul uşii ce dădea în odaia cealaltă şi se aşezase pe marginea lui. În felul acesta intrarea era baricadată.

Cu timpul barba ilustrului protopop se mai lungise şi se împestriţase de-a binelea cu fire gri-alburii, dar obrajii îi erau tot rumeni, iar statura tot de Samson.

Cantorul şi paracliserul care îl însoţiseră pînă acolo rămăseseră afară pe cerdac şi începuseră o convorbire amicală cu cîinele acela mare ; venerabilul domn intră deci singur în casă, ridicîndu-şi mîna de parcă ar fi vrut să dea cuiva prilejul să i-o sărute. Tereza scăpă acest prilej, fapt care nu căzu tocmai bine musafirului.

— Ei, s-ar părea că nu mă cunoşti, femeie păcătoasă ?!

— Te cunosc, bunul meu domn; iar că-s păcătoasă, ştiu prea bine. Ce vînt te-a adus încoace ?

— Ce vînt m-a adus încoace, hoaşcă bătrînă şi gureşă ? Mă întrebi ce vînt m-a adus aici ? Mă mai întrebi, femeie blestemată de Dumnezeu ? Păi nu mă cunoşti ?

— Ţi-am spus doară că te cunosc! Eşti preotul acela care a refuzat să-mi îngroape bărbatul.

— Da, pentru că a murit ca un păcătos, fără să se fi spovedit şi să se fi pocăit. Din cauza asta soarta l-a pedepsit ca după moarte să fie îngropat ca un cîine. Iar dacă vrei să nu fii şi tu îngropată la fel, ei bine, căieşte-te de păcate şi spovedeşte-te cît mai ai vreme. Azi-mîine o să mori. Nişte femei milostive mi-au dat de veste că eşti pe ducă şi au stăruit să vin aici să te dezleg de păcate; lor trebuie să le mulţumeşti.

— Fii bun şi vorbeşte încet, domnule, căci în odaia de alături se află fata mea; nu o mîhni spunînd c-o să mor.

— Fata ta, nu ? Şi-n afară de ea, un bărbat şi un copil ?

— Chiar aşa!

— Şi-acest bărbat este soţul fiicei tale ?

— Întocmai!

— Cine i-a cununat ?

— Cel care i-a cununat pe Adam şi pe Eva: Dumnezeu!

— Eşti nebună, femeie ?! Aşa ceva s-a întîmplat doar o singură dată pe pămînt. Pe vremea aia nu erau însă nici preoţi şi nici altare. Acum asemenea lucruri nu se mai fac atît de uşor. Există o lege.

— Ştiu. E legea care m-a izgonit aici, pe insula asta pustie. Aici însă legea aceasta n-are putere.

— Va să zică eşti păgînă?
— Trăiesc în pace şi în pace o să mor.
— Va să zică aşa ai învăţat-o şi pe singura-ţi fată? Să trăiască în infamie?
— Ce-i aia infamie?
— Ce-i aia infamie? E dispreţul tuturor oamenilor cinstiţi.
— Şi crezi că din cauza dispreţului lor o să-mi fie mai rece sau mai cald?
— Făptură de lut fără suflet! Cum, tu suferi doar din pricina durerilor trupului? La mîntuirea sufletului nu te gîndeşti de loc? Eu vin să-ţi arăt calea spre împărăţia cerurilor, iar tu, cu bună ştiinţă vrei să ajungi în iad? Crezi în înviere? Crezi că există rai?
— Nu cred. Şi nici nu doresc aşa ceva. Nu vreau să trăiesc din nou. Vreau să dorm liniştită la umbra unui copac. O să mă prefac în ţărînă, iar rădăcinile copacului vor lua ţărîna aceasta şi din ea vor creşte frunze; altă viaţă nici nu-mi doresc. Vreau să trăiesc în seva unui pom pe care eu l-am sădit. Nu pot să cred într-un Dumnezeu atît de neîndurător care vrea ca făpturile sale să sufere şi dincolo de moarte. Dumnezeul meu e îndurător; după moarte el dă binemeritata odihnă şi ierbii, şi pomilor şi omului.
— Dar nu unei îndărătnice înrăite ca tine! O să ajungi în focul gheenei, în ghearele ascuţite ale diavolilor.
— Arată-mi unde scrie în *Sfînta Scriptură* că Dumnezeu a făcut iadul şi diavolii, şi-atunci am să cred.
— Oh! Femeie! Batjocoreşti pe Dumnezeu? Puşche pe limbă-ţi! Cum, şi existenţa diavolului vrei s-o tăgăduieşti?
— Chiar aşa! Dumnezeu n-a făcut nicicînd pe diavol. Doar voi l-aţi plăsmuit, voi care vreţi să ne

speriaţi cu el. Dar şi pe diavol l-aţi plăsmuit greşit. Cu două coarne şi cu copita despicată! Păi asemenea animal se hrăneşte cu iarbă; niciodată nu se dă la om.

— Iartă-ne, Doamne şi nu ne duce în ispită! Din clipă în clipă o să se deschidă pămîntul sub noi şi-o va înghiţi pe blestemata asta ca pe Datham şi Abiram. Va să zică în asemenea credinţă l-ai crescut şi pe copil?

— Copilul e învăţat de cel care-l socoteşte fiul său.

— Şi cine-i acest om?

— Cel căruia copilul îi spune „tată".

— Şi cum îl cheamă pe acel om?

— Mihály.

— Mihály şi mai cum?

— Nu l-am întrebat niciodată.

— Nu l-ai întrebat cum îl cheamă? Atunci ce ştii despre el?

— Ştiu că-i om cinstit şi că o iubeşte pe Noémi.

— Dar ce-i el? Domn? Ţăran? Meşteşugar? Corăbier? Ori contrabandist?

— E un om sărac, tocmai ce trebuie unei fete sărace.

— Şi-apoi? Doar eu trebuie să ştiu tot, căci asta mă priveşte direct. De ce religie ţine? E papistaş, e calvin, e luteran, socinian, unit, neunit sau evreu?

— La asta nu m-am gîndit niciodată.

— Ţii posturile?

— Mai demult, n-am mîncat carne, vreo doi ani încheiaţi — asta pentru că n-am avut.

— Dar pe copil cine l-a botezat?

— Dumnezeu... atunci cînd a dat o ploaie cu găleata şi copilul a stat în mijlocul curcubeului.

— Ah! păgînilor!

— Păgîni ! ? răspunse Tereza cu amărăciune. De ce păgîni ? Doar nu sîntem nici idolatri şi nici nu-l renegăm pe Dumnezeu. Aici, pe insulă, nu găseşti chip cioplit nici măcar imprimat pe bani — acei bani cărora pretutindeni li se închină oamenii. Nu-i aşa că şi tu te închini vulturului cu două capete dacă-i bătut în argint sau în aur ? Nu-i aşa că toţi oamenii cred că banul e „Dumnezeu“ ? Iar dacă banii se duc pe gîrlă, „nu mai e Dumnezeu“ ?

— Vrăjitoare fără frică de cel atotputernic, mai ai încă îndrăzneala să glumeşti cu asemenea lucruri sfinte ?

— Nu glumesc deloc. Asupra mea s-au abătut cele mai crunte lovituri din partea lui Dumnezeu şi fericirea mea nespus de mare s-a prefăcut într-o cumplită nenorocire. În aceeaşi zi am devenit şi văduvă şi cerşetoare. Nu l-am tăgăduit însă pe Dumnezeu, nu mi-am luat viaţa pe care mi-a dăruit-o el. Am venit în pustietatea asta unde am căutat pe Dumnezeu cel adevărat şi l-am găsit. Dumnezeul meu nu cere rugăciuni pompoase, psalmi, jertfe, biserici cu turle înalte şi clopote ; cere doar o inimă care să înţeleagă rînduielile sale. În timpul pocăinţei mele n-am numărat mătănii, ci am muncit. Am rămas fără nimic pe lumea asta pentru că aşa mi-au hărăzit oamenii şi cu toate astea nu mi-am luat viaţa, ci aici, din pămîntul nimănui, am făcut o cîmpie înfloritoare. Oamenii m-au înşelat, m-au jefuit, m-au batjocorit, justiţia m-a năpăstuit ; cei pe care-i socoteam prieteni credincioşi m-au furat, preoţii m-au luat în rîs ; cu toate astea eu n-am urît oamenii ; mi-am dus veacul aici, în calea străinilor şi a fugarilor, iar cine poposeşte în casa mea e îngrijit, hrănit, vindecat ; dorm şi iarna şi vara cu uşile nezăvorîte ; nu mă tem de tîlhari. O, domnule, nu sînt nici pe departe păgînă !

— Vai, cîte deşertăciuni poate să-ţi turuie gura femeie limbută! Nu despre astea te-am întrebat, ci am vrut să aflu cine-i omul acela care locuieşte aici în coliba ta şi dacă-i om de dreaptă credinţă sau eretic, şi pentru care motiv copilul n-a fost botezat? Cine te crede că nu ştii numele acelui om?

— Da. Fie! Nu vreau să mint. Ştiu cum se numeşte, mai mult însă nu ştiu nimic. Dar nici ceea ce ştiu n-o să dau în vileag. Poate că şi viaţa lui are taine ca şi a mea. Eu i-am povestit tot ce am îndurat; n-am încercat însă niciodată să pătrund tainele vieţii lui. Poate că are motive temeinice să le ţină ascunse. L-am văzut însă că-i un om cinstit, cu inimă bună şi n-am nici un temei să fiu bănuitoare faţă de dînsul. Oamenii, chiar bunii prieteni — oameni de viţă nobilă şi domni sus puşi — mi-au luat totul, lăsîndu-mi doar un biet copilaş care scîncea. Eu însă mi-am crescut copila şi cînd această copilă a devenit singura mea comoară, scumpă ca lumina ochilor mei, ei bine, am lăsat să-mi fie luată de un om despre care nu ştiu nimic mai mult decît că o iubeşte şi că este iubit. Asta nu înseamnă oare că am o credinţă fără margini?

— Nu mai trăncăni vrute şi nevrute despre credinţa ta! Pe vremuri, pentru o credinţă ca asta, vrăjitoarele erau arse pe rug, zvîrlite pradă flăcărilor în toată lumea creştină.

— Mare noroc că sînt stăpîna acestei insule graţie unui firman al sultanului!

— Un firman dat de sultan, spui? strigă mirat protopopul. Şi cine, mă rog, ţi l-a adus aici, în locurile astea?

— Omul al cărui nume n-o să-l afli niciodată!

— Ba o să-l aflu imediat şi încă fără multă pierdere de vreme. O să chem înăuntru pe cantor şi pe paracliser, o să-i pun să dea la o parte patul cu

tine cu tot şi o să intru pe uşa aia care nici încuietoare n-are.

Din camera de alături, Timár auzea fiece cuvînt. Sîngele îi vîjîia în urechi la gîndul că protopopul se va ivi în faţa sa şi va spune: „Ah! Va să zică dumneavoastră sînteţi, domnule consilier regal Timár Mihály de Levetinczy! ?"

Protopopul deschisese uşa de afară şi-i chemase înăuntru pe cei doi slujitori, nişte flăcăi zdraveni.

Văzîndu-se la strîmtoare, Tereza strînse la piept covorul colorat de bumbac ţesut cu modele turceşti care-i servea drept cuvertură de pat.

— Domnul meu! se adresă ea protopopului, cu o voce blajină — dă-mi voie să-ţi mai spun un cuvînt pentru a te convinge cît de puternică este credinţa mea în Dumnezeu şi că nu sînt păgînă. Iată: acest covor de bumbac cu care mă învelesc e tocmai din Brussa. L-a adus de curînd un palicar[1] călător care a trecut pe aici şi mi l-a dăruit. Credinţa mea în Dumnezeu este atît de mare încît, iată, noaptea mă învelesc cu acest covor deşi e ştiut lucru că de patru săptămîni la Brussa bîntuie ciuma. Are oare vreunul dintre voi o credinţă atît de puternică ? Cine îndrăzneşte să se atingă de acest pat ?

La această întrebare nu se mai găsi cine să răspundă. Aflînd că acel covor de bumbac provenea din Brussa unde ciuma făcea ravagii, cei trei oameni cu frica lui Dumnezeu se buluciră la uşă, lăsînd pradă iadului şi diavolilor insula aceea pustie cu locuitorii ei care puteau să piară în voie. Insula aceea blestemată adăugase încă ceva la reaua ei faimă, aşa că trebuia ocolită de oamenii care n-aveau de gînd să moară.

---

[1] Voluntar grec în răscoala din 1821.

Tereza dădu drumul familiei sale ascunse în camera de alături. Timár îi sărută mîna spunîndu-i : „Mamă !“ Tereza îi răspunse în şoaptă : „Fiule“ şi îl privi adînc în ochi. Privirea ei spunea : „Să-ţi aduci aminte de tot ce-ai auzit în ceasul acesta !“

— Şi-acum să ne pregătim pentru călătorie !

Tereza vorbea despre moartea ei apropiată ca despre o călătorie.

— O să plec în frumoasa lună a lui Brumărel, într-una din zilele călduroase din „vara babelor“. Atunci pleacă şi gîzele să-şi doarmă somnul de iarnă, iar pomii şi ei, tot atunci, îşi scutură frunzele.

Îşi alese rochia în care să fie îngropată şi giulgiul în care să fie învelită. N-avea nevoie de coşciug. Să-i fie mai aproape ţărîna-mumă.

Rugă pe Timár şi pe Noémi s-o ducă sprijinind-o de braţ pînă acolo unde se întindea cîmpul neted şi frumos şi-acolo îşi alese locul unde să fie îngropată.

— Aici în mijlocul cîmpului ! îi spuse ea lui Timár şi, luîndu-i sapa din mînă, făcu ea însăşi un răzor însemnînd locul mormîntului. Casa lui Dódi ai făcut-o ; acum fă-mi şi casa mea. Dar să nu ridici vreo moviliţă deasupra şi să nu-mi puneţi cruce la cap ; nici pom şi nici tufă să nu sădiţi pe mormîntul meu. Să acoperiţi locul cu un nou covor de iarbă. Să semene cu restul cîmpului. Asta mi-i dorinţa. Nu vreau ca atunci cînd cineva are vreo bucurie să se împiedice de mormîntul meu şi să se întristeze.

Timár se apucă să sape casa Terezei.

Iar Tereza nu-l întreba nici acum : „Bine, la urma urmei, cine eşti tu ? Peste cîteva zile o să mă despart de lumea asta şi încă nu ştiu în grija cui o las pe Noémi !?“

Şi într-o seară ea adormi pentru totdeauna.

O înmormîntară precum dorise : într-un giulgiu frumos şi alb, pe un pat făcut din frunze înmiresmate de nuc.

Pe urmă acoperiră locul cu iarbă verde şi îl neteziră să arate ca mai-nainte.

Cînd, a doua zi dimineaţa, Timár şi Noémi păşiră pe cîmp ţinîndu-l de mînă pe micul Dódi, pe toată întinderea aceea netedă nu se vedea nici un semn. Firele păianjenilor de toamnă acoperiseră totul cu un giulgiu de argint. Iar pe giulgiul acela de argint roua sclipea ca miliarde şi miliarde de diamante în razele soarelui.

Totuşi, în mijlocul cîmpului verde-argintiu găsiră mormîntul.

Almira le-o luase înainte şi, ajungînd într-un anumit loc, se culcase cu capul pe pămînt. Acolo era mormîntul.

Timár îşi dădu seama că de-acum înainte acest mormînt îl despărţea şi pe el de lume. Şi el va trebui să se pregătească de drum.

Ori „aici", ori „acolo" !

ATHALIE

SABIA RUPTĂ

Timár rămase pe insulă pînă ce bruma smălţă verdele cîmpiei, pînă ce căzură frunzele copacilor şi toţi sturzii şi toate privighetorile îşi părăsiră cuiburile. Şi-atunci se hotărî să se reîntoarcă în lume, în lumea cea adevărată.

Şi s-o lase pe Noémi singură, acolo, pe Insula nimănui. Singură cu un copilaş.

„O să mă întorc însă chiar în iarna asta". Cu aceste cuvinte se despărţi de dînsa.

Noémi habar n-avea ce înseamnă cuvîntul „iarnă" în casa aceea unde locuia Mihály. În jurul insulei apele Dunării îngheţau foarte rar ; de obicei iarna era blîndă ca orice iarnă sudică — pe frigul cel mai mare abia erau două grade — aşa că iedera şi dafinul înverzeau cît ţinea iarna, sub cerul liber.

În timpul călătoriei, Mihály avu parte de o vreme aspră. În susul Dunării începuse să ningă, aşa că îi trebui o săptămînă încheiată pentru a răzbate pînă la Komárom pe drumurile viscolite. Acolo fu nevoit să piardă iarăşi o zi la Új Szöny. Pe Dunăre pluteau sloiuri şi nu se putea trece dincolo.

Mda, altădată cuteza să străbată Dunărea revărsată singur-singurel, într-o lotcă cît o coajă de nucă. Atunci însă pe mal îl aştepta Noémi. Acum însă se grăbea spre Timéa.

Da, şi spre ea „se grăbea". De îndată ce gheţurile de pe Dunăre încremeniră, el fu primul care trecu dincolo pe jos. Da, şi spre Timéa se grăbea. Se grăbea ca să divorţeze.

Da, hotărît lucru. Trebuia să divorţeze. Noémi nu mai poate să rămînă singură pe insula aceea pustie. Trebuia să se facă dreptate pentru credinţa şi dragostea ei şi blestemat ar fi cel care ar lăsa-o pradă pustietăţii şi spaimei după ce i-a răpit trupul şi sufletul.

Şi-apoi, las'să fie şi Timéa fericită !

Gîndul că Timéa va fi fericită îl necăjea totuşi foarte mult. Dacă ar putea măcar s-o urască, să-i găsească o vină pentru a şi-o putea smulge din suflet, ca pe o fiinţă demnă de dispreţ pe care poţi s-o uiţi cu uşurinţă !

Fusese nevoit să-şi lase trăsura la Új-Szöny deoarece căruţele n-aveau voie să treacă pe gheaţă ; ajunse aşadar acasă mergînd pe jos.

Cînd trecu pragul casei i se păru că Timéa se speriase văzîndu-l. Îi întinsese mîna, dar parcă mîna ei tremurase. Ba îi tremurase şi vocea cînd îi răspunsese la salut. Apoi îşi ferise obrazul ei alb, ca nu cumva Mihály să-l sărute.

Timár se îndreptă grăbit spre camera lui pentru a-şi schimba îmbrăcămintea de drum. Ah ! Măcar dacă Timéa ar avea vreun motiv să fie speriată văzîndu-l că vine acasă ! Mihály descoperi şi un alt semn care-i dădu de gîndit : faţa Athaliei. În ochii femeii aceleia strălucea un foc diabolic : focul răzbunării. Ah ! Măcar de-ar şti ceva Athalie !

La prînz se întîlni iarăşi cu cele două femei. Stăteau tăcuţi faţă în faţă. Trei priviri iscoditoare. După ce sfîrşiră masa, Timéa spuse doar atît :

— De data asta ai lipsit mai mult ca niciodată...

Timár nu vru să-i răspundă: „Curînd o să mă despart pentru totdeauna de tine !", ci doar gîndi lucrul acesta.

Hotărîse ca înainte de toate să-şi întrebe avocatul cum ar putea să intenteze proces de divorţ soţiei sale. Nu avea însă nici un motiv.

Rămînea doar „nepotrivirea de caracter".

Numai că în cazul acesta are nevoie de consimţămîntul ambelor părţi: fie că motivul era adevărat, fie că nu.

Dar oare soţia lui îşi va da consimţămîntul ? Totul depindea de dînsa.

Timár îşi pierdu toată după amiaza întorcînd lucrurile pe o faţă şi pe alta. Porunci servitorilor să nu dea nici-o ştire despre sosirea lui pentru că în ziua aceea nu voia să vadă pe nimeni.

Totuşi spre seară, cineva ciocăni la uşa lui.

Înciudat, privi într-acolo şi puse chiar mîna pe clanţă pentru a-l da afară pe nepoftit, oricine ar fi fost el; dar se dădu înapoi înmărmurit: în faţa lui stătea Athalie.

Avea aceeaşi fulgerare răutăcioasă în privire şi acelaşi zîmbet ironic şi triumfător pe buze.

Mihály se retrase înfiorat de privirea ei hipnotică.

— Ce doreşti, Athalie ? o întrebă el, încurcat.

— Hm... domnule Levetinczy. Ce credeţi că vreau ?

— Asta n-am de unde să ştiu.

— Eu însă ştiu ceea ce doriţi dumneavoastră.

— Eu ?

— Nu vreţi să aflaţi nimic de la mine ?

— Ce anume ? şopti înfrigurat Mihály, închizînd uşa şi privind-o fix.

— Ce anume aţi vrea să aflaţi de la mine, domnule Levetinczy, spuse mereu zîmbind frumoasa

femeie — e greu de ghicit. Cîţi ani sînt de cînd mă aflu în casa dumneavoastră ?

— În casa mea ?

— Ei, da. De cînd această casă este a dumneavoastră. Sînt şase ani de atunci. În fiecare an v-am văzut întorcîndu-vă acasă. În fiecare an am văzut o altă expresie pe chipul dumneavoastră. În primul an, gelozia chinuitoare, apoi voioşia uşuratică urmată de un calm prefăcut ; ba, într-un an, aveaţi o preocupare prostească de filistin ! Toate acestea au fost obiectul meu de studiu. Acum un an am crezut că jocul cel trist s-a sfîrşit. Şi asta m-a speriat. Aveaţi o căutătură mohorîtă ca şi cînd ziua-noaptea aţi fi privit în adîncul propriului dumneavoastră mormînt. Or dumneavoastră ştiţi prea bine că în lumea asta nu-i nimeni care să se roage mai sincer decît mine pentru viaţa dumneavoastră !

Auzind aceste cuvinte, Mihály îşi încreţi fruntea şi Athalie ştiu poate să citească în cutele formate pe fruntea lui.

— Da ! reluă ea, cu patimă. Dacă în lumea asta există o fiinţă care vă iubeşte, ei bine, cred că nici fiinţa aceea nu-i în stare să dorească mai mult decît mine să aveţi o viaţă îndelungată. Acum văd iarăşi pe faţa dumneavoastră expresia pe care aţi avut-o în primul an. Asta-i cea adevărată. Aţi vrea nu-i aşa, să aflaţi de la mine ceva despre Timéa ?

— Ştii ceva ? întrebă şi mai aprins Timár, proptindu-se cu spatele de uşă ca şi cînd ar fi vrut s-o ţină prizonieră pe Athalie.

Aceasta rîse ironic.

Ştia că Mihály era adevăratul prizonier, prizonierul ei !

— Mult. Totul — îi răspunse.

— Totul ?

— Da. Destul ca să fim osîndiţi toţi trei: şi eu, şi ea şi dumneavoastră!

Sîngele începu să fiarbă în vinele lui Mihály.

— Şi ai putea să-mi spui totul?

— Doar pentru asta am venit aici. Vă rog însă să mă ascultaţi liniştit, pe cît de liniştită voi fi şi eu istorisindu-vă nişte lucruri la care e de ajuns să mă gîndesc ca să-mi pierd minţile, dacă nu cumva să mă şi ucidă.

— Te rog. Doar un singur cuvînt înainte de a începe: Timéa este necredincioasă?

— Da.

— Ah!

— Repet încă o dată: da. Vă veţi convinge singur că spun adevărul.

Timár simţea în sufletul lui un sentiment nobil care protesta împotriva acelei bănuieli:

— Dar, domnişoară, gîndeşte-te bine la ceea ce îmi vei spune.

— Vă voi arăta fapte şi numai fapte, iar dacă la sfîrşit veţi dori să şi vedeţi, vă veţi putea convinge cu propriii dumneavoastră ochi; după aceea veţi putea imputa propriilor dumneavoastră simţuri că ponegresc chipul acela sfînt, bun de pus la icoană.

— Ascult, dar nu cred.

— Ei bine, voi vorbi totuşi. În cele din urmă chipul acela sfînt a coborît totuşi pe pămînt, părăsind rama icoanei pentru a asculta un zvon ce circulă prin oraş şi anume că, din pricina ei, chipeşul maior s-a bătut în duel cu un ofiţer străin, rănindu-l grav, ba, mai mult, frîngîndu-şi sabia în capul potrivnicului său. Chipul acela de sfînt a plecat urechea la aceste zvonuri. Madam Zófi în persoană s-a grăbit s-o vestească şi ochii icoanei au lăcrămat ascultînd-o. Ei, aş? Doar dumneavoastră sînteţi un eretic şi ereticii nu cred în chipuri de sfinte înlăcrimate. Din

păcate însă adevărul e adevăr şi chiar a doua zi madam Zófi i-a spus totul chipeşului maior. Coanei Zófi îi plac bîrfelile, linguşirea şi intriga, ba crede de cuviinţă că-i o distracţie minunată să împreune inimile celor care se iubesc în taină, să aducă nelinişte în casele tihnite, să ducă unuia o bucurie din pricina căreia altcineva va fi trist ; să-şi vîre nasul în tainele altora şi-apoi să-i chinuiască cu confidenţele ei. Madam Zófi e mama mea.

După ce spuse cuvintele : „mama mea", Athalie îşi şterse buzele de parcă ar fi gustat ceva amar.

— Urmarea acestor lacrimi atît de grăitoare a fost că madam Zófi a adus chipului sfînt o cutie şi o scrisoare din partea maiorului.

— Ce se afla în cutie ?

— Poate că ce se afla în cutie nu-i atît de interesant de ştiut pe cît de interesant ar fi, de pildă, cuprinsul scrisorii. În cutie se găsea jumătatea acelei săbii frînte şi mînerul ei : sabia cu care a duelat maiorul. O amintire.

— Bine — spuse Mihály, străduindu-se să-şi păstreze calmul. Nu văd nimic rău în gestul acesta.

— Nimic. Dar scrisoarea ?

— Ai citit-o dumneata ?

— Eu nu. Dar ştiu ce scria într-însa.

— Cum de ai aflat ?

— Am aflat pentru că chipul acela sfînt a scris o scrisoare de răspuns şi tot madam Zófi a dus-o.

— Scrisoarea aceea putea conţine un refuz.

— Numai că n-a fost un refuz. Mie mama Zófi îmi spune tot ce se întîmplă fiindcă ştie prea bine că tot ce-mi destăinuie îmi pricinuieşte chinuri infernale. Şi-apoi pentru mine ea nu-i servitoare, ci doar mamă. Datoria ei este s-o slujească pe doamna cea sfîntă iar mie, altă servitoare, să-mi spună toate relele pe care le săvîrşeşte stăpîna. În odaia servi-

toarelor nu mai există mame şi fiice, ci doar slujnice, slujnice invidioase una pe cealaltă, slujnice care-şi trădează stăpîna. Nu cumva vă simţiţi ruşinat, domnul meu, şuşotind aici cu o servitoare ?

— Continuă, te rog !

— Ei bine, voi continua, căci istorioara nu s-a sfîrşit încă. Epistola de răspuns n-a fost nici parfumată, nici pe hîrtie roz, ci a fost scrisă aici, pe biroul dumneavoastră, sigilată cu pecetea dumneavoastră şi, desigur, ar fi putut să conţină un refuz care să-l înveţe minte o dată pentru totdeauna pe domnul acela. Numai că n-a fost aşa.

— Cine poate să ştie adevărul ?

— Madam Zófi şi eu, iar dumneavoastră veţi fi în curînd al treilea. Asta, pentru că aţi sosit azi pe neaşteptate... Ei, dar cum s-a nimerit să picaţi într-un moment atît de neprielnic ? Jur-împrejur toate braţele Dunării se pregătesc să îngheţe ; sloiurile alunecă unele peste altele ; nici o fiinţă vie nu cutează să răzbată de pe un mal pe celălalt. Oricine ar putea crede că într-o împrejurare ca asta oraşul este atît de bine izolat încît nici un soţ, oricît de neliniştit ar fi, n-ar putea să pătrundă aici odată ce a rămas afară. Cum aţi izbutit să traversaţi tocmai azi ?

— Nu mă chinui, Athalie !

— Oare n-aţi băgat de seamă spaima ce s-a întipărit pe chipul sfintei atunci cînd aţi venit ? N-aţi simţit cum a tremurat mîna ei în mîna dumneavoastră ? Aţi picat într-un moment tare neprielnic. Aşa că mama Zófi s-a dus iarăşi la chipeşul maior cu un scurt mesaj : „Azi nu se poate !“

Auzind aceste cuvinte, mînia şi spaima schimonosiră faţa lui Timár. Apoi, descurajat, se lăsă să cadă într-un fotoliu şi spuse :

— Nu te cred.

— Nici nu vă cer asta — se semeţi Athalie. Vă dau însă un sfat prost şi anume să vă încredeţi numai în proprii dumneavoastră ochi. Azi n-o să se poată pentru că abia aţi sosit. Dar ceea ce nu se poate azi, s-ar putea mîine dacă... aţi pleca. În fiecare iarnă aveţi obiceiul să vă duceţi la Balaton cînd lacul îngheaţă şi începe pescuitul sub gheaţă. E un sport interesant. Mîine, de pildă, aţi putea spune: „Cît mai ţine frigul ăsta, dau o fugă pînă la Füred să văd cum merge pescuitul şalăului". După aceea vă zăvorîţi în casa din strada Rác şi aşteptaţi acolo liniştit pînă în clipa cînd cineva va bate în geam şi vă va spune: „Acum se poate!" Atunci vă întoarceţi aici.

— Să fac una ca asta? se îngrozi Timár.

Athalie îl privi dispreţuitoare.

— Credeam că sînteţi bărbat. Că atunci cînd cineva vă spune: „Uite, azi va veni aici celălalt bărbat, omul pe care îl iubeşte soţia ta, omul din cauza căruia pentru tine ea-i un sloi de gheaţă şi faţă de care eşti înjosit", atunci veţi pune mîna pe prima armă ce aţi găsi-o şi fără să mai întrebaţi: „Cine-i omul acela?", îl veţi ucide pe loc, chiar de v-ar fi frate! M-am înşelat însă. Cuvintele mele v-au îngrozit. Iertaţi-mă dacă am greşit. N-o să mai fac. Vă rog să nu mă trădaţi doamnei. N-o s-o mai ponegresc niciodată faţă de dumneavoastră. N-o să mai vorbesc decît de bine despre dînsa. Am minţit şi-acum. Nimic nu-i adevărat din ce-am spus. Dînsa vă este credincioasă.

Athalie rostise cuvintele atît de rugător, iar chipul ei era atît de slugarnic încît Timár fu cuprins de îndoieli, ba fu cît pe-aci să creadă că tot ce auzise fusese doar o născocire; dar abia apucă să-şi trădeze gîndul prin privirea sa mirată că, deodată, Athalie rîse batjocoritor şi-i zvîrli drept în faţă:

— Sînteţi un laş !

Apoi dădu să iasă din cameră.

Dar Mihály o ajunse şi-o prinse de mînă.

— Rămîi ! O să-ţi ascult sfatul şi o să fac aşa cum mă povăţuieşti.

— Atunci ascultaţi-mă — spuse Athalie lipindu-se atît de mult de dînsul încît sînii ei îi atingeau pieptul, iar buzele-i erau atît de aproape de faţa lui, încît Mihály îi simţea respiraţia fierbinte ; cine i-ar fi privit de departe, ar fi crezut că sînt doi îndrăgostiţi care-şi şoptesc cuvinte de iubire.

Dar Athalie şoptea cu totul altceva lui Timár :

— Cînd domnul Brazovics a construit această casă, camera aceea în care doarme Timéa era cameră de oaspeţi. Cine erau de obicei oaspeţii domnului Brazovics ? Tovarăşi de afaceri, clienţi şi negustori veniţi să facă vreun tîrg precum şi feluriţi producători. În peretele dinspre scară al camerei se află o ascunzătoare ; peretele scării în spirală este rotunjit iar peretele interior face un unghi. În această ascunzătoare se poate ajunge prin coridor. Acolo se află un dulap cu nişte vase sparte. Acest dulap este foarte rar deschis. Dar chiar dacă-l deschizi nu-ţi dă prin minte să încerci rînd pe rînd toate şuruburile fixate dedesubtul rafturilor. Şurubul din mijlocul celui de al treilea raft se poate scoate. Dar chiar dacă-l scoate cineva tot nu află nimic. E un simplu cui şi nimic mai mult. Acela însă care posedă o cheie de o anumită formă ce se vîră în locul cuiului n-are decît să apese pe capătul cheii şi de îndată va sări din ea o pană ; apoi, răsucind o singură dată cheia, dulapul poate fi dat la o parte fără zgomot. De-acolo se ajunge la ascunzătoarea aceea în care lumina şi aerul pătrund printr-un tub ce iese prin acoperiş. Această cavitate a peretelui duce pînă la camera în care azi e buduarul

Timéii, cameră în care altădată erau primiţi oaspeţii domnului Brazovics. Coridorul ascuns se sfîrşeşte cu o uşă acoperită pe dinăuntru cu un tablou din mozaic de sidef. Tabloul îl înfăţişează pe sfîntul Gheorghe şi balaurul. Parcă-i o icoană de jurămînt aşezată pe perete. Dumneavoastră aţi vrut de multe ori să-ndepărtaţi acel tablou de-acolo, dar Timéa nu v-a lăsat şi astfel el a rămas la locul lui. O bucăţică a acestui tablou de mozaic poate fi dată la o parte şi-atunci, prin golul ivit, se poate vedea şi auzi tot ce se petrece şi ce se vorbeşte în cameră.

— La ce-i folosea tatălui dumitale ascunzătoarea asta ?

— Cred că în legătură cu afacerile sale. Dînsul avea mult de lucru cu clienţii, cu concurenţii, cu persoane oficiale. Avea o bucătărie bună şi vinuri bune. Aşa că, după ce oaspeţii se ameţeau şi îşi dezlegau limba, îi lăsa singuri, venea tiptil aici şi, stînd la pîndă, asculta tot ce vorbeau invitaţii între ei. Astfel, într-un mod cît se poate de simplu şi totodată foarte sigur, putea să afle întotdeauna ceea ce hotărau producătorii cu privire la ultimul preţ şi care era oferta cea mai ridicată pe care o făceau la rîndul lor concurenţii, ce plănuiau comisionarii guvernului pentru alimentaţia publică sau comandanţii fortăreţei ; pe omul băut îl ia gura pe dinainte şi ei n-aveau de unde şti că cel interesat se află la un pas de ei şi le-ascultă secretele. În felul acesta domnul Brazovics a ajuns să cunoască multe lucruri trebuincioase afacerilor sale şi a ştiut să folosească ce-a aflat. O dată s-a cam înmuiat şi el făcînd onorurile mesei şi atunci m-a trimis pe mine în ascunzătoare să ascult, aşa că de-atunci cunosc această taină. Cheia ascunzătorii se află şi-acum la mine. Iată, priviţi-o ! Atunci cînd s-a sechestrat în mod oficial toată averea domnului Brazovics şi s-au sigilat camerele, aş fi putut, dacă aş fi vrut,

să sustrag multe lucruri din odăi folosind ascunzătoarea aceasta. Dar am fost prea mîndră pentru a mă înjosi ajungînd să fur.

— Va să zică din ascunzătoarea aceea se poate ajunge şi în cameră ?

— Tabloul sfîntului Gheorghe are balamale şi se poate deschide spre camera Timéii ca şi canaturile unei uşi.

— În felul acesta dumneata poţi intra oricînd în buduarul Timéii ? întrebă Mihály cu o voce care trăda groaza.

Athalie zîmbi mîndră.

— Niciodată n-am avut de ce să intru la ea pe ascuns. Timéa doarme cu uşile deschise şi dumneavoastră ştiţi prea bine că am voie să trec prin camera ei. Şi-afară de asta doarme adînc.

— Dă-mi cheia.

Athalie scoase din buzunar cheia secretă ce se termina cu un şurub şi din care pana sărea numai după ce apăsai capătul. Apoi îi explică lui Timár cum să umble cu ea.

Ceva îl îndemna pe Timár — poate îngerul său păzitor — să arunce cheia în adîncurile fîntînii din curte. Nu-l ascultă însă ; fu atent la tot ce-i şoptea Athalie la ureche :

— Dacă mîine veţi pleca de acasă şi vă veţi întoarce după ce o să auziţi semnalul şi-apoi o să vă vîrîţi în ascunzătoare, ei bine, veţi afla tot ceea ce doriţi să aflaţi. Veţi veni ?

— Voi fi aici.

— De obicei purtaţi armă asupra dumneavoastră ? Un pistol sau un stilet ? Nu de alta, dar nu puteţi şti ce se va întîmpla. Tabloul sfîntului Gheorghe se deschide prin răsucirea spre dreapta a unui mîner rotund. Şi cînd se deschide, acoperă patul Timéii. Înţelegeţi ce vreau să spun ?

Femeia strînse pătimaş mîna lui Mihály şi-l privi drept în ochi cu o căutătură sinistră, apoi mai spuse cîteva cuvinte ; dar cuvintele acestea nu le puteai înţelege, deoarece doar buzele i se mişcau, în timp ce dinţii îi clănţăneau şi ochii i se roteau înfricoşător ; erau cuvinte fără glas. Oare ce-o fi spus ?

Timár stătea cu ochii pironiţi în pămînt, buimăcit, ca un somnambul ; deodată îşi înălţă capul să mai întrebe ceva ; dar în faţa lui nu se mai afla nimeni. Doar cheia pe care-o ţinea în mîna făcută pumn dovedea că nu visase.

Aşteptînd ziua următoare şi-apoi înserarea, Timár fu pradă unor chinuri îngrozitoare, ca niciodată în viaţa lui.

Făcu aşa cum îl sfătuise Athalie. Rămase acasă pînă la prînz ; după masă spuse că va pleca la Balaton pentru a controla cum se desfăşoară pescuitul care-i era concesionat. Trecuse pe jos şi fără bagaje peste Dunărea îngheţată, aşa că în acelaşi fel putea să se şi întoarcă. Trăsura îl aştepta pe celălalt mal fiindcă nu putuseră încă s-o aducă pe gheaţă ; aşteptau mai întîi să se deschidă drumul.

Timár nu vru să stea de vorbă cu agenţii săi iar în registrele de afaceri nici nu-şi aruncă privirea. Scoase la întîmplare din casa de bani o grămadă de bancnote, le vîrî în portofel şi se furişă afară din casă. În capul scărilor, îi aţinu calea poştaşul. Îi aducea o scrisoare pentru care trebuia să semneze. Dar nu se întoarse în birou. Purta totdeauna în buzunar un toc special a cărui coadă era şi rezervor pentru cerneală ; scoase deci tocul, puse recipisa pe spatele poştaşului şi iscăli.

Apoi întoarse scrisoarea pe o parte şi pe alta: venea tocmai de peste ocean, trimisă de un agent din Rio de Janeiro. Nu fu însă curios s-o deschidă, ci o băgă în buzunar. De-acum ce-l mai interesa comerţul mondial cu făină!?

În casa de pe strada Rác se afla o cameră special rezervată pentru dînsul; de îndată ce se lăsa frigul camera era mereu încălzită. Intrarea se făcea printr-un coridor separat care se încuia; între camera lui şi celelalte încăperi folosite de funcţionari erau mai multe odăi goale.

Fără să fie văzut de nimeni, Timár ajunse în camera de la stradă, se aşeză la geam şi începu să aştepte.

Crivăţul ce sufla pe străzi desena pe geamuri tot felul de flori de gheaţă ciudate; din cauza lor nu se vedea nici dinăuntru în afară şi nici de-afară înăuntru.

Va avea deci ceea ce îi trebuia: dovada că Timéa nu-i este credincioasă. De mult dorea acest lucru, de mult voia să-şi liniştească sufletul şi să-i poată spune femeii: „Şi eu şi tu ne-am călcat legămîntul de credinţă, aşa că nu ne mai datorăm nimic!" S-o poată desconsidera şi urî, să-i fie silă de femeia aceea pe care pînă acum fusese obligat s-o respecte, respectul iobagului dat stăpînului său. Acum va putea s-o dea jos de pe tronul de pe care femeia poate coborî doar o singură dată. Şi-apoi, dacă din motive atît de întemeiate se despărţea de dînsa, ei bine, va putea s-o ridice pe Noémi, va putea să-i dea rangul ce i se cuvenea: s-o ia de soţie, să-i aducă fericirea pe care fără-ndoială c-o merită.

Şi totuşi, ce cumplit îl chinuia gîndul că ea nu-i este credincioasă.

Cînd se gîndea la prima întîlnire fără martori între Timéa şi acel bărbat străin, tot sîngele i se

urca la cap şi-i otrăvea cugetul. Îl chinuia o sete diavolească născută din dorinţa de răzbunare, din ruşine şi invidie.

Ruşinea şi adulterul sînt greu de îndurat, fie şi din interes.

Acum începea să-şi dea seama ce comoară de nepreţuit era Timéa. A renunţa de bună voie la această comoară restituindu-o ei înşişi, ei bine, lucrul acesta era dispus s-o facă. Dar să îngăduie să-i fie furată, asta îl umplea de revoltă !

Ce va face ? Iată întrebarea care-l chinuia.

Dacă veninul Athaliei i-ar fi pătruns în inimă, n-ar fi pregetat să ia un stilet, să iasă mişeleşte din spatele icoanei tocmai în clipa celui mai arzător sărut şi să ucidă femeia adulteră în braţele ibovnicului ei.

Athalie voia sîngele Timéii. Dar răzbunarea bărbatului jignit cere altceva. Îi trebuie sînge de bărbat şi nu lovind pe la spate, ci în luptă dreaptă, faţă în faţă. Fiecare cu spada în mînă şi-apoi... pe viaţă şi pe moarte !

Numai că atunci cînd se trezeşte logica bărbatului cu sînge rece — logica omului care chibzuieşte calm — ea spune cu totul altceva : „De ce trebuie vărsare de sînge ? Tu nu vrei răzbunare, ci scandal. Ieşi aşadar din ascunzătoare, adună slugile şi goneşte-o din casă pe femeia necredincioasă cu ibovnicul ei. Aşa face bărbatul înţelept. Tu nu eşti militar să-ţi speli dezonoarea în sînge. Har Domnului ! Pentru asta sînt judecători, există justiţie !"

Cu toate astea nu se putu abţine să nu scoată pe masă stiletul şi pistolul aşa cum îl sfătuise Athalie. Cine ar putea şti cum se vor desfăşura lucrurile ? O ameţeală de-o clipă va hotărî în cele din urmă cine va triumfa : asasinul setos de răzbunare, soţul mîndru, sau înţeleptul negustor care trece cu sînge rece ruşi-

nosul scandal la rubrica *soll*,[1] ştiind că la rubrica *haben*[2] va putea înregistra un profit corespunzător!

Între timp se înserase.

Felinarele se înmulţiră fărămiţînd întunericul străzilor. Domnul de Levetinczy întreţinea din propria-i pungă iluminatul pe strada sa. Umbrele trecătorilor se desenau o clipă-două pe geamurile îngheţate apoi dispăreau.

Deodată o umbră se opri în faţa ferestrei şi se auzi o ciocănitură uşoară în geam.

Timár avu impresia că florile de gheaţă se uscaseră şi scoaseră un clinchet aidoma copacilor din pădurea zînelor care spuneau: „Nu te duce!"

Stătu pe gînduri. Ciocănitura se repetă. „Vin" — şopti el spre geam şi, luîndu-şi pistolul şi stiletul, se strecură afară din casă.

N-avea mult de mers pînă la casa cealaltă, la casa plină de lumină şi bogăţie în care se afla frumoasa femeie cu chipul alb.

Nu întîlni pe nimeni în drum. Strada era pustie. Doar uneori zărea o umbră care alerga înaintea lui cînd dispărînd, cînd reapărînd din semiîntuneric, pentru ca în cele din urmă ajungînd la colţul străzii, să se strecoare în casă.

Timár se ţinu după umbra aceea.

În drumul său găsi toate uşile deschise. O mînă binevoitoare îi deschisese poarta, grila scărilor, ba pînă şi uşa acoperită cu covor a dulapului zidit în perete, aşa încît putu să intre fără să facă cel mai mic zgomot. Găsi şurubul mobil sub raft, vîrî cheia în locul lui; uşa misterioasă se deschise înainte-i şi se închise în urmă-i. Timár se afla în ascunzătoare. Spion în propria-i casă. Va să zică *şi* spion!

---

[1] Debit (germ.).
[2] Credit (germ.).

Mai era oare vreo josnicie pe care să n-o fi făcut ?...

Şi toate astea, pentru că „omul sărac e un neisprăvit, pe cînd bogatul e plin de glorie". Iată gloria lui !

Ce bine că acolo unde se afla era o beznă de nepătruns !

Tiptil şi tremurînd de emoţie, Timár înaintă de-a lungul peretelui pînă ajunse într-un loc unde se zărea o dungă de lumină ce răzbătea de undeva. Acolo se afla icoana sfîntului Gheorghe. Lumina unei lămpi licărea printre bucăţelele de sidef ale mozaicului.

Găsi bucăţica ce se putea da la o parte ; în locul ei rămase o lamă subţire de sticlă.

Privi în cameră.

Lampa cu abajurul de sticlă mată se odihnea pe masă. Timéa se plimba de colo pînă colo.

Era îmbrăcată într-o rochie albă, brodată, ce cădea în valuri, iar palmele îi atîrnau îngreunate în poală.

Uşa dinspre coridor se deschise şi madam Zófi intră. Şopti ceva Timéii. Dar Timár auzi şi această şoaptă. Unul din ungherele ascunzătorii era ca „urechea de piatră a lui Dionysios" [1] : prindea orice zgomot.

— Poate veni ? întrebase madam Zófi.

— Îl aştept — răspunse Timéa.

Apoi madam Zófi plecă. Rămînînd singură, Timéa trase un sertar al dulapului şi scoase de acolo o cutie. Îndreptîndu-se cu ea spre lampă, se opri cu faţa spre Timár astfel că toată lumina îi scălda faţa : omul care stătea ascuns putea să vadă şi cea mai mică tresărire de pe chipul ei.

---

[1] Tiran al Syracuzei ; îşi făcuse un dispozitiv ingenios cu ajutorul căruia putea să asculte ce vorbeau duşmanii despre el. A murit asasinat, fiind urît de popor (n.t.).

Timéa deschise cutia. Ce era înăuntru ? Un mîner de sabie cu lama ruptă.

În prima clipă femeia se scutură înfiorată şi sprîncenele-i contractate exprimară oroare. Apoi, încet-încet, faţa i se lumină redevenind iarăşi ca o icoană ; arcadele sprîncenelor subţiri formau parcă o neagră aureolă în jurul frunţii. Şi-apoi o dulce gingăşie se aşternu pe trăsăturile chipului ei melancolic ; înălţă cutia ducînd sabia atît de aproape de buze, încît Timár îşi simţi inima zvîcnind de spaimă : „Acuşi-acuşi o sărută !"

Pînă şi sabia devenise un rival !

Cu cît privea mai mult sabia aceea frîntă, cu atît mai puternic străluceau ochii Timéii ; şi, deodată, prinse atîta curaj, încît îndrăzni să apuce mînerul sabiei, să scoată sabia ruptă din cutie şi, ca un bărbat, s-o încerce în aer, parînd, împungînd... O ! de unde să ştie că aici, la doi paşi de ea se află cineva care trece prin chinurile morţii la fiecare împunsătură.

Dar iată că se auzi o bătaie în uşă ; speriată, Timéa aşeză sabia în cutie şi-apoi, nehotărîtă, şopti tremurînd : „Intră !" Mai întîi însă îşi trase mînecile rochiei pînă la încheieturile mîinilor, netezind volănaşele lungi ce alunecaseră în sus.

Intră chiar el : maiorul.

Era un bărbat bine făcut, cu faţa frumoasă şi trăsături fine.

Timéa nu-i ieşi în întîmpinare, ci rămase în faţa lămpii. Privirile lui Timár erau aţintite asupră-i.

Drace ! Ce-i fu dat să vadă ?

De îndată ce maiorul păşi în cameră, faţa Timéii se împurpură ca niciodată. Da, statuia de alabastru ştia să strălucească asemenea aurorii : chipul icoanei sfinte tresărise şi albul acela nepătat împrumutase culoarea roşie a trandafirilor.

Chipul acela alb găsise deci omul la vederea căruia se îmbujora ! Mai era nevoie şi de-o altă dovadă, mai era nevoie şi de cuvinte ?

Timár se abţinu cu greu să nu sfarme cu piciorul tabloul sfînt, ca şi cum balaurul ar fi călcat peste sfîntul Gheorghe, să se năpustească între cei doi mai înainte ca buzele Timéii să poată rosti ceea ce exprima chipul ei.

Dar nu ! Poate că tot ce-ai văzut n-a fost decît o părere. Priveşte-i încă o dată. Faţa Timéii e iarăşi albă, albă ca totdeauna.

Cu demnitate, rece, face semn maiorului să ia loc pe un scaun. Ea se aşeză pe canapea şi privirea-i severă impune un respect desăvîrşit.

Ţinînd într-o mînă chipiul cu galoane aurite iar în cealaltă sabia cu ciucuri auriţi, maiorul stă ţeapăn de parcă s-ar afla în faţa generalului !

Se priviră mult timp fără să spună nimic. Amîndoi se luptau cu sentimente copleşitoare. Timéa fu cea care rupse tăcerea :

— Domnul meu ! Mi-aţi trimis o scrisoare ciudată însoţită de un cadou şi mai ciudat. Cadoul este o sabie frîntă.

Spunînd acestea, Timéa deschise capacul cutiei şi scoase scrisoarea dinăuntru :

— Scrisoarea dumneavoastră are următorul conţinut : *„Doamnă ! Azi m-am bătut în duel cu un om şi, dacă nu l-am ucis, aceasta se datoreşte numai faptului că mi s-a frînt spada. Împrejurările acestui duel sînt cu atît mai misterioase, cu cît ele vă privesc direct pe dumneavoastră şi, îndeosebi, pe soţul dumneavoastră. Acordaţi-mi o întrevedere de cîteva clipe pentru a vă putea destăinui totul — tot ce trebuie neapărat să ştiţi.“* În scrisoarea aceasta, cuvintele „pe soţul dumneavoastră“ sînt subliniate de două ori. Acesta-i motivul, domnul meu, care m-a determinat

să vă dau prilejul să-mi vorbiţi. Spuneţi-mi : ce legătură există între duelul dumneavoastră şi persoana domnului de Levetinczy ? Vă voi asculta cît timp îmi veţi vorbi despre domnul de Levetinczy ; îndată ce veţi trece la alt subiect, voi pleca.

Maiorul se înclină cu o seriozitate îngîndurată :

— Atunci încep, doamnă, prin a vă spune că de cîteva zile pe-aci prin oraş umblă un necunoscut care poartă uniformă de ofiţer de marină şi care, datorită drepturilor ce i le conferă uniforma, poate să intre în localurile frecventate de ofiţeri. Se pare că a fost un om de lume, un *causeur* [1] spiritual. Cine-i acest om ? Nu-l cunosc îndeaproape căci n-am obiceiul să iscodesc oamenii. Dar, oare nu l-aţi remarcat şi dumneavoastră, doamna mea, pe omul acesta ? L-aţi putut vedea de cîteva ori la teatru, îmbrăcat într-o uniformă verde cu revere roşii, aurite.

— L-am văzut.

— Şi nu vă mai amintiţi dacă l-aţi mai văzut vreodată în altă parte ?

— Nu l-am văzut prea bine.

— Adevărat, dumneavoastră nu priviţi niciodată faţa unui bărbat străin.

— Mai departe, domnul meu. Şi să nu mai vorbim despre mine.

— De cîteva săptămîni acest bărbat participa la petrecerile noastre. Se pare că avea bani destui. Spunea tuturor care-i motivul şederii lui aici. Îl aştepta pe domnul Levetinczy. Era, cică, trimis la dînsul pentru a aranja direct şi personal o afacere foarte importantă. Cu timpul treaba aceasta a început să devină plictisitoare. În fiecare zi omul acela se interesa de domnul Levetinczy şi, în afară de asta, încerca să fie cît mai misterios posibil pînă cînd, într-o bună

[1] Vorbăreţ (fr.). (n.t.).

zi, toţi am început să bănuim că avem de-a face cu un aventurier. Într-o seară l-am luat din scurt. Trebuia să aflăm ce fel de treburi învîrtea omul acela care profita de societatea noastră. Aşadar, l-am luat la întrebări. A început din nou cu povestea arhicunoscută cum că ar avea nişte afaceri cu domnul Levetinczy. De ce nu se ducea la administratorul domnului Levetinczy pentru a le rezolva ? Fiindcă, zicea el, erau treburi foarte gingaşe, afaceri care nu se puteau rezolva decît personal. Auzind acest răspuns, m-am hotărît să procedez fără milă cu omul meu. „Ascultă — i-am spus — eu nu cred şi toţi care sîntem aici de faţă ne îndoim, şi pe bună dreptate, că domnul Levetinczy ar avea cu dumneata probleme personale, sau cum le zici dumneata, gingaşe. Nu ştim cine eşti dumneata, dar ştim cu siguranţă că domnul Levetinczy e un om cinstit, un om de caracter, bogat, cu un bun renume, inteligent şi cu un rang social înalt, recunoscut de toţi. Mai mult decît atît, e un soţ care duce o viaţă ireproşabilă, iar ca cetăţean este credincios cîrmuirii ; aşadar, un om care n-are nici un motiv să întreţină legături ascunse cu cineva care-i aşa cum pari a fi dumneata."

În timp ce maiorul rostea ultimele cuvinte Timéa se ridicase încet-încet de pe canapea ; făcu încă cîţiva paşi, se opri în faţa maiorului şi-i întinse mîna :

— Vă mulţumesc !

Şi Timár văzu iarăşi pe faţa ei albă aprinzîndu-se roşeaţa aceea neobişnuită care acum n-o mai părăsi. Timéa se înflăcăra la gîndul că bărbatul acela pe care îl adora lua apărarea celuilalt bărbat care-i era soţ legitim, dar care stătea ca o barieră între inimile lor.

Maiorul continuă să vorbească dar, pentru a nu impieta faţa Timéii cu privirea sa, căută în cameră un obiect, un punct fix, spre care să-şi aţintească ochii, aşa cum obişnuiesc cei care-s cufundaţi în po-

vestirea unor fapte dramatice. Acest punct fix se-ntîmplă să fie tocmai capul balaurului din icoana sfîntului Gheorghe. Ochiul balaurului era chiar deschizătura prin care Timár spiona cele ce se petreceau în cameră, astfel că acesta avea impresia că fiece cuvînt al maiorului îi era adresat direct lui. Numai că în locul unde se afla el era întuneric beznă şi nimeni nu putea să-l vadă.

— Atunci însă chipul acelui om s-a schimbat total aşa cum se întîmplă cu cineva care-a călcat din nebăgare de seamă un cîine ce-şi tîrîie coada. „Ce ?" a urlat el, în auzul tuturor — dumneavoastră credeţi despre Levetinczy că-i bogat, că are o faimă ireproşabilă, o minte excepţională, că-i un soţ fericit, că-i un cetăţean onorabil ? Ei bine, a treia zi după ce o să-l găsesc, vă voi demonstra că omul ăsta, Levetinczy ăsta, o să fugă de aici, o să fugă din casa lui, de lîngă frumoasa lui nevastă, o să fugă din ţara lui, o să fugă din Europa şi n-o să mai auziţi niciodată de el !"

Fără să-şi dea seama, Timéa îşi rătăci mîna pe mînerul sabiei frînte.

— În loc de orice răspuns, eu i-am tras o palmă.

Timár îşi trase repede capul de lîngă deschizătura prin care spiona : avu impresia că el fusese pălmuit.

— Imediat mi-am dat seama că omul acela regretă cele spuse şi că ar fi vrut să dispară pentru a scăpa de urmările palmei primite ; dar nu l-am lăsat să fugă. M-am postat în faţa lui : „Dumneata eşti militar, ai sabie la şold şi ştii ce urmează după un asemenea afront. Sus, în restaurant, e sala cea mare de dans ; aprindem lumînările şi-apoi fiecare alegem cîte doi martori şi lichidăm tărăşenia." Nu i-am dat nici o clipă de răgaz. Duelul a început. Omul se bătea ca un pirat ba, de cîteva ori, a vrut să-mi apuce sabia cu mîna stîngă aşa că, înfuriindu-mă, l-am plesnit

drept în creştet cu atîta putere încît s-a prăbuşit. Spre norocul lui, în clipa izbiturii sabia mi s-a întors pe lat şi s-a rupt în două. În ziua următoare am aflat de la medicul nostru că omul părăsise oraşul ; aşadar rana nu putea să fie prea gravă.

Timéa ridică iarăşi sabia ruptă şi-i privi lama ; o puse din nou pe masă şi, tăcută, îi întinse maiorului mîna. Maiorul i-o strînse uşor, prinzînd-o cu amîndouă mîinile şi o ridică la buze ; abia se putea observa că sărută mîna aceea albă. Timéa nu şi-o retrase.

— Mulţumesc ! şopti încet maiorul.

Probabil că Timár nu auzi acest cuvînt de-acolo din ascunzătoarea sa, dar pînă şi ochii maiorului umeziţi de lacrimi, rosteau acest „mulţumesc !"

Apoi urmară clipe lungi de tăcere ; Timéa se aşeză iarăşi pe canapea şi-şi luă capul în palme. Maiorul reîncepu :

— Eu însă, doamna mea, nu v-am cerut această întîlnire pentru a mă lăuda cu o faptă eroică care nu are darul să vă facă plăcere, şi care pentru mine nu a fost decît o datorie de prieten ; nici să cer recompensa pe care dumneavoastră aţi binevoit să mi-o oferiţi întinzîndu-mi mîna. A fost mult prea mare această recompensă pentru mine. Deci nu din această pricină am căutat să vă vorbesc — obţinînd îngăduinţa într-un mod atît de neobişnuit : trimiţîndu-vă această sabie ruptă, gest care pare aproape caraghios — ci pentru o chestiune foarte importantă. Doamnă ! Ar fi oare posibil ca în tot ce pălăvrăgea omul acela să fie şi o fărîmă de adevăr ?

Ca electrizată, Timéa se înfioră auzind aceste cuvinte. Acelaşi şoc, îl străbătu şi pe Timár ; astfel încît auzind întrebarea toţi nervii i se încordară.

— La ce vă gîndiţi, domnul meu ? întrebă Timéa revoltată.

— Am întrebat şi aş vrea să primesc un răspuns de la dumneavoastră, doamnă! continuă maiorul, ridicîndu-se de pe scaun. Dacă omul acela a minţit, atunci înseamnă că toate-s minciună; dacă însă în vorbele lui există doar un grăunte de adevăr, atunci totul poate să fie adevărat. Iată de ce am venit la dumneavoastră. Să vă întreb, sincer, drept, deschis: oare e posibil ca din toată acea calomnie măcar un singur cuvînt să fie adevărat? Nu v-am spus tot ceea ce omul acela i-a aruncat lui Levetinczy, toate epitetele cu putinţă care pot să jignească un bărbat. În toate bîrfelile astea se află vreun dram de adevăr? Este oare cu putinţă ca viaţa lui Timár să ia o asemenea întorsătură încît să calce pe urmele proprietarului de altădată al acestei case nenorocite care şi-a luat viaţa? Dacă-i posibil una ca asta, atunci nimic nu mă poate împiedica să vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, să fugiţi cît mai degrabă de sub acoperişul acestei case care se năruie. Doamnă! Eu nu pot sta liniştit văzîndu-vă cum mergeţi spre pieire, nu pot privi cu sînge rece cum cineva vă tîrăşte în vîrtej!

Pieptul Timéii fremăta ascultînd cuvintele înflăcărate ale maiorului. Nerăbdător, Timár aşteptă să vadă rezultatul luptei din sufletul femeii. Timéa însă se învinse pe sine. Îşi strînse toată puterea sufletească şi răspunse calm:

— N-aveţi nici o grijă, domnul meu! Vă pot garanta că omul acela, oricine ar fi el, a minţit şi că toate calomniile sale n-au nici un temei. Cunosc foarte bine situaţia averii domnului de Levetinczy deoarece în absenţa lui eu însămi conduc afacerile şi sînt informată despre tot. Averea sa e-n perfectă ordine; cîtimea pe care o riscă, chiar dacă s-ar pierde în totalitate în vreo catastrofă, ei bine, n-ar dărîma nici măcar un stîlp al casei sale. Şi vă mai pot spune,

cu cugetul împăcat, că în toată averea domnului de Levetinczy nu se află nici un bănuţ care să fie cîştigat prin necinste, că n-a luat niciodată averea nimănui ca să-i fie frică de blestemul cuiva sau să fie nevoit să-şi ascundă faţă de Dumnezeu sau de oameni vreo parte a avuţiei sale. Domnul de Levetinczy e un om bogat, dar un om care nu are nici un motiv să roşească din pricina bogăţiei sale.

Ah ! ce-i mai ardeau obrajii lui Timár, acolo, în întuneric !

Maiorul răsuflă uşurat :

— M-aţi convins, doamnă. Aşa m-am gîndit şi eu. Fiecare cuvînt al acelui aventurier era o calomnie şi prin aceste calomnii îl acuza pe Timár în calitate de om de afaceri. Dar el a rostit şi cuvinte care puneau la îndoială credinţa soţului dumneavoastră. Îngăduiţi-mi o întrebare : sînteţi fericită ?

Timéa îl privi cu o durere nemărginită şi-n privirea ei se citea răspunsul : „Îmi priveşti chipul şi totuşi mă mai întrebi ?“

— Vă înconjoară confortul, strălucirea şi bogăţia — continuă pe un ton mai însufleţit maiorul — dar dacă-i adevărat ceea ce n-am căutat să aflu niciodată de la nimeni — vă dau cuvîntul meu de onoare — dar am auzit fără să vreau cuvinte la auzul cărora am răspuns : „Minţi !“ şi din care pricină am pedepsit pe cel ce le-a rostit, deci dacă ar fi adevărat că dumneavoastră suferiţi, că nu sînteţi fericită, atunci nu m-aş considera bărbat dacă n-aş avea curajul să vă spun : „Doamnă, pe lumea aceasta mai există un om care suferă şi care-i la fel de nefericit ca şi dumneavoastră ; zvîrliţi această nenorocită avere şi curmaţi suferinţa a doi oameni, o suferinţă din cauza căreia îl veţi blestema şi pe lumea cealaltă în faţa Domnului pe omul care o pricinuieşte. Divorţaţi de el !“

Timéa îşi duse mîinile la piept şi, ca un martir care păşeşte spre eşafod, ridică privirea îndurerată spre ceruri.

Toată durerea ascunsă în inima ei fusese răscolită în clipa aceea.

Văzînd-o în starea aceea, Timár îşi lovi deznădăjduit fruntea cu pumnii şi-şi întoarse faţa de la deschizătura prin care putea spiona.

Timp de cîteva clipe nu mai văzu şi nu mai auzi nimic. Dar după ce curiozitatea chinuitoare îl readuse în fîşia de lumină ce străfulgera întunericul şi privi din nou, în cameră nu mai văzu nici o martiră : faţa Timéii era iarăşi liniştită.

— Domnul meu — începu ea, cu o voce domoală şi blîndă întorcîndu-se spre maior — faptul că am ascultat cuvintele dumneavoastră e o dovadă că vă cred un om de onoare. Lăsaţi-mi credinţa aceasta şi nu mai puneţi niciodată o întrebare ca aceea de adineauri. Întrebaţi pe oricine dacă am avut vreodată măcar un cuvînt sau o lacrimă de nemulţumire. Împotriva cui ? Împotriva soţului meu care e cel mai bun, cel mai nobil om din lume ? El m-a salvat de la moarte pe mine, o străină, o copilă ; de trei ori a coborît în adîncul apelor, în faţa morţii, pentru a mă salva. Cînd eram o biată copilă naivă, batjocorită de toată lumea, el m-a apărat ; din cauza mea a venit zilnic în casa duşmanului său de moarte ; era îngrijorat din pricina mea, mă apăra. Cînd am ajuns o cerşetoare, o slujnică fără nici o avere, mi-a dăruit averea, mi-a cerut mîna şi m-a făcut stăpînă în casa lui. Iar cînd mi-a întins mîna n-a glumit, nu s-a jucat cu mine.

Spunînd acestea, Timéa se îndreptă grăbită spre un dulap zidit în perete şi deschise uşa cu violenţă :

— Priviţi aici, domnul meu ! se adresă ea maiorului, desfăşurînd trena brodată a unei rochii agăţate în

dulap. Cunoaşteţi această rochie ? E rochia pe care am brodat-o eu. Aţi văzut-o zi de zi în lungile săptămîni pe care le-am petrecut lucrîndu-i broderia ; fiecare cusătură este un vis îngropat, o tristă amintire. M-au minţit că rochia aceasta va fi rochia mea de mireasă. Dar cînd am terminat-o mi s-a spus : „Ei, acum dezbrac-o : e hărăzită unei alte mirese !" Ah ! domnul meu, această lovitură mi-a rănit de moarte inima. Cu rana aceasta de nevindecat în suflet, mă chinui de ani de zile. Şi-acum să mă despart de omul acela nobil care n-a venit la mine cu gîndul să lingușească şi să ademenească, ci a aşteptat pînă ce un altul mi-a sfîşiat inima şi m-a călcat în picioare lăsîndu-mă pe jumătate moartă ; şi-atunci a venit să mă ridice, să mă înalţe strîngîndu-mă la pieptul său ; să mă despart de omul care de-atunci n-a făcut altceva decît, printr-o supraomenească şi îngerească răbdare, să încerce a-mi alina durerea de moarte, să împartă cu mine suferinţa mea ? Să mă despart de omul acela care nu are pe nimeni în afară de mine, de omul pentru care eu reprezint întreaga lume, singura fiinţă care-l leagă de viaţă, singurul chip la vederea căruia obrazul lui întristat se înseninează ? Să mă despart de omul acela pe care-l respectă şi îl iubeşte toată lumea ? Cum aş putea spune că-l urăsc ? Eu care sînt datoare să-i mulţumesc pentru tot ceea ce am, eu care n-am adus ca zestre decît o inimă bolnavă care nu mai poate iubi ?

Auzind cuvintele pătimaşe ale femeii, maiorul îşi acoperi faţa cu mîinile. Dar bărbatul de acolo, din spatele icoanei sfîntului Gheorghe ? Nu trăia oare agonia balaurului ce-şi simte gîtlejul străpuns de suliţa arhanghelului ?

Nu-i fu dat însă să simtă numai suliţa înfiptă în gîtlej, ci şi smulgîndu-i-se din rană vîrful înfipt.

— Dar, domnul meu — continuă Timéa cu farmecul de netăgăduit al demnității feminine întipărit pe fața-i imaculată — chiar dacă totul ar fi altfel decît așa cum crede lumea despre Timár, chiar dacă ar fi un om decăzut sau ar deveni cerșetor, eu nu l-aș părăsi nici atunci. Și mai ales atunci ! Chiar dacă numele lui ar fi tăvălit în noroi, eu nu l-aș lepăda, ci aș împărți cu el nenorocirea așa cum am știut să împart strălucirea. Chiar dacă l-ar disprețui o lume întreagă, eu îi datorez recunoștință veșnică. Dacă va fi pribeag, voi fi tovarășul lui de pribegie. Dacă ar deveni tîlhar de codru, aș rămîne lîngă el. Iar dacă ar vrea să-și curme zilele, n-aș pregeta să mor alături de el.

(Ce-i asta ? Balaurul din tabloul acela plînge ? !)

Timéa socoti că mai are ceva de spus :

— În sfîrșit, domnul meu, dacă aș afla lucrul acela care pentru orice femeie este cea mai crudă, cea mai amară jignire, dacă aș afla că soțul meu nu-mi este credincios, că iubește pe altcineva, aș spune : „Dumnezeu să binecuvînteze pe femeia care i-a dăruit fericirea de care eu l-am lipsit !" și tot nu m-aș despărți de el. Nu m-aș despărți chiar dacă el însuși ar dori acest lucru, nu m-aș despărți niciodată pentru că eu știu ce datorez jurămîntului meu de credință, știu ce datorez conștiinței mele.

Maiorul plîngea și el în hohote.

Timéa se opri să-și recapete calmul. Apoi, cu o voce stinsă și blîndă, i se adresă iarăși :

— Și-acum părăsiți-mă pentru totdeauna. Lovitura de pumnal pe care ați înfipt-o în inima mea cu mulți ani în urmă, a fost compensată prin această lovitură de sabie ; iată de ce voi păstra ca amintire această sabie ruptă. Ori de cîte ori voi privi-o, mă voi gîndi că aveți un suflet nobil și, cu ajutorul acestei amintiri, mă voi vindeca. Și pentru că în anii aceștia lungi

n-aţi căutat să-mi vorbiţi, să fiţi în preajma mea, aţi ispăşit faptul că odată, de mult, mi-aţi vorbit şi aţi fost în preajmă-mi.

(În spatele icoanei sfîntului Gheorghe se auzi un zgomot ca şi cînd cineva ar fi plecat de-acolo.)

În clipa în care o zbughi prin uşa ascunsă în dulap, Timár se ciocni de o siluetă întunecată. Umbră în beznă ? Fantomă ? Sau vreun duh al răului ?

— Ce-aţi auzit ? Ce-aţi văzut ?

Era Athalie.

Timár dădu la o parte silueta întunecată ce stătea pironită în faţa lui şi, prinzînd-o cu o mînă de umăr, o ţintui de zid şoptindu-i drept în ureche :

— Fii blestemată ! Blestemată fie casa asta ! Şi blestemată fie ţărîna celui care a zidit-o !

Şi se repezi ca un nebun pe scări în jos.

Uşa Timéii se deschise şi din încăpere se revărsă o lumină palidă. În această lumină apăru silueta omului care pleca. Timéa sună. Se auzi îndată o voce ascuţită şi madam Zófi se ivi înjurînd : „Cine dracu a stins felinarul de pe scară ?“ Apoi, luînd o lumînare, lumină calea maiorului şi îl conduse pe scări. Athalie se lipi de uşa cămăruţei ascunse. Iar după ce plecară cu toţii şi totul se cufundă iarăşi în întuneric, ea rămase mult timp acolo, bolborosind cuvinte fără grai : buzele i se mişcau, dinţii îi scrîşneau, ochii i se roteau înfricoşător şi pumnii strînşi ameninţau.

Cine poate şti ce voia să spună ?

PRIMA ÎNFRÎNGERE

Să fugă ? Dar unde ? Asta-i întrebarea.

Orologiile din turnurile oraşului bat ceasurile zece ; barierele sînt lăsate în faţa podului de pontoane pe

care treci în insulă peste braţul mai îngust al Dunării, iar din insulă gheaţa este singurul pod de trecere peste braţul mai lat. Acum însă nu se poate ajunge acolo fără a trezi toţi vameşii de la pod şi pe cei cîţiva poliţişti de pe mal, iar aceştia au poruncă straşnică din partea şefului poliţiei ca între opt seara şi şapte dimineaţa să nu îngăduie nimănui trecerea peste gheaţă, chiar dacă ar fi însuşi papa de la Roma.

Se prea poate însă că ceea ce n-ar fi izbutit să obţină toate bulele marelui pontif, să fi reuşit cîteva bancnote cu ochiuri roşii scoase din buzunarul domnului Levetinczy dar, a doua zi, tot oraşul ar fi aflat că omul de aur, singur şi cu o grabă neobişnuită, fugise din oraş în toiul nopţii trecînd peste gheaţa plină de primejdii. Ar fi dat apă la moara clevetirilor din cauza cărora avusese loc duelul acela. Toată lumea ar spune : „Poftim ! A fugit în America !" Iar Timéa ar afla toate astea.

Timéa !

Ah ! cît de greu e să scape de numele acesta care îl urmăreşte pretutindeni !

N-are încotro, trebuie să se reîntoarcă în casa din strada Rác şi să aştepte acolo pînă se va lumina. Va fi o noapte cumplită !

Fără zgomot, ca un hoţ, deschise uşile care duceau spre camera sa. Ceilalţi locatari dormeau la această oră.

Ajunse în odaie, dar nu aprinse lumina. Se trînti pe canapea. Numai că în întuneric fantomele chinuitoare îl găseau mai lesne.

O, cum roşise chipul acela de alabastru !

Aşadar totuşi, sub învelişul acela de gheaţă mocneşte viaţă şi doar razele soarelui îi lipsesc.

Pentru dînsa căsnicia e o iarnă veşnică, o eternă iarnă polară. Şi din această nenorocită ţară a gheţurilor nu există scăpare : Timéa îi este credincioasă.

Pînă şi rivalul său îi este prieten credincios care nu pregetă să-şi rupă sabia în creştetul celui ce îndrăzneşte să calomnieze pe bărbatul femeii adorate.

Da, chiar şi în faţa lui trebuie să-şi plece capul. Trebuie să se înjosească atîta, încît pe acest om pe care-l urăşte ştiindu-l un rival norocos, pe care-l desconsideră ştiindu-l un terchea-berchea, un coate-goale ce ciuguleşte din firimiturile afacerilor privind aprovizionarea armatei, da, şi pe acest om trebuie să-l privească de-acum ca pe unul care îi este superior. Superior lui ! Şi fără ca acest om să se fi înălţat cît de cît în ochii lumii !

Iar Timéa îl iubeşte pe omul acela şi sînt nefericiţi şi el, şi ea. Iar nefericirea amîndurora are o singură cauză : că el, Timár, e un „om de aur".

E divinizat tocmai de cei care nu-l iubesc.

Nimănui nu-i trece prin gînd să-l înşele, să-l fure, să-l defăimeze, să rupă o fărîmă din diamantul cinstei sale ci, dimpotrivă, îl păzesc ca pe lumina ochilor.

Dar dacă cineva le-ar spune : „Toate acestea nu-s adevărate ?!"

Ah, cu cîtă patimă l-a lăudat soţia lui !

„Din slujnică m-a făcut stăpînă !"

„Nu-i adevărat, tu erai stăpîna şi el sluga. Datorită averii tale a ajuns domn şi averea ta ţi-a dăruit-o."

„N-are pe nimeni în afară de mine ! Eu sînt singura fiinţă la vederea căreia obrazul lui întristat se înseninează." „Nu-i adevărat. El a găsit dragostea şi fericirea în colţul acela ascuns de lume, unde te înşeală, îşi calcă jurămîntul şi puţin îi pasă de credinţa ta !"

„Eu să-l dispreţuiesc pe acela pe care toată lumea îl respectă !"

Dar de ce-l respectă toată lumea ? Pentru că nimeni nu ştie cine este !

Dacă ar şti, dacă s-ar descoperi ce se ascunde în sufletul său, ar mai spune oare soţia lui : „Chiar dacă ar fi tîrît în noroi, i-aş purta totuşi numele aşa cum l-am purtat cînd era plin de strălucire ?"

Ar spune.

Timéa nu se va despărţi de el niciodată.

Ar spune : „Dacă m-ai făcut nefericită, acum suferă împreună cu mine !" Asta-i cruzimea îngerilor.

Dar dacă cineva i-ar dezvălui taina Insulei nimănui ? Povestea Noémiei ?

Ar spune : „Dumnezeu s-o binecuvînteze pe aceea care i-a dat fericirea de care eu l-am lipsit".

Aşa e Timéa.

Dar Noémi ?

Ce face oare pe insula aceea pustie şi nelocuită de unde nu poate pleca din cauza generozităţii Timéii ? Ce-o fi gîndind oare acolo în pustietatea aceea, pe vremea asta de iarnă mohorîtă, stînd singură cu un copilaş în poală ? Nu-i nimeni care să-i spună măcar un cuvînt de îmbărbătare ; ce frică trebuie să-i fie de tîlhari, de fantome şi de sălbăticiuni în singurătatea aceea ! Cum i se strînge inima gîndindu-se la iubitul ei de departe, încercînd să ghicească pe unde umblă el !

Ah ! dacă ar şti !

Ah ! dacă ar şti şi una şi cealaltă cît de blestemat, cît de vinovat e cel care a adus nefericirea amîndurora ! Dacă s-ar găsi cineva să le spună ?

Dacă !...

Cine ar putea fi străinul care s-a lăudat că va face acest lucru, omul care din această cauză a fost pălmuit şi lovit cu sabia în creştet de maior ? Un ofiţer de marină străin ? Cine poate fi acest duşman înverşunat ? Nimeni nu are habar, deoarece, după ce a fost rănit, omul a dispărut din oraş.

Un gînd tainic îi şopteşte că n-ar fi rău să fugă de omul acela.

Să fugă! Într-adevăr, această dorinţă o are din instinct. Nu se simte niciodată mai rău decît atunci cînd e nevoit să stea pe loc. Îndată ce părăseşte Insula nimănui nu mai poate prinde rădăcini nicăieri. În timpul călătoriilor, cînd se opreşte pe undeva să prînzească, n-are răbdare să aştepte la han pînă mănîncă şi caii, ci o ia la picior de-a lungul şoselei. Parcă îl goneşte cineva din urmă.

Ce-ar fi s-o ia pe Noémi şi pe Dódi, să se îmbarce pe un transatlantic şi să facă înconjurul lumii? Să călătorească împreună departe, departe, bătînd drumurile necunoscute ale continentelor?

Dar Timéa?

Pentru dînsul numele ei este tot una cu naufragiul. În oceane există un curent cald care porneşte de la ecuator spre pol, iar din regiunile polare, aisbergurile coboară pînă la ecuator. Timár se gîndea că a săvîrşit o nebunie făcînd din sufletul său un asemenea ocean.

Nu putea să adoarmă. Ceasul arăta miezul nopţii. Pînă la ivirea zorilor mai sînt încă şapte ore lungi. Încă şapte ore de gînduri fără capăt!

În cele din urmă se hotărî totuşi să aprindă o lumînare.

Pentru durerea de inimă există un leac ce-i domoleşte zvîcnetul. Preocupările prozaice sînt uneori mai eficace decît opiul sau degeţelul [1]. Cine are mult de lucru n-are răgaz să mai simtă durerile inimii. Comercianţii se sinucid rareori din cauza unor decepţii amoroase. Grija afacerilor are efectul unei binecuvîntate băi de picioare care activează sîngele silindu-l să părăsească organele mai nobile.

---

[1] *Digitalis purpurea* — plantă otrăvitoare din care se extrag tonice cardiace (n.t.).

Timár luă scrisorile ce se găseau pe biroul său, strînse teanc sub un balaur de bronz. Agentul său principal avea obiceiul să pună acolo toate scrisorile pe care el trebuia să le vadă sau care cereau o rezolvare din partea lui. Unele se plimbaseră prin Baja, Levetinc, Viena, Triest căutîndu-l pe destinatar prin toate reşedinţele sale temporare pentru ca, în sfîrşit, să revină obosite de atît umblet la domiciliul principal, din Komárom, dovedind fără îndoială că timp de o jumătate de an Timár nu dăduse pe la nici una din sucursalele sale. Dacă n-ar fi fost înconjurat de oameni cinstiţi, putea să fie amarnic înşelat şi furat de toţi. Pe cîteva scrisori Timéa însemnase ceea ce hotărîse în lipsa lui şi ce urma să se facă mai departe.

Iarăşi Timéa!

Mihály deschise scrisoare după scrisoare şi se adînci în citirea lor. Toate conţineau veşti îmbucurătoare. Timár îşi aduse aminte de Polycrates[1] care, pentru că nu pierdea niciodată nimic, ajunsese în cele din urmă să-i fie frică de marele său noroc.

Averea lui Timár era într-o continuă creştere. O parte stătea stocată şi începea să fie nefolosită. Binefacerile nu pot epuiza toate cîştigurile neaşteptate. Orice afacere îi reuşea. Orice afacere pornită în numele lui se transforma în aur.

Pînă şi o simplă bucată de hîrtie devenea o hîrtie de valoare din clipa în care firma lui îşi punea antetul pe dînsa.

Ce stă oare la baza tuturor acestor succese fără precedent?

---

[1] Tiran din insula Samos (557—522 î.e.n.) atît de norocos, încît a stîrnit invidia zeilor. Ca să-i împace, şi-a aruncat inelul în mare, dar pescarii l-au găsit în stomacul unui peşte (n.t.).

Un secret despre care nimeni nu ştie nimic ; nimeni în afară de Timár însuşi !

Cine a văzut comorile lui Ali Ciorbadji revărsîndu-se în cabina aceea întunecoasă ?

Doar el şi... luna. Aceasta era însă un complice desăvîrşit. A văzut ea altele şi mai şi...

Dar hypomoclionul[1] rînduielilor lumii este ca păcatul săvîrşit să nu se afle niciodată. În acest caz rezultatul poate însemna strălucire, mărire şi cinste.

E cu neputinţă !

Mihály, cu firea lui sensibilă şi cu judecata-i sănătoasă, simţea că acest noroc nemaipomenit al cărui miez era atît de putred, trebuia ca mai devreme sau mai tîrziu să se prefacă în cenuşă — asta fără doar şi poate. Şi ar fi fost nespus de bucuros să vadă nimicindu-se jumătate din averea sa : ar fi dat chiar tot, numai să poată şti că socotelile sale cu soarta sînt încheiate. Simţea însă că ispăşea tocmai pentru că toată bogăţia sa, toată puterea, faima şi iluzoria sa fericire familială erau doar o crudă ironie a sorţii. Se afla îngropat sub toate acestea şi nu se mai putea înălţa la fericirea unei vieţi adevărate, al cărei scop era Noémi şi Dódi. Abia după ce îi murise primul copilaş, înţelesese cu adevărat ce mult însemna un copil pentru dînsul. Acum cînd se născuse cel de al doilea, înţelesese şi mai bine. Dar Timár nu poate fi al lor. El zace îngropat sub un morman de aur şi nu poate să iasă de-acolo ; treaz fiind, îşi aminteşte ceea ce a visat în coşmarul acela pe vremea cînd zăcea pe insulă bolnav de febră tifoidă : se vede îngropat de viu într-un mormînt plin cu aur avînd drept căpătîi o placă de marmură pe care sînt scrise toate faptele lui bune, iar deasupra acesteia — o statuie de alabastru sortită să stea acolo în veci : Timéa. O

[1] Punctul de sprijin al unei pîrghii (gr.) (n.t.).

cerşetoare cu un copilaş în braţe se-apropie să culeagă flori de lămîiţă de pe mormînt. E Noémi. Cel îngropat de viu se zbate dar nu poate să strige: „Noémi, dă-mi mîna şi scoate-mă din mormîntul acesta de aur !..."

Timár continuă să citească scrisorile. Printre acestea, iată una trimisă de agentul său din Brazilia. Întreprinderea maghiară pentru exportul făinii — idee la care Timár ţinea foarte mult — se dezvolta minunat. Pînă şi această afacere contribuise la ridicarea şi la îmbogăţirea lui.

Şi, deodată, îşi aminti că în clipa cînd coborîse treptele, poştaşul îi dăduse o scrisoare ce venea de peste ocean. O vîrîse în buzunar; cu totul alte gînduri clocoteau atunci în mintea lui. O căută în buzunar. Acelaşi agent comercial din Brazilia îi scria şi această scrisoare ce sosea în urma veştilor îmbucurătoare cuprinse în cealaltă. Conţinutul epistolei era următorul:

„Domnule!

După ce v-am expediat ultima mea scrisoare, o gravă nenorocire s-a abătut asupra firmei noastre. Protejatul dumneavoastră, Krisztyán Tódor, ne-a înşelat cît se poate de mîrşav, pricinuindu-ne pierderi însemnate. Nu sîntem vinovaţi. Ani de-a rîndul s-a arătat a fi un om atît de cinstit, de inteligent şi sîrguincios, încît ne-a inspirat cea mai mare încredere. Avea salariu şi tantieme atît de mari, încît nu numai că a trăit la largul său, dar a făcut şi economii investindu-şi banii la noi, să-i producă dobîndă. Dar omul acesta e cel mai mare escroc şi cel mai primejdios şarlatan care poate să existe pe lume. În timp ce depunea la noi mici sume pentru a lăsa impresia că face economii, a furat fără pic de ruşine firma noastră, a sustras mandate poştale,

a falsificat facturi, a măsluit un număr de polițe profitînd de faptul că era investit de dumneavoastră cu procură, așa încît paguba pricinuită de el se ridică la zece milioane de reis[1]*.*"

Timár scăpă scrisoarea din mînă.

Zece milioane de reis! Aproximativ 100 de mii de forinți! Iată inelul pe care Polycrates l-a zvîrlit în mare!

Continuă să citească:

„*Dar pentru noi, mult mai dureroasă decît paguba materială este fără îndoială escrocheria comisă de el: făina trimisă de dumneavoastră în ultimii ani a amestecat-o cu făină de Luisiana — o făină mult mai ușoară — urmărind prin asta să mărească deverul, așa că, prin această șarlatanie yankee a stricat pentru ani de zile creditul de care se bucura făina maghiară; i-a adus prejudicii atît de mari încît nu știm dacă vom mai reface vreodată acest credit.*"

„Asta-i deci prima înfrîngere!" gîndi Timár. Și cea mai gingașă pentru acest om de afaceri. Primise lovitura tocmai acolo unde socotea că era de neînfrînt! Cu ceea ce se mîndrea într-adevăr. Întreprindere pentru care primise titlul de consilier regal!

Începea să se năruie edificiul acela splendid construit de Timéa.

Iarăși Timéa!

Timár se grăbi să continuie citirea scrisorii:

„*Krisztyán Tódor a fost tîrît pe acest drum de femeile ușuratice pe care le-a cunoscut aici. Pentru un străin venit în climatul nostru, asta-i cea mai periculoasă ispită. A fost, desigur arestat de îndată, dar din banii furați nu s-a găsit nimic asupra lui; o parte i-a risipit prin cazinouri sau au*

---

[1] Monedă braziliană (n.t.).

încăput pe mîna creolelor ce mişună pe aici; n-ar fi de mirare să fi ascuns o parte din bani, nădăjduind că, după ce va fi liberat, o să intre în stăpînirea lor; dar poate să aştepte mult şi bine; tribunalul de aici l-a condamnat definitiv la cincisprezece ani de galere.“

Timár nu a mai putut continua să citească; aruncă scrisoarea pe birou, apoi se sculă şi începu să se plimbe în sus şi în jos prin cameră.

„Cincisprezece ani de galeră! Cincisprezece ani să stai legat cu un lanţ de banca galerei şi în acest amar de vreme să nu vezi altceva decît cerul şi apa! Fără nici o nădejde, fără nici o mîngîiere, să înduri cincisprezece ani soarele arzător, să înjuri marea veşnic agitată şi să blestemi cruda, eterna omenire! Cînd i se va da drumul va fi un om bătrîn! De ce trebuia să se întîmple toate astea? Pentru ca domnul Timár Mihály de Levetinczy să nu fie tulburat de nimeni acolo, pe Insula nimănui, unde gusta din cupa fericirii neîngăduite. Pentru ca nimeni să nu-i poată dezvălui Timéii numele Noémiei, iar Noémiei pe cel al Timéii.

Cînd l-ai trimis pe Tódor în Brazilia nu te aşteptai să se întîmple una ca asta? Ba! Mizai pe faptul că ispitele ce-i vor ieşi în cale vor face din el un criminal. Nu l-ai ucis atunci, aşa cum un bărbat adevărat îşi ucide în duel rivalul care stă în calea dragostei sale; te-ai prefăcut că-i porţi o grijă părintească şi l-ai trimis peste mări şi ţări! Cincisprezece ani de zile vei vedea mereu înaintea ochilor agonia lui. Căci îl vei vedea mereu, cu ochii minţii, cum brăzdează mările pămîntului.“

Camera nu fusese încălzită pentru noapte; se făcuse frig şi pe geamuri apăruseră flori de gheaţă; cu toate acestea, umblînd încoace şi încolo prin

mica încăpere, Timár nu pridideа să-și șteargă sudoarea ce-i îmbrobonea fruntea.

Așadar, pe cine voia să-l ajute, îl nefericea. Mîna lui era blestemată ! Cîndva se amăgise măgulindu-și amorul propriu la gîndul că era destul să întindă mîna cuiva, ca să-l facă fericit ; că-l ajuta și pe cel mai decăzut să se îndrepte și să ajungă om cinstit. Și-acum iată cea mai înspăimîntătoare dezmințire. Blestem și suferință se alege de tot ce ating degetele sale !

Femeia pe care a adorat-o e nefericită, iar durerea aceasta e împărtășită de prietenul său, de omul căruia i-a furat-o într-un mod atît de perfid.

La rîndul ei, cealaltă femeie, a cărei dragoste a furat-o și căreia acum nu-i poate găsi un loc în rîndul lumii, are inima zdrobită și suferă cumplit.

Iar omul acela va auzi timp de cincisprezece ani zăngănitul cătușelor sale !

O, ce noapte plină de groază ! Oare nu se mai face odată ziuă ?

Timár începe să se simtă în camera aceea ca într-o temniță, ca într-un cavou.

Scrisoarea mai avea însă și un post-scriptum.

Timár se întoarse la masă să citească mesajul pînă la capăt. În post-scriptumul datat cu o zi mai tîrziu scria :

Chiar acum am primit o scrisoare din Port-au-Prince prin care sînt informat că trei condamnați de pe galera unde își ispășea pedeapsa pușcăriașul nostru au evadat, luînd cu dînșii și o barcă. Autoritățile îi urmăresc. Tare mă tem că și omul nostru se află printre ei.

La citirea acestor rînduri, o frică de nedescris îl cuprinse pe Timár. Pînă acum transpirase ; acum tremura ; răcori în loc de călduri.

Privi înfricoşat în juru-i. De ce i-e teamă ? Se află singur în cameră şi totuşi se simte înfricoşat ca un copil căruia i s-a împuiat capul cu poveşti cu bandiţi.

Nu mai are linişte nici aici în odaie.

Îşi scoase pistoalele din buzunarul şubei şi le cercetă dacă erau încărcate. Încercă de asemenea stiletul ascuns în baston să vadă dacă lama ieşea cu uşurinţă.

Trebuie să fugă !

Mai e pînă la ziuă : straja a strigat abia ora unu după miezul nopţii. E cu neputinţă să aştepte aici ivirea zorilor.

Doar se poate trece pe malul dinspre Szöny şi fără pod ; în susul insulei, Dunărea e îngheţată în întregime. Şi-i o nimica toată pentru cineva pe care noaptea întunecoasă şi podul de gheaţă necunoscut îl înspăimîntă mai puţin decît această lumînare ce abia pîlpîie şi această scrisoare ce-i tulbură sufletul !

Ţine scrisoarea deasupra flăcării şi o lasă să ardă.

După aceea stinge lumînarea pentru ca nici scrisoarea, nici flacăra lumînării să nu-l mai înspăimînte.

Iese apoi din cameră pe dibuite. Dar abia închide poarta că deodată îl străfulgeră un gînd ; nu cumva din cauza scrisorii pe care a aruncat-o jos a luat foc ceva ? Se reîntoarce. Scîntei strălucitoare aleargă ca nişte gînduri de groază şerpuind care încotro pe hîrtia ce se preface în scrum. Aşteaptă pînă ce dispare şi ultima luminiţă şi întunericul devine de nepătruns. Şi-atunci porneşte prin beznă. În timp ce trece prin vestibul şi prin coridor, groaza aceea de nedescris îl întîmpină pretutindeni, îl înconjoară, îl urmăreşte. Ridică mîna stîngă în dreptul capului în timp ce cu dreapta strînge sti-

letul... Deşi nimeni nu-i iese în cale şi nimeni nu se furişează pe urmele lui.

Abia cînd se vede în stradă respiră uşurat şi îşi recapătă sîngele rece.

Între timp a nins. Zăpada scîrţîie sub paşii săi care grăbesc de-a lungul străzii Rác spre malul Dunării, acolo unde se află debarcaderul morii.

GHEAŢA

Dunărea era îngheţată pînă departe, spre Pozsony[1], astfel că se putea traversa pe oriunde. Pentru a trece de la Komárom la Új-Szöny, trebuia să se meargă mult în susul apei, dincolo de pintenul insulei, deoarece acolo se găseau nişte bancuri de nisip unde, în timpul verii se spăla aur ; sloiurile îngrămădite aici formau o barieră greu de trecut.

Timár îşi făcu planul să traverseze cînd va zări dealul de la Monostor în vîrful căruia se afla vila lui ; aşadar se îndreptă glonţ într-acolo.

Dar iată că se ivi un musafir nepoftit care-i încurcă socotelile : ceaţa. Timár se aşteptase să fie o noapte înstelată, însă înainte de a ajunge pe malul Dunării se lăsă ceaţa. Mai întîi se lăsă ca o abureală subţiratică şi străvezie dar, îndată ce Timár păşi pe gheaţă şi începu să-şi dibuie drumul, pîcla deveni atît de groasă încît abia putea să vadă la doi-trei paşi.

Dacă ar fi stat să asculte măcar o clipă glasul raţiunii, Timár s-ar fi întors numaidecît şi ar fi căutat să regăsească malul pe care-l părăsise ; dar

[1] Bratislava (n.t.).

el încheiase de mult socotelile cu acest glas ; ştia doar atît : că trebuie cu orice chip să ajungă pe malul celălalt.

Chiar dacă nu s-ar fi lăsat ceaţă, noaptea era întunecoasă ; iar Dunărea, de îndată ce trecea de insulă, se lăţea mult şi era nespus de greu s-o traverseze pe gheaţă. Sloiurile încălecate unele peste altele formau nenumărate bariere de-a lungul şi de-a latul ; uneori ele luau forme capricioase alcătuind lanţuri de munţi înalţi de cîţiva stînjeni ce se ridicau din masa de gheaţă zgrunţuroasă.

Tot ocolind barierele, Timár îşi dădu seama că se rătăcise. Mergea de mai bine de o oră ; ceasul său de buzunar arăta trei fără un sfert ; trebuia de mult să fi ajuns pe celălalt mal ! Probabil că pierduse direcţia.

Se opri să asculte. Tăcerea nopţii învăluia totul. Probabil că în loc să se apropie de satul aflat pe celălalt mal, se îndepărtase şi mai mult. Nu se auzea nici măcar lătratul cîinilor.

Gîndindu-se că în loc să traverseze Dunărea mersese în lungul ei, se hotărî să-şi schimbe direcţia. Doar Dunărea nu era nicăieri mai lată de două mii de paşi ; mergînd mereu în aceeaşi direcţie, trebuia să ajungă neapărat pe un mal.

Numai că, învăluit de întunericul nopţii şi de ceaţă, omul nu poate şti dacă păstrează direcţia. O barieră de gheaţă care trebuie ocolită îl sileşte vrînd-nevrînd să şi-o schimbe, să meargă în zig-zag, să se întoarcă din nou pe-acolo pe unde a mai trecut o dată ; uneori, cînd nimereşte drumul cel bun şi trebuie să mai facă doar cîţiva paşi pentru a ajunge la mal, se răzgîndeşte aşa, din senin, se abate din drum şi se afundă din nou în labirintul vrăjit al gheţii.

Trecuse de ora cinci ; se împlineau patru ceasuri de cînd umbla fără-ncetare pe Dunărea îngheţată.

Timár se simţea vlăguit. Noaptea trecută nu dormise şi cît fusese ziua de lungă nu mîncase nimic; în schimb avusese parte de chinuri îngrozitoare.

Se opri din nou să asculte. Din clipă în clipă trebuia să audă clopotele pentru utrenie. Dangătul lor va răzbate fie tălăzuind dinspre oraş, fie dinspre sat.

Ciudată ironie a sorţii! Glasul cucernic al clopotelor, care se adresează numai credincioşilor, uneori este dorit de eretic sau păgîn, iar acum, iată un fugar certat cu Dumnezeu care abia aşteaptă să-l audă.

Nu trecu mult şi Timár auzi ceea ce aştepta. Băteau clopotele din Komárom. Dangătul lor venea exact din spatele lui. Prin urmare, cel mai bun lucru era să se întoarcă puţin spre dreapta şi să se-aştearnă din nou la drum; în felul acesta avea în faţă malul dinspre Szőny.

Dar, de data asta, clopotele îl păcăliră. Îl trimiseră şi mai departe de-a lungul Dunării. Curînd se poticni dînd peste o porţiune de gheaţă presărată cu sloiuri bulucite claie peste grămadă, unele înălţîndu-se oblic, altele drept; fu nevoit să înainteze printre ele căzînd, căţărîndu-se, alunecînd, ba pe alocurea tîrîndu-se pe patru labe; cu toate acestea, malul nu se zărea nicăieri. Nu îndrăzni să strige. Singurul zgomot pe care-l auzi fu croncănitul ciorilor care zburau pe deasupra lui fără să le poată vedea. Unica nădejde ce-i mai rămăsese era să aştepte ivirea zorilor şi să afle, uitîndu-se la soare, în ce parte se află răsăritul. Aflînd acest lucru, ca marinar putea să-şi dea seama încotro curge Dunărea.

Dacă ar fi dat de vreo copcă, ar fi văzut încotro curge Dunărea şi-atunci ar fi ştiut în ce direcţie să meargă. Dar crusta de gheaţă era pretutindeni la fel de groasă şi era peste poate s-o spargă fără a avea un topor la îndemînă.

Zorile începură să mijească şi încet-încet se lumină de ziuă, dar din pricina ceţii lăptoase soarele nu se putea zări încă.

De mers însă trebuia să meargă ; popasul pe gheaţă e plin de primejdii.

Trecuse de ora nouă şi el tot nu găsise malul.

Iată însă că pentru cîteva clipe ceaţa se subţie şi Timár zări discul luminos al soarelui ca o faţă albă, palidă şi mată ; o umbră a adevăratului soare.

Văzduhul părea împestriţat cu nenumărate ace strălucitoare ce sclipeau şi se vălmăşeau formînd o pîclă tulbure ce-ţi lua ochii. Putea deci să se orienteze. Dar n-avu noroc : soarele se ridicase sus şi deci poziţia lui nu mai indica răsăritul.

În schimb îi arătă altceva.

Privind în jur, în semi-obscuritatea ceţii scînteietoare, lui Timár i se păru că undeva, departe, în dreapta, ceaţa aproape străvezie lasă să se vadă conturul unui acoperiş de casă.

Unde-i casă, acolo-i şi pămînt. Porni deci într-acolo.

Dar luminozitatea aceea ţinu doar cîteva clipe ; un nou val de ceaţă alburie se lăsă peste întinsurile de gheaţă şi Timár începu din nou să orbecăiască.

Acum însă avu grijă să nu-şi mai greşească ţinta. Porni drept într-acolo. Şi într-adevăr, de data aceasta nu mai greşi ; nu peste mult timp, acoperişul casei se ivi iarăşi de după perdeaua deasă de negură. Se găsea la o depărtare de cel mult treizeci de paşi. În sfîrşit ajunse aproape de ea.

Cînd fu însă la zece paşi îşi dădu seama că-n faţa lui se afla o moară.

Sloiurile o smulseseră din adăpostul ei de iarnă sau o surprinseseră încă neancorată şi o tîrîseră la vale, pînă aici. Avea carena retezată în două de muchiile tăioasee ale gheţurilor — retezată mai frumos decît ar fi putut s-o facă cel mai iscusit dul-

gher — roata îi era țăndări iar locașul morii înțepenit într-un adăpost de gheață ale cărui margini o înconjurau ca niște parapete.

Timár se opri uluit în fața acestei arătări. Totul i se încîlci în minte așa cum li se întîmplă celor care încep să creadă în năluciri.

Își aminti pe neașteptate de moara scufundată în vîrtejul de la Perigrada.

Ceea ce i se arată ochilor nu-i oare fantoma morii aceleia care, acum cînd viața lui se apropie de sfîrșit, vine să-l sperie și poate chiar să-l înhațe ?

Să-l înhațe, să-l înghită o casă sortită pierii, o moară ciopîrțită și încleștată de sloiuri ?

Un instinct chinuitor îl îndemna pe Timár să intre în moară. Zăvorul ușii fusese rupt — probabil din cauza zdruncinăturilor pricinuite de gheață — așa că ușa stătea larg deschisă. Intră. Mecanismele morii erau nevătămate, de aceea Timár aștepta parcă s-apară stafia unui morar care să răstoarne grîul în gîrlici.

Pe acoperiș, pe grinzi și pe prichiciuri, ciorile stăteau ciopor. Văzîndu-l că se apropie, cîteva își luară zborul, dar imediat altele se așezară în locul lor. Celelalte nici nu-l băgară în seamă.

Timár era mort de oboseală. Mersese mai mult de opt ore pe gheață fără să se odihnească și puterile îi sleiseră din pricina obstacolelor întîlnite în cale ; era lihnit de foame, cu nervii răscoliți, iar frigul îi amorțise degetele mîinilor și picioarelor.

Se așeză obosit pe una din grinzi.

Ochii i se închiseră numaidecît.

Și îndată ce închise ochii se văzu pe prova corăbiei „Sfînta Barbara", cu țapina în mînă iar, lîngă el — fata cu chipul alb. „Pleacă de aici !" îi strigă el. Vasul gonește la vale spre cascadă și din față se înalță o barieră de spumă. „Du-te în cabină !" Dar

fata nu se mişcă. Şi-n clipa următoare, vasul se scufundă în valuri.

Timár căzu pe duşumea şi se trezi. Abia atunci îşi dădu seama în ce primejdie se afla.

Dacă adormea acolo, îngheţa cu siguranţă. Era fără îndoială, cea mai lesnicioasă cale de sinucidere. Timár mai avea însă de rostuit ceva pe lumea aceasta. Încă nu-i bătuse ceasul.

Ce ar spune oare oamenii dacă, a doua zi, l-ar găsi pe Timár Mihály de Levetinczy îngheţat într-o moară împresurată de gheţuri ? Cum ajunsese acolo ? Ah, ce taină ar rămîne în urmă-i !

Nu, nu voia să moară de-o moarte atît de stupidă ! Ieşi afară din moară.

Ceaţa era atît de deasă încît nu vedea nimic. Parcă se înoptase din nou. Pînă şi suspinul care ar fi vrut să se înalţe spre cer ar fi fost înghiţit de vălătucii de negură grei şi pîcloşi, nelăsîndu-l să răzbată către înălţimi. Nici ţipenie de om, nici o vietate ; omul aflat într-un asemenea loc pare înmormîntat în nori.

Dar oare prin apropiere nu se află nici o vietate care să-i vie în ajutor ?

Ba da.

Cînd fusese smulsă de sloiuri, moara era înţesată de şoareci ; aceştia aşteptaseră pînă ce gheţurile se opriseră şi-apoi, părăsind moara, dibuiseră drumul spre uscat. Liniuţe lungi — urmele paşilor lor minusculi — se mai vedeau încă pe stratul subţire de zăpadă.

Timár zări aceste urme. Şi iată că cel mai mic dintre mamifere îl călăuzi spre mal pe înţeleptul şi puternicul om !

După o jumătate de ceas ajunse la ţărm puţin mai sus de Új-Szöny. Aici găsi drumul de ţară, apoi hanul

unde-şi lăsase trăsura. Negură înaintea sa, negură în urmă-i; nimeni nu văzu de unde se ivise.

Sosit la han, înfulecă un castron întreg cu piftie din picioare de vacă, care fusese pregătită pentru căruţaşi, bău o cană cu vin şi-apoi dădu poruncă să se înhame caii, se culcă în trăsură şi dormi toată ziua visînd că merge într-una pe gheaţă; iar cînd trăsura se zdruncina prea tare, tresărea din somn speriat că gheaţa se rupsese şi că se cufunda în adîncuri.

Deoarece plecase tîrziu din Szöny, ajunse la conacul său din Füred abia în noaptea următoare. Ceaţa îl însoţi tot drumul şi din cauza ei nu putea zări nici lacul Balaton.

În cursul aceleiaşi nopţi chemă pescarii; aceştia îl înştiinţară că tocmai se pregăteau ca în dimineaţa următoare să înceapă pescuitul sub gheaţă. Timár spuse pivnicerului cît vin şi cît rachiu de tescovină să pregătească pentru pescari.

Bătrînul Galambos, starostele pescarilor, îi dădea asigurări că vor avea o pradă deosebit de bogată. Timár se interesă de semnele pe care îşi întemeia presupunerile.

Primul semn bun era că lacul îngheţase mai devreme decît altădată şi cu puţin înainte de bătaia peştelui, cînd peştii se adună cu duiumul în golf. Dar semnul cel mai bun era că sosise domnul Levetinczy în persoană. Doar de, norocul era tovarăşul său nedespărţit!

„Norocul mi-e tovarăş!..." repetă Timár în gînd, oftînd amarnic.

— Aş putea să pun rămăşag — urmă Galambos — că mîine o să-l prindem chiar pe regele şalăilor.

— Cine mai e şi ăsta?

— Ehe, un şalău bătrîn; îl cunoaşte fiecare pescar de pe Balaton; un şalău care a vizitat toate

năvoadele, dar nimeni n-a izbutit să-l înhaţe fiindcă, de-ndată ce-şi dă seama că e în primejdie, începe să-şi sape cu coada o groapă pe fundul nisipos al lacului şi se ascunde într-însa, strecurîndu-se pe sub plasă. E un bandit nemaipomenit de şmecher, se dă şi un premiu ăluia care o să-i vie de hac, pentru că nemernicul ăsta singur-singurel ucide atîţia peştişori cît trei pescari laolaltă. O dihanie mare cît toate zilele. Cînd înoată mai la suprafaţa apei, mai-mai să crezi că-i morun. Eu zic că mîine îl prindem şi pe măria-sa.

Timár nu-l contrazise. Trimise oamenii la casele lor şi se culcă şi el.

Abia acum simţi cît de vlăguit era.

Dormi mult, cufundat într-un somn adînc, sănătos, fără vise. Cînd se trezi era pe deplin refăcut. Zbuciumul său sufletesc parcă îmbătrînise şi el cu un an de zile. I se părea că trecuse nespus de mult de alaltăieri şi pînă azi.

Nu se luminase încă de ziuă ; surprins, privi florile de gheaţă de pe geamul în care bătea lumina lunii. Va să zică se înseninase.

Se sculă repede şi, aşa cum avea obiceiul, se spălă pe tot corpul cu apă rece ca gheaţa, apoi se îmbrăcă şi ieşi grăbit să vadă Balatonul.

Balatonul îngheţat oferă o privelişte încîntătoare mai ales în primele zile.

Acest uriaş lac nu îngheaţă ca fluviiile ; pe suprafaţa lui nu se aglomerează fel de fel de sloiuri sau bucăţi de gheaţă ; lacul încremeneşte pe neaşteptate într-un moment cînd suprafaţa apei e liniştită şi limpede ca cristalul, iar în zori poţi zări oglinda sclipitoare a apei pe întinderea nesfîrşită a lacului.

Cînd razele lunii cad pieziş pe ea, oglinda pare de argint. N-are nici o fisură ; pare turnată dintr-o bucată.

Doar urmele carelor ce trec din satele îngrămădite pe amîndouă malurile se încrucişează ca nişte linii geometrice desenate pe-o uriaşă întindere de sticlă. Schitul cu două turle de pe promontoriul de la Tihány se vede cu turlele în jos, dar tot aşa de limpede ca în realitate.

Lui Timár îi plăcea să contemple îndelung această privelişte de basm.

Pescarii ce se apropiau îl treziră însă din visare; aduceau năvoadele, răngile, sculele de spart gheaţa, spunînd că la răsăritul soarelui trebuie să-nceapă pescuitul.

Adunîndu-se toţi, se aşezară în cerc şi starostele începu un cîntec pios: *„Doamne, cine e vrednic să intre în sfîntul tău lăcaş?“* Pescarii îi ţinură isonul. Timár se îndepărtă de dînşii; el nu putea să se roage lui Dumnezeu. Şi cum ar fi putut el să se roage de acela care ştia tot şi pe care nu l-ar fi putut păcăli cu o rugă?

Dar cîntecul pescarilor răzbătea cale de două mile peste gheaţa netedă; iar de pe maluri ecoul îngîna şi el psalmi.

Timár înaintă mult spre mijlocul lacului pe oglinda de gheaţă.

Se crăpă de ziuă; luna pălise şi tot văzduhul era trandafiriu; uriaşa oglindă de gheaţă îşi schimbă şi ea ca prin farmec culoarea, încît părea despărţită în două: o parte se colorase în violet şi arămiu, pe cînd cealaltă — cea dinspre răsărit, învecinată zorilor purpurii — continua să rămînă albastră.

Farmecul acestui fenomen sporea pe măsură ce văzduhul se lumina; stacojiul şi auriul cerului se răsfrîngeau dublîndu-se în limpezimea oglinzii; iar cînd, din ceaţa liliachie-brună a zării se înălţă globul învăpăiat al soarelui, înconjurat de o pîclă strălucitoare de culoarea focului şi cătă în jos spre întin-

derea de gheaţă sclipitoare, se putea zări o privelişte atît de fermecătoare cum nu-ţi poate oferi nici o mare din lume, nici o oglindă mişcătoare a valurilor ; ai impresia că doi sori adevăraţi răsar în acelaşi timp pe două ceruri adevărate.

Şi de îndată ce se eliberează de ceaţa aceea cafenie, soarele începe să-şi risipească razele.

Iscusitul pescar Galambos îi strigă lui Timár, care se afla mai departe :

— Ei, acu-acu o s-auzim ceva ! Să nu vă speriaţi ! Hei hop !

„Să mă sperii ?“ se întrebă Timár în gînd şi, neîncrezător, ridică din umeri.

Ce putea să-l mai sperie pe lumea asta ? Răspunsul veni curînd.

Îndată ce soarele îşi îndreptă primele raze spre oglinda Balatonului încremenit, gheaţa începe să scoată sunete ciudate ; parcă mii şi mii de strune metalice ar plesni pe harpa unei zîne. E un fenomen ce aminteşte de pietrele cîntătoare din care sînt cioplîţi coloşii lui Memnon [1], numai că sunetele gheţii parcă nu mai contenesc. Sunetele misterioase devin din ce în ce mai puternice — zînele de-acolo de jos, din fundul apelor, lovesc cu străşnicie strunele harpelor — apoi deodată încep să răsune pocnituri ascuţite, din ce în ce mai puternice, ajungînd să aibe tăria unor împuşcături ; şi la fiecare pocnet, la fiece trosnitură, pe întinderea gheţii lucioase şi netede ca sticla se ivesc sumedenii de crăpături sclipitoare : nesfîrşita întindere de gheaţă trosneşte în lung şi-n lat, mereu-mereu, pentru ca pînă la urmă să se transforme într-un uriaş mozaic alcătuit din aglome-

---

[1] Statui în Egiptul antic care la răsăritul soarelui emiteau sunete melodioase (n.t.).

rări de miliarde de cuburi, pentagoane şi prisme cu suprafeţe sclipitoare ca nişte oglinzi.

Acesta-i fenomenul care dă naştere acelor sunete. Dacă le auzi pentru prima oară, fără-ndoială că-ţi simţi inima zvîcnind.

Toată întinderea aceea uriaşă de gheaţă murmură, sună şi răsună sub picioarele tale. Tunetele se vălmăşesc cu susur de chitară. Cîte o plesnitură aduce a bubuit de tun şi hăuitul ei răsună pînă hăt-departe, la cîteva poşte.

Şi în vremea asta pescarii îşi întind liniştit năvoadele pe spinarea gheţii care tună, iar în depărtare vezi căruţe cu fîn trase de cîte patru boi trecînd alene peste lac. Oamenii şi animalele au izbutit să se obişnuiască cu gîlceava zgomotoasă a gheţii care nu conteneşte pînă la apusul soarelui.

Starea sufletească a lui Mihály fu adînc înrîurită de acest fenomen necunoscut. El bănuise şi îndrăgise întotdeauna ceea ce s-ar putea numi „marea viaţă" a naturii. Avînd o fire sensibilă, Timár credea că tot ceea ce există sub soare — vîntul, furtuna, fulgerul, însuşi pămîntul, luna şi stelele — e animat de-o conştiinţă proprie. Dacă ar putea cineva să înţeleagă ce vrea să spună acum gheaţa de sub picioarele noastre !

Deodată răsună un bubuit atît de năprasnic de parcă o sută de tunuri ar fi tras în aceeaşi clipă sau de parcă ar fi făcut explozie o mină. Toată întinderea de gheaţă se clătină şi se zgudui. Efectul acestui tunet fu înspăimîntător : între malul dinspre Füred şi pînă la Tihány, platforma de gheaţă crăpase de-a curmezişul pe o lungime de trei mii de paşi, iar de-a lungul crăpăturii începu să se caşte o deschizătură lată de un stînjen.

— Crapă gheaţa ! Crapă gheaţa ! strigară pescarii şi părăsindu-şi năvoadele, începură s-alerge într-acolo.

Timár se afla abia la doi stînjeni de spărtură. Văzuse cînd se produsese. Forţa aceea neînchipuit de puternică ce izbutise să despice în două blocul de gheaţă îi zgîlţîise genunchii. Rămăsese încremenit, ameţit de măreţia fenomenului.

Pescarii îl treziră din uluire. Îi explicară că oamenii de prin partea locului numesc aceste spărturi *rianas* — cuvînt necunoscut în altă parte ; că spărtura constituie o mare primejdie pentru călătorul care traversează lacul deoarece nu poate fi zărită de departe şi nici nu îngheaţă vreodată, fiindcă între cei doi pereţi apa se află într-o continuă mişcare ; pentru a atrage luarea-aminte a călătorilor asupra primejdiei, în locurile unde cărările trec peste spărtură, primul lucru pe care îl fac pescarii inimoşi este să bată stîlpi chiar pe marginile primejdioase ale *rianas*-ului, iar de stîlpi să lege cruciş şomoioage de paie pentru ca drumeţii să zărească la timp pericolul.

— Dar primejdia e şi mai mare — îi explică starostele lui Timár — cînd vîntul suflă cu putere şi gheaţa despicată se închide din nou. Totul se petrece cu aceleaşi bubuituri şi pîrîituri. Şi de multe ori puterea vîntului e atît de mare încît marginile gheţii crăpate se încalecă şi-atunci sub gheaţa ridicată se cască un gol. Iar dacă cineva nu bagă de seamă şi trece cu căruţa pe-acolo, apoi Dumnezeu să se îndure de bietul om ; gheaţa ce stă ridicată deasupra apei se crapă sub el.

Se apropia vremea prînzului cînd începură să pescuiască.

Pescuitul sub gheaţa Balatonului e o îndeletnicire foarte frumoasă.

Mai întîi că în golful acela — unde, după cum ştiu pescarii din moşi-strămoşi, în aceste zile peştii se adună cu duiumul — se taie la o distanţă de cincizeci de stînjeni două copci largi de doi stînjeni şi-apoi, din

găuri mai mici, cu diametrul de două picioare, se formează un pătrat, astfel încît cele două copci mari să se găsească în unghiurile opuse ale pătratului.

Fiecare bloc de gheaţă ridicat din aceste găuri pătrate se aşază pe una din muchii, chiar lîngă buza copcii de unde a fost scos, pentru ca drumeţii să ia seama şi să se ferească de primejdie.

Cînd soarele îşi aruncă lumina asupra acestor cuburi risipite pe uriaşa oglindă de gheaţă, ai impresia că mii de diamante gigantice strălucesc cît vezi cu ochii.

Năvodul lung şi zdravăn este purtat de pescari pînă la copca cea mare dinspre interiorul lacului şi marginile sale desfăşurate se leagă de doi pari lungi. Fiecare din cei doi pari are o lungime de doi stînjeni şi jumătate. Un pescar începe să împingă sub gheaţă unul din pari împreună cu plasa legată de el, iar un altul aşteaptă să-l vadă ivindu-se la copca mai mică ; cînd capătul parului soseşte acolo, îl împinge mai departe spre cea de-a treia copcă, unde îl aşteaptă al treilea pescar ; un drum asemănător este parcurs pe latura opusă a năvodului, pînă ce amîndoi parii — şi deci şi capetele năvodului — se întîlnesc la cea de-a doua copcă mare, cea dinspre mal.

În felul acesta năvodul — care are pe partea de jos greutăţi de plumb ce îl trag spre fundul lacului, iar în partea de sus plutitori care-l ţin ridicat la buza gheţii — devine o temniţă fără scăpare pentru toate vietăţile ce se găsesc în acest patrulater.

Şi, de obicei, într-o zi ca asta mişună o mulţime de peşti pe-acolo. Şalăul şi somnul îşi părăsesc lăcaşurile lor din mîlul de pe fundul apei şi se ridică la copcile tăiate pentru a se aproviziona cu aer ; e o adevărată sărbătoare de familie pentru peşti : perioada magică a dragostei la vietăţile cu sînge rece ; bolta ca de

cremene a gheţii îi desparte întru totul de lumea de afară, dar nu şi de locuitorii acestei lumi, de oameni.

Acum însă gheaţa înseamnă pierzanie pentru ei. Cînd îşi dau seama că năvodul îi strînge laolaltă, nu mai au cum să fugă. Să sară din această temniţă nu mai pot, pentru că gheaţa nu le dă voie. Şalăul, ajuns la strîmtoare nu mai poate folosi şiretlicul său obişnuit de a se vîrî în mîl cu coada-i musculoasă pentru a se strecura pe sub marginea năvodului, deoarece peştii care se zbat fără încetare îl tîrăsc după ei.

Iar sus, pe gheaţă, douăzeci de pescari apucă zdravăn de odgonul năvodului şi încep să-l tragă încet-încet afară din apă.

Efortul încordat pe care-l depun arată cît de uriaşă e greutatea pe care o are năvodul plin. Poate să cîntărească mai multe sute de chintale.

Încetul cu încetul gura copcii celei mari prinde viaţă. Mulţimea de peşti înghesuiţi şi neliniştiţi se îndreaptă spre această singură deschizătură care îi duce la moarte sigură.

Guri şi capete de toate formele încep să se ridice din apă, aripioare transparente, cozi, spinări albastre-verzui sau argintii se înalţă lovindu-se unele de altele şi, printre ele, din cînd în cînd, se holbează rechinul Balatonului, somnul care cîntăreşte aproape o sută de kilograme, cu uriaşul său bot larg deschis, cu mustăţile groase ca o coadă de şobolan, repezindu-se cu capul în jos spre fundul năvodului căutîndu-şi vreo portiţă de scăpare.

Folosind un prostovol, trei pescari împreună cu bătrînul lor staroste încep să arunce pe gheaţă mulţimea aceea de peşti aduşi spre gura copcii ; zvîrliţi afară, mic şi mare încep să se zvîrcolească dănţuind unul pe spinarea celuilalt. De-acolo nu mai au unde

să fugă deoarece între timp toate găurile fuseseră astupate cu cuburile de gheață potrivite anume.

Începe o sarabandă drăcească. Crapii, cu gurile căscate, fac salturi de cîte o jumătate de stînjen, sărind încoace și încolo ; știucile, desperate, se tîrăsc ca niște șerpi lunecînd prin grămada forfotindă a caracudelor și a bibanilor. Cîte un somn cît toate zilele e apucat de urechi și aruncat pe gheață unde peștele acesta diform își culcă leneș capul lucios și, cu lovituri puternice de coadă, mătură din juru-i pe ceilalți tovarăși de prizonierat.

În jurul patrulaterului și chiar mai departe, platforma de gheață e plină de pești. Ciortanii aleargă pe gheață ca niște șoareci. Nu-i urmărește nimeni ; unde ar putea evada ? Peștii mai mari, greoi, formează un adevărat zid de ambele părți ale copcii.

— Am zis eu că azi o să avem o pradă strașnică ! mormăi bătrînul pescar. Unde pune boierul piciorul, acolo e și norocul. Grozav ar fi să-l prindem și pe regele șalăilor !

— Dacă nu cumva o fi înăuntru — spune unul din pescarii cei tineri care stă la marginea copcii, mai aproape de apă și trage de năvod. O dihanie cît toate zilele smucește de plasă atît de puternic de parcă ar vrea să-mi smulgă brațele din loc.

— Uite-l colo ! strigă celălalt pescar care tocmai scoate prostovolul cu pește.

Și deodată un cap uriaș, cît al unui crocodil argintiu, se zărește înălțîndu-se din apă ; e alb-argintiu în întregime și-n gura-i căscată se văd două rînduri de dinți ascuțiți ca dinții unui caiman [1], precum și patru colți încovoiați, puțin îndoiți — ca la tigru. E un cap ce impune admirație și respect. Un asemenea uriaș poate, pe drept cuvînt fi numit rege în acest lac unde

[1] Specie de crocodil din America Centrală (n.t.).

nici un alt peşte nu s-ar încumeta să se lupte cu el ; nici măcar unul din specia lui.

— Uite-l colo — strigară trei glasuri deodată, numai că în clipa următoare uriaşul peşte se scufundă din nou sub apă. Abia acum începea pentru pescari adevărata bătălie.

Ca şi cînd regele prins în capcană ar fi dat poruncă gărzii sale rămase acolo, jos, ca printr-un atac decisiv să străpungă imediat năvodul, toţi peştii începură să se zbată ca nişte diavoli desperaţi. Trupele de *voltigeurs* [1] formate din somni, ştiuci şi crapi se aruncau cu capul în plasa întinsă ; era nevoie ca goliaţii ce apăreau la suprafaţă să fie loviţi în cap cu răngile pînă ce, zdrobiţi şi ameţiţi, îşi dădeau duhul. Peştii se înverşunară şi cu tot sîngele lor rece dădură dovada unei hotărîri eroice : toţi pînă la unul se uniră împotriva duşmanului care se socotea stăpîn pe situaţie şi angajară cu el o bătălie în toată legea. Bătălia se soldă, ca de obicei, cu înfrîngerea lor. Loviţi în cap, somnii se tîrau pe gheaţă ; năvodul revărsa la suprafaţă frumoşii şalăi alb-argintii. Dar regele şalăilor nu voia să apară.

— Iar a scăpat ! mormăi înciudat starostele.

— E încă în plasă — strigă cu dinţii încleştaţi cel care trăgea odgonul. Simt după cum smuceşte ; numai de n-ar străpunge năvodul !

Numărul mare al peştilor care, zbătîndu-se, se răspîndeau pînă departe, arăta încă de pe acum că prada era deosebit de bogată : abia puteai păşi de teamă să nu aluneci din cauza peştilor.

— Aoleo ! Acuşi-acuşi se rupe năvodul ! strigă speriat pescarul cel tînăr. Simt cum pîrîie.

Numai mijlocul năvodului mai era încă sub gheaţă.

— Trageţi de el ! răcni starostele şi, la îndemnul lui, flăcăii începură să tragă din răsputeri.

[1] Infanterie uşoară, trupe de elită (fr.). (n.t.).

Peştii care se găseau în plasă se rostogoliră o dată cu năvodul. Între ei se afla şi regele şalăilor. Era un splendid exemplar al speciei sale. Avea mai bine de patruzeci de funţi ; un peşte ce se prinde o dată la douăzeci de ani. Într-adevăr, străpunsese năvodul cu capul său puternic, dar aripioarele i se agăţaseră în ochiurile plasei şi din cauza asta nu izbutise să scape. Cînd îl traseră din apă, regele şalăilor îl lovi atît de zdravăn pe unul dintre pescari, încît bietul om se întinse pe gheaţă cît era de lung ; aceasta fu însă ultima faptă eroică a uriaşului. În clipa următoare îşi dădu duhul. Şalău viu nimeni n-a ţinut încă în mînă. Se zice că de îndată ce-i scos din apă, îi crapă băşica şi moare.

Pescuirea regelui şalăilor pricinui tuturor o bucurie mai mare decît toată prada aceea bogată. De multă vreme îi purtau sîmbetele. Acest răutăcios mîncător de peşti era o veche cunoştinţă a tuturor pescarilor. Avea urîtul obicei că-i plăcea să se hrănească numai cu semenii lui. Doar de aceea era regele şalăilor ! Ca dovadă, şi-acum, cînd îl spintecară, găsiră în pîntecul lui doi şalăi frumoşi care fuseseră înghiţiţi cu puţin mai înainte. Pe spinare avea un strat gros de grăsime aurie, aşa cum are un purcel, şi carnea albă ca pînza înălbită.

— Apoi, boierule, eu zic să trimitem măritei doamne acest peşte rar ! spuse starostele. Îl vîrîm într-o ladă cu gheaţă. O să trebuiască ditamai căruţa ! Dacă-i scrieţi şi vreo epistolă, apăi rogu-vă scrieţi în ea că ăsta a fost regele şalăilor. Să se ştie că cine se înfruptă din el, se-nfruptă din carne regească.

Mihály lăudă propunerea aceasta şi dădu să înţeleagă că răsplata nu va întîrzia.

Abia terminară cu pescuitul, că ziua cea scurtă de iarnă se sfîrşi ; se sfîrşi pe cer, dar nu şi pe gheaţă. Pe gheaţă abia acum începea viaţa.

Din toate satele vecine — Siófok, Szántód, Zamárdi, Füred, Arács, Csopak — începură să sosească grupuri de oameni ce purtau coşuri, desagi şi ploşti ; în desagi aduceau friptură de purcel, în ploşti vin, iar coşurile erau pentru transportul peştelui. Nici n-apucară pescarii să sorteze prada, că se şi văzură înconjuraţi de o grămadă de oameni.

După ce ultima rază de soare se stinse, oamenii îşi făcură făclii din stuf. Apărură focuri pe gheaţă şi vînzarea peştelui începu : ciortanii, ştiucile, somnii, caraşii se vindeau săracilor, deoarece cinstea de a merge la Viena şi la Budapesta o aveau numai şalăii care se bucurau de o preţuire aleasă ; ceilalţi peşti erau vînduţi aici la Balaton pe un preţ de nimic. Cu toate acestea se cîştigau bani frumoşi. Şi cum să nu se cîştige cînd într-o zi ca asta se pescuiseră trei sute de chintale ! Timár ăsta-i într-adevăr copilul norocului !

Peştele care nu se transporta imediat era încărcat în coşuri şi dus la magazii, iar de-acolo, cu căruţele, la tîrgul din Veszprém.

Timár îşi puse în gînd ca-n seara aceea să facă un chef de pomină cu toţi cei adunaţi acolo. Porunci aşadar să se aducă pe gheaţă un poloboc de zece vedre, să i se dea cep şi-apoi îl rugă pe staroste să pregătească o ciorbă de peşte cum numai el ştia s-o facă.

Într-o uriaşă căldare de o vadră se taie mărunt peştele anume ales — nu trebuie să fie nici gras, nici cu oscioare multe ; ciorba nu conţine decît sînge de peşte, cîţiva pumni de boia şi ceapă roşie. Şi toate acestea amestecate într-un fel anume, meşteşug la care nu se pricepe oricine ci numai acel care are experienţă şi iscusinţă.

Din această minunăţie chiar şi domnul Timár mîncă o porţie neînchipuit de mare.

Şi-apoi, acolo unde-i vin bun şi se pregăteşte o ciorbă de peşte, cum ar putea să lipsească ţiganul ? Cît ai bate din palme, apărură nişte balaoacheşi care, aşezînd ţambalul pe capacul unui coş, începură cîntecul preferat al boierului :

„Aoleo, coarda plesneşte !
Crezi că domnul n-o plăteşte ?"

Şi de, unde sînt ţigani, neveste frumoase şi flăcăi focoşi, cum ar putea să lipsească jocul ? Nici una nici două, se încinse pe gheaţă o petrecere de să-i meargă vestea peste şapte sate. Perechi-perechi începură dansul sfîntului David chiuind pe lîngă rugurile de stuf. Timár se pomeni luat pe sus de o nevestică drăguţă care-l tîrî în joc şi începu să-l învîrte de mama focului.

Timár jucă.

În noaptea aceea frumoasă de iarnă, focurile bucuriei luminau pînă departe oglinda de gheaţă. Cheful încins pe oglinda Balatonului ţinu pînă aproape de miezul nopţii.

Atunci terminară şi pescarii cu căratul peştelui în magazii.

Apoi, încetul cu încetul, oamenii se risipiră spre casele lor, chiuind mereu şi mulţumind darnicului domn Levetinczy care le dăduse prilejul să petreacă.

După plecarea lor, Timár nu se culcă pînă ce regele şalăilor nu fu împachetat de Galambos într-o ladă de scînduri plină cu fîn şi cu gheaţă şi pînă ce lada nu fu bătută în cuie. O urcară apoi în trăsura cu care venise Timár spunînd vizitiului să stea gata pregătit, deoarece din clipă în clipă trebuia să plece spre casă, spre Komárom ; că doar cu o ladă în care se află peşte, trebuie, desigur, să te grăbeşti.

Între timp, Timár se apucă să scrie o scrisoare soţiei sale ; compuse o epistolă gingaşă, presărată

ici-colo cu glume. Timéa era numită „soţia mea cea dragă". Descrise amănunţit priveliştea de neuitat pe care i-o oferise gheaţa Balatonului şi murmurul ei uluitor, cînd răsărise soarele; ascunse faptul că gheaţa se despicase foarte aproape de el; povesti cum decursese pescuitul în ziua aceea, fără să scape nici un amănunt şi sfîrşi cu descrierea petrecerii care avuse loc în seara zilei, arătînd cît de bine se distrase şi că „fusese dat gata". Scrise de asemenea că fusese luat la joc de o ţărăncuţă plină de nuri. Astfel de epistole vesele sînt scrise de obicei de oameni care au de gînd să se sinucidă. După ce o termină, coborî s-o dea vizitiului. Starostele pescarilor se afla tot acolo.

— Ei, dar, du-te şi dumneata acasă, Galambos — îl îndemnă Mihály. Trebuie să fii mort de oboseală.

— Nu plec pînă nu mai înteţesc o dată focurile pe gheaţă — spuse bătrînul, aprinzîndu-şi pipa — pentru că acum, din cauza mirosului de peşte, 'poi toate vulpile aciuiate prin tufişuri, ba chiar şi lupii or să se grăbească să vină încoace, să înconjoare copca cea mare şi să înceapă a pescui pe contul lor, pîndind şi înhăţînd peştele care se ridică să ia aer; nu mi-e de alta, dar ne sperie toată prada.

— Nu mai înteţi nici un foc! îi spuse Mihály. O să am eu grijă, de asta, că şi-aşa în timpul nopţii mă trezesc deseori. Cînd mă trezesc, ies pe balcon şi descarc puşca; auzind împuşcăturile, pescarii noştri cu patru picioare o să-şi ia repede tălpăşiţa.

Liniştit în privinţa asta, starostele îşi luă rămas bun şi porni agale către casă.

Pivnicerul surd — singura fiinţă care se mai afla în conac în afară de Timár — dormea tun. După ce că era surd, găsise de cuviinţă să guste atît de zdravăn din vinul acela tare, încît putea fi sigur

că nimic în lume n-o să-i tulbure odihna nocturnă.

Timár se duse sus în camera sa şi înteţi focul din cămin.

Nu-i era somn de loc.

Sufletul lui tulburat nu avea nevoie de odihnă trîndavă.

Altfel de odihnă căuta el.

Tot odihnă e şi-atunci cînd omul se aşază pe balcon lăsînd uşa larg deschisă şi începe să privească tăcut lumina palidă a nopţii de iarnă.

Luna nu răsărise încă ; doar stelele clipeau obosite şi ochiul luminos al fiecăreia se reflecta în oglinda netedă a gheţii ca nişte nestemate zvîrlite pe o imensă placă de oţel sau ca boabele de lumină ale lumînărilor ce se aprind la cimitir de ziua morţilor. Sus se vedea Saturn, Vega, Lebăda, Coroana, Arctur, Fecioara cu spice şi Berenice, soţia cea credincioasă.

Omul priveşte spre stele şi nu se mai gîndeşte la nimic. Vede, dar nu simte. Nici frigul, nici bătăile inimii, nici ce se petrece în juru-i sau în sufletul său. Priveşte şi atît. Şi-n felul acesta se odihneşte.

FANTOMA

Stele străluceau pe cer, stele licăreau în oglinda gheţii şi nici o adiere de vînt nu tulbura liniştea. Deodată, o voce ce venea din spatele său îl salută :

— Bună seara, domnul meu !

Vocea şi salutul acesta neaşteptat îl trezesc din îngîndurarea aceea moleşitoare ; din balcon se întoarce în camera sa, acolo unde a lăsat lampa arzînd şi focul aprins în cămin. Lampa şi focul continuă

să lumineze încăperea. În fața ușii ce dă spre scara învăluită în lumina lămpii și a focului, se zărește o siluetă la a cărei vedere Timár înmărmurește.

Nu recunoaște umbra apărută în fața lui...

...Și totuși știe cine-i.

E groaznica fantomă de care fugise peste gheața Dunării în noaptea aceea geroasă cufundată în ceața de nepătruns.

E omul în uniformă de marinar. Uniforma e cam uzată din cauza intemperiilor iernii. Tivul de aur al gulerului e gata-gata să se desprindă de parcă n-ar fi cusut cu aprobarea vreunui guvern cinstit, ci doar pentru a ieși pe scena unui teatru. Verdele postavului se decolorase pe umeri și cîțiva nasturi de la haină lipseau. Iar pe mîneca dreaptă, o ruptură cam mărișoară fusese cusută cu ață albă.

Nici pantofii marinărești nu păreau într-o stare mai bună. La vîrfuri cusăturile se desfăcuseră și lăsau să se vadă degetele goale; unul din degete fusese legat cu o cîrpă.

Această îmbrăcăminte zdrențuită se potrivea de minune cu stăpînul ei.

Omul avea o față bronzată de soare, barba neîngrijită — în locul mustății rase, doar niște tuleie țepoase și aspre — iar un batic de mătase neagră îi încingea fruntea de-a curmezișul, acoperindu-i unul din ochi.

Acesta era individul care-i spusese lui Timár: „Bună seara, domnul meu !"

— Cine ești ? — întrebă aspru Mihály.

— Ei, ei, tăticule drag, e posibil oare să nu mă mai recunoști ? spuse cu o amabilitate ironică străinul.

— Krisztyán ! șopti Timár.

— Chiar el ! El, Tódorelul dumneavoastră drag. Unicul Krisztyán Tódor. Micul și dragul dumnea-

voastră copil adoptiv. Ce frumos din partea dumneavoastră că m-aţi recunoscut!

— Ce vrei?

— Mai întîi aş vrea — începu vagabondul — să pun mîna pe puşca aceasta cu două ţevi. Nu de alta, dar nu cumva să vă aduceţi aminte de cuvintele mele de la ultima noastră întîlnire: „Dacă mai apar încă o dată în faţa dumneavoastră, să mă împuşcaţi pe loc!“ Pentru că... vedeţi... între timp mi-am cam schimbat părerea.

Spunînd acestea, noul venit ridică puşca lui Timár care stătea rezemată într-un colţ şi... trăgînd amîndouă cocoaşele, se trînti într-un fotoliu ce se afla în faţa căminului, ţinînd arma pe genunchi, gata să tragă.

— Iac-aşa! Acum putem vorbi în tihnă. Sînt groaznic de obosit, că vin de departe. Echipajul m-a lăsat în drum şi a trebuit să merg pe jos o bucăţică bună.

— Şi ce cauţi aici? îl întrebă Timár.

— Mai întîi, un rînd de haine bune; vedeţi doar că cele pe care le am poartă prea evident urmele timpului nefavorabil.

Timár se duse spre un dulap, scoase de-acolo şuba lui de astrahan şi alte lucruri trebuincioase şi, fără să spună un cuvînt, le aşeză între ei, pe duşumea, făcîndu-i semn să le ia.

Ţinînd puşca într-o mînă şi degetul mereu pe trăgaci, vagabondul începu să ridice cu cealaltă mînă fiecare obiect de îmbrăcăminte şi, cu schimonosiri critice, le examină rînd pe rînd:

— Mda, bine, numai că din acest palton mai lipseşte ceva. Cam ce credeţi? De obicei, ce are paltonul în buzunar? Portmoneul, nu-i aşa?

Fără a spune un cuvînt, Timár scoase din sertar portmoneul ce se afla acolo şi-l aruncă lui Tódor.

Haimanaua îl prinse cu o mînă, îl deschise ajutîndu-se cu dinţii şi-apoi numără banii ce se aflau într-însul: hîrtii de cîte o mie şi de cîte o sută de forinţi.

— Hm, şi asta-i ceva! spuse el, vîrînd portmoneul în buzunarul şubei. Pot să mai cer şi niscaiva albituri? Astea de pe mine le port cam de două săptămîni şi mi se pare că nu mai sînt destul de elegante.

Timár scoase din dulap nişte lenjerie.

— Ei, acum sînt bine aprovizionat, aşa că pot să m-apuc şi să mă dichisesc — spuse el, cu o prefăcătorie cinică. Mai înainte însă e nevoie, cred, să vă dau cîteva explicaţii despre anumite lucruri pe care o să le vedeţi cînd o să mă dezbrac, nu de alta dar vreau ca totul să fie limpede pentru domnia-voastră! Iaca na! de ce dracu ne spunem mereu „domnia-voastră" cînd vorba ceea, sîntem prieteni atît de vechi şi atît de buni? Hai să ne tutuim!

Fără nici un cuvînt, Timár se aşeză la masă.

— Ei, dragă amice — începu vagabondul, potrivindu-şi baticul legat pe frunte — cred că îţi aminteşti, nu-i aşa, că acum cîţiva ani m-ai expediat în Brazilia? Aşa e? Ei, ce moale eram pe vremea aia, moale ca un burete! Te-am socotit tatăl meu adoptiv şi ţi-am făgăduit că din clipa aceea o să mă fac om de treabă. Tu însă m-ai trimis în Brazilia nu pentru ca acolo să devin, cum s-ar zice, om cinstit, ci pentru a nu-ţi mai sta în cale pe partea astălaltă a globului. Foarte înţelept ţi-ai făcut socoteala gîndindu-te că un asemenea individ stricat — în care nu mai era nici un dram de bun simţ — de îndată ce va ajunge acolo, în continentul ăla de unde a fost adus în Europa „veninul femeiesc" şi a fost inoculat pieilor albe — o să-l ia dracu, fără-ndoială. Sau crapă, sau ajunge pungaş, sau îl înghit valurile

mării, sau îi face careva de petrecanie: oricum, el va fi scos din circulaţie.

Copleşit, Timár îşi ascunsese obrazul în palme, neputînd să-l privească în faţă şi să-l contrazică.

Triumfător, cu o ironie muşcătoare, aventurierul urmă:

— Ei, cum, nu-i adevărat că mi-ai încredinţat banii tăi ăia mulţi? Ce erau pentru tine? Gunoi! Contai c-o să ciupesc din ei, c-o să mă prinzi şi-o să mă bagi la zdup. Şi, exact cum ai vrut, s-a şi întîmplat. De cîteva ori era cît pe-aci să-ţi fac pe plac şi să crăp răpus de bolile acelea frumoase care în Indii se pot culege chiar şi din copaci; cu toate astea am ieşit biruitor... spre marea ta bucurie. Într-o zi însă m-am aşternut pe treabă folosind toată iscusinţa mea pentru a face faţă serviciului şi... am furat din casa firmei tale zece milioane de reis. He-he-he! Zece milioane de reis! Tîlharii ăia de spanioli vorbesc în jumătăţi de creiţari pentru ca suma să pară nemaipomenit de mare. În realitate toată această sumă abia dacă face vreo sută de mii de forinţi. Ehe, cînd ai şti ce ochi frumoşi au femeile de acolo, nu ţi-ar pare aşa de mult! Alea nu vor să poarte decît perle veritabile. Şi stau de minune la gîtul lor! Dar cu asta s-a terminat de mult. Acum sîntem acasă la noi şi trebuie să ne mulţumim cu ceea ce avem. Dacă n-avem ananas, îs buni şi cartofii.

Aventurierul începu să-şi dezlege de-a binelea limba:

— Numai că imbecilul tău de agent de dincolo, spaniolul ăla, a privit lucrurile din alt punct de vedere şi m-a dat pe mîna justiţiei, m-a tîrît în faţa unor judecători imbecili şi netrebnicii ăia m-au condamnat pentru această greşeală a tinereţii la cinci-

sprezece ani de galere. Spune şi tu: nu-i curată barbarie una ca asta?

Timár tremura.

— M-au luat, m-au dezbrăcat de hainele mele frumoase de cavaler şi, ca nu cumva să mă rătăcesc de ei, mi-au săpat pe umăr, cu fierul roşu, semnul spînzurătorii.

Spunînd acestea, fugarul îşi scoase haina de marinar şi, sfîşiindu-şi cămaşa murdară în dreptul umărului stîng, îi arătă lui Timár cicatricea de un roşu aprins de pe omoplat, însoţind gestul cu un rîs amar.

— Vezi, m-au însemnat pentru tine, de parcă aş fi un viţel sau un mînz din cireada ta, să nu mă pierd de tine. Eu însă şi fără semnul ăsta tot n-o să fug de lîngă tine, fii fără grijă!

Cu o curiozitate chinuitoare Timár privi cicatricea de pe umărul nenorocitului, neputîndu-şi dezlipi ochii de la el.

— Ei, dar şi asta a trecut. M-au dus apoi legat de gît pe o galeră, ferecîndu-mă de banca acesteia cu o cătuşă grea de zece funţi. Priveşte puţintel şi semnul ăsta.

Spunînd acestea zvîrli din picioare bocancii rupţi şi-i arătă lui Timár rosătura sîngerîndă ce degenerase într-o rană ulceroasă.

— Şi pe-asta o port tot ca o amintire de la tine — spuse provocător puşcăriaşul fugar.

Timár privea încremenit piciorul ros de cătuşe.

— Închipuieşte-ţi însă, dragă amice, cît de cumsecade e soarta! Ce minunate sînt căile providenţei! Cum îl călăuzesc ele pe un sărman şi suferind nenorocit astfel încît, pe neaşteptate, să nimerească tocmai în sînul bucuriei şi al fericirii! De banca aceea de care fusesem ferecat cu atîta gingăşie se afla ferecat şi un preacinstit bătrîn cu barba ţe-

poasă. Asta urma să fie tovarăşul meu de pat timp de cincisprezece ani. Eh, dar se cuvine ca omul să privească bine şi drept în ochi mireasa cu care a fost logodit pentru atîta amar de vreme. Mă uit mai bine la el şi-i spun în spaniolă :

— Senor ! Mi se pare că noi ne-am mai văzut pe undeva.

— Păi puteai să mă vezi, orbire-ai ! mi-a răspuns bătrînul.

Atunci m-am adresat pe turceşte :

— *Efendi* ! Nu cumva pe vremuri ai umblat şi prin Turcia ?

— Am fost şi pe-acolo. Şi ce vrei să zici cu asta ?

Atunci l-am întrebat pe ungureşte :

— Mai demult nu te numeai cumva Krisztyán ?

Bătrînul s-a uitat la mine îngrozit şi mi-a răspuns :

— Ba da !

— Atunci eu sînt băiatul tău, Tódor ! Micul şi dulcele tău Tódorel, singurul tău urmaş !

He-he-he ! Închipuieşte-ţi, amice ! Îmi regăsesc tatăl, pe tatăl meu pierdut în negura timpului, îl regăsesc tocmai de partea cealaltă a pămîntului, pe o bancă de galeră ! Providenţa călăuzeşte, aşadar, doi oameni de mult despărţiţi — tatăl şi fiul — pe nişte căi minunate, unul spre celălalt, să-şi cadă în braţele larg deschise. He-he-he ! Dar dă-mi, rogu-te, o cană cu vin şi ceva de mîncare că mi-e sete şi foame şi trebuie să-ţi spun încă multe istorioare care te vor amuza grozav.

Timár îi îndeplini dorinţa, dîndu-i şuncă, pîine şi vin.

Musafirul se aşeză la masă, puse puşca între genunchi şi începu să mănînce. Înfulecă repede ca un cîine hămesit şi-apoi bău zdravăn plescăind din buze aşa cum plescăie oamenii lacomi cînd le prieşte

dușca dată pe gît. Apoi începu să vorbească cu gura plină :

— Eh, și după ce ne-am bucurat grozav de această revedere, iubitul meu tată m-a întrebat, lovindu-mă gingaș cu pumnul drept în creștetul capului :

— Mă, derbedeule, cum de-ai ajuns aici ?

Mie, firește, respectul filial nu-mi îngăduia să-i adresez o întrebare asemănătoare celui care pricinuise venirea mea pe lume. I-am răspuns că cheltuisem vreo zece milioane de reis din banii unui domn Timár.

— Dar ăla de unde a furat atîția bani ? a fost obiecțiunea bătrînului meu.

— Ăla nu fură bani — i-am zis — căci dumnealui e un domn foarte venerabil care are moșii întinse, e negustor, moșier, are o flotă întreagă !

În această privință părerea bătrînului a rămas neschimbată.

— Asta-i totuna ! Cine are bani înseamnă că a furat. Cine are bani mulți a furat mult ; dacă n-a furat el însuși, înseamnă că a furat pentru el tatăl sau bunicul său. Furtul are exact o sută treizeci de variante dintre care doar douăzeci și trei sînt de natură să te ducă pe banca galerei.

Văzînd că nu pot să-l conving pe babacu-meu, m-am dat bătut și nu l-am contrazis. Iată însă că a început el să mă întrebe :

— Dar cum dracu l-ai cunoscut pe acest Timár ?

M-am apucat să-i înșir faptele :

— L-am cunoscut pe acest domn pe vremea cînd nu era decît un biet căpitan de vas ce-și curăța singur cartofii pentru ciorbă în bucătăria vasului. Asta s-a întîmplat odată cînd, din porunca poliției turcești trebuia să dau de urma unui pașă care fugise în Ungaria taman pe vasul lui Timár.

Auzind acestea, babacu-meu şi-a încreţit pielea capului. He-he-he ! Avea o piele atît de mobilă încît era tare nostim să-l priveşti cînd şi-o mişca în toate părţile ; cînd îşi încreţea pielea, ţepii părului tăiat scurt se ridicau drept în sus, ca la maimuţă.

— Cum se numea paşa ăla ? s-a răstit la mine bătrînul.

— Ali Ciorbadji.

— Ali Ciorbadji ?! a urlat el înspăimîntător, lovindu-mă cît putu cu pumnul peste genunchi.

Credeam că din cauza răspunsului meu o să sară în mare nu alta. He-he-he ! N-ar fi putut din pricina fiarelor cu care era ferecat.

— Nu cumva l-ai cunoscut şi tu ?

Bătrînul a dat furios din cap, apoi şi-a încreţit pielea capului spre frunte şi mi-a răspuns :

— Spune-mi mai departe : ce s-a întîmplat cu Ali Ciorbadji ?

I-am povestit tot :

— L-am regăsit pe insula de lîngă Ogradina ; atunci trecînd înaintea corăbiei, i-am tăiat calea şi l-am aşteptat la Panciova, gata să-l înhăţăm ; corabia a sosit însă fără paşă. Pe drum, paşa a murit subit şi, pentru că pe mal nu li s-a dat voie nicăieri să-l îngroape, pînă la urmă l-au azvîrlit în apă. Toate astea au fost dovedite de Timár cu acte în regulă.

— Şi pe vremea aceea Timár era un om sărac ? mă întrebă bătrînul.

— Ca şi mine !

— Iar acum zici că are milioane ?

— Din care am avut cinstea să cheltuiesc şi eu zece milioane de reis.

— Ei vezi, tîmpitule, că ţi-am spus adevărul ? I-a furat averea. Cui ? Lui Ali Ciorbadji. L-a asasinat pe paşă în timpul călătoriei şi a pus mîna pe avere.

— Auzind astea, am îngheţat. Am pălit întocmai ca tine acum, dragă amice.

„Ia te uită ! Mie nu mi-ar fi trăsnit niciodată prin cap o asemenea chestie !“ mi-am zis.

— Hei, ascultă-mă — a mormăit bătrînul şi, zicînd asta, şi-a plecat capul pe genunchi ; parcă-l văd şi-acuma cum s-a chiorît la mine cu ochii lui de rîs. Acum o să-ţi povestesc şi eu ceva. L-am cunoscut pe Ali Ciorbadji. L-am cunoscut chiar foarte bine. Fireşte, şi el era tot un tîlhar, ca orice om care are bani foarte mulţi. Era hoţul cu numărul 122 şi 123. Astea-s numerele de ordine pentru guvernatori şi vistiernici. În grija lui se aflau averile unui alt tîlhar. Ale aceluia cu numărul 133 — adică sultanul. Într-o zi am aflat că hoţul cu numărul 132 — marele vizir — voia să-i facă de petrecanie vistiernicului pentru a pune mîna pe ceea ce vistiernicul furase de ici şi de colo. Eu făceam parte, ca şi tine, din poliţia secretă turcă. Eram doar numărul 10, speculant decăzut şi vagabond. Ei bine, mi-a venit o idee grozavă. Dacă aş putea să avansez dintr-odată la numărul 50 ? M-am dus la paşă şi i-am destăinuit secretul : cum că numele lui se află trecut pe o listă unde sînt scrişi şi alţi bogătaşi pe care miniştrii vor să-i spînzure ca pe nişte complotişti şi-apoi să le înhaţe frumos-frumuşel banii. „Ce-mi dai să te scap împreună cu tot ce ai ?“ Ali Ciorbadji mi-a răspuns c-o să-mi dea un sfert din toată averea lui în clipa cînd ajungem la loc sigur. „Mde, i-am spus, tare aş vrea să ştiu ce-nseamnă cuvîntul «toată» ? Nu de alta, dar eu nu mă tocmesc cu ochii legaţi. Sînt, vorba aia, tată de familie, am şi eu un flăcău căruia vreau să-i asigur viitorul.“

— He-he-he ! Bătrînul mi-a spus toate astea atît de serios că nici acum nu mă pot abţine să nu rîd.

— „Ai un flăcău ? l-a întrebat paşa pe taică-meu. Ei bine : dacă scap, o să-i dau de nevastă pe singura mea fiică şi-atunci toată averea mea o să rămînă în familie. Chiar azi să-l trimiţi la mine pe feciorul tău să-l cunosc şi eu."

(Ei drace ! dacă aş fi ştiut atunci că fata aceea minunată, cu chipul alb şi frumos, cu sprîncenele îmbinate mi-era hărăzită taman mie ! Ai mai auzit o chestie ca asta, amice ?! Pentru o asemenea chestie trebuie însă să mai trag cîteva înghiţituri, să-mi uit durerea. Îmi dai voie, nu-i aşa, să golesc acest pahar în cinstea doamnei — cea mai frumoasă dintre femei ?)

Banditul îşi bău politicos vinul din pahar, ridicîndu-se în picioare.

Apoi se aşeză din nou în fotoliu şi începu să-şi sugă dinţii plescăind, ca unul care se îndestulase cu de-ale gurii.

— Mda, tatăl meu, ce mai tura-vura, s-a prins să facă acest tîrg.

— Ne-am înţeles aşadar — mi-a spus bătrînul — să punem cele mai de preţ comori ale lui Ali Ciorbadji într-un sac de piele pe care să-l iau cu mine, să mă urc pe un vas englezesc şi-apoi, ca un om care nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i miroase, să ajung cu el fără nici o piedică tocmai în Malta, iar acolo să-l aştept pe Ali Ciorbadji care, împreună cu fiică-sa — dar fără nici un bagaj — trebuia să părăsească Istanbulul ca şi cum ar fi pornit într-o plimbare de plăcere cu trăsura pentru ca, în cele din urmă, s-ajungă pe drumuri lăturalnice în golful Pireu şi de-acolo să fugă la Malta pe vreo corabie de-a hydrioţilor. Paşa mi-a acordat cea mai mare încredere. M-a lăsat să intru singur-singurel în vistierie — spre a nu bate la ochi dacă se ducea acolo chiar el în persoană — şi m-a lăsat să aleg tot ce credeam

eu că-i mai de preţ şi să pun totul într-un săculeţ. Şi-acum aş putea să înşir comorile pe care le-am ales cu mîna mea: camee scumpe, coliere de perle veritabile, inele şi cercei, o cutiuţă din agat plină cu diamante solitare!

— Nu puteai s-ascunzi măcar una pentru tine? l-am întrebat pe bătrîn.

— Boule! s-a răstit el. De ce să fi furat un diamant, să fiu hoţul numărul 18, cînd puteam să fur totul?

— Aha! Ai fost băiat deştept, bătrîne!

— Am fost pe dracu! Am fost un bou. Trebuia să fac aşa cum zici tu. Să fi vîrît în buzunar măcar o singură piatră preţioasă, acel clenodium care-mi plăcea mai mult decît toate, sau portretul nevestei lui Ciorbadji, încadrat cu două rînduri de briliante...

...Chipul lui Timár se crispă auzind aceste cuvinte. Secretul neştiut de nimeni ajunsese totuşi cunoscut de un om. Iar din partea acelui om nu se putea aştepta la îndurare...

— Tatăl meu şi-a urmat povestirea:

— Am umplut sacul de piele şi l-am dus paşei fără să dau nimănui de bănuit. Ali Ciorbadji a mai adăugat cîteva fişicuri în care erau ludovici de aur. Apoi, cu ajutorul unui lacăt meşteşugit, a zăvorît totul, iar cele patru colţuri ale sacului le-a sigilat cu peceţi de plumb. Pe urmă m-a trimis să găsesc o litieră, cu ajutorul căreia să mă pot face nevăzut ducînd săculeţul de piele. N-a trecut un sfert de ceas că m-am şi întors. Paşa mi-a încredinţat săculeţul zăvorît cu lacătul acela din oţel englezesc şi pecetluit cu cele patru peceţi de plumb, iar eu l-am ascuns sub pelerină şi, pe portiţa din fundul grădinii, m-am furişat pînă la litieră. În timp ce fugeam, pipăiam sacul simţind foarte bine că înăuntru se găseau cerceii, colierele, cutiuţa de agat

şi fişicurile cu ludovici. Peste un ceas mă aflam pe vasul englezesc; ancora a fost ridicată şi am părăsit golful Cornul de Aur.

— Şi nu te-ai gîndit să mă iei cu tine la Malta — l-am mustrat eu, cu dezamăgire filială, pe babacu-meu. Căci, cine ar fi luat-o de nevastă pe frumoasa fată a paşei?

— Fugi d-aci, zăpăcitule! a strigat bătrînul; ce nevoie aveam eu de tine sau de paşă cu frumoasa lui fată?! Nici prin gînd nu-mi trecea să v-aştept pe vreunul din voi la Malta; dimpotrivă, cu măruntişul pe care-l primisem de la paşă ca bani de drum, am plecat tocmai în America, luînd cu mine şi săculeţul de piele. Închipuieşte-ţi însă ce s-a întîmplat! Blestematul! Cînd, în sfîrşit, am ajuns într-un loc sigur unde nici dracul nu mai putea să-mi dea de urmă, mi-am scos briceagul şi am sfîrtecat pîntecul săculeţului de piele. Ce crezi că s-a revărsat din el? Nasturi de aramă, potcoave de fier ruginite! În locul cutiuţei aceleia de agat plină cu diamante se afla o călimară de lut, iar fişicurile cu ludovicii de aur erau nişte fişicuri cu bănuţi de aramă ca bănuţii cu care caporalii plătesc solda săptămînală a soldaţilor. Tîlharul acela ticălos mă furase şi pe mine. Aşa ceva nu prevăzusem în cele 133 de rubrici ale clasificării mele.

Bătrînul era furios şi gata-gata să plîngă.

— Să mă las înşelat în halul ăsta de un turc! În timp ce eu alergam după litieră, tîlharul umpluse alt sac — aidoma cu celălalt — cu fel de fel de gunoaie şi cu gunoaiele astea mă făcuse să plec în largul mării. Iar el, între timp, a fugit cu comorile cele adevărate în altă parte, aşa că s-a folosit pe gratis de secretul aflat de la mine. Iată însă că dreptatea nu-i numai pe pămînt, ci şi pe apă: banditul ăla mare şi-a găsit naşul — un bandit şi mai

mare decît el care i-a făcut de petrecanie şi l-a jefuit în timpul călătoriei!

— Şi acest om extraordinar, jefuitorul de mîna întîi al tîlharului de mîna întîi care era fugărit de tîlharul principal şi care jefuise şi un tîlhar mai mititel, eşti tu, „omul de aur“, Timár Mihály de Levetinczy, iubitul meu amic! spuse fugarul, ridicîndu-se şi închinîndu-se în bătaie de joc.

Timár nu-l contrazise.

— Şi-acum să vorbim pe alt ton — urmă Krisztyán Tódor. Rămîi însă tot la trei paşi depărtare şi nu uita nici o clipă că ţeava puştii mele e îndreptată spre tine.

Timár privi cu sînge rece spre cele două ţevi. Chiar el încărcase puşca.

— Descoperirea pe care am făcut-o mi-a tăiat cît ai zice peşte pofta de a mai sta la galeră — continuă aventurierul. Nici mort nu puteam să mă împac cu gîndul ăsta: ce drept are marele tîlhar să-l ferece în lanţuri de banca galerei pe tîlharul cel mic? Mda, gîndeam, dacă nestematele paşei le-ar fi ciordit nu Timár Mihály, ci tatăl meu, e limpede că acum aş fi un bogat gentilom, fiind unicul *majoresco* [1], şi nici un cîine nu m-ar lătra întrebînd cum au cîştigat strămoşii mei averea aia imensă! Întocmai ca strămoşii actualilor baroni şi conţi, *raubritterii* [2]! Cînd colo, eu trebuie să crăp aici înconjurat de putoarea apei de mare. Şi toate astea de ce? Pentru că domnul Timár Mihály mi-a suflat de sub nas nu numai comorile alea care mi-erau hărăzite, ci şi fata pe care tot eu trebuia s-o iau de nevastă; făptura aia mică, sălbatică şi cîrnă care creştea pentru mine pe o insulă pustie. Deci şi

---

[1] Moştenitor (lat.).
[2] Cavaler jefuitor în evul mediu (germ.)

pe-asta trebuia să mi-o înhaţe Timár care avea nevoie de o ibovnică. Păi cred şi eu: cum să fie fericit lîngă femeia pe al cărei tată îl omorîse? Aşa că în afară de ea îi trebuia şi o ibovnică. Iar pentru ca asta să nu dăuneze cumva reputaţiei lui de aur — căci toată lumea îl socoate model de virtute — nu şi-a ales o prietenă din corpul de balet al operei, nici una dintre frumuseţile circului — aşa cum ar prefera un om cu gusturi rafinate ca mine, de exemplu — ci şi-a ales o fată săracă, una care habar n-are ce se petrece pe lumea asta, care aproape niciodată nu vede oameni, o fată despre care nu s-ar putea afla vreodată că-şi dăruieşte graţiile domnului Timár. Ptiu, domnule Timár! Şi pentru asta ai vrut să mă fereci cincisprezece ani de banca galerei?

Lovitură după lovitură se abătea asupra capului plecat al celui care asculta. La drept vorbind, luate unul cîte unul, punctele acuzării nu erau adevărate: Timár „nu-l omorîse" pe tatăl Timéii, nu „furase" comorile acestuia, nu o „sedusese" pe Noémi, nu „îl legase în lanţuri" pe Tódor... Şi totuşi, luată în întregul ei, acuzarea părea de neînlăturat!

Nu jucase cinstit. Şi-acum, din această cauză era amestecat în toate păcatele.

Fugarul continuă:

— Pe cînd stăteam în golful Bara-do-Rio-do-Grande-do-Sul, pe galeră au izbucnit frigurile galbene şi tata s-a îmbolnăvit. Se afla în agonie la doi paşi de mine, pe o bancă; nu l-au dus de acolo. Una ca asta nu se obişnuieşte. Robul de galeră trebuie să moară acolo unde-i ferecat. O atare chestie nu mi-a convenit de loc. Frigurile îl zgîlţîiau de mama focului şi bătrînul înjura mereu, iar pe deasupra îi mai clănţăneau şi dinţii. Babacu-meu era de-a dreptul nesuferit din pricina înjurăturilor sale: înjura me-

reu de sfînta Maria — şi mereu pe ungureşte. De ce dracu nu înjura în limba spaniolă, că ar fi sunat mai frumos şi l-ar fi înţeles şi ceilalţi tovarăşi ?! Şi de ce o înjura pe Madona ?! Asta zău că nu puteam răbda ; doar de, sînt şi sfinţi bărbaţi şi încă destui ! Putea să-i înjure pe ăia. Să jignească însă o doamnă ! Şi cine ? Un bărbat care a avut parte de o educaţie aleasă ! Asta nu-i o purtare demnă de un gentilom. Din cauza asta m-am supărat de-a binelea pe bătrîn. Nu fiindcă-mi venea greu să-l văd cum trăgea să moară de friguri galbene acolo, la doi paşi de mine — aşa că putea să mă molipsească şi, oricum, a crăpa de friguri nu-i tocmai modul cel mai plăcut de a te duce dracului — ci din pricina înjurăturilor sale de-a dreptul urîte, aşa că m-am hotărît să dispar de lîngă el. Şi cu toate că pe amîndoi ne ţineau legături atît de strînse — legături de familie, nici vorbă — aveam de gînd să le rup. Am avut noroc să izbutesc, înţelegîndu-mă cu alţi trei tovarăşi de-ai mei. Trebuia doar s-aşteptăm ca bătrînul să intre în agonia care prevesteşte moartea fiindcă mă ameninţa că în clipa cînd încerc s-o şterg de lîngă el va striga pe paznici. Într-o noapte ne-am pilit lanţurile, iar pe paznicul care băgase de seamă că vrem să evadăm l-am aruncat în apă mai înainte de a putea să scoată vreun piuit ; am dezlegat apoi o bărcuţă şi am pornit-o în larg. Valurile erau tare înalte şi, cînd am ajuns în apropierea malului, ne-au dat barca peste cap. Unul dintre tovarăşii mei nu ştia să înoate aşa că s-a înecat repede ; celălalt ştia, dar nu atît de bine ca rechinul care se luase după el. I-am auzit doar strigătul de moarte în clipa cînd „îngerul mărilor“ l-a împins în sus cu o muşcătură, scoţîndu-l din apă pînă la brîu. Eu am izbutit să înot pînă la mal. Amîndoi : tu, ca un bun calvinist eu, ca un bun musulman, credem

în predestinaţie. Nu aveam alt gînd decît să mă întorc în Europa. Voiam să te văd. De-acum înainte tu-mi eşti singurul meu tată ; pe celălalt l-or fi mîncat de mult rechinii şi, cel puţin, s-a asigurat că n-o să ajungă în iad, pentru că din pîntecul acestei dihănii nici dracul n-o să-l poată scoate. Cum de am ajuns să port aceste straie marinăreşti şi apoi tot felul de paşapoarte, bani de drum, adică tot ce-mi era necesar să traversez oceanul ? Ei bine, despre astea o să-ţi povestesc altă dată, la un pahar de vin, cînd o s-avem răgaz ; mai întîi însă să aranjăm afacerile. Nu de alta, dar află că noi doi avem o socoteală.

Aventurierul îşi pipăi baticul de mătase legat peste ochiul stîng. Rana aceea care se cicatriza greu era probabil o amintire tare neplăcută pentru dînsul. Din cauza ei nu era indicat să umble prea mult pe gerul acela.

— Aşadar am venit de-a dreptul la Komárom, acolo unde ştiam că-ţi ai sediul oficial, pentru a-ţi face o vizită. Agenţii tăi mi-au spus că încă n-ai sosit din „străinătate". Prin ce punct al globului umblai, asta nu putea să-mi spună nimeni. Bine, aştept pînă soseşte acasă. Şi pentru a nu-mi pierde vremea degeaba, am început să merg pe la cafenele unde am făcut cunoştinţă cu nişte ofiţeri ; datorită uniformei mele, aceştia mi-au oferit de îndată prietenia lor ; pe urmă m-am dus şi la teatru. Acolo am dat cu ochii de acea doamnă splendidă şi încîntătoare, cu chipul alb ca alabastrul, cu privirea suferindă şi melancolică ; ghiceşti cumva despre cine vorbesc ? Alături de dînsa se afla totdeauna o altă frumoasă doamnă. Ah, ce ochi frumoşi şi plini de fulgere are ! Un adevărat corsar în fustă. Ah, ce-aş mai vrea să fiu membrul unei bande de piraţi a cărei căpetenie ar fi ea şi zău că nu mi-ar păsa de loc

dacă ne-ar fereca laolaltă vreo cinci ani, de o bancă de galeră. Ei, dar la dracu cu sentimentalismul! Să revenim la afacerile noastre. Am purces aşadar să „sondez terenul". Într-o zi am făcut ce-am făcut şi am stat în lojă lîngă îngeraşul cu ochi de drac. I-am făcut curte şi zău c-o primea cu plăcere. Am rugat-o să-mi dea voie să-i fac o vizită ; atunci a adus vorba de stăpîna ei, spunînd că totul depinde de dînsa. Am început atunci s-o preaslăvesc pe preacinstita madonă şi m-am grăbit să-i spun că, în Turcia, am avut norocul să-i cunosc familia şi că doamna seamănă leit cu maică-sa.

— Cum ? m-a întrebat domnişoara aceea frumoasă, dumneavoastră aţi cunoscut-o pe mama doamnei ? Păi dînsa a murit pe cînd era foarte tînără.

— Nu i-am văzut decît portretul — i-am răspuns — la tăticul ei cu care eram în bune relaţii. Portretul înfăţişa o femeie cu chipul aproape tot atît de palid, cu trăsături melancolice şi era încadrat cu două rînduri de briliante care ar preţui vreo două sute de mii de forinţi.

— Ah ! Va să zică şi dumneavoastră aţi văzut bijuteria aceea minunată ? m-a întrebat domnişoara cea frumoasă. Mi-a arătat-o şi mie stăpîna atunci cînd a primit-o cadou de la domnul Levetinczy...

Timár îşi încleştă pumnii cuprins de o furie neputincioasă.

— Aha ! Va să zică am ajuns acasă ! continuă aventurierul, întorcîndu-se şi zîmbind cu cruzime spre omul pe care îl chinuia. Aşadar, i-ai dat cadou fiicei lui Ali Ciorbadji taman bijuteria furată de la tatăl ei !... E clar deci că şi celelalte bijuterii au ajuns în mîinile tale din moment ce erau în acelaşi săculeţ. Asta înseamnă că nu poţi nega nimic. Deci acum avem acelaşi rang şi, dacă ne face plăcere o să ne spunem şi „dumneavoastră" ; în nici un caz

însă nu trebuie să ne jenăm să vorbim potrivit rangului nostru !

Timár stătea ca paralizat în fața acelui om în mîinile căruia îl dăduse soarta. Nu era neapărat nevoie ca Tódor să țină arma îndreptată spre el : Timár nu avea putere nici măcar să se ridice de pe scaun.

— Numai că tu, amice, te-ai lăsat cam mult așteptat și începusem să fiu neliniștit din cauza ta. Și-apoi banii de cheltuială se isprăviseră. Mandatele pe care le așteptam de la mătușa mea cea bogată, de la amiralitate, de la administratorul moșiilor mele, de la bancherii mei — mandate pe care, chipurile, le căutam în fiecare zi la poștă — nu voiau să sosească din motive lesne de înțeles. Și-afară de asta, peste tot unde mergeam auzeam cum te proslăvea lumea. Comerciant genial, talent uriaș, binefăcător al săracilor — iată titlurile pe care ți le atribuiau. Apoi ți se dusese vestea cum că în viața ta de familie ești model de virtute. Care va să zică ești un model de bărbat, ești omul pe care, după moarte, o să-l ardă femeile și din cenușa lui o să dea cîte un pic fiecărui soț... He-he-he !

Timár își feri fața de lumină.

— Poate că am început să te plictisesc ? Stai că acuși trec și la afacerile noastre. Într-o zi, fiind foarte prost dispus din cauză că întîrziai să-ți faci apariția și aflîndu-mă în cazinoul ofițerilor — unde cineva adusese vorba despre tine — mi-am luat îngăduința să spun și eu modesta mea părere cu privire la posibilitatea ca într-un singur om să sălășluiască atîtea și atîtea virtuți. Din care pricină, un mojic mi-a dat o palmă. Recunosc, în ce mă privește, că nu mă așteptam la una ca asta. De fapt așa-mi trebuie : de ce mi-a umblat clanța ? După aia mi-a părut rău din suflet că spusesem despre

tine un cuvinţel nerespectuos şi voiam ca lecţia primită s-o ţin minte în vecii-vecilor, adică să nu te mai defăimez altă dată. Toate ar fi fost bune dacă am fi rămas la palma primită ; întîmplări de-astea nu obişnuiesc să mi le notez. Dar mojicul ăla m-a obligat, colac peste pupăză, să mă bat cu el în duel, pentru că te calomniasem, lovisem în bunul tău renume. După cum am aflat, acest cavaler aiurit era taman adoratorul madonei cu chip alb încă de pe vremea cînd dînsa era abia un copil, iar acum, poftim ! voia să se bată pentru reputaţia soţului madonei. Asta-i un noroc atît de rar, încît numai ţie, omule de aur, ţi se poate întîmpla. Şi cel care cade victimă norocului tău sînt tot eu. Pentru acest noroc, tot eu am plătit preţul cuvenit făcîndu-mi-se o tăietură din creştet şi pînă la sprînceană. Poftim, priveşte-o.

Aventurierul îşi scoase de pe frunte baticul de mătase neagră şi de sub el îşi făcu apariţia o rană lungă, prinsă cu un plasture murdar. În jurul plasturelui se zărea o roşeaţă întinsă, semn că rana mai era încă inflamată. Timár îl privi îngrozit. Krisztyán Tódor lăsă din nou baticul peste ochi şi, cu un umor cinic, reluă :

— Asta-i amintirea numărul trei pe care o port pe pielea mea în numele prieteniei tale. Ei, dar şi-aşa e bine. Cu atît mai vîrtos, am ce scrie la rubrica *haben* pentru mine. După afacerea asta, vezi bine că nu mai puteam rămîne la Komárom. Întîmplarea stîrnise vîlvă şi lesne aş fi putut să cad pradă întrebărilor penibile — cu toate că, din partea cinstiţilor noştri judecători, în ţara asta un tîlhar poate să se ascundă în vecii vecilor: mărturie vie sîntem chiar noi doi.

Aventurierul părea mîndru de această nimerită comparaţie.

— Ce-i drept, şi-aşa voiam s-o şterg din Komárom pentru că mă plictisisem să tot aştept venirea ta acasă. Stai, mi-am zis, îmi dă mie în cap unde se află ! Eu ştiu ce fel de „străinătate“ e aia unde pune la punct treburile ţării ! Ea nu se află pe nici un continent cunoscut, ci pe Insula nimănui. Ia să mă reped după el pînă acolo.

Auzind aceste cuvinte, Timár strigă cu violenţă :

— Ai fost pe insulă ?

Tremura de furie şi de spaimă.

— Nu te ridica, amice ! îl linişti aventurierul. Arma e încărcată şi, dacă te mişti, s-ar putea să se descarce şi-n acest caz n-o să fiu eu vinovatul. De altfel poţi fi liniştit. Faptul că m-am dus acolo a fost tot spre nenorocul meu şi nu spre al tău. Oh ! mereu sînt cel care plătesc biletul de bal în locul tău. Asta vine de la sine. Tu dansezi, iar eu plătesc. Tu te culci în patul meu, iar eu sînt zvîrlit afară în loc să ţi se facă ţie cinstea asta. De ce m-am dus pe Insula nimănui ? Păi de-aia, să te găsesc acolo ! Tu însă plecaseşi. N-am găsit-o decît pe Noémi, pe Noémi cu un ţînc. Ei, ei, amice Mihály, cine te-ar fi crezut în stare de o asemenea făţărnicie ? Dar, pst ! Să nu spunem nimănui ceea ce ştim. Îl cheamă Dódişor, nu-i aşa ? E un copil drăgălaş şi deştept. Ce frică-i era de mine că aveam un ochi legat precum mă vezi ! Ce-i drept, şi Noémi s-a speriat grozav de mine. Eram singuri-singurei, doar noi doi pe toată insula. Ce rău mi-a părut cînd am aflat că buna mamă Tereza a murit. Era o fiinţă bună şi tare cumsecade. Fără îndoială, dacă s-ar fi aflat şi ea pe-acolo, aş fi fost primit şi eu mai altfel. Închipuieşte-ţi însă că Noémi aia nici nu m-a lăsat să mă aşez pe scaun. Zicea că şi ea se teme de mine şi că lui Dódi i-e şi mai teamă ; că doar ei doi sînt în tot cătunul. „Păi tocmai de-asta am venit eu, să

fie cineva care să vă apere, să fie un bărbat în casă." Printre altele, fie vorba între noi, ce i-ai dat să bea fetei ăleia de s-a făcut atît de frumoasă? Ce-i drept, e o făptură atît de frumoasă că ţi se scurg ochii după dînsa. N-am scăpat ocazia să-i spun de îndată acest lucru. Ei bine, s-a grăbit să facă tot felul de strîmbături. Atunci am vrut să glumesc. Am întrebat-o dacă se cuvine ca faţă de logodnicul ei să facă nişte ochi de muma pădurii! Dar ea, nici una nici două m-a făcut vagabond şi m-a poftit să-mi iau tălpăşiţa. I-am răspuns că o să plec, dar în cazul ăsta o s-o iau şi pe ea cu mine şi nu ştiu cum s-a făcut c-am prins-o de mijloc.

Ochii lui Timár aruncau văpăi.

— Stai rogu-te liniştit, amice; n-a fost spre necazul tău, ci al meu; atunci, fata asta mi-a cîrpit o palmă atît de zdravănă pe bietul meu obrăjor, încît a întrecut-o de două ori pe-aia dată de maior; dar, pentru adevărul istoric, trebuie să declar că mi-a dat-o pe celălalt obraz, nu pe ăla lovit de maior; deci, simetria a fost restabilită.

Chipul lui Timár nu putu să ascundă un licăr de bucurie.

— *Ago gratis*[1]! Şi de asta am avut parte. M-am supărat însă grozav. Să mă bat cu femeile, nu-mi stă în caracter. E îndeobşte cunoscut că sînt un admirator fără margini al sexului slab. Doream însă răzbunare şi satisfacţie. „Ei, o să-ţi arăt eu că totuşi o să vii cu mine în cazul că nu-mi dai voie să rămîn aici; o să vii după ăsta." Zicînd aşa, l-am luat pe micuţul Dódi de mînă şi l-am tras după mine.

— Blestematule! strigă Timár.

— No-no-no! amice! Nu mă întrerupe! Acuşi, acuşi îţi vine rîndul şi ţie şi-atunci poţi vorbi şi încă

[1] Mulţumesc (lat.).

mult de tot; mai întîi însă ascultă pînă la capăt ceea ce spun eu. Am greşit zicîndu-ţi că erau doar ei doi acolo, deoarece erau trei; blestematul ăla de dulău, Almira, era şi el acolo, culcat sub pat şi în tot acest timp se prefăcuse că nu mă vede. Dar cînd copilul a început să urle, cîinele ăla parşiv a sărit pe neaşteptate de sub pat fără să-l fi poftit cineva şi s-a năpustit la mine. Însă nici eu nu-l pierdusem din vedere pe respectabilul domn şi, scoţînd repede revolverul din buzunar am lichidat-o pe măria sa cîinească.

— Ucigaşule! horcăi Timár.

— Ehei, amice! Dacă numai sîngele cîinelui ăsta ar împovăra sufletul meu! Netrebnicul de dulău n-a vrut însă să moară imediat. Nici n-a luat în seamă glontele primit. S-a repezit şi mai furios la mine, m-a muşcat de braţ, m-a trîntit la pămînt şi după asta m-a ţinut atît de strîns, încît nici nu mă puteam mişca sub el. În zadar am încercat să ajung la celălalt pistol; mă ţinea cu colţii ca un tigru. Pînă la urmă am început s-o rog pe Noémi să mă scape. Noémiei i s-a făcut milă de mine şi s-a îndurat să-mi dea drumul de sub dulău. Ăla însă mă strîngea şi mai înverşunat de braţ cu colţii săi. În cele din urmă, Noémi mi-a spus: „Roagă-te de copil, că pe el îl ascultă cîinele." Am început atunci să mă rog de Dódi. Copilaşul a dovedit că are inimă bună pentru că i s-a făcut milă de mine, s-a apropiat şi a îmbrăţişat gîtul Almirei. Cîinele a slăbit strînsoarea şi s-a lăsat sărutat de copil.

Ochii lui Timár se umpluseră de lacrimi.

— Aşadar, şi-acolo am fost batjocorit! spuse Krisztyán Tódor suflecîndu-şi mîneca însîngerată şi murdară a cămăşii. Uite ici, pe braţul meu, se văd urmele colţilor acelui dulău. Cei patru colţi aşa cum s-au înfipt în carne, ajungînd pînă la os. Asta-i

amintirea număru' patru de la tine. După cum se vede, pielea mea e un adevărat album viu plin cu răni primite din cauza ta ; semnul de pe umăr, rănile lanţurilor, tăietura de sabie şi muşcătura de cîine, toate, dar toate sînt însemnări pe corpul meu care amintesc prietenia ta. Spune-acum ce să fac cu tine ca să fim chit ?

Cînd puşcăriaşul evadat îl întrebă pe Timár : „Spune-acum ce să fac cu tine ?"... se dezbrăcase de tot aşa că stătea gol-goluţ şi Timár trebuia să privească acele groaznice răni cu care fusese însemnat din cap pînă-n picioare. Rănile acelea le purta din cauza lui.

...Dar şi sufletul său stătea la fel de gol înaintea-i, plin şi el de răni hidoase pe care tot mîna lui le pricinuise.

Aşadar omul acesta ştia foarte bine că Timár n-a făcut decît să se joace cu el cînd l-a recomandat cu atîta mărinimie în Brazilia ; că Timár a contat pe instinctele lui josnice cînd i-a dat împuternicire să mînuiască banii săi ; că a urmărit să scape de el. Acest om ştie cum s-a îmbogăţit Timár şi e invidios din această cauză. Acest om ştie că Timár a înşelat-o pe Noémi, că a înşelat-o pe Timéa, că le-a furat pe amîndouă ; şi-acum omul acesta e gelos şi furios din pricina amîndurora. Cele mai josnice instincte îi rod sufletul ca nişte plăgi veninoase. Şi-acum Timár se află în mîinile acestui om, la cheremul lui. N-are nici măcar puterea să se apere fizic, să-şi apere trupul. Braţele şi picioarele îi sînt paralizate parcă de o slăbiciune ca aceea pe care o simte omul cînd e fugărit în somn. Înfăţişarea acestui individ plin de răni l-a dezarmat pur şi simplu.

Acest lucru îl ştie prea bine aventurierul. De aceea renunţă la măsurile sale de apărare. Se ridică, rea-

zemă puşca de cămin şi i se adresează lui Timár, vorbindu-i peste umăr cu spatele întors spre el :

— Ei, şi-acum să-mi văd de toaletă. Pînă termin, tu gîndeşte-te ce poţi răspunde la întrebarea mea : ce să fac cu tine ?

Îmbrăcămintea purtată pînă atunci o aruncă bucată cu bucată în focul din cămin — unde se aprinse de îndată, aruncînd flăcări pe coş — şi-apoi îşi îmbrăcă liniştit hainele date de Timár. Văzînd ceasul lui Timár pe policioara căminului, îl puse în buzunarul vestei şi-şi încheie tacticos nasturii cămăşii. Îşi găsi răgazul să-şi perie şi barba stînd îndelung în faţa oglinzii. Iar cînd isprăvi, înălţă capul mulţumit că noua lui înfăţişare semăna cu a unui gentilom.

Apoi, depărtîndu-şi picioarele şi încrucişîndu-şi braţele pe piept, se postă în faţa căminului :

— Ei, prietene, camarade, ce zici ?

Timár îl întrebă :

— Ce doriţi dumneavoastră ?

— Aha, deci ai prins glas ! Ar fi ciudat, nu-i aşa, dacă aş spune : „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte ! Du-te şi tu acolo, arde-ţi şi tu spatele cu semnul spînzurătorii, ferecă-te de banca galerei, lasă-te fugărit peste ţări, ape şi oraşe, de rechini, indieni, jaguari, şerpi cu clopoţei şi poliţişti ; apoi fă să fii crestat la cap cu sabia de adoratorul soţiei tale, luptînd în duel ; pe urmă lasă să te muşte de braţ dulăul ibovnicei tale ; şi după asta să împărţim restul !" Ei, vezi, eu nu-s atît de crud. N-o să-ţi mai pomenesc de rănile mele ; osul de cîine se vindecă repede ! Vreau să fiu mai milostiv cu tine. Hai să ne tocmim.

— Bani ? întrebă Timár.

— Şi bani ; despre asta o să vorbim însă mai tîrziu. Mai întîi să vorbim despre ceva care te in-

teresează şi pe tine şi pe mine. Pentru mine e indicat să dispar cîtva timp din lumea cunoscută; asta, pentru că acum nu mai sînt urmărit fiindcă ţi-am cheltuit banii. Ceea ce nu mi se iartă este evadarea de pe galeră şi paznicul zvîrlit în apă. De aceea, banii tăi nu-mi pot aduce fericirea pînă nu fac ceva să dispară de pe spate semnul pe care-l am, iar de pe picioare — rănile cătuşelor. Pentru ca semnul să dispară, o să-l tratez cu ierburi, iar ca să se vindece rănile mă vor ajuta apele minerale. Nu mă tem c-o să pui zbirii pe urmele mele. Ai mai multă minte. Dimpotrivă, sînt sigur că ai fi bucuros să mă ascunzi, să mă ţii la secret dacă aş fi căutat; iar dacă m-ar găsi la tine, ai spune că-s ruda ta cea mai apropiată. Te cunosc. Eşti un om de aur. Nu prea mă încred însă în tovarăşul de breaslă. Cu toată prietenia noastră, s-ar putea întîmpla totuşi ca într-o bună zi, uite aşa, din întîmplare, cineva să mă altoiască la mir sau, pe drumul mare, să-mi găurească pielea niscaiva vagabonzi inimoşi, ori, cu vreun pahar de vin prietenesc, să fiu trimis acolo unde s-a dus Ali Ciorbadji. Nu, dragă amice, acum n-aş mai avea curajul să te rog să mai umpli odată această cană chiar dacă mai întîi ai bea tu din ea. Voi fi deosebit de grijuliu cu persoana mea.

— Aşadar, ce vă trebuie dumneavoastră?

— „Dumneavoastră", nu-i aşa? Tot nu vrei să ne tutuim? Aha, nu-ţi convine tagma! Ce-mi trebuie? Să întrebăm mai întîi ce-i trebuie venerabilului domn! Deci venerabilului domn îi trebuie, nu-i aşa, să păstrez tăcere, să nu divulg secretele pe care le cunosc, aşa e? Pentru asta aţi fi în stare să-mi asiguraţi o rentă de o sută de mii de franci francezi în bonuri de tezaur?

Timár nu se gîndi mult pentru a da răspunsul.

— Da.

Aventurierul rîse.

— Numai că mie nu-mi trebuie un sacrificiu atît de mare, onorate domn! Am spus, pare-mi-se că deocamdată banii nu mă ajută. Un om „însemnat", ca mine, cu obiceiurile proaste pe care le am, poate fi prins oriunde şi-atunci la ce mi-ar folosi *apanage* [1]-ul de o sută de mii de franci? Mie, cum spuneam, îmi trebuie linişte şi un loc unde să mă ascund — pentru multă vreme — iar acolo unde voi fi să duc o viaţă tihnită şi fără griji. Ei, ce zici, nu-i aşa că cer o nimica toată?

— Terminaţi şi spuneţi: ce vreţi?

— Ei bine, termin. Observ că stimatul domn a devenit nerăbdător. Poate ar fi timpul să ne ducem la culcare?

Spunînd acestea, aventurierul luă din nou puşca şi, aşezîndu-se pe scaun, o ţinu cu amîndouă mîinile gata să tragă în orice clipă.

— Ei bine, nu cer stimatului domn o rentă de o sută de mii de franci, dar cer stimatului domn Insula nimănui.

Parcă trăsnetul căzuse pe capul lui Timár. Cuvintele acestea îi destrămară ca prin farmec moleşeala provocată de starea lui sufletească.

— Ce vreţi să faceţi cu ea?

— În primul rînd, să am un adăpost, unde nici un copoi cu miros fin al nici unui stat să nu-mi poată adulmeca urma. Fireşte că, atîta timp cît o să stau pe acea insulă — şi e de dorit atît pentru mine cît şi pentru înălţimea voastră ca acest timp să fie cît mai îndelungat — o să mă aprovizionaţi cu tot ceea ce îmi pofteşte inima, cu tot ce-i scump şi bun.

[1] Apanaj, drept (fr.).

Pretenţiile acestea dezgustătoare începură să-l înfurie pe Timár.

— Nu mai încercaţi să faceţi pe delicatul cu mine. Cereţi-mi o sumă oricît de mare. Luaţi-o şi plecaţi încotro veţi vedea cu ochii. Folosiţi-o după bunul plac. Dar insula asta n-o dau. E o cerere absurdă.

— Nu e o cerere absurdă, milostive domn! Vedeţi, insula aia are un aer tare bun care ar prii de minune sănătăţii mele şubrezite în America de Sud. Ştiu de la regretata şi draga mamă Tereza că pe-acolo cresc ierburi ce vindecă orice rană. În *Botanica* lui Diószegi [1] am citit că sînt ierburi care tămăduiesc şi carnea ce fierbe în oală! Apoi, după multele emoţii pe care le-am avut, simt nevoia să duc o viaţă liniştită, să contemplu natura. După viaţa de sibarit pe care am dus-o, aş vrea să gust din plăcerile rustice ale epocii de aur. Daţi-mi, excelenţă, Insula nimănui. Excelenţă! *Serenissime!*

Ce batjocoritor implora aventurierul stînd cu arma încărcată în mînă.

— Eşti nebun! spuse Timár enervat de ironiile lui şi, împingînd scaunul cît colo, se întoarse cu spatele spre Krisztyán Tódor.

— Ah! Nu-mi întoarceţi spatele! *Senor! Eccelenza, Mylord, Durchlauchtigster Herr, Pan Velkomojnie, Mynheer, Monseigneur, Gospodine, Effendi!* În ce limbă preferaţi să daţi ascultare jalbei unui sărman pribeag?

Ironiile acestea dezgustătoare nu erau în avantajul agresorului. Micşorau înrîurirea ce o avusese asupra lui Timár. Acesta începea să se dezmeti-

---

[1] *Diószegi Samuel* (1760—1830), preot şi botanist maghiar, autorul primului tratat de botanică (1807), scris împreună cu poetul Fazekas Mihály.

cească din amorţeala care-l cuprinsese. Îşi dădu seama că are de-a face cu un om înspăimîntat care, într-adevăr, se teme pentru pielea lui. Îi spuse supărat :

— Terminaţi odată ! N-am timp să-mi pierd vremea cu dumneavoastră ! Spuneţi ce sumă vreţi şi o veţi căpăta. Dacă vă trebuie o insulă, cumpăraţi-vă una în arhipelagul grec sau în Marea Chinei. Dacă vă e frică de urmăritori, duceţi-vă la Roma, la Neapole sau în Sicilia, daţi-vă drept marchiz, fiţi în relaţii bune cu Camorra[1] şi n-o să vă facă nimeni nici un rău. Bani vă dau. Insula, nu.

— Aşa ? Va să zică excelenţa sa mă ia de sus ? Amicul intrat la apă începe să-şi revină din prima spaimă şi dă din mîini să iasă la mal. Stai un pic să te mai dau o dată la fund. Ţi-ai zis, pesemne, cam aşa : „Păi n-ai decît să te cari, zdrenţărosule ; caută pe cine vrei şi spune-i ceea ce ştii despre mine. Ca o primă glumă, te vor fila, te vor băga la zdup şi-o să te uite acolo în cuşca aia de cîini ; în felul ăsta o să-ţi închidă gura că n-o să mai vorbeşti niciodată cu nimeni. Şi alte lucruri obişnuite ţi se pot întîmpla. Cine va fi vinovat, dacă, pe drum, o să-ţi tragă cineva un glonte în spate tocmai cînd te plimbi aşa, într-o doară ? Dacă Dunărea o să-ţi arunce hoitul pe mal, cine va cerceta dacă singur sau împins de altcineva ai sărit în apă ? Şi, în cel mai rău caz, cine o să fie nebun să creadă povestea ta, mă fugarule, dacă eu, omul de aur, cu obrazul sus şi senin o să spun : «Nu-i adevărat». Am bani mulţi. Dacă martorii, dacă acuzatorii sînt atît de nebuni încît nu se lasă cumpăraţi, păi judecătorii

[1] Societate secretă din Neapole care-l susţinea pe Garibaldi. Mai tîrziu, devenind reacţionară, a decăzut ajungînd o bandă de tîlhari (n.t.).

şi instanţa vor fi mai cu scaun la cap. Aurul îl ridici chiar dacă-l găseşti în noroi." Văd că aşa gîndeşti. Probabil însă că nu ştii cu cine ai de-a face. La urma urmelor trebuie să-ţi intre în cap că eşti legat de mîini şi de picioare, că eşti întins şi stai neputincios în faţa mea la fel ca avarul care, legat fedeleş de un bandit, se încăpăţînează să rabde să i se vîre ţepuşa sub unghii, să i se smulgă barba fir cu fir, să i se picure ceară fierbinte pe piele, dar pînă la urmă arată totuşi unde-şi ţine comorile. Şi eu am să fac la fel cu tine. Dacă n-o să mai poţi răbda, strigă : „Destul !"

Timár asculta cuvintele puşcăriaşului cu curiozitatea omului chinuit.

— Pînă acum n-am spus nimănui nici un cuvînt despre tot ceea ce am aflat în privinţa ta. Îţi dau cuvîntul meu de onoare. În afară de cuvintele alea care mi-au scăpat atunci la Komárom, n-am suflat nici o vorbă despre tine, iar bîrfa aia s-a risipit ca un fum, că n-avea nici un temei în faţa ălora de-acolo. Dar tot ce ştiu despre tine am aşternut pe hîrtie şi scrisorile se află aici în buzunarul meu, gata să plece la patru adrese diferite, fiind redactate în patru feluri. Un denunţ e adresat guvernului turc dezvăluindu-i tot ce a luat cu el Ali Ciorbadji fugind din Istanbul ; iar averea, aparţinînd unui conspirator, trebuie să fie confiscată şi redată vistieriei sultanului, ba poate că taman de-acolo a şi fost luată ; arăt apoi unde se găsesc şi cum au ajuns în mîinile tale acele comori pe care le-am înşirat rînd pe rînd aşa cum mi le-a descris taică-meu. În cea de a doua scrisoare te denunţ guvernului din Viena arătînd că l-ai ucis pe Ali Ciorbadji şi i-ai jefuit comorile acestuia. Nu uita că omul îmbogăţit peste noapte are întotdeauna mulţi duşmani. A treia scrisoare e adresată doamnei de Levetinczy, la Komárom. I-am scris

şi dînsei ca să ştie ce ai făcut cu taică-său, cum ai ajuns să pui mîna pe portretul mamei ei încadrat cu diamante şi cum ai obţinut şi celelalte bijuterii pe care i le-ai dăruit. Dar, mde ! pentru dînsa am scris şi altceva, ceva mai mult. Şi anume unde îţi petreci vremea atunci cînd lipseşti de acasă. Tainicele plăceri oferite de Insula nimănui... Dragostea ta pentru cealaltă femeie... Cum îi înşeli bunacredinţă... I-am scris despre Noémi şi despre Dódi. Ei, să-ţi mai bag şi alte „ţepuşe sub unghii" ?

Timár gîfîia şi inima i se zbătea neliniştită.

— Ei bine, pentru că nu vorbeşti, o să continuăm noi ! spuse cu cruzime aventurierul. Cea de a patra scrisoare este adresată Noémiei. În această scrisoare am aşternut negru pe alb tot ceea ce dînsa nu ştie încă despre tine : că aici în lumea mare ai o soţie, că eşti un mare domn. Că ai necinstit-o şi că niciodată nu vei putea să fii al ei, că o sacrifici numai şi numai pentru plăcerile tale şi că eşti un răufăcător. Nici acum nu ceri îndurare ? Atunci hai să luăm ceară fierbinte. Nu sînt atît de nebun încît să port aceste scrisori în buzunar pentru ca după ce vreun *bravo* [1] de-al tău m-ar altoi la mir pe întuneric să mi le ia şi să ţi le aducă. De îndată ce răspunzi că nu te învoieşti, o să spun : „La revedere, mă bucur că v-am văzut, am onoarea să vă salut !" şi te las aici cu tot respectul. Dar plecînd de-aici, merg drept acolo, uite ! Vezi cele două turle ? Acolo-i Tihány. Acolo stau nişte călugări cinstiţi. E un schit. O să depun la loc sigur şi legal scrisorile şi-l rog pe stareţ ca, în cazul că peste o săptămînă n-o să vin după ele, să le trimită la destinaţie. Prin urmare, degeaba mi-ai face de petrecanie : scrisorile tot vor ajunge la destinaţie. Şi atunci n-o să mai ai linişte în ţara

[1] Spadasin, ucigaş (it.).

asta. Acasă n-o să poţi merge ; să zicem că soţia ta te-ar ierta că i-ai ucis tatăl, dar nu te-ar ierta pentru Noémi. Tribunalul va începe cercetările şi-o să fii nevoit să te înfăţişezi pentru a arăta originea misterioasei tale îmbogăţiri. O să-ţi intenteze proces şi guvernul turc, şi guvernul austriac. Lumea va vedea cine eşti. Aşa cum pînă azi ai fost „omul de aur", de-acum înainte o să fii „omul de noroi". Şi n-o să te poţi refugia nici pe Insula nimănui căci acolo Noémi o să-ţi închidă uşa în nas. Femeia aceasta e mîndră şi, cît ai clipi, dragostea ei se preface în ură. Nu, nu ! N-o să-ţi rămînă altceva de făcut decît să dispari din lumea cunoscută, întocmai ca şi mine ; la fel ca mine să te temi de paşii care se apropie de uşa ta ! Ei bine, să plec sau să rămîn ?

— Rămîi ! gemu chinuit Timár.

— Aha ! O laşi mai moale ! spuse puşcăriaşul. Atunci să ne aşezăm din nou. Şi s-o luăm de la capăt. Va să zică, în primul rînd, o să-mi dai Insula nimănui.

Timár găsi un argument firav pe care vru să-l folosească pentru a se apăra :

— Dar Insula nimănui nu-i a mea, ci a Noémiei !

— Foarte adevărat ! Pretenţia mea e totuşi întemeiată. Insula e a Noémiei, iar Noémie e a ta !

— Ce vrei ? întrebă Timár, privindu-l sălbatic.

— Ei, ei, nu te holba aşa ! Ai uitat că eşti legat ? S-o luăm încet şi pe rînd. Lucrurile o să se aranjeze astfel : tu o să scrii o scrisoare Noémiei, iar scrisoarea o voi duce chiar eu. Între timp, probabil că scîrba aia de dihanie neagră o fi crăpat şi o să mă pot mişca liniştit pe insulă. În scrisoare îţi iei frumos rămas bun de la dînsa : îi spui că n-o poţi lua de nevastă deoarece încă de mult o legătură familială de nedesfăcut te ţine legat ; că nevasta ta este frumoasa Timéa de care fără-ndoială că Noémi o să-şi

aducă aminte. Îi scrii însă că te-ai îngrijit cinstit de soarta ei, aducînd de departe, din altă lume, pe logodnicul ei de odinioară care-i un om foarte cumsecade, tare drăguţ şi chipeş şi care-i gata s-o ia de nevastă şi-acum, închizînd ochii asupra celor întîmplate. Că şi de-acum înainte o să-i aprovizionezi cu toate bunătăţile şi că le dai binecuvîntarea ta dorindu-le să fie fericiţi.

— Ce ? O vrei şi pe Noémi ?

— Ei drăcie ! Nu cumva te-ai gîndit că vreau să mă fac Robinson pe insula ta prăpădită ? ! Am nevoie de cineva care să-mi îndulcească viaţa în pustietatea aia. Pe unde am umblat m-am săturat pînă în gît de femei cu ochi negri şi cu păr negru ; acum, văzînd părul auriu al Noémiei şi ochii ei albaştri, sînt nebun de-a binelea după ea. Apoi mi-a ars o palmă şi m-a alungat ; trebuie deci să mă răzbun. Există oare o răzbunare mai nobilă decît să întorci palma printr-un sărut ? Vreau să fiu stăpînul zînei ăsteia îndărătnice ! Aşa mi s-a năzărit şi asta mi-i dorinţa în clipa de faţă. Şi-apoi tu cu ce drept refuzi să mi-o dai ? Nu sînt eu logodnicul Noémiei, cel care pot s-o fac nevasta mea după lege şi să-i redau cinstea, din moment ce tu nu poţi niciodată s-o iei de soţie şi nu-i aduci decît nefericire ?

Ah, omul acesta picura ceara fierbinte drept în inima lui Timár !

— Cere-mi toată averea ! îl rugă el cu lacrimi în ochi pe aventurier.

— Să lăsăm chestia cu averea pentru mai tîrziu. Mai are timp să vie la rînd. Acum însă, întîi şi-ntîi, o vreau pe Noémi. Nimic altceva decît pe ea. Şi nu pe Noémi a ta, ci pe Noémi a mea o vreau.

Timár îşi frîngea mîinile pradă unui chin de nedescris.

— Ei, aşadar, scrii scrisoarea aceea Noémiei, sau plec la Tihány cu cele patru scrisori !

Durerea îl făcu pe Timár să murmure :

— Ah ! micuţul Dódi !...

Fugarul rîse cu o ironie nepăsătoare :

— O să-i fiu tată ; o să-i fiu un tată foarte bun !...

...Cît ai clipi, Timár ţîşni de pe scaun şi cu un salt de jaguar se aruncă asupra aventurierului mai înainte ca acesta să se poată folosi de armă, îi prinse amîndouă mîinile, îl smuci o dată înainte, apoi îl împinse de-andaratelea făcîndu-i vînt atît de tare încît omul zbură prin uşa deschisă în anticameră unde rămase cîteva clipe lungit ; se ridică însă şi, clătinîndu-se încă din cauza saltului periculos pe care-l făcuse, se împiedică de prima treaptă apoi, horcăind şi înjurînd, se rostogoli din treaptă în treaptă pînă la piciorul scării.

Jos era întuneric şi noaptea liniştită, de nepătruns. În afară de ei doi un singur om se mai afla în conacul de iarnă — pivnicerul cel surd — dar acesta dormea ameţit de băutură.

CE SPUNE LUNA ? CE SPUNE GHEAŢA ?

Timár ar fi putut să-l omoare pe omul acela. Îl avusese în mînă, iar în muşchi simţise puteri pe care le au uneori nebunii. L-ar fi putut sugruma sau i-ar fi putut zdrobi capul cu patul puştii dacă nu voia să risipească un plumb prea preţios pentru un astfel de om. Dar Timár nu-i criminal. Nu-l ucide pe ucigaşul său ca să-şi apere pielea. Timár Mihály a ajuns acum să fie cu adevărat „om de aur“, acum

cînd totul se duce pe gîrlă, cînd averea şi cinstea i se risipesc în vînt.

Lasă să-i scape omul acela care-l poate nimici, care e hotărît să-l nimicească. L-ar putea omorî şi acum. Doar mai are o armă încărcată în camera de dormit şi, prin geam, l-ar putea împuşca în momentul cînd iese pe poartă sau cînd trece prin curtea cea mare a conacului. Cine l-ar trage la răspundere pentru uciderea unui vagabond, a unui condamnat la galeră evadat ? Ba poate că ar primi şi-un premiu din partea guvernului brazilian.

Dar Timár nu-l omoară pe omul acela. Îşi spune : „Omul acesta are dreptate ! Destinul trebuie să se împlinească." Timár nu e un răufăcător care-şi acoperă un păcat cu altul, ci un om de caracter. Un om gata să-şi ispăşească vina.

Iese în balconul conacului şi, încrucişîndu-şi braţele pe piept, priveşte liniştit la omul acela care iese pe uşa conacului şi se îndreaptă spre poartă. Luna abia a răsărit de după malul dinspre Somogy şi luminează zidurile conacului. De aceea, silueta întunecată ce se află sus, pe balcon, e o ţintă foarte bună pentru cel care vrea să tragă.

Krisztyán Tódor trece pe sub balcon şi îşi ridică faţa spre dînsul. Din cauza căzăturii, cicatricea de pe frunte i s-a deschis şi faţa îi e plină de sînge. Nu cumva Timár s-a postat înadins acolo ca individul acela furios să se răzbune trăgînd în el ?

Omul se opreşte însă în faţa sa şi începe să spună cuvinte fără glas. Întocmai ca Athalie ! Ce bine s-ar potrivi cei doi ! Vorbeşte prin gesturi. Şchiopătează din cauza căzăturii. Cu mîna stîngă loveşte de cîteva ori puşca aflată în dreapta, dă din cap, îşi agită pumnul spre Timár şi, cu degetul arătător, îl ameninţă. Acest discurs mut spune : „Nu aşa o să te omor ! O altă moarte ţi-am hărăzit. Aşteaptă !"

Timár priveşte spre omul acela care iese din curtea conacului său. Îl petrece cu privirea de-a lungul drumului înzăpezit pînă la oglinda de gheaţă a uriaşului lac. Îl urmăreşte pînă ce omul devine doar un punct negru ce înaintează pe platforma argintie a gheţii, în direcţia piscului cel înalt pe care se zăresc cele două turle.

Nici nu-şi dă seama de uraganul ce se apropie dinspre munţii Zalei.

Acest vînt ciudat izbucneşte în regiunea Balatonului chiar cînd văzduhul e foarte liniştit ; se porneşte fără nici un semn prevestitor ; în clipa în care pescarii aud copacii foşnind în depărtare nu mai apucă să se reîntoarcă pe malul dinspre Zala ; vîntul ridică valuri şi bărcile sînt tîrîte în largul Balatonului şi aruncate pe malul celălalt. Şi uneori după o jumătate de ceas, furtuna s-a şi potolit ; mireasa vîntului a avut chef să se zbenguiască doar un pic. După asta, totul este din nou învăluit în linişte.

Viforul ce gonea dinspre munţi mîna din urmă un nor de zăpadă. Din el se repezeau cristale de nea ascuţite ca nişte ace. Norul nu era prea mare, aşa că acoperea doar jumătate din priveliştea aceea grandioasă, învăluind în beznă doar Tihányul cu peninsula sa stîncoasă şi cu biserica-i posomorîtă, în timp ce malul argilos dinspre răsărit strălucea încă în bătaia razelor lunii.

Urlînd înspăimîntător, vifornita trece peste trunchiurile uriaşe ale bătrînilor copaci din valea Aracs. Moriştile vechiului castel de vară scîrţîie ca şi cînd nişte stafii condamnate să rătăcească mereu ar plînge din pricina cine ştie căror păcate pămînteşti, iar cînd vîntul puternic se repede peste gheaţa Balatonului, peste blocurile de gheaţă puse pe muchie, se aud sunete melodioase venite parcă din altă lume aşa încît ţi se pare că vezi aievea fantomele ce plîng

fugărindu-se şi ţipînd în zbor. Din cînd în cînd se aude un urlet furios. E oare urletul fantomei care le fugăreşte pe celelalte ?

În mijlocul acestei înspăimîntătoare muzici nocturne, lui Timár i se pare că de departe răzbate un urlet cumplit care se aude chiar şi prin vîjîitul vîntului. Doar buzele omeneşti sînt în stare să scoată un urlet ca acesta : strigăt de deznădejde, glas care imploră ajutor, glas ce blestemă pe Dumnezeu răscolind bezna nopţilor, urlet care-i face să tresară din somn pe cei ce dorm, strigăt în stare să zguduie şi stelele. Peste cîteva clipe are impresia că strigătul răzbate din nou, dar mult mai scurt, mai încet şi-apoi nu se mai aude decît şuieratul viforniţei.

Curînd se stinge şi acesta. Uraganul a dat doar o fugă peste Balaton. A fugărit doar norul acela singuratic. Copacii văii din Aracs nu mai vîjîie şi şuieratul vîntului ce-aleargă de-a lungul platformei şi blocurilor de gheaţă se pierde în depărtare într-o armonie sinistră. Cerul se înseninează şi totul se linişteşte.

Totul s-a liniştit şi-n inima lui Timár.

Sfîrşitul e aproape. Nu mai are încotro să se ducă. Nici înainte, nici înapoi.

A fugit cît a putut fugi ; acum însă se află chiar pe marginea prăpastiei, o prăpastie fără fund.

Ca într-un vis îşi revede fulgerător întreaga viaţă, ştiind că a sosit vremea să se trezească din acest vis.

Cea dintîi dorinţă, dorinţa de a ajunge la fata aceea neasemuit de frumoasă şi bogată, a fost începutul nenorocirii lui. Toată ascensiunea lui clădită pe această dorinţă seamănă cu taina Sfinxului care odată aflată, Sfinxul poate să piară...

Cum ar putea să mai trăiască după ce va fi dat de gol în faţa lumii, în faţa Timéii şi în faţa Noémiei ?

Cum să mai trăiască prăbuşit de la înălţimea respectului cetăţenilor şi a graţiei împăratului, cîştigate în ţara lui cît şi în străinătate?

Şi-apoi cum s-o mai vadă încă o dată pe femeia aceea care, purtînd în suflet o durere atît de sfîntă, îl ridicase în slăvi în faţa rivalului său; cum să mai dea ochii cu ea din clipa în care s-ar afla că nu merita nici pe departe respectul şi încrederea pe care le-a avut faţă de el? Că toată viaţa lui a fost o minciună?

Şi cum să se mai înfăţişeze Noémiei, cînd ea ar şti că e căsătorit cu Timéa? Cum să-l mai ia vreodată în braţe pe Dódi?

Nu, nicăieri în lume nu mai există vreun colţişor unde ar putea să se ascundă! Întocmai cum a spus omul acela: la fel ca el trebuie să fugă din lumea cunoscută şi să-şi tăinuiască numele; şi întocmai ca el să se ascundă şi-să pribegească din oraş în oraş! Să dea ocol pămîntului.

Dar Timár cunoaşte şi un alt loc. Luna. Planeta aceea îngheţată. Cum zicea Noémi? Că acolo se duc să locuiască cei care şi-au lepădat cu voia lor trupul de lut, cei cărora nu le mai trebuie nimic. Se duc acolo unde-i neantul! Iar dacă omul acela se va duce pe Insula nimănui şi va împinge la desperare cu insistenţele lui necurmate pe femeia aceea rămasă singură, atunci fără-ndoială că şi Noémi îl va urma acolo, pe planeta aceea îngheţată.

Timár se împăcase atît de mult cu acest gînd încît fu în stare să-şi îndrepte luneta spre luna ce cobora spre asfinţit, arătînd ba puncte, ba găvane luminoase şi să-şi aleagă drept mormînt unul din nenumăraţii munţi lunari: „Acolo o să stau şi-acolo o voi aştepta pe Noémi!“

Se întoarse apoi în camera unde cu puţin înainte stătuse de vorbă cu aventurierul.

Căminul mai păstra rămăşiţe din veşmintele arse ale omului aceluia, iar desenul de pe stofă se mai putea vedea chiar şi în cenuşă. Timár puse cîţiva butuci pe foc pentru a face să dispară orice urmă. Îşi luă apoi pelerina pe umeri şi ieşi din casă îndreptîndu-se spre Balaton.

Semiluna lumina uriaşa oglindă de gheaţă. Soarele de gheaţă lumina cîmpia de gheaţă.

— Vin, vin ! spuse Timár. Nu peste mult timp o să aflu ce vrei să spui. Dacă m-ai chemat, iată-mă !

Mergea drept spre spărtura aceea mare.

O zări cu uşurinţă deşi era încă departe. Semnele puse de pescarii cumsecade — parii cu şomoioage de paie — avertizau încă de departe pe orice om cu gînduri bune să ocolească locul acela. Dar Timár căuta tocmai locul acela.

Cînd ajunse lîngă unul din parii vestitori de primejdie, se opri locului şi, scoţîndu-şi pălăria, îşi înălţă ochii spre cer.

Trecuseră mulţi ani de cînd nu se mai rugase. În clipa aceea îşi aduse aminte de fiinţa atotputernică ce roteşte stelele şi dă viaţă omizilor ; de acela ce a creat o făptură care îl înfruntă : omul.

Îşi aminti că e momentul să-şi înalţe ruga spre cel de sus.

„Putere veşnică ! De tine fug şi la tine voi ajunge în chiar ceasul acesta. Nu mă tîngui în faţa ta. Tu mi-ai arătat calea, dar eu am călcat pe alt drum ; tu mi-ai arătat vrerea ta, dar eu am vrut altceva ; şi-acum iată că am ajuns aici. Trec în cealaltă lume supunîndu-mă orbeşte voinţei tale. Sufletul meu va fi nepăsător şi va şti să rabde acolo. Ispăşesc pentru că am adus durere tuturor celor care m-au iubit şi pe care i-am iubit. Ia-i sub ocrotirea ta, dreptate veşnică ! Eu sînt păcătosul, eu

trebuie să pier, eu trebuie să fiu pedepsit. Nimeni nu-i cauza suferinţelor mele ; doar eu, eu însumi. Dreptate veşnică, tu care mi-ai călăuzit paşii aici, fii dreaptă şi cu dînsele. Apără şi mîngîie firavele tale făpturi, pe cele două femei şi copilaşul. Pe mine dă-mă însă pe mîna îngerilor tăi răzbunători."

Îngenunchează.

Valurile mişcătoare ale Balatonului şuşotesc între marginile spărturii. De multe ori, chiar cînd suprafaţa sa e acoperită de gheaţă, lacul se trezeşte şi, aidoma mării, vîjîie şi aruncă talazuri printre spărturi.

Timár se apleacă vrînd să sărute apa aşa cum sărută un fiu pe maică-sa, atunci cînd porneşte la drum lung, aşa cum un sinucigaş sărută ţeava puştii înainte de a-şi zbura creierii. Dar iată că în clipa în care se apleacă spre valuri, un cap de om se iveşte din spumă.

Un cap de om cu faţa în sus...

Pe frunte, peste ochiul drept are legat un batic negru, iar celălalt ochi, însîngerat, stă larg deschis cătînd fix ; apa intră şi iese din gura-i căscată.

Fantoma se scufundă însă.

Peste două minute, valurile se înalţă iarăşi şi chipul acela înspăimîntător se ridică din nou la suprafaţa apei, holbîndu-şi spre Timár ochiul deschis şi însîngerat. Capul acela mai apare încă o dată la marginea copcii, apoi dispare pentru totdeauna sub gheaţă pentru ca, în sfîrşit, o mînă de mort cu degetele crispate să se mai ivească o dată de sub apă.

Pe jumătate înnebunit, Timár se ridică brusc, rămînînd cu privirea ţintă spre vedenia aceea de coşmar.

I se pare că omul acela îl cheamă la dînsul.

Între marginile spărturii, valurile vîjîie de parcă au prins viaţă.

Şi iarăşi se aude din depărtare sunetul acela de orgă, sunetul atît de sinistru pe care vifornița nocturnă ce trece vijelioasă pe deasupra copacilor îl trimite s-o anunţe că vine ; în furtuna năprasnică ce se frînge printre blocurile de gheaţă o ! cum ţipă, cum plîng duhurile acelea nevăzute, cum urlă unele dintre ele...

Corul fantomelor se aude din ce în ce mai puternic. Şi iarăşi răsună peste toată întinderea de gheaţă acordurile acelea supranaturale, de parcă acolo, sub apă, ar vibra strunele a mii de harpe, dar, treptat-treptat aceste sunete la început armonioase se transformă într-un huiet asurzitor ; mai departe ai zice că pe sub apă aleargă fulgere iscînd în valurile sonore o melodie vrăjită, ameţitoare ; sub gheaţă răsună un tunet maiestuos ca de orgă şi, deodată, cu un bubuit asurzitor de parcă s-ar auzi un strigăt dumnezeiesc, întreg universul acela de gheaţă se uneşte zguduindu-se ; sub presiunea nemaipomenită a aerului marginile spărturii s-au unit.

Tremurînd din tot corpul, Timár se prăbuşeşte cu faţa în jos pe oglinda de gheaţă ce se mai clatină încă.

CINE VINE ?

Chiciura prefăcuse Insula nimănui într-o pădure de argint. Ceaţa ce stăruise multă vreme aninase flori de zăpadă de crengile copacilor ; urmaseră apoi zile însorite cînd chiciura se transformase în

gheaţă. Acum fiece crenguţă e prinsă într-un înveliş de cristal ca şi cînd toţi pomii din livadă ar fi de sticlă ; din cauza ciucurilor de gheaţă, ramurile lor stau aplecate ca şi cele ale sălciilor plîngătoare, iar atunci cînd vîntul se zbenguie prin pădurea de cristal, crengile ce se lovesc unele de altele scot clinchete ca pomii de sticlă din grădinile zînelor.

Pe covorul gros al ierbii acoperite de brumă se vede o singură cărare ce se opreşte la pragul colibei. Cărarea duce spre locul unde se odihneşte Tereza. Ea arată drumul pe care-l face în fiecare zi Noémi însoţită de micul Dódi.

Doar ei doi se mai duc acolo. Cel de al treilea, cîinele stă în colibă, bolnav de moarte. Glonţul a pătruns într-un organ vital şi-acum biata Almira trebuie să piară din această cauză.

E seară. Noémi aprinde opaiţul, scoate roata de tors şi începe să toarcă. Micul Dódi se aşază lîngă ea şi, apropiind un pai de marginea roţii, se joacă de parcă roata ar fi un titirez. Almira stă întinsă într-un colţ şi geme ca un om.

— Mamă — spune pe neaşteptate copilul — apleacă-ţi capul că vreau să-ţi şoptesc ceva să n-audă Almira.

— Dódi mic, ea nu înţelege graiul nostru.

— O, sînt sigur că înţelege, înţelege tot ! Spune-mi doar atît : Almira o să moară ?

— Da, sigur că da, micuţul meu drag.

— Bine, dar după ce o să moară Almira, cine o să ne mai păzească ?

— Dumnezeu.

— E puternic Dumnezeu ?

— Mai puternic decît toţi.

— Mai tare şi decît tata ?

— E cel care-i dă puteri şi tatii.

— Şi omului ăla rău, cu ochiul legat? De ce i-a dat Dumnezeu putere şi lui? Mi-e frică de omul ăla. Dacă vine iară? Omul ăla vrea să mă ia cu el.
— Nu-ţi fie frică! Nu-l las eu să te ia.
— Şi dacă ne omoară pe-amîndoi?
— Atunci amîndoi o să ajungem în rai.
— Şi Almira?
— Ea nu.
— Păi de ce?
— Fiindcă Almira e animal.
— Dar ciocîrlia mea cea mititică?
— Nici ea.
— O, nu mai spune aşa! Doar ea ştie să zboare spre cer mai bine decît noi.
— Da, dar raiul e sus, mult mai sus decît poate ea să zboare.
— Păi cum, acolo nu sînt nici animale, nici păsărele? Atunci rămîn mai bine aicea jos, cu tăticul meu şi cu ciocîrliile mele.
— Rămîi, inimioara mea, rămîi.
— Aşa-i că dacă tata ar fi aici, l-ar bate pe omul ăla rău?
— Omul ăla rău ar fugi cînd l-ar vedea.
— Dar cînd vine tata?
— În iarna asta.
— De unde ştii?
— Aşa a spus el.
— Şi tata spune totdeauna adevărul? Tata nu minte niciodată?
— Nu, copilul meu, tot ce spune el este adevărat.
— Păi iarna a venit de mult.
— Şi el o să vină curînd.
— Oh! măcar de n-ar muri Almira pînă atunci!
Copilul se ridică de pe laviţa aceea mică şi se îndreptă spre cîinele care geme:

— Almira dragă, să nu mori, să nu ne laşi singuri aici. În rai n-o să poţi veni cu noi; nu poţi să fii cu noi decît aici. Rămîi aici. La vară o să-ţi fac o casă frumoasă din lemn de nuc aşa cum ne-a făcut nouă tăticu. Din toate bunătăţile pe care o să le primesc, o să-ţi dau şi ţie jumătate. Pune capul aici în poala mea şi uită-te frumos la mine. Nu-ţi fie frică: n-o să-l mai las să intre pe omul ăla rău care te-a împuşcat. Dacă-l aud că vine, leg clanţa uşii cu o sfoară; dacă bagă mîna să dezlege sfoara, îi tai mîna cu toporişca mea cea mică. O să te apăr eu, Almira!

Inteligentul animal îşi ridică ochii săi frumoşi spre copil şi, cu coada, lovi încet pămîntul. Apoi oftă adînc ca şi cînd ar fi înţeles totul.

Noémi lăsă torsul şi, prinzîndu-şi capul în palme, privi în lumina opaiţului. Cînd plecase omul acela înfricoşător îi strigase furios din dreptul geamului:

— O să vin iarăşi pe-aici şi-atunci o să-ţi spun eu cine-i omul pe care-l iubeşti!

Însuşi faptul că avea de gînd să revină era o ameninţare destul de serioasă; dar ce însemnau oare cuvintele lui: „O să-ţi spun eu cine-i omul pe care-l iubeşti" ?

Bine, dar cine ar putea să fie Mihály ? Cine altcineva decît ceea ce pare ? Ce-ar putea să spună despre dînsul fantoma aceea înfricoşătoare care venise tocmai de la celălalt capăt al pămîntului ? Ah ! ce bine ar fi fost dacă Mihály ar fi ascultat cuvintele Noémiei :

„Aş fi mai liniştită dacă între noi şi el ar fi doar trei picioare de pămînt !"

Noémi nu e fricoasă. Crescută în sălbăticia insulei, ea s-a obişnuit să se încreadă în puterile sale. N-a dus o viaţă tihnită care să-i fi slăbit nervii. Lui

Holofern[1] şi lui Sisernei nu le-ar fi stricat să ştie cît de primejdios e fierul în mîna unei femei!

Lupoaica ştie să-şi apere vizuina din desiş împotriva cîinelui. Are pentru asta şi gheare, şi colţi.

După întîlnirea aceea înspăimîntătoare, Noémi poartă mereu sub broboadă un cuţit de care se servea Mihály, iar cuţitul e bine ascuţit. În timpul nopţii şi-a făcut obiceiul să baricadeze intrarea cu un drug gros pus de-a curmezişul uşii, iar drugul e legat cu o funie de stîlpul acesteia.

Cum o vrea soarta! Dacă cel aşteptat va sosi primul, atunci ea va fi o femeie fericită, cu sufletul neîntinat; dacă celălalt va sosi mai întîi, va fi o ucigaşă, un suflet hărăzit iadului!

— Almira, de ce gemi atît de tare?

Bietul animal în agonie îşi ridică cu greu capul din poala copilului şi, întinzîndu-şi gîtul, începe să adulmece; schelălăie neliniştit, scîncind şi scurmînd pămîntul cu ghearele, dar singurele sunete ce le mai poate scoate sînt doar nişte horcăituri înăbuşite; prevestesc oare bucurie sau nenorocire?

Animalul simte apropierea cuiva.

Cine vine?

Omul bun sau cel rău? Omul care le aduce viaţa sau ucigaşul?

În tăcerea nopţii, paşii celui care calcă pe iarba brumărită se aud tot mai desluşit.

Cine vine?

Almira horcăie chinuitor; dă să se ridice în picioare dar cade din nou; vrea să latre, dar nu izbuteşte. Noémi sare de pe laviţă, duce mîna dreaptă sub broboadă şi strînge zdravăn mînerul cuţitului.

---

[1] Una din căpeteniile lui Nabucodonosor, ucis de Juditha, care a vrut în acest fel să-şi salveze oraşul asediat de vrăjmaşi (n.t.).

Cine vine ?

Toţi trei ascultă în tăcere : Noémi, Dódi şi cîinele.

Paşii se apropie cu repeziciune. Şi toţi trei îl recunosc după zgomotul paşilor.

— Tata ! strigă Dódi, rîzînd.

Noémi taie cu cuţitul ascuţit frînghia care ţine uşa, iar Almira, sprijinindu-se pe două picioare, îşi înalţă capul şi încă o dată mai răsună lătratul ei de bun sosit. În clipa următoare, toţi trei se îmbrăţişează : Mihály, Noémi şi Dódi.

Almira se tîrăşte pînă la picioarele stăpînului său drag, îşi mai ridică o dată capul spre dînsul, îi linge mîna, apoi se prăbuşeşte şi moare.

— Să nu ne mai părăseşti niciodată ! şopteşte rugător Noémi.

— Să nu ne mai laşi singuri niciodată ! îl imploră micuţul Dódi.

Mihály îi strînge pe amîndoi la pieptul său şi lacrimile lui cad pe feţele lor dragi :

— Niciodată, niciodată, niciodată !...

CADAVRUL

În anul acela, abia cele din urmă zile ale lunii martie izbutiră să vină de hac iernii celei aspre. Vîntul călduţ ce bătea dinspre miazăzi înmuie gheaţa de pe lacul Balaton şi-apoi un vînt puternic ce sufla dinspre miazănoapte o sparse şi o împinse spre malul de la Somogy.

Printre sloiurile de gheaţă ce se topeau, pescarii dădură peste un cadavru.

Deşi acesta se afla într-o stare de totală descompunere, aşa încît trăsăturile feţei nu mai puteau fi

recunoscute, totuşi identitatea celui mort se putea stabili cu certitudine. Erau rămăşiţele pămînteşti ale lui Timár Mihály de Levetinczy care, din ziua cînd avusese loc pescuitul acela de pomină pe Balaton — cînd fusese prins şi regele şalăilor — dispăruse subit, şi a cărui reîntoarcere fusese mult aşteptată la Komárom.

Că era vorba de Timár şi nu de altcineva, se mai putea vedea şi după îmbrăcăminte : după şuba sa de astrahan, butonii şi monogramele brodate pe cămaşă. Ceasul lui Timár se mai afla în buzunarul vestei ; pe unul din capace era gravat numele lui. Dar ceea ce dovedea în modul cel mai evident identitatea cadavrului, era portmoneul găsit în buzunarul dinăuntru al hainei ; în portmoneu găsiră un teanc de bancnote de o sută şi de o mie de forinţi pe care se mai desluşeau încă efigiile, iar pe căptuşeala portmoneului se vedeau brodate cu mici perle cuvintele : credinţă, speranţă, dragoste. Era broderia lucrată de mîna Timéii.

Într-un buzunar lateral se mai găsiră şi patru scrisori legate cu o panglică, dar apa spălase orice urmă de cerneală de pe ele. Doar de, stăteau sub apă de patru luni încheiate.

Cam în acelaşi timp pescarii găsiră în golful de la Füred puşca cu două ţevi a domnului Levetinczy. Puşca se agăţase de năvodul lor.

Acest lucru lămuri pe deplin ceea ce se întîmplase.

Bătrînul Galambos îşi aminti deodată totul cu deosebită claritate.

Îşi aminti că domnul Timár îl trimisese la culcare spunîndu-i că dacă vulpile şi lupii se vor ivi din tufişuri în timpul nopţii şi se vor duce spre copcă, atunci măritul domn va ieşi pe balcon şi va trage în aceste jivine.

Şi ca prin farmec, începură şi alţii să-şi amintească foarte bine că în noaptea aceea pe Balaton se stîrnise o vifornită care nu ţinuse mult; fără îndoială că vifornita aceea pricinuise accidentul nobilului domn; zăpada îl lovise probabil drept în faţă şi din această cauză nu băgase de seamă spărtura, aşa că nenorocitul se prăbuşise în gol.

Bătrînul Galambos, care de obicei nu prea avea somn, îşi aminti că taman cînd viscolul era în toi, el auzise nişte strigăte înfiorătoare, nişte strigăte de moarte ce zbucniseră de două ori la scurt timp unul după altul.

Să piară atît de stupid un om atît de cumsecade şi cu asemenea faimă!

De îndată ce primi vestea cu privire la descoperirea făcută, Timéa porni imediat spre Siofok şi fu de faţă la îndeplinirea formalităţilor legale. Zărind hainele soţului ei, leşină de două ori şi abia putură s-o readucă în simţiri. Cu toate acestea rămase acolo. Se afla acolo cînd rămăşiţele îmbucătăţite ale soţului ei fură aşezate în sicriul de cositor; se interesă în mod deosebit de verigheta lui Timár, dar nimeni nu i-o putu da: degetele mortului lipseau cu desăvîrşire.

Timéa duse rămăşiţele dragi la Komárom să le înmormînteze în cavoul pompos al familiei şi, deoarece soţul ei era protestant, comunitatea îi dădu toate onorurile funerare ce i se cuveneau. Toate cele patru eparhii trimiseră delegaţi care să le reprezinte; predica fu ţinută de superintendentul regiunii transdunărene, iar discursul de rămas bun îl ţinu pastorul din Komárom, în biserica îmbrăcată cu postav negru şi împodobită cu steme. Corul seminarului din Papa cîntă cîntece de îngropăciune. Pe sicriul acoperit cu catifea neagră, numele şi anul

morţii erau bătute în cuie de argint. Membrii consiliului municipal şi consilierii judeţeni ridicară sicriul pentru a-l urca pe carul mortuar. Deasupra sicriului se afla sabia de nobil şi cununa de lauri, crucea ordinului maghiar „Sfîntul Ştefan", a ordinului italian „Sfîntul Mauriciu" şi a ordinului brazilian „Annunziata". Ciucurii de argint al giulgiului erau purtaţi de subprefecţi, iar făcliile cu steme de către domni respectabili care mergeau pe lîngă carul mortuar; în faţa sicriului era înşirat tot tineretul şcolar, preoţii şi teologii, breslele cu steagurile lor, miliţia maghiară şi germană în uniforme şi cu arme, ţinînd pasul după bubuitul înăbuşit al tobelor acoperite; în urma sicriului se înşirau toate doamnele din oraş îmbrăcate în negru, iar în mijlocul lor văduva îndoliată, cu chipul ei alb şi cu ochii supţi de plîns; urmau apoi celebrităţi din ţară şi de la Viena, şefii armatei, ba chiar şi Maiestatea sa trimisese un reprezentant care să urmeze cortegiul funebru al distinsului dispărut. Şi-apoi, nesfîrşitele rînduri ale mulţimii. Coloana traversă oraşul în glasurile jalnice ale clopotelor. Şi fiecare dangăt de clopot, fiecare pîlc de oameni spunea parcă acelaşi lucru: că în clipele acelea se făceau funerarii unui om atît de mare cum poate că n-o să se mai nască altul în Komárom — binefăcătorul tuturor, gloria naţiunii, un bărbat model de virtute conjugală, fondatorul atîtor mari instituţii.

„Omul de aur" coboară în pămînt.

De-a lungul oraşului, pînă la cimitir, femei, bărbaţi şi copii îl însoţesc pe jos.

Şi Athalie se află în mulţime.

Cînd sicriul e lăsat prin uşa deschisă a cavoului, cei mai apropiaţi prieteni, rudele şi cei care-l respectă coboară după omul pe care-l deplîng. Printre ei se află şi domnul Kacsuka. Pe scările strîmte, în

înghesuială, e-atît de aproape şi de Timéa, şi de... Athalie !

Cînd cei care l-au condus pe Timár ies din cavou, Athalie se aruncă lîngă uşa criptei strigînd că vrea să fie şi ea înmormîntată acolo. Din fericire, prin apropiere se află şi domnul Fabula János care o ridică de jos pe frumoasa domnişoară şi o scoate pe braţe la lumina zilei explicînd mulţimii mirate că domnişoara ţinuse foarte mult la răposatul domn pe care-l socotea ca pe al doilea părinte.

Peste o jumătate de an e gata pomposul monument funerar cu soclu de granit, pe care stă sculptat cu litere aurite: „*Aici odihneşte preailustrul nobil şi neînfricat domn Levetinczy Timár Mihály, consilier regal, consilier juridic al mai multor judeţe, cavalerul ordinelor «Sfîntul Ştefan», «Sfîntul Mauriciu» şi «Annunziata», marele patriot, credincios întru Domnul, bărbat cu o viaţă morală exemplară, tatăl săracilor, ocrotitorul orfanilor, susţinătorul şcolilor, stîlp al bisericii. Îl plîng toţi cei care l-au cunoscut, pe veci nemîngîiată, credincioasa-i soţie Susana...*“

Pe soclul de granit se află o statuie de alabastru ce reprezintă o femeie care ţine în mîini o urnă funerară. Toată lumea e de părere că femeia seamănă nemaipomenit de bine cu Timéa.

Şi-n fiecare zi Timéa merge la cimitir pentru a aşeza lîngă piatra funerară o coroană de flori proaspete ; şi ea, cu mîna ei, stropeşte florile care-şi revarsă mireasma lor atît de îmbălsămată peste grila soclului. Le udă cu stropi de apă proaspătă, le udă cu lacrimile ei fierbinţi...

Krisztyán Tódor nu şi-ar fi închipuit niciodată că va avea parte de o cinste atît de mare după moartea sa.

DOAMNA ZÓFI

Frumoasa văduvă purta cu sfințenie doliul. Nu făcea nici o vizită și nu primea pe nimeni. Pe stradă puteai s-o vezi îmbrăcată numai în negru și un văl des îi acoperea fața.

Opinia publică din Komárom socotise de cînd și pînă cînd trebuia să dureze doliul. În ce zi a murit domnul Timár de pe urma nenorocirii care l-a lovit? S-a împlinit un an. Ziua morții fusese în plină iarnă. A sosit apoi carnavalul. Și totuși iată că Timéa nu leapădă doliul și nu ia parte la baluri. Opinia publică fixă atunci alt termen. Fără-ndoială că dînsa socotește că anul de doliu începe din ziua înmormîntării domnului Timár deoarece de-atunci a început cu adevărat văduvia ei.

Trecu însă și ziua aceea, ba sosi și primăvara, dar Timéa tot nu lepăda veșmintele de doliu și nu primea pe nimeni.

Cetățenii Komáromului începură să se neliniștească : păi pînă cînd o să țină asta ? Erau necăjiți de-a binelea mai ales pentru faptul că Timéa nu primea bărbați în vizită.

*

E dimineață. Doamna Zófi se plimbă în sus și în jos cu un coș sub braț, printre cei veniți la tîrgul săptămînal, tocmindu-se cu precupețele pentru niște pui. Mai bine zis se preface că se tocmește pentru că nici gînd n-are să cumpere ceva ; umblînd din precupeață în precupeață, face în așa fel încît să se poată strecura neobservată în parcul „Anglia". Apoi, din „Anglia", ocrotită de gardul viu, face un mare ocol privind mereu în stînga și-n dreapta de

teamă să n-o vadă cineva; în cele din urmă se strecoară printr-o ieşire şi se furişează pe poarta unei case mici şi singuratice pe uşa căreia e desenat un vultur cu două capete.

În căsuţa aceasta locuieşte şi-acum domnul Kacsuka. E vechea lui locuinţă în care hălăduieşte încă de pe vremea cînd era locotenent şi pe care n-a părăsit-o nici în ziua de azi, cînd a ajuns maior; n-are nevoie de o casă mai mare. Poarta, uşa camerei mici şi chiar ferestrele sînt veşnic deschise. Mde, ofiţerii nu se tem de hoţi din două binecuvîntate motive.

Doamna Zófi îl găseşte pe domnul Kacsuka singur, studiind nişte proiecte de fortificaţii.

— Bună dimineaţa, domnule maior. Şi vă cer iertare c-am fost atît de obraznică şi-am îndrăznit să intru. Am trecut însă din întîmplare pe aici şi am văzut că uşa şi ferestrele sînt deschise: „Aoleo, mi-am zis, te pomeneşti că intră vreun hoţ; să-i spun ordonanţei să încuie uşa“, dar uite c-am dat peste domnul maior. Mulţam pentru amabilitate; o să stau puţin. Că şi-aşa au trecut o mie de ani de cînd n-am mai vorbit cu dumneavoastră. Ah, domnul maior e prea bun! Să mă aşez chiar aici, lîngă dumneavoastră? O clipă, să pun coşul jos. N-am nimic în el decît nişte ouă; eu fac toate cumpărăturile, că altfel, dacă laşi pe seama slugilor, îţi trag de la coşniţă. Şi-apoi slujnicele din ziua de azi ţin nasul pe sus! Nici una nu mai vrea să care coşul după stăpîna ei. Nu le stă bine, cică. De-aia eu duc coşul şi tot eu fac şi cumpărăturile. Nu mi-e ruşine nici un pic. Cine mă cunoaşte ştie cine sînt! Aşa-i că nici dumneavoastră, domnule maior, nu mă condamnaţi pentru asemenea lucru? Păi cum să mă condamnaţi cînd ne cunoaştem de atîta vreme! Vă mai aduceţi aminte de ziua aia cînd aţi stat în bu-

cătărie pe butoiaşul cu apă şi aţi mîncat porumb fiert din caschetă ? Cînd tocmai povesteam fetei ăleia prostuţe cum o să fie la botez ? Ehei, dar nu despre botez vorbeam noi atunci cînd domnul maior — pe-atunci doar domnul locotenent — a picat aşa din senin, ci despre cu totul altceva. Hei, dacă aţi şti ce spuneam ! O, da' de-atunci au trecut taman o mie şi o sută de ani şi multe s-au întîmplat pe lumea asta ! Of, că îngrozitoare moarte a avut domnul Levetinczy ! Biata Timéa, de-atunci n-are linişte nici ziua, nici noaptea. Cred că femeia asta o s-o ia pe urmele bărbatului ei ; şi-i păcat de ea, că-i o făptură tare bună. Nu primeşte nici un bărbat în vizită. De o sută de ori pe zi se aşază în faţa portretului cel mare al domnului Levetinczy şi-l priveşte, şi iar îl priveşte ; scoate apoi ultima lui scrisoare pe care dînsul a trimis-o odată cu peştele ăla mare şi începe s-o citească. Uneori mi-o citeşte şi mie. Şi-apoi mă întreabă : „Mamă Zófi nu ţi se pare ciudat că scrisoarea asta e scrisă pe un ton atît de glumeţ ? Scrie că a şi dansat !" Vai, ce tînără şi frumoasă e biata femeie şi cît se mai frămîntă, Doamne-Doamne ! Mi-e atît de milă de dînsa şi atît de mult aş dori să se hotărască odată să se mărite cu un bărbat bun şi cinstit. Vă rog să mă credeţi : şi eu am un pic de interes aici. Vedeţi, domnule maior, Athalie, fata mea, spune mereu că în clipa în care Timéa s-ar mărita cu omul la care se gîndeşte ea, atunci n-ar mai sta nici o clipă în casa aia ci s-ar mărita cu primul venit care ar cere-o de nevastă. Nu s-ar uita dacă e domn sau ţăran, tînăr sau bătrîn, chipeş sau ciupit de vărsat ! S-ar mărita de îndată. Of şi nimeni nu doreşte mai mult decît mine lucrul ăsta ! Nu la gîndul că atunci aş pleca şi eu cu fata mea, ci pentru că aş rămîne cu Timéa. Chiar dacă vreodată Athalie ar ajunge bogată iar Timéa

ar săraci, eu tot cu Timéa aş rămîne. Asta fiindcă, vă rog să mă credeţi, nu mai pot îndura să stau alături de fiică-mea. Ce-i drept, nu-i frumos ca o mamă să se plîngă de propria ei fiică, dar eu ştiu unde şi în faţa cui pot să vorbesc. E drept că-i sînt mamă, că eu am adus-o pe lume. A fost un copil bun pînă în clipa cînd am scăpat-o din mînă, cînd tată-său a început s-o răsfeţe şi cînd lumea i-a sucit capul. Acum însă, lîngă ea mi-e viaţa amară de parcă ar fi iad, nu alta. Şi cum în afară de mine nu mai are pe nimeni pe lume ca să-şi verse necazul, mă chinuie cît e ziulica de mare. Oriunde mă prinde, mă ciupeşte, mă loveşte cu piciorul, aşa că din cauza ei abia îndrăznesc să ies din bucătărie. Oricît de frumos i-aş vorbi, se face că nu m-aude. La masă se uită în gura mea încît, văzînd-o că se holbează aşa, scap fără să vreau mîncarea din furculiţă. Toată ziulica trebuie să-i cos rochiile pe care le rupe dinadins ca să pară trenţăroasă. Iar noaptea nici nu mă lasă să aţipesc. Pune lumînarea aşa ca lumina să-mi bată drept în ochi şi citeşte pînă în zori. Şi măcar dacă ar tăia de la început foile cărţii ! Da' ţi-ai găsit : taie foaie cu foaie, încît dacă aţipesc de o sută de ori, de o sută de ori mă trezesc din pricina fîşîitului hîrtiei. Iar cînd o rog frumos, scoate limba la mine. De răul ei, într-o seară mi-am astupat urechile cu bumbac să pot dormi : s-a apucat şi, în loc să-şi puie hreanul răzuit la gît — îşi pregătise o compresă pentru durere de cap — mi l-a legat de talpa piciorului şi pînă să mă trezesc, toată talpa mi se băşicase. Dar i-a mai trăznit şi altceva prin cap. În timpul nopţii îmi vîra cîlţi cînd într-un pantof, cînd în celălalt, aşa că pînă se însera şchiopătam de tot, ba era cît pe ce să-mi cadă şi unghia. Nu mi-am dat seama de ce şchiopătez cînd de un picior, cînd de celălalt, pînă în clipa cînd am aflat pricina. Ea a

făcut haz. Apoi știe prea bine că mi-e frică de stafii ; ei bine, seara îmbracă mătăuzul de praf și coada măturii astfel încît să pară niște năluci și le agață în dosul ușii, că-i gata-gata să mă ia dracul cînd dau să intru. În fața slugilor se poartă cu mine în asemenea hal că nu-i de mirare că ăia nu mă mai respectă de loc. Totdeauna ține partea bucătăresei împotriva mea. Oof, cîte trebuie să mai îndur ! Dar și mai tare mă amărăște în zilele de sărbătoare cînd scot cartea de rugăciuni ; atunci ea se așază la masă în fața mea, se sprijină în coate și, în timp ce mă rog, începe : „Dracii, focul iadului, gheena, ciuma, dalacul, racul [1], incendii, omorurile, otrava, prăpădul, rușinea, primejdia, blestemul, stafiile, toate să se abată asupra acestei case, amen !" Asta-i rugăciunea Athaliei pentru binefăcătorii ei. Hei, dar cînd e de față Timéa, devine blîndă ca o mielușică, e lingușitoare, iar cînd îi spune ceva, vorbește peltic și umil. Domnule, mă ia groaza să mai dorm cu Athalie într-o odaie. Aș vrea să se împlinească ce spune și să se mărite cu primul om care o cere-o de nevastă. Norocul ei încă n-a apus. Și poate fi în persoana domnului Fabula János căruia, anul trecut, i-a murit soția și-i văduv. Ce-i drept, nu-i prea tînăr, dar e un bărbat vrednic, cu stare și, de curînd, a devenit vicecurator ; are o avere de patruzeci de mii de forinți așa că poate să întrețină onorabil o femeie ; toți copiii sînt mari și nici unul nu mai e acasă. Athalie ar trăi foarte bine cu el ; are o casă atît de frumoasă pe strada Megyercsi ! Și-apoi opt luni pe an lipsește de-acasă. Sînt sigură că Athalia s-ar mărita cu el chiar și numai din răzbunare dacă Timéa s-ar mărita cu omul la care mă gîndesc eu. Eu aș rămîne la Timéa. Dar, bineînțeles, nimic nu poate

[1] Denumire populară a cancerului (n.t.).

să iasă din toate astea dacă „ea“ nu vrea să iasă din casă, iar „el“ nu intră în casă; unul stă trist acolo, celălalt stă mohorît aici. Ei, dar eu n-am venit. Doamne-fereşte, să trăncănesc, că asta nu-mi stă în caracter. Totuşi nu pot să plec fără să vă spun ce-am aflat zilele astea. Ştiţi, în fiecare dimineaţă eu fac patul Timéii. Nu îngădui altcuiva, n-aş putea să las ca vreo servitoare să atingă pernele alea frumoase cu dantelă. Dar, într-o dimineaţă, cînd dau să ridic perna cea mai de dedesubt, ce credeţi că văd sub ea? Un mîner de sabie cu lama ruptă. De bună-seamă că Timéa uitase să-l ia de-acolo. Pun mîna în foc că în fiecare noapte doarme cu sabia aia ruptă sub pernă. Cînd i-am spus Athaliei ce am aflat, m-a ciupit de braţ că şi-acum se vede vînătaia şi mi-a spus c-o să mă omoare dacă povestesc cuiva lucrul ăsta. Cum să spun? Eu nu zic nimic. Zic doar atît: eh, oare ştie fostul proprietar al acelei săbii ce-ar trebui să facă acum?

Doamna Zófi rostise tot discursul acesta fără să răsufle măcar şi fără a îngădui să fie întreruptă de maior.

Domnul Kacsuka ascultă toate acestea şi-apoi îi răspunse:

— Mamă Zófi, fostul proprietar al acelei săbii ştie ce are de făcut! Dacă doamna Levetinczy ar fi divorţat şi ar fi rămas săracă, fără pic de avere pe lumea asta, proprietarul acelei săbii s-ar fi grăbit să-i ceară mîna. Acum însă doamna Levetinczy e o văduvă bogată care la moartea soţului ei a moştenit cîteva milioane, iar fostul proprietar al acelei săbii e sărac şi deci nu poate să ceară mîna unei doamne atît de bogate.

— Ei, ei, ce mult s-a schimbat caracterul acestui domn! suspină doamna Zófi. Cînd a fost logodit cu

Athalie nu voia să se cunune pînă cînd nu i se punea pe masă suta de mii de forinţi.

— Hm ! Oare nu chiar mama Athaliei spunea adineauri că dacă Timéa ar sărăci, iar Athalie ar ajunge bogată, ar rămîne tot cu Timéa ? Şi a spus acest lucru cu toate că-i mama Athaliei !

— Ce-i drept, e drept. Sînt mama ei şi totuşi aşa am spus. Are dreptate domnul maior. Dacă însă fostul proprietar al săbiei nu ştie ce trebuie să facă, o să ştie actualul ei proprietar.

Şi, zicînd acestea, doamna Zófi îşi ceru iertare de o mie de ori că-l plictisise atîta vreme şi încă de o mie de ori că nu mai putea sta deoarece trebuia să mai cumpere o mulţime de lucruri din piaţă.

Îşi luă aşadar coşul, se furişă pe poarta pe care era pictat vulturul cu două capete, dar nu mai cumpără nimic ci porni glonţ către casă.

SCRISOAREA LUI DÓDI

Trecuse un an şi jumătate de cînd Mihály se afla acasă, pe Insula nimănui. Nu mai lipsise nici măcar o zi.

În tot acest timp avusese mult de lucru. Îl învăţase pe Dódi să scrie. Era o muncă ce-i dădea deplină satisfacţie. Cînd copilul neştiutor începu să scrie pe podea primele litere cu cretă şi cînd i se dictă : „Scrie C, apoi A, apoi L şi acum citeşte !" ce uimit păru văzînd că din literele acelea ieşise cuvîntul „cal", deşi nu desenase nici un cal ! Şi ce fericire îl cuprinse cînd, după un an şi jumătate, putu să-i dea Noémiei o felicitare de ziua ei, o felicitare scrisă pe hîrtie liniată şi cu litere înşirate frumos !

Era o operă mai măreață decît obeliscul Cleopatrei [1] cel plin de ieroglife.

Prima felicitare a lui Dódi mai tremura încă în mîna Noémiei și-n ochii ei mai luceau lacrimi cînd îi spuse lui Mihály :

— Seamănă la scris cu tine.

— Unde ai văzut tu scrisul meu ? o întrebă mirat Mihály.

— Mai întîi l-am văzut cînd îl învățai pe Dódi să scrie. Apoi în actul prin care ne-ai dat insula ; ai uitat ?

— Adevărat, dar e atît de mult de-atunci !

— Și-acum tu nu mai scrii nimănui ?

— Nimănui.

— Se împlinește un an și jumătate de cînd n-ai mai plecat. N-ai nimic de lucru dincolo, în lume ?

— N-am și nici n-o să mai am.

— Dar treburile pe care le-ai avut, ce s-a ales de ele ?

— Vrei să știi ?

— Aș vrea să știu. Mă întristează gîndul că un om atît de inteligent ca tine stă închis în insula asta numai pentru că eu și Dódi te ținem legat. Dacă nu pleci niciodată din insulă doar din cauza dragostei ce ne-o porți, atunci dragostea ta mă îndurerează.

— Bine, Noémi. Am să-ți spun cine am fost acolo în lume, ce am făcut și de ce vreau să rămîn mereu aici. O să afli tot. După ce o să culci copilul, vino în cerdac ; o să-ți spun tot. Poate că întîmplările pe care ți le voi povesti te vor înfiora sau te vor uimi. Dar, la urma urmei, o să mă ierți și tu așa cum m-a iertat și Dumnezeu atunci cînd m-a trimis aici.

---

[1] E vorba de un obelisc de 21 m datînd de pe vremea Cleopatrei, regina Egiptului (69—30 î.e.n.).

După cină, Noémi îl culcă pe Dódi și-apoi ieși și se așeză alături de Mihály pe banca de lemn de mesteacăn, trecîndu-și brațul pe sub brațul lui.

Luna plină își strecura razele printre frunzele umbrarului, luminîndu-i ; acum însă nu mai era astrul acela fantomatic, nici paradisul de gheață al sinucigașilor, ci o bună cunoștință, un prieten.

Mihály îi povesti Noémiei tot ce i se întîmplase în lume. Moartea neașteptată a călătorului misterios, scufundarea corăbiei, comorile găsite. Îi povesti ce om nespus de bogat, ce domn puternic devenise ; despre vasele sale ce-i transportau comorile dintr-o parte în alta a lumii ; cîte corăbii avusese, cîte case, cît de respectat fusese. Cum se căsătorise cu Timéa. Îi zugrăvi apoi suferințele Timéii și zbuciumul prin care trecuse el din pricina acestor suferințe. O descrise pe Timéa ca pe o sfîntă. Iar cînd, fără ocolișuri, îi povesti scena aceea — cînd din ascunzătoarea ce se afla în casă o pîndise pe Timéa, felul în care dînsa își apărase soțul de calomnie și cum îl apărase împotriva iubitului ei, împotriva propriei ei inimi — Noémi izbucni în plîns și plînse nespus de mult pentru Timéa...

Apoi, cînd Mihály îi povesti cît suferise el însuși fiind în aceeași situație îngrozitoare de care nu putea să scape — ferecat pe de o parte de poziția pe care o avea în lume, de averea lui, de credința Timéii și atras în altă parte de dragostea lui, de fericirea lui, de împlinirea visurilor sale — cît de gingaș îl mîngîie Noémi cu sărutările ei !

Și, în sfîrșit, cînd îi povesti despre noaptea aceea cumplită pe care o trăise odată cu venirea aventurierului în conacul său pustiu, cînd îi povesti că desperarea îl împinsese pe marginea prăpastiei, că

ajunsese pînă acolo încît privea în valuri gata să se arunce dar că, în loc să-şi vadă chipul, văzuse pe cel al urmăritorului său înecat şi că mîna divină închisese deodată în faţa sa mormîntul de gheaţă — o, cu cîtă putere îl strînse Noémi la pieptul ei, vrînd parcă să-l oprească să nu cadă în prăpastie !...

— Şi-acum ştii ce-am lăsat în lume şi ce-am găsit aici. Mă ierţi pentru suferinţele pe care ţi le-am pricinuit, pentru tot ce-am greşit faţă de tine ?

Sărutările şi lacrimile Noémiei răspunseră în locul ei.

Povestirea durase mult şi noaptea scurtă de vară trecuse aşa că se crăpa de ziuă în clipa cînd Mihály sfîrşi destăinuirile sale — întîmplările zbuciumatei sale vieţi.

Păcatele îi fuseseră iertate.

— Venind aici, mi-am plătit toate datoriile ! spuse Mihály, Timéa a primit averea mea şi libertatea. Pe vagabondul care purta hainele mele şi care avea portmoneul meu l-or fi înmormîntat în locul meu, iar Timéa a rămas văduvă. Iar ţie ţi-am adus sufletul meu şi tu l-ai primit. Acum fiecare a căpătat ce i se cuvenea.

Luîndu-l de braţ pe Mihály, Noémi îl îmbie să intre în odaie şi-l duse pînă la pătuţul în care dormea Dódi. Copilul se trezi din pricina sărutărilor, deschise ochii şi, îndată ce văzu că se luminase de ziuă îngenunche şi, împreunîndu-şi mîinile, îşi începu rugăciunea de dimineaţă :

— Binecuvîntează, Doamne, pe bunul meu tată şi pe măicuţa mea cea bună !

...Acum totul ţi s-a iertat, Mihály !... Ca tu să fii fericit, un înger se roagă la mormîntul tău iar alt înger se roagă la căpătîiul patului tău.

Noémi îl îmbrăcă pe micul Dódi şi privi lung, îngîndurată, spre Mihály. Trebuia să treacă multă vreme pentru a putea înţelege însemnătatea celor auzite de la dînsul. Deşi femeile au mintea atît de ageră !

Într-o bună zi, Noémi îi spuse soţului ei :

— Mihály ! Ai rămas totuşi dator cu ceva în lumea aceea.

— Cu ce ? Şi cui ?

— Ai rămas dator Timéii ; e vorba de taina pe care ţi-a dezvăluit-o cealaltă femeie.

— Ce taină ?

— Că în camera ei se află o uşă secretă. Trebuia să-i spui acest lucru. Doar prin ascunzătoarea aceea poate să pătrundă oricine la dînsa atunci cînd doarme şi cînd e singură.

— Dar ascunzătoarea aia n-o cunoaşte nimeni în afară de Athalie !

— Şi asta nu-i deajuns ?

— La ce te gîndeşti ?

— Mihály ! Tu nu ne cunoşti pe noi, femeile. Tu nu ştii cine-i Athalie, dar eu ştiu. Am plîns-o pe Timéa pentru că a suferit, fiindcă nu te iubeşte, fiindcă eşti al meu ; dar dacă ar avea faţă de tine aceleaşi sentimente pe care le are faţă de celălalt bărbat şi dacă tu m-ai părăsi din cauza ei — aşa cum bărbatul acela a părăsit-o pe cealaltă fată — ah ! să mă ferească Domnul şi de gîndul că aş putea s-o văd vreodată dormind în faţa mea.

— Noémi, mă îngrozeşti !

— Aşa sîntem noi. Nu ştiai ? Grăbeşte-te să-i dai de veste Timéii şi să-i dezvălui taina. Vreau ca Timéa să fie fericită.

Mihály sărută fruntea Noémiei.

— Copilă dragă şi bună ce eşti ! Eu nu pot să-i scriu pentru că mi-ar recunoaşte scrisul şi atunci ea

n-ar mai putea fi văduva mea şi eu n-aş mai putea fi mortul cel înviat pentru tine, mîntuitul acestui paradis al tău.

— O să-i scriu eu !

— Nu ! Nu ! Nu ! Nici o scrisoare de-a ta nu va pleca spre dînsa. Am copleşit-o cu aur, cu diamante, dar nu îngădui să primească ceva din partea ta, nici măcar o literă. Nu dau din comorile mele. N-am adus nimic Noémiei din partea Timéii. Nu-i dau nimic nici din partea Noémiei. Nu-ţi îngădui să-i scrii acelei femei.

— Bine — spuse Noémi, zîmbind. Mai ştiu însă o a treia persoană care ar putea să-i scrie. Îi va scrie Dódi.

Timár începu să rîdă auzind aceste cuvinte. Glumă, plăcere, şotie de copil, lăudăroşenie sublimă, gînduri serioase, gînduri adînci, toate erau cuprinse în aceste cîteva cuvinte : „Micuţul Dódi va scrie Timéii să se ferească de primejdie !"

Micuţul Dódi !... Timéii !

Timár rîse... şi lacrimile îi scăldau obrajii.

Noémi luă în serios cele spuse. Ea, cu mîna ei, scrise scrisoarea pe care Dódi trebuia s-o copieze, iar copilul înşiră frumos pe hîrtia liniată cuvintele acelea grave, fără să facă nici o greşeală. Înţelesul lor nu-l pricepu însă.

Noémi îi dăduse să scrie cu o cerneală frumoasă, violetă, fiartă din frunze negre de nalbă, apoi puse o pecete de ceară albă şi, cum în casa lor nu se găsea nici un sigiliu cu blazon şi nici vreo monedă cu care să apese pe ceară, Dódi prinse o gîză mică verde-aurie şi o lipi în mijlocul pecetei : aceasta era blazonul.

Încredinţară scrisoarea unui precupeţ de fructe s-o pună la poştă.

Scrisoarea micuţului Dódi porni astfel spre Timéa.

Timéa mai avea un nume : Susana. Pe primul îl primise de la mama ei care era grecoaică, pe cel de al doilea cînd fusese botezată. Pe acesta din urmă îl folosea la semnarea actelor oficiale şi îşi amintea de el cînd îşi sărbătorea ziua onomastică.

În oraşele noastre de provincie se ţine cu sfinţenie ziua onomastică. Rudele şi cunoscuţii, fără să fie chemaţi anume — ba parcă socotind că-i de datoria lor — se îngrămădesc în casa sărbătoritului bun de cinste, unde pe toţi îi aşteaptă masa pusă. Cîteva case mai nobile au introdus însă obiceiul de a trimite invitaţii tipărite pentru seratele organizate cu prilejul zilelor onomastice ale membrilor familiei respective. Asta — orice s-ar zice — e un pic de obicei aristocratic deoarece în felul acesta se face cunoscut celor care n-au avut cinstea să primească o atare invitaţie scrisă că pot să-şi păstreze pentru ei urările de bine.

Sfînta Susana cade de două ori pe an ; Timéa îşi serba onomastica în iarnă deoarece iarna era şi soţul ei acasă. Invitaţiile se trimiteau cu o săptămînă înainte. Nimeni nu ţinea cont de cealaltă onomastică. „Timéa“ nu figurează nici în calendarul din Komárom, nici în calendarul naţional Trather-Károlyi, iar alte calendare nu apăruseră pe vremea şi prin regiunea aceea. Cel care ar fi vrut să afle în ce zi a anului cade „sfînta Timéa“ trebuia să caute mult şi bine.

Ea cădea tocmai în frumoasa lună mai. În această lună, domnul Mihály era de-obicei departe de casă.

Şi totuşi Timéa primea în fiecare an, în luna mai, de „sfînta Timéa“, un frumos buchet de trandafiri albi. Cine îi trimitea ? Nu ştia nimeni. Buchetul sosea prin poştă, pus într-o cutie.

La seratele ce aveau loc de sfînta Susana, pe vremea cînd trăia Timár, domnul Kacsuka primea şi el întotdeauna cîte o invitaţie ; maiorul răspundea lăsîndu-şi cartea de vizită la portar. Niciodată însă nu-şi făcuse apariţia la seratele respective.

Anul acesta, serata obişnuită de ziua Susanei nu se ţinu ; Susana, credincioasă, purta doliu.

Dar în dimineaţa acelei frumoase zi de mai, cînd, de obicei Timéa primea buchetul de trandafiri albi, feciorul familiei Levetinczy, îndoliat din cap pînă-n picioare, duse un plic domnului Kacsuka ; cînd maiorul deschise plicul, găsi înăuntru obişnuita invitaţie tipărită pe hîrtie lucioasă dar, spre marea lui mirare, pe carton nu scria Levetinczy Susana, ci Levetinczy Timéa, iar invitaţia era pentru serata ce urma să aibă loc chiar în ziua aceea.

Domnul Kacsuka nu înţelese nimic. Ce idee îi venise Timéii ! Toţi cetăţenii din Komárom ar fi consternaţi dacă în acest an s-ar serba în loc de evlavioasa Susana calvină, vechea Timéa de origine greacă ! Şi, mai mult decît atît, i-ar revolta faptul că primeau abia în dimineaţa zilei invitaţiile pentru petrecerea ce va avea loc în acea seară. Un asemenea gest este fără doar şi poate în flagrantă contradicţie cu orice cod al manierelor elegante !

Domnul Kacsuka ajunse la concluzia că de data asta trebuia să răspundă invitaţiei. Potrivi lucrurile în aşa fel încît să nu sosească primul ; era invitat pentru ora opt şi jumătate ; el aşteptă să se facă nouă şi jumătate şi abia atunci plecă de acasă.

Cînd ajunse în antreu, îi înmînă feciorului sabia şi mantaua, apoi îl întrebă dacă sosiseră mulţi invitaţi. La această întrebare, feciorul răspunse că nu venise nimeni.

Maiorul se înspăimîntă. Aşadar ceilalţi invitaţi se supăraseră şi se vorbiseră să nu vie.

Teama ce-l cuprinsese crescu şi mai mult cînd, intrînd din antreu în salon, găsi toate luminile aprinse, toate camerele luminate întocmai ca atunci cînd se aşteaptă mulţi invitaţi.

Camerista cu care se întîlni faţă în faţă îl îndrumă spre prima încăpere, acolo unde se afla stăpîna casei.

— Cine e la dînsa ?

— E singură. Azi, domnişoara Athalie însoţită de mama ei a plecat cu trăsura la gospodăria domnului Fabula care a organizat un picnic pescăresc.

Domnul Kacsuka nu mai înţelegea chiar nimic. Era seara zilei onomastice a Timéii şi nu numai că nu veniseră musafiri, dar pînă şi cei ai casei îşi părăsiseră stăpîna.

Mai avea însă de văzut şi alte lucruri ciudate.

Timéa îl aştepta în camera ei de primire. Dar, deşi totul părea pregătit pentru o serată veselă, deşi se afla înconjurată de un fast deosebit, era îmbrăcată şi de data asta tot în haine de doliu !

Purta doliu şi în acelaşi timp îşi serba onomastica ?! Purta veşmînt cernit cînd candelabrele aurii şi sfeşnicele de argint învăpăiau încăperea ?!

Da. Numai că faţa ei nu era tristă şi nu se potrivea de loc cu rochia de doliu. Pe chipul Timéii tremura un zîmbet cald şi o uşoară roşeaţă. Îl întîmpină prietenoasă pe unicul ei musafir.

— Ah ! Te-ai lăsat cam mult aşteptat — îi spuse ea, întinzîndu-i mîna.

Maiorul sărută cu nespusă adoraţie mîna ce i se întinsese :

— Dimpotrivă, mă tem că am sosit primul dintre toţi invitaţii.

— A, nu ! Toţi cei pe care i-am invitat sînt aici.

— Unde ? întrebă maiorul mirat.

— Aici, în sufragerie ; s-au aşezat la masă şi te-aşteaptă doar pe dumneata.

Şi, luîndu-l de braţ pe bărbatul care nu-şi revenea din uimire, îl conduse spre uşa înaltă a sufrageriei pe care o deschise larg.

De data asta maiorul chiar că nu mai ştia ce să creadă. Sufrageria era şi ea luminată cu luminări aşezate pe masă în nişte minunate sfeşnice de argint cu numeroase braţe, iar pe masa aceea lungă fuseseră orînduite unsprezece tacîmuri în dreptul a tot atîtea scaune rococo ; la masă însă nu stătea nimeni. Nici un om. Dar, de îndată ce maiorul privi mai cu luare-aminte, înţelese totul şi, pe măsură ce înţelegea mai limpede ceea ce vedea, ochii i se umpleau de lacrimi.

Pe masa nespus de frumos aranjată în faţa a nouă tacîmuri stătea cîte un buchet de trandafiri albi şi fiecare era acoperit cu cîte un clopot de sticlă ; ultimul buchet avea florile proaspete, culese de curînd, pe cînd celelalte erau veştejite, palide, uscate.

— Iată-i de faţă pe toţi cei care de ziua Timéii au obiceiul să mă felicite an de an ; pe ei i-am invitat în această zi. Sînt nouă. Vrei să fii al zecelea, alături de ei ? În acest caz, toţi invitaţii mei vor fi laolaltă.

Mut de fericire, maiorul duse la buze mîna ei frumoasă. Apoi îşi acoperi ochii cu mîinile :

— Bieţii mei trandafiri !

Timéa îi îngădui să-i sărute iarăşi mîna ; poate că i-ar fi îngăduit şi mai mult. Boneta de doliu o împiedică însă. Şi ea băgă de seamă acest lucru.

— Vrei să schimb această bonetă de doliu cu altceva ?

— Din ziua aceea aş începe să trăiesc.

— Să zicem... odată cu ziua onomastică pe care o cunoaşte toată lumea.

— O, e atît de departe ziua aceea.

— Nu te speria. Şi-n vară e o sfîntă Susana; o s-o sărbătorim pe asta.

— Şi pînă atunci e tare mult.

— Dar nu-i o veşnicie! N-ai învăţat să aştepţi! Vezi, eu am nevoie de timp îndelungat pentru a mă obişnui cu fericirea. Nu se poate totul deodată. Mai întîi trebuie să învăţ cum să-mi făuresc speranţa de fericire. Să încep să visez la fericire. Or, pînă atunci, ne putem vedea zi de zi; la început un minut, apoi două şi, în sfîrşit, mereu, mereu. Aşa-i că va fi bine cum spun eu?

Maiorul nu putea să se opună atunci cînd era rugat atît de frumos.

— Ei, şi-acum serata a luat sfîrşit — şopti Timéa. Nu-i aşa că eşti mulţumit? Musafirii ceilalţi vor să meargă la culcare. E timpul să pleci şi dumneata. Mai aşteaptă însă puţin. Din ultima felicitare pe care mi-ai trimis-o, vreau să-ţi înapoiez un cuvînt.

Şi spunînd asta, rupse din buchetul de trandafiri proaspeţi un boboc pe jumătate deschis, îl apropie uşor de buze şi-l prinse apoi la butoniera hainei omului pe care-l iubea. Dar, mai întîi, maiorul apropie şi el de buze bobocul de trandafiri — şi, ca acest cuvînt să rimeze cu cel spus de Timéa, îl sărută şi el...

După ce plecă şi ajunse în stradă, maiorul se uită înapoi spre ferestrele casei Levetinczy: ferestrele erau cufundate în întuneric. Aşadar el fusese ultimul musafir...

Timéa învăţa să se obişnuiască încet-încet cu fericirea ce o aştepta. Avea un profesor excelent. Din seara aceea, domnul Kacsuka venea zilnic în casă; numai că maiorul nu prea respecta regula cu privire

la progresia aritmetică a minutelor : la început unul, apoi două, apoi trei.

Ziua nunţii fusese fixată de sfînta Susana care se serbează în august.

Se părea că Athalie se împăcase cu soarta ei ; primise inelul de logodnă din partea domnului Fabula. Doar nu se întîmpla pentru prima oară ca un văduv cumsecade să ia de nevastă o fată tînără şi frumoasă. Ba mai mult chiar : despre un astfel de om se ştie că poate să-şi ţină nevasta şi, oricum, mai degrabă ai curajul să te măriţi cu unul ca el decît cu un tînăr care n-a trecut prin şcoala vieţii.

Binecuvîntată fie căsnicia lor !

Timéa îşi propusese să-i dea Athaliei ca dar de nuntă suma aceea pe care i-o oferise Mihály şi pe care Athalie o refuzase atunci.

Doamna Zófi era foarte mulţumită de felul cum se aranjaseră lucrurile. „Fiecare cu perechea lui." Se bucura pentru că toate erau opera ei. De aceea se străduia să strîngă şi mai mult legăturile acolo unde era nevoie. În faţa Timéii îl lăuda pe maior, iar în faţa Athaliei îl bîrfea.

Cînd Athalie primi inelul de logodnă trimis de domnul Fabula János — deşi acesta era un inel ca oricare altul — doamna Zófi declară că în viaţa ei nu văzuse unul mai frumos. Ba o şi mîngîie pe Athalie :

— Ai mare noroc, draga mea fată. E mult mai bine aşa decît dacă te-ar fi luat celălalt care n-are altceva decît o sabie ruginită şi un compas aşişderea. Pun rămăşag că şi-acum mănîncă de la restaurant tot pe datorie. Pentru mine, domnul Fabula valorează mult mai mult decît celălalt şi ca bărbat. Cînd îşi răsuceşte mustaţa aia frumoasă şi lungă, şi cînd îşi îmbracă mantaua aia cu lanţ de argint !... Iacă, să-şi răsucească şi maiorul mustaţa dacă-i dă mîna !

Dar vezi, ăla nici mustață n-are. Apoi eu nici n-aș putea să sărut un om care are o mutră atît de jupuită ca a lui, un om care n-are nici mustață și nici prea tînăr nu e ; ce crede, că nu se vede cum își petrece părul dintr-o parte în alta să-și acopere luna aia din creștetul capului ? Și-apoi să vezi de cît respect se bucură domnul Fabula în oraș ! Toți îl salută pe stradă. Chiar și preoții își scot pălăria. E vicecurator ! Domnul Levetinczy a fost prim-curator. Rangul lor e la fel cu cel de prefect și subprefect. Domnul Levetinczy a fost „Nadasdy“, iar domnul Fabula „Kürthy“ ; ce-i drept, nu-i nobil, dar e „om de șaizeci“ [1] și ajunge să miște degetul mic pentru a fi ales șambelan și-atunci o să fii doamna șambelan ! — Și-o să ți se spună „coană mare“ cum mi se spune și mie.

Pe vremea aceea, a avea șaizeci de voturi sau a fi șambelan erau funcții însemnate în Komárom ; unul era membru al consiliului extern, iar celălalt — omul cu puteri depline asupra tuturor cailor și boilor din oraș.

Athalie se lăsă alintată cu astfel de consolări stîngace. Din clipa în care domnul Kacsuka începuse să le calce iarăși pragul casei, Athalie izbutise să se stăpînească mult de tot și se purta amabil chiar și cu maică-sa. În fiecare seară îi făcea ceai și-i punea mult rom — că așa-i plăcea doamnei Zófi. Athalie îi pregătea ceaiul cu mîna ei. Se purta frumos și cu servitorii, ba îi trata și pe aceștia cu ceai, iar bărbaților — începînd cu feciorul și sfîrșind cu vizitiul și portarul — le turna atîta rom încît băutura se putea numi pe bună dreptate *punch*. Servi-

---

[1] Om care dispune oricînd de 60 de voturi ale concetățenilor săi ; seminobil (n.t.).

torii (doamna Zófi în primul rînd) nu conteneau să laude bunătatea domnişoarei.

Madam Zófi ghici pînă şi pricina acestei neaşteptate amabilităţi. Cînd ai casei se poartă frumos, oamenii ca dînsa, care au apucături de slugă, caută mereu motivul acestei amabilităţi şi o răsplătessc cu tot felul de bănuieli. „Fata mea vrea să-mi intre în voie ca atunci cînd se mărită să mă duc la dînsa fiindcă nu se pricepe la gospodărie ; nu ştie să facă nici măcar un rîntaş. Iată de ce am devenit «mămică scumpă». Din cauza asta îmi face ceai în fiecare seară. Ehe, ştiu eu foarte bine ce zace în inima Athaliei mele !"

...În curînd avea să ştie şi mai mult.

Faţă de Timéa şi faţă de maior Athalie împinse supunerea pînă la slugărnicie. Nici chipul şi nici comportarea ei nu trădau ceva din aspiraţiile sale de odinioară. Deschidea uşa maiorului cu faţa numai zîmbet, îl conducea prietenoasă în camera Timéii, lua parte la discuţie, iar, dacă părăsea camera atunci, din încăperile vecine o puteai auzi fredonînd veselă.

Slugărnicia aceasta afectată şi-o însuşise cu măiestrie. Într-o zi Timéa o invită să cînte împreună la pian, dar Athalie îi răspunse ruşinată parcă de prezenţa maiorului că uitase cu desăvîrşire să mai cînte ; că singurul instrument la care mai cînta era *Hackbrett*-ul ; adică nu instrumentul căruia noi îi zicem ţambal, ci scîndura pe care se taie carne pentru umplut cîrnaţii. De cînd Athalie se schimbase atît de mult, nu mai cînta la pian decît atunci cînd n-o auzea nimeni.

Toată lumea era de părere că Athalie se pregăteşte să devină o soţie demnă şi potrivită pentru domnul Fabula.

Numai pe domnul Kacsuka nu izbutise să-l înşele. Ochii lui vedeau pînă în adîncul întunecat al sufletului Athaliei. El ştia cu ce îi rămăsese dator. Şi ştia socotelile pe care Athalie le avea de încheiat cu Timéa.

Or, de regulă, soarta nu iartă datoriile.

Cum oare? Tu, frumoasă femeie cu chip alb, nu te gîndeşti că înainte de apariţia ta în casa aceasta, cealaltă fată era stăpînă aici? Că era bogată, trăia în lux, era logodită, iubită de un bărbat şi invidiată de femei? Şi că toată nenorocirea ei a început din clipa în care apa te-a zvîrlit pe malul acesta? A devenit o cerşetoare, i s-a zvîrlit în obraz dispreţul şi ruşinea, a fost părăsită de logodnicul ei şi a ajuns de rîsul lumii?

Nu-i vina ta că s-a întîmplat astfel, dar dacă nu erai tu nu se întîmpla; tu ai adus cu tine nenorocul. Îl porţi înscris pe chipul tău alb, pe sprîncenele tale negre şi îmbinate; se duce la fund şi corabia, şi casa în care pui piciorul. Nu eşti de vină; dar eşti piază rea. Piere şi cel care te persecută, piere şi cel care te salvează. Nu eşti de vină dacă eşti iubită atît de mult şi nu eşti de vină dacă eşti urîtă atît de mult; dar îţi sînt hărăzite şi iubirea şi ura...

Şi mai îndrăzneşti să dormi sub acelaşi acoperiş cu Athalie! Sub „acest" acoperiş!

Nu ţi se strînge inima cînd o vezi pe fata asta privindu-te în ochi şi zîmbind? Nu simţi fiori de gheaţă în vinele tale cînd se apleacă să-ţi sărute mîna? Cînd îţi leagă şiretul, n-ai impresia că pe gleznă ţi se încolăceşte un şarpe cu solzi reci? Iar cînd îţi umple paharul, nu-ţi dă prin gînd să arunci o privire în fundul lui?

Nu, nu! Timéa nu e bănuitoare. Dar e atît de bună, şi-apoi se poartă cu Athalie de parcă ar fi

propria ei soră! Îi hărăzise o zestre de o sută de mii de forinţi. Iar Timéa îi spusese Athaliei acest lucru. Şi Mihály voise să-i dea tot atît. Ea vrea să pună temelia norocului Athaliei. Crede că poate să-i plătească pentru logodnicul pierdut! Şi de ce n-ar avea dreptul să creadă? Doar de, Timéa o auzise pe Athalie renunţînd de bună voie la el! Cînd Timár îi oferise cei o sută de mii de forinţi, ea îi răspunsese: „Nu-mi trebuie omul ăsta nici pe lumea aceasta şi nici pe lumea cealaltă!" Timéa nu ştia de noaptea aceea cînd Athalie îşi vizitase în taină logodnicul care o părăsise şi că fusese lăsată să plece singură, lipsită de iubire. Şi-apoi Timéa nu ştia că atunci cînd o femeie urăşte un bărbat, îl cedează alteia şi mai greu decît dacă îl iubeşte. Că ura femeii e doar dragoste amestecată cu otravă, dar tot dragoste rămîne.

Domnul Kacsuka îşi aminteşte însă foarte bine de întîlnirea din noaptea aceea şi din cauza asta se teme pentru Timéa; numai că nu îndrăzneşte să-i spună.

Doar o singură zi îi mai despărţea de ziua sfintei Susana care cădea în timpul verii. Treptat-treptat Timéa lepădase rînd pe rînd veşmintele de doliu; parcă îi venea greu să se despartă de ele aşa, deodată, şi ar fi dorit să se obişnuiască încetul cu încetul cu fericirea. Mai întîi îşi permisese să aibă volănaşe de dantelă albă la rochia neagră; apoi, culoarea cenuşie luă locul celei negre, iar mătasea lucioasă, stofei; după asta, pătrăţele albe se amestecară pe fondul cenuşiu şi, în cele din urmă, mai rămăsese doar un singur semn de doliu după Timár Mihály de Levetinczy: boneta aceea de dantelă neagră.

De sfînta Susana, urma ca şi această unică rămăşiţă să se mute în lada cu vechituri. Fusese adusă boneta cea nouă, foarte frumoasă, confecţionată din dan-

telă scumpă de *Valenciennes* [1], care aştepta doar să fie încercată.

O nenorocită vanitate o sfătui pe Timéa să n-o încerce pînă la sosirea maiorului. Mde, pentru o tînără văduvă boneta albă de dantelă e ceea ce-i cununa de mireasă pentru o fată.

În ziua aceea maiorul se lăsă foarte mult aşteptat. Avea un motiv serios. Buchetul de trandafiri albi comandat la Viena sosise cu întîrziere. Era al doilea buchet pe care îl trimitea în anul acesta de ziua onomastică a Timéii. Avea în sfîrşit dreptul s-o felicite pe Timéa şi de sfînta Susana.

În ajunul zilei onomastice soseau cu duiumul tot felul de scrisori şi bileţele pe adresa Timéii. Avea o mulţime de cunoscuţi, unii mai apropiaţi, alţii mai depărtaţi ; adoratori din oficiu şi adoratori de bună voie.

Timéa nu desface însă nici una din scrisorile primite aşa că acestea zac claie peste grămadă într-un coşuleţ de argint ce se află pe masă. Printre aceste scrisori multe sînt scrise de copii. Timéa are o sută douăzeci şi patru de fini şi fine în oraş şi la ţară. Scrisorile trimise de ei conţin naivele lor urări de bine. Altădată aceste urări naive o distrau, se delecta citindu-le. Acum însă toate gîndurile îi sînt la omul care trebuie să sosească.

— Ia te uită ce scrisoare ciudată — spuse Athalie luînd în mînă una din misivele sosite.

În loc să aibă pecete cu blazon, scrisoarea aceea avea o pecete în care era prins un gîndac auriu.

— Şi ce culoare deosebită are cerneala cu care e scrisă adresa ! exclamă Timéa. Pune-o la un loc cu celelalte ; o s-o citim mîine !

[1] *Valenciennes* — localitate în nordul Franţei, renumită pentru ţesături şi dantele.

Deşi parcă un glas îi şoptea Timéii că ar fi bine să citească de îndată scrisoarea aceea!

Era scrisoarea micului Dódi.

Fu aruncată printre celelalte.

Dar iată că maiorul sosi şi, cît ai clipi, toate felicitările celor o sută douăzeci şi patru de fini fură date uitării.

Timéa îl întîmpină grăbită.

Acum nouă ani, poate chiar în aceeaşi cameră, logodnicul acesta fericit înmînase un buchet de trandafiri roşii ca para focului unei alte mirese.

Iar mireasa aceea este de faţă şi acum.

Şi poate în cameră se află şi oglinda aceea mare în care Athalie s-a privit încă o dată pentru a vedea dacă-i stă bine rochia de mireasă.

Timéa luă frumosul buchet de trandafiri albi oferit de maior, îl aşeză în minunata glastră de porţelan de Sèvres şi-i şopti:

— Şi-acum îţi voi da şi eu un dar, un dar ce nu va fi niciodată al dumitale ci al meu şi care totuşi va fi al dumitale.

Misteriosul dar apăru din cutia care-l ascunsese pînă atunci: era o nouă bonetă.

— Ah! Ce drăguţă e! spuse maiorul luînd-o în mîini şi privind-o.

— Vrei s-o încerc?

Cuvintele îngheţară pe buzele maiorului. Privi spre Athalie.

Timéa se oprise în faţa oglinzii şi, cu o bucurie copilărească, îşi scoase din cap boneta de doliu; o clipă mai tîrziu chipul i se întunecă, duse la buze dantelele de doliu şi, sărutîndu-le, şopti abia auzit: „Sărmanul meu Mihály!...“

Şi cu asta lepădă ultimul semn de doliu.

Domnul Kacsuka rămăsese cu boneta cea albă în mînă.

— Ei, hai, dă-mi-o s-o încerc.

— N-aş putea să-ţi ajut cumva ?...

Ce-i drept Timéa avea nevoie de ajutor pentru că purta o coafură înaltă, aşa cum era moda.

— O, dumneata nu te pricepi. Cred că Athalie o să fie atît de amabilă...

Timéa rostise cuvintele acestea fără nici o intenţie ; maiorul se înspăimîntă însă văzînd paloarea ce se întipărise pe faţa Athaliei şi, ca fulgerul, îşi aduse aminte că mai demult, cîndva, Athalie îi spusese Timéii : „Vino să-mi aşezi pe cap vălul de mireasă". Poate că în clipa aceea nici Athalie nu-şi dăduse seama ce otravă cumplită cuprindeau cuvintele sale.

Athalie se apropie de Timéa să-i aşeze boneta albă pe cocul înalt.

Boneta trebuia însă prinsă în stînga şi în dreapta cu tot felul de ace. Mîna Athaliei tremura. Unul din ace înţepă capul Timéii.

— Ah, nepriceputo ! strigă Timéa, trăgîndu-şi capul într-o parte.

Aceleaşi cuvinte... Şi în faţa aceluiaşi om...

Timéa nu observă, dar lui Kacsuka nu-i scăpase fulgerul ce trecuse peste chipul Athaliei la auzul acestor cuvinte.

Fusese izbucnirea vulcanică a unei furii diabolice, scînteierea de fulger a disperării, împurpurarea ce însoţeşte ruşinea !

Toţi muşchii feţei Athaliei se zvîrcoleau de parcă ar fi fost un cuib de şerpi lovit cu un băţ. Ce priviri ucigaşe ! Ce buze crispate ! Ce groapă fără fund, vîrtej de patimi, în această singură privire !...

De îndată ce pronunţă aceste cuvinte, Timéa simţi c-o încearcă regretul ; se grăbi s-o împace pe Athalie. Se întoarse spre ea, o îmbrăţişă şi o sărută.

— Nu fi supărată, draga mea Tali ; am fost nestăpînită. Mă ierţi, nu-i aşa ? Aşa-i că nu eşti supărată pe mine ?

Cît ai clipi, Athalie redeveni supusă ; arăta ca o servitoare ce făcuse o gafă şi începu să vorbească peltic, linguşind-o :

— Ah, drăgălase Timéa, mi-e teamă ca tu să nu te superi pe mine. N-am vrut să te însep. O, ţe drăgălase esti cu aseastă bonesică. Ca o zînă !

Şi sărută umerii Timéii.

Trupul maiorului fu străbătut de un fior de groază...

ATHALIE

Ajunul zilei onomastice era totodată şi ajunul nunţii.

Ce noapte plină de emoţii !

Mirele şi mireasa stau împreună în camera cea mai retrasă a casei. Au atîtea lucruri să-şi spună ! Cine le poate şti ?

Graiul florilor îl înţeleg doar florile, cel al stelelor — doar stelele — glasul uneia dintre statuile lui Memnon îl înţelege doar cealaltă statuie, glasul valkiriilor [1] — doar cei trecuţi în lumea cealaltă, al lunii — doar somnambulii, iar al dragostei — doar îndrăgostiţii. Iar cel care a auzit vreodată şi a înţeles ceva din aceste şoapte sfinte nu le va profana niciodată ; le va păstra aşa cum se păstrează

[1] În mitologia germană, curierele lui Odin-zeiţele luptei.

tainele încredinţate la spovedanie. Nu le găseşti nici în *Cîntarea cîntărilor* a înţeleptului Solomon, nici în *Amorul liber* [1] de Ovidiu, nici în cîntecele lui Hafiz [2], nici în poeziile lui Heine, nici în *Perlele dragostei* de Petöfi ; rămîn taine în vecii vecilor.

În cealaltă parte a casei se distra o mulţime zgomotoasă : servitorii casei.

În ziua care se sfîrşea avuseseră mult de furcă ! Se pregătiseră toate bunătăţile ce urmau să fie servite la masa sărbătorească de a doua zi.

Se dăduse o adevărată bătălie în care madam Zófi fusese comandantul. Nu îngăduise să fie angajaţi nici bucătari şi nici cofetari, ea socotind că-i mai pricepută decît oricine la astfel de treburi. Era mîndră ; cale de o poştă nu se găsea cineva să se măsoare cu dînsa. Moştenise această pricepere de la mamă-sa, o femeie fără ajutorul căreia prin împrejurimi nu se puteau face nici nunţi, nici petreceri boiereşti.

Anexele bucătăriei — pivniţele, cămările — toate erau pline cu torturi, fursecuri, prăjituri cu migdale, pandişpanuri, pîinea Domnului, marţipane, bezele umplute ; gogoşile, ca nişte ghiulele de tun, stăteau alături de cetăţile pateurilor care abia aşteptau să fie asediate. Iar în gheţăria din pivniţă fuseseră îngrămădite fripturi din carnea a tot soiul de animale domestice şi de vînat, împodobite toate cu ghirlande de slănină.

Se lucrase pînă tîrziu către orele unsprezece noaptea şi într-un ritm îndrăcit ; dar cînd tot ce trebuia fript fusese fript, tot ce trebuia pus la gheaţă fusese pus la gheaţă, doamna Zófi fu de pă-

---

[1] Este vorba de *Ars amandi (Arta de a iubi)* a lui Ovidiu.

[2] Poet persan (1320—1389) ; a scris ode, cîntînd dragostea şi bucuria de a trăi.

rere că sosise clipa să-şi arate mărinimia ; adună în camera de serviciu întreg statul major care muncise pe brînci şi-l ospătă cu toate acele bunătăţi de preţ care, în marea febră a pregătirilor, nu reuşiseră pe deplin. Doar de, se mai întîmplă şi de astea. Coca pusă la crescut să nu crească prea bine şi să rămînă turtită, zeama care trebuia să devină piftie să nu se închege ; unele bunătăţi se lipiseră de tipsii şi nu izbutiseră să le scoată decît bucăţi-bucăţi ; ici-colo mai rămăsese cîte ceva : capătul de la o şuncă tăiată felii, partea din faţă a vreunui iepure, spatele unui fazan ; bunătăţi de preţ în ochii servitorilor chiar dacă nu aveau cinstea de a fi servite la masa domnilor ; servitorii ling şi hîrtia cu care a fost căptuşită forma de copt torturi şi-s mîndri că au mîncat din toate aceste bunătăţi înaintea stăpînilor.

Doamna Zófi e foarte darnică de data aceasta. Dar nu numai darnică, ci şi guralivă. Are un auditoriu gata s-o asculte şi să-i fie recunoscător. Mai ales că s-a găsit şi nişte vin care nu mai poate fi servit la ospăţul de a doua zi. Un vin roşu în care madam Zófi fiersese o cocă pe care mai întîi o înfăşurase într-un şervet ; or, vinul acela nu mai putea fi servit la masă. Ceva mai bun nici că se putea ! Doamna Zófi pusese înăuntru nucşoară, scorţişoară, ghimber şi zahăr şi-l sorbea cu poftă : era delicios. Feciorul şi portarul înfulecau cu lingura din siropul vanilat, iar vizitiul muia pîine în spuma de ciocolată. Ce mai, era ajun de nuntă mare !

Dar unde-i oare Athalie ?

Nici aici cu servitorii, nici dincolo cu stăpînii ! ?

Îndrăgostiţii credeau că se află alături de maică-sa şi că roboteşte prin bucătărie cu plăcerea specifică femeilor. Cei din bucătărie credeau că Athalie e cu tînăra pereche şi gustă plăcerea de a fi a treia

persoană între doi îndrăgostiţi care se doresc. Or poate că nici aici şi nici dincolo nu se întreba nimeni unde e? Că nimeni nu mai băga de seamă dacă mai trăieşte sau ba? Deşi ar fi fost bine dacă şi într-o parte şi în alta s-ar fi întrerupt pentru o clipă discuţia şi cineva ar fi întrebat: „Oare unde-i Athalie?"

Athalie e singură în salonul unde a văzut-o pentru prima oară pe Timéa. E mult de cînd mobila cea veche a cedat locul alteia noi; doar un taburet brodat mai aminteşte de mobilierul dispărut. Pe taburetul acela a stat Athalie atunci cînd fata cu chipul alb, însoţită de Timár, a intrat în cameră. A stat pe el în timp ce domnul Kacsuka o picta şi, cînd din pricină că rămăsese cu ochii holbaţi spre Timéa, trăsese cu penelul pe care-l ţinea în mînă linia aceea greşită pe hîrtia de desen.

Athalie stă chiar pe scaunul acela.

Portretul zace de mult în cămara de vechituri, dar Athalie îl vede şi-acum în faţa ei pe tînărul locotenent care, curtenitor, o roagă să zîmbească puţin, să nu-l mai privească atît de mîndră...

În salon e întuneric; nimeni n-a aprins luminările; doar luna mai aruncă un mănunchi de raze; peste puţin timp însă şi luna se ascunde după acoperişul întunecat al bisericii sfîntului Andrei.

În întunericul ce domneşte aici Athalie îşi retrăieşte visul groaznic care se cheamă viaţă.

Odinioară a fost lumină, fericire şi fast în camera asta. Linguşitorii o asemuiau unei regine, spuneau că-i cea mai frumoasă femeie şi-i dădeau să înţeleagă că o iubesc.

Şi deodată, în casa aceasta a picat din senin o copilă. O făptură caraghioasă, fără nici o noimă; o stafie lipsită de viaţă, o broască rece! Un obiect de

glumă, de batjocură, un obiect bun de aruncat de colo pînă colo.

Şi iată că peste doi ani această stafie, această umbră albă, această reptilă a devenit stăpîna casei şi a cucerit inimile tuturor! Cu farmecul obrazului ei alb, a făcut dintr-un slujbaş al familiei boiereşti un duşman al acesteia şi un milionar, iar din logodnicul miresei — un trădător!

Ce zi de nuntă a fost ziua aceea! Mireasa şi-a revenit din leşin singură, zăcînd pe podea. Nimeni nu se afla lîngă dînsa.

Din moment ce se sfîrşise însă cu strălucirea, cu vremurile în care se lăsa adorată, a vrut măcar să fie iubită; iubită pe ascuns, în umbră, în taină.

Dar şi acest lucru i-a fost refuzat. Ce crudă amintire-i pentru dînsa drumul făcut în noaptea aceea pînă la locuinţa fostului ei logodnic şi înapoi; de două ori de-a lungul străzii aceleia îngrozitor de întunecoase! Cu cîtă nerăbdare zadarnică a aşteptat a doua zi sosirea lui! Cu cîtă înfrigurare număra bătăile ceasului în timp ce se auzea toba licitaţiei! Iar el, el n-a venit!

Apoi ani de zile să se prefacă, să-şi ascundă umilinţa!

Doar un singur om a înţeles-o pe lumea asta, un singur om care a ghicit că singura bucurie a inimii ei este să-şi vadă rivala suferind şi ofilindu-se. Dar şi acel singur om — care, deşi îngrozit, a ştiut totuşi s-o preţuiască după cum merită — acel om care fusese singura piedică în calea fericirii ei, descoperitorul pietrei filozofale aducătoare a tuturor nenorocirilor, ei bine, şi acela a dispărut sub gheaţă din cauza unui pas greşit!

Şi-acum iată că fericirea s-a cuibărit sub acest acoperiş şi-n casa asta nu mai este nimeni nefericit; nimeni — afară de ea!

Ah! în cîte nopți albe s-a umplut picătură cu picătură acest pahar amar!

Nu lipsea decît o picătură ca paharul să se reverse!

Și această ultimă picătură a fost dojana aceea umilitoare:

„Ah, nepriceputo!"

Să fie dojenită în clipa cînd, cu degete tremurînde, îi prindea boneta de mireasă!

Să fie certată ca o servitoare! Să fie umilită chiar în fața acelui om!

Mîinile și picioarele Athaliei tremură de febră!

Ce se întîmplă acum în casă?

Se fac pregătiri pentru nunta de a doua zi.

În budoar logodnicii vorbesc în șoaptă, iar din bucătărie răzbat prin atîtea și atîtea uși chiuiturile servitorilor care petrec.

Athalie nu aude însă chiuiturile acelea vesele; Athalie nu aude decît șoaptele logodnicilor...

Și ea are de făcut unele pregătiri pentru noaptea asta.

Încăperea e cufundată în beznă, dar afară e lună.

Lumina lunii e destul de strălucitoare pentru ca Athalie, deschizînd o cutiuță, să poată citi numele otrăvurilor pe care le scoate rînd pe rînd dintr-însa.

Leacuri făcătoare de minuni.

Leacuri încercate ale unui chimist oriental.

Athalie alege.

Alege și se bucură în gînd.

Ha-ha! Ce strașnică petrecere ar fi mîine dacă, în timp ce veselii musafiri vor ridica paharele să ciocnească, ar simți așa tam nisam că le îngheață cuvintele pe buze și ar vedea fața vecinilor lor înverzindu-se; oamenii ar sări bezmetici urlînd după ajutor și s-ar isca o zăpăceală de nedescris, încît diavolul însuși s-ar tăvăli de rîs; ah, cum s-ar mai

preface în marmură adevărată chipul frumoasei mirese şi ce şi-ar mai schimonosi obrazul frumosul mire luîndu-se la întrecere cu hîrca morţii!

„Tiuuuu!“

A plesnit o coardă la pian.

Athalie tresare şi scapă din mînă cutiuţa. Mîinile şi picioarele încep să-i tremure spasmodic.

A fost doar o coardă de pian, inimă fricoasă! Nu eşti încă destul de tare?

Athalie pune otrăvurile la locul lor, în cutiuţă. Lasă afară una singură. Nu-i însă otravă ucigătoare, ci doar un somnifer.

Numai că ceea ce şi-a pus în gînd n-o mulţumeşte. Nu-i de ajuns. Nu-i o răzbunare destul de cumplită pentru cuvîntul „nepriceputo“. Tigrului nu-i plac cadavrele: are nevoie de sînge cald.

Trebuie să otrăvească pe cineva. Dar cea care trebuie să fie otrăvită e ea însăşi. Otrava necesară nu se găseşte de vînzare la nici un chimist. Otrava ucigătoare se găseşte în ochiul balaurului din tabloul sfîntului Gheorghe!

Se furişează deci tiptil-tiptil pentru a ajunge la locul acela tainic de unde poate privi în dormitorul Timéii. Şoaptele dulci şi privirile pline de dor ale logodnicilor — iată otrava pe care trebuie s-o înghită pentru a fi pe deplin pregătită.

Maiorul se pregăteşte să-şi ia rămas bun; ţine mîna Timéii în mîinile lui.

Şi cît de îmbujorată e Timéa!

Ah! e nevoie oare de o otravă mai ucigătoare? Nu vorbesc despre dragoste şi totuşi nu s-ar cuveni ca cineva să tragă cu urechea.

Mirele pune întrebări îngăduite doar lui.

— Dormi singură aici? întrebă el, ridicînd cu o curiozitate duioasă draperia de brocart a patului cu baldachin.

— De cînd am rămas văduvă.

(„Şi înainte !“ şopteşte Athalie, din spatele balaurului.)

Mirele continuă să cerceteze dormitorul logodnicei sale.

— Unde duce uşa asta de-aici, din spatele patului ?

— Într-un vestiar pentru vizitatoarele mele. Cînd ai venit pentru prima dată, şi dumneata ai intrat pe aici.

— Dar cealaltă uşă mai mică ?

— Las-o în pace ! Duce într-un mic cabinet unde se găsesc cele necesare pentru spălat.

— Şi de-acolo unde se mai poate merge ?

— Nicăieri. Printr-o ţeavă, apa se scurge la parter iar printr-o altă ţeavă, de aramă, apa urcă de la bucătărie.

— Dar cea de a treia uşă ?

— O, pe asta o cunoşti prea bine : dă în camera unde am garderoba şi de-acolo în salon, la intrarea principală.

— Dar servitorii unde dorm noaptea ?

— Servitoarele, în odaia de lîngă bucătărie, iar servitorii la parter. Lîngă patul meu sînt două şnururi : unul de la soneria din camera femeilor, celălalt — de la aceea din camera bărbaţilor ; asta, dacă e nevoie să trezesc pe cineva.

— Dar aici, în camera alăturată, nu stă nimeni ?

— Cum nu : acolo doarme Athalie împreună cu mama Zófi.

— Şi doamna Zófi ?

— Păi da ! Ei, dar multe mai vrei să ştii. De mîine totul o să fie altfel aranjat !

(... Mîine !... ?)

— Şi, de obicei, încui uşile cînd te duci la culcare ?

— Niciodată! De cine să mă tem? Servitorii mă iubesc şi-mi sînt credincioşi. Poarta e bine încuiată; deci toţi locatarii sîntem în siguranţă.

— Şi camera asta nu are cumva o intrare secretă?

— Ha-ha! Ce, crezi despre casa mea că-i vreun castel veneţian cu mistere?!

(„... Casa ta?... Tu ai zidit-o?")

— Fă-mi plăcerea şi, înainte de a te culca, în seara asta încuie toate uşile.

(Ce se întîmplă? Rîde balaurul aflat sub picioarele arhanghelului?)

(„... Ha-ha-ha!... Asta bănuieşte ce vor visa la noapte cei care dorm în casa asta!")

Timéa zîmbi şi mîngîie obrazul îngîndurat al logodnicului ei:

— Bine. O fac pentru dumneata. În noaptea asta o să încui toate uşile.

(„... Încuie bine!"... şopteşte balaurul.)

Urmă o îmbrăţişare caldă şi încă vreo cîteva cuvinte rostite în şoaptă.

— Cînd te culci, obişnuieşti să te rogi, draga mea?

— Niciodată.

— Ah! Şi de ce „niciodată"?

— Pentru că Dumnezeul în care cred eu e întotdeauna treaz...

(„...Dar dacă astă-seară doarme...?")

— Iartă-mă, dragă Timéa, dar pentru o femeie filozofia nu-i un lucru potrivit. Bărbaţilor — *skepsis*[1]-ul, femeilor — pietatea. Roagă-te în noaptea aceasta!

— Ştii bine că am fost mahomedană şi că mahomedanele nu-s învăţate să se roage.

[1] Minte, judecată, pricepere (gr.).

— Acum însă ești creștină și rugăciunile creștinești sînt foarte frumoase. În noaptea asta ar fi bine să deschizi cartea de rugăciuni.

— Bine. Pentru dumneata o să mă obișnuiesc să mă rog.

Maiorul luă cartea de rugăciuni pe care Timár o dăruise Timéii cîndva, de Anul Nou și căută în ea „rugăciunea femeilor care se mărită".

— Bine. În noaptea asta voi învăța pe de rost această rugăciune.

— Da, da. Chiar așa să faci, chiar așa!

Timéa citi rugăciunea cu glas tare.

(„Diavolii și focul iadului, cutremurul, otrava, crima, cangrena, ciuma, desperarea, furia, epilepsia, focul, rușinea, strigoii să aibă în pază casa asta.... Amin!")

Toate acestea fură spuse în timpul rugăciunii Timéii de balaurul ce avea înfipt în gîtlej sulița îngerului...

Athalie simțea în inimă o furie de nedescris.

„Omul acesta îmi ghicește taina. O va convinge pe Timéa să stea trează pînă în zorii zilei buchisind în cartea de rugăciuni. Blestem! Blestem! Blestemată fie pînă și cartea de rugăciuni!"

Cînd maiorul ieși în antreu, Athalie se afla acolo. Din dormitor răzbătu glasul poruncitor al Timéii:

— Luminați calea domnului maior!

Se aștepta probabil să se afle vreun servitor prin apropiere — doar de, toți îi erau foarte credincioși. Servitorii însă erau ocupați să se înfrupte cu o clipă mai devreme din ospățul ce urma să aibă loc a doua zi.

Athalie luă sfeșnicul de pe masa din antreu și porni pe coridorul întunecos, luminînd calea maiorului.

De data asta fericitul mire n-avea ochi pentru altă femeie ; n-o vedea decît pe Timéa în faţa sa. Crezînd că fata care-i deschisese uşa şi-i lumina calea e camerista, vru să fie mărinimos şi strecură un taler de argint în palma Athaliei.

Dar tresări speriat recunoscîndu-i vocea şoptită :

— Sărut mîna, conaşule !...

— Ah ! Pentru Dumnezeu, domnişoară ! Iertaţi-mă. E întuneric şi nu v-am recunoscut !

— Nu face nimic, domnule maior.

— Iertaţi-mă că nu mi-am dat seama şi, fiţi bună, daţi-mi înapoi darul meu atît de jignitor.

Athalie se retrase însă făcînd o plecăciune ironică şi ţinînd la spate mîna în care ţinea talerul primit.

— O să vi-l restitui mîine, domnule maior ; pînă atunci, va fi al meu ; doar... am servit pentru el.

Domnul Kacsuka îşi blestemă neîndemînarea şi simţi că greutatea aceea mare cît un munte — greutate care se ivise fără să înţeleagă de unde, dar o simţea apăsîndu-i pieptul — devenise de două ori mai grea din pricina acestui taler.

Ajuns în stradă nu avu chef să meargă la locuinţa sa ci se îndreptă spre postul de gardă spunînd locotenentului de serviciu :

— Camarade, mîine eşti invitat la nunta mea ; în schimb, îţi cer să imparţi cu mine bucuriile pe care le vei avea în noaptea asta. Lasă-mă să te întovărăşesc în patrula de noapte.

În camera servitorilor era o veselie de nedescris. Cînd plecase, maiorul sunase portarul şi deci servitorii aflaseră că stăpîna rămăsese singură ; camerista se grăbi să urce şi s-o întrebe dacă are de dat vreo poruncă. Timéa crezu că aceasta îi luminase

calea maiorului. Îi dădu voie să se ducă la culcare zicînd că se va dezbrăca singură. Camerista se înapoie la bucătărie:

— Acum e de noi, fraţilor! strigă vesel feciorul.

— Cînd pisica nu-i acasă!... îi răspunse portarul, zăngănindu-şi cheile în buzunar.

— Toate ar fi bune dacă am mai primi oleacă de punci — adăugă vizitiul.

Abia îşi exprimă dorinţa, că uşa se deschise şi apăru domnişoara Athalie avînd în mînă o tavă pe care se aflau nişte pahare pline cu punci fierbinte. Ciocnindu-se, paharele sunară sinistru ca nişte clopote. Era o atenţie destul de obişnuită, dar în momentele acestea era cum nu se poate mai binevenită.

— Trăiască scumpa noastră domnişoară! strigară într-un glas servitorii.

Surîzînd, Athalie aşeză pe masă punciul. Pe tavă, într-un vas de porţelan, se găsea zahăr frecat cu coajă de portocală, de aceea era galben şi mirosea foarte plăcut. Aşa îi plăcea doamnei Zófi să bea ceaiul! Cu rom mult şi mult zahăr cu portocală.

— Dar tu, tu nu bei cu noi? o întrebă pe Athalie.

— Mulţumesc; eu am băut cu stăpînii. Mă doare capul şi plec să mă culc.

Spunînd asta, ură noapte bună mamei sale şi sfătui servitorii să meargă devreme la culcare deoarece a doua zi trebuiau să se scoale cu noaptea în cap.

Servitorii se repeziră cu lăcomie să bea punci cu zahăr şi găsiră că într-adevăr nectarul cu care încheiau petrecerea era delicios. Numai madam Zófi nu fu de acord cu ei. Abia sorbi o linguriţă de punci, că se şi strîmbă:

— Punciul ăsta are mirosul băuturii pe care mamele necăjite o fierb de obicei din coajă de mac pentru copiii lor care scîncesc fără încetare.

Simțea într-adevăr miros de fiertură de mac și i se făcu greață, așa că nu mai putu să ducă paharul la buze. Dădu paharul cu punci ajutorului de bucătar care nu mai băuse așa ceva și care plescăi din buze mulțumit.

Văitîndu-se că-i frîntă de oboseală fiindcă a muncit toată ziua, doamna Zófi aminti și ea servitorilor că trebuie să se culce devreme, le atrase atenția să controleze bine cămara — ca nu cumva să se fi strecurat vreo pisică la fripturile acelea alese — apoi se duse și dînsa după Athalie.

Cînd ajunse în camera lor, Athalie era cufundată într-un somn adînc. Perdelele patului erau trase la o parte ; putea deci s-o vadă așa cum stătea, întoarsă cu spatele și acoperită pînă peste cap.

Se grăbi să se culce și ea. Numai că mirosul acelei singure lingurițe de punci o urmărea și aici : ba, la un moment dat simți că era gata-gata să se ducă dracului tot ce mîncase.

După ce se culcă și stinse luminarea rămase încă multă vreme rezemată în coate privind chipul celei care dormea. O privi pînă ce pleoapele i se lipiră și adormi.

Și îndată ce adormi se visă iarăși în camera servitorilor. Toți dormeau. Vizitiul — întins pe banca cea lungă, feciorul — cu capul pe masă, portarul — întins pe jos și cu capul rezemat de speteaza unui scaun răsturnat, bucătăreasa — pe patul servitoarei, camerista — pe cuptor, așa încît capul îi atîrna pe marginea acestuia, iar ajutorul de bucătar — sub masă. Și în dreptul fiecăruia se afla paharul de punci gol. Numai ea nu și-l băuse pe al ei.

Apoi visează că Athalie, desculţă şi numai în cămaşă de noapte, se furişează în spatele ei şi-i şopteşte la ureche: „Dar tu, dragă mamă, de ce nu bei punciul? Vrei mai mult zahăr? Poftim zahăr!" Şi-i umple paharul cu zahăr. Dar ea simte din nou acelaşi miros respingător.

„Nu-mi trebuie, nu-mi trebuie!" se opune în vis madam Zófi; Athalie apropie însă cu sila paharul ce abureşte de buzele ei aşa că din cauza mirosului i se face iarăşi greaţă. Se zbate nevrînd să bea şi, în sfîrşit, reuşeşte să respingă paharul cu punci; dar prin această mişcare varsă pe ea apa din paharul aflat pe noptieră. Din pricina asta se trezeşte. Trează fiind i se pare însă că o vede înainte-i pe Athalie, cu ochii ei frumoşi, ameninţători.

— Athalie, dormi? întrebă ea, neliniştită.

Nici un răspuns.

Trase cu urechea. Din patul celălalt nu se aude respiraţia Athaliei.

Se scoală tremurînd şi se duce la patul fetei. Patul e gol. Fiind întuneric, nu-i vine să-şi creadă ochilor, de aceea pipăie patul cu amîndouă mîinile. În pat nu doarme nimeni.

— Athalie, Athalie, unde eşti? şopteşte ea, înspăimîntată.

Şi deoarece nu primeşte nici un răspuns, o spaimă de nedescris pune stăpînire pe dînsa. I se pare că a orbit, că e paralizată. Nu poate să se mişte, nu poate să strige. Stă mută şi parcă nici de auzit nu mai aude. Nici din casă, şi nici de pe stradă nu răzbate nici un zgomot.

Unde e Athalie?

Athalie stă ascunsă în locul acela tainic. E multă vreme de cînd stă acolo.

„Cît de mult îi trebuie femeii ăştia să înveţe o rugăciune pe de rost!"

În sfîrşit, Timéa închide cartea şi se roagă vreme îndelungată. Apoi ia sfeşnicul şi controlează dacă uşile sînt bine încuiate. Se duce la geam şi se uită pe după perdelele lăsate. Cuvintele logodnicului ei i-au strecurat în suflet frica. Ridicînd lumînarea, cercetează pereţii jur-mprejur: oare nu s-ar putea ca pe undeva, pe-aici să intre cineva? Nu vede pe nimeni deşi la un moment dat priveşte drept în ochii aceleia care o pîndeşte...

Apoi se duce la masa de toaletă, îşi desface cozile, le încolăceşte în jurul capului şi îşi pune pe cap o bonetă care să-i ţină părul aranjat astfel. Ca orice femeie, are şi ea puţină cochetărie. Pentru ca mîinile şi braţele să-i rămînă albe şi gingaşe, Timéa şi le dă cu o cremă plăcut mirositoare şi apoi îşi pune nişte mănuşi din piele de căprioară care îi ajung pînă la cot.

Pe urmă se dezbracă şi îşi pune cămaşa de noapte. Dar înainte de a se culca, trece în spatele patului, deschide un dulăpior şi, dintr-un sertar, scoate un mîner de sabie cu lama ruptă, pe care îl priveşte cu multă duioşie. Îl strînge la pieptul ei, apoi îl sărută. În sfîrşit, îl ascunde sub pernă. Aşa s-a obişnuit să doarmă.

Athalie vede toate astea.

În cele din urmă Timéa stinge lumînarea şi Athalie nu mai vede nimic. Doar bătăile orologiului se mai aud în liniştea nopţii.

E ora unu şi patruzeci şi cinci de minute.

Athalie are răbdare să aştepte.

Se gîndeşte cam cît îi trebuie Timéii să adoarmă; un sfert de ceas. Apoi, apoi va sosi vremea ei!... Deşi acest sfert de ceas i se pare o veşnicie.

În sfîrşit orologiul bate ora două după miezul nopţii.

Icoana sfîntului Gheorghe, cu balaur cu tot (care niciodată nu va fi omorît !) începe să se urnească din loc. Athalie iese din ascunzătoare. E desculţă : nici pămîntul nu simte că păşeşte cineva peste el. În cameră e întuneric, obloanele sînt închise şi perdelele lăsate.

Încet, pe dibuite, se apropie.

Respiraţia adîncă a celei care doarme o conduce pînă lîngă pat.

Mîinile Athaliei găsesc perna pe care Timéa îşi sprijină capul. Bagă mîna sub pernă şi dă peste un obiect rece : mînerul de sabie.

Ah ! răceala fierului o înfioară strecurîndu-i în vine o fierbinţeală demonică. Strînge mînerul în pumn.

Apoi apropie de buze lama sabiei. Da, e bine ascuţită.

E însă întuneric şi nu poate să desluşească chipul femeii care doarme.

Timéa doarme atît de lin încît nici respiraţia nu i se poate auzi. Lovitura trebuie însă bine chibzuită...

Athalie se apleacă să audă mai bine.

În aceeaşi clipă, Timéa face o mişcare în somn şi oftează : „Ah, Doamne..."

Sabia izbeşte în direcţia de unde a venit oftatul.

Dar lovitura nu e mortală deoarece în timpul somnului Timéa şi-a acoperit capul cu braţul drept, şi de aceea tăişul săbiei s-a izbit de mîna ei.

Lama ascuţită i-a tăiat mănuşa de piele de căprioară şi a rănit-o la braţ.

Din cauza izbiturii, Timéa se trezeşte şi, buimacă, se ridică în genunchi în pat. Atunci, o altă lovitură i se abate în creştet, dar cozile-i groase o apără aşa

că sabia alunecă şi-i brăzdează doar fruntea, pînă la tîmple. În clipa următoare Timéa prinde cu mîna stîngă lama sabiei.

— Ucigaşi ! strigă ea, sărind din pat şi, în timp ce lama ascuţită a sabiei îi intră în palmă, mîna dreaptă, deşi rănită, se înfige în părul potrivnicului. Îşi dădu seama imediat că sînt buclele unei femei. Şi-atunci înţelese cine se năpustise asupră-i.

Sînt clipe de primejdie cînd prin minte îţi trec fulgerător mii de gînduri.

Înţelese că lîngă ea se află Athalie.

Că în camera alăturată e mama acesteia. Că voiau s-o omoare din răzbunare şi gelozie. Că zadarnic ar fi strigat după ajutor. Aşadar trebuia să lupte.

Renunţînd să mai strige, Timéa îşi adună toate puterile şi, cu toate că avea mîna rănită, căută să aplece capul adversarei sale şi să-i smulgă din mînă arma pe care Athalie o ţinea strîns.

Timéa era puternică şi-i ştiut totdeauna atacatorul surprins luptă numai cu jumătate din forţele lui.

Lupta se ducea în tăcere, prin întuneric, iar covorul ce acoperea podeaua înăbuşea orice zgomot.

Deodată, din camera de alături răsună un ţipăt de groază :

— Ucigaşi ! strigă cineva deznădăjduit, cu o voce ascuţită.

Era vocea Zófiei.

Auzind acest urlet, Athalie simţi că-i amorţesc mîinile şi picioarele.

Simţea sîngele cald al victimei sale prelingîndu-i-se pe faţă.

În camera alăturată se auzi cum un geam se sparge în ţăndări şi, prin fereastra cu geamul spart, răsună glasul strident al Zófiei în liniştea străzii :

— Ucigaşi ! Ucigaşi !

Speriată de urletul acesta de om îngrozit, Athalie scăpă sabia din mînă şi, zbătîndu-se, se folosi de amîndouă mîinile pentru a-şi scoate părul din strînsoarea Timéii : acum ea era cea atacată, ea era înspăimîntată. Imediat ce scăpă din mîinile Timéii, o împinse cît colo, se repezi spre ascunzătoare şi fără nici un zgomot, trase în urmă-i tabloul înrămat al sfîntului Gheorghe.

Timéa mai făcu doi-trei paşi înainte clătinîndu-se, cu sabia în mînă, dar peste puţin o scăpă şi căzu leşinată pe covor.

La ţipetele de groază ale Zófiei, pe stradă se aud paşi repezi. Se apropie patrula. Cel care ajunge primul în faţa casei e maiorul. Madam Zófia îl recunoaşte şi-i strigă de la etaj :

— Grăbiţi-vă ! O omoară pe Timéa !

Maiorul sună, bate la uşa de la intrare, dar nimeni nu vine să-i deschidă. Soldaţii se reped să spargă poarta ; poarta e însă foarte solidă şi nu cedează.

— Doamnă ! strigă maiorul — treziţi servitorii şi porunciţi-le să ne deschidă !

Cu curajul pe care ţi-l dă groaza, doamna Zófi aleargă prin camerele întunecate şi prin coridoarele fără geamuri lovindu-se de mobile şi de uşi pînă ce ajunge în camera servitorilor.

Şi-acolo vede exact ceea ce visase mai înainte. Servitorii dorm care pe unde a apucat ; vizitiul — trîntit pe bancă, feciorul — culcat pe masă, portarul — întins pe podea, camerista — pe cuptor, cu capul atîrnînd. O lumînare aproape sfîrşită mai pîlpîia într-un sfeşnic aruncînd o lumină înspăi-

mîntătoare asupra grupului grotesc format de oamenii care dorm.

— E un ucigaş în casă ! strigă doamna Zófi, cu voce tremurătoare, adresîndu-se celor care dorm. Răspunsul lor fu doar un horcăit înspăimîntător. Scutură pe unul, pe altul, îi strigă pe nume ţipîndu-le chiar în urechi ; dar cei strigaţi cădeau înapoi fără să dea semn de trezire.

Între timp, uşa de la stradă răsună de bătăi tot mai violente. Dar nici portarul nu poate fi trezit. Iar cheia se află în buzunarul lui.

Încordîndu-şi toate puterile, Zófia îi smulse cheia şi, cu ea în mînă, străbătu în goană coridorul întunecos, apoi scările cufundate în beznă, şi, în fine, pe sub bolta întunecoasă se îndreptă spre poartă pentru a o deschide avînd mereu în minte gîndul acela cumplit că din clipă în clipă, pe întuneric, s-ar putea lovi piept în piept cu ucigaşul ! Şi, în acelaşi timp, chinuită de o întrebare şi mai cumplită : ce-ar fi să-l recunoască pe ucigaş ? „Doamne, cine poate fi ?“

În sfîrşit găsi poarta, nimeri broasca şi deschise. Strada era luminată de lanternele patrulei şi ale poliţiei orăşeneşti. Sosiseră şi comandantul poliţiei, şi medicul militar care stătea aproape ; fiecare venise cum apucase, pe jumătate îmbrăcat, aruncînd pe umeri ce găsise în grabă şi înarmîndu-se cu vreo bîtă sau cu sabia scoasă.

Domnul Kacsuka sări trei-patru trepte deodată pentru a ajunge cît mai repede la uşa ce dădea direct din anticameră în dormitorul Timéii.

Uşa era însă încuiată pe dinăuntru. Puse umărul, se opinti şi o scoase din ţîţîni.

Şi, deodată, o văzu pe Timéa zăcînd pe podea, plină de sînge, fără cunoştinţă.

Maiorul o ridică în braţe şi o aşeză pe pat.

Medicul militar examină rănile şi declară că nici una nu era mortală ; Timéa era doar leşinată.

Şi-atunci, îndată ce maiorul se linişti cît de cît şi teama pentru viaţa iubitei sale se mai potoli, se trezi într-însul setea de răzbunare.

Dar unde se afla ucigaşul ?

— Ciudat ! spuse şeful poliţiei. Toate uşile au fost încuiate pe dinăuntru ; cum a putut să pătrundă şi pe unde a putut să iasă cineva ?

Nu găsiră nici o urmă trădătoare.

Numai obiectul folosit de ucigaş, sabia ruptă — relicvă păstrată de Timéa într-un toc de catifea — zăcea plină de sînge alături de dînsa.

Sosi şi medicul oraşului.

— Să-i cercetăm pe servitorii casei !

Toţi servitorii sînt cufundaţi într-un somn adînc.

Medicii îi consultă. Nici unul nu se preface : toţi au fost adormiţi cu o băutură în care s-a turnat opiu. Se mai află cineva în casă ? Cine a putut face asta ?

— Unde-i Athalie ? o întrebă maiorul pe madam Zófi.

Mama Athaliei îl priveşte tăcută ; nu poate să-i răspundă. De altfel nici nu ştie.

Şeful poliţiei deschide uşa care dă în dormitorul Athaliei şi toţi se bulucesc înăuntru. Zófia îi urmează aproape leşinată. Nu de alta dar ea ştie că patul Athaliei e gol !

...Athalie stă însă culcată în patul ei şi... doarme. Frumoasele şi albele volane ale cămăşii ei de noapte sînt încheiate pînă la gît şi părul i-e strîns într-o bonetă de noapte brodată ; iar mîinile-i fru-

moase și „albe", acoperite pînă la încheieturi de volanele mînecii, se odihnesc pe plapumă. Athalie are fața și mîinile curate și... doarme.

Zărind-o pe Athalie, doamna Zófi e uluită și se reazemă de perete.

— Și dînsa doarme adînc — spune medicul orașului. — Și ei i s-a dat opiu!

Se apropie și medicul militar pentru a lua și el pulsul Athaliei. Bate arar, liniștit.

— Doarme adînc!

Nici un mușchi nu tresare pe chipul Athaliei cînd i se ia pulsul. Nici un tremur cît de mic n-o trădează că-și dă seama de tot ce se întîmplă în juru-i. Cu o stăpînire de sine uimitoare poate să-i înșele pe toți. Numai pe un singur om nu-l poate înșela. Pe bărbatul a cărui iubită a vrut s-o ucidă.

— Oare doarme într-adevăr? întreabă maiorul.

— Pipăiți-i mîna — îl îndeamnă doctorul; e rece și liniștită.

De data asta Athalie simte că cel care-i ia mîna e maiorul.

— Dar priviți, domnule doctor! spune maiorul — dacă te uiți mai bine, sub unghiile acestor mîini atît de albe... e sînge proaspăt...

Auzind aceste cuvinte, degetele Athaliei se chircesc spasmodic și maiorul are senzația că un uliu își înfige ghearele în mîna lui.

Și, deodată, fata izbucnește în rîs și aruncă plapuma de pe dînsa; e complet îmbrăcată; se ridică din pat și aruncă o privire demonică și trufașă spre bărbații aceia mirați, se uită cu o furie victorioasă în ochii maiorului și, în fine, cu o indignare plină de reproș, spre maică-sa. Biata femeie nu poate să-i îndure privirea și cade leșinată.

În arhivele județului Komárom, unul din procesele penale cele mai senzaționale este cel a cărui eroină a fost Brazovics Athalie.

Femeia aceasta se apăra cu o iscusință de necrezut.

Negă tot, dezminți tot și, cînd tuturor li se păru că au prins-o, știu să creeze în jurul ei atîta întuneric încît judecătorii nu știau cum să se mai descurce.

Ce motiv ar fi avut ca s-o omoare pe Timéa ? Doar și ea se pregătea să fie mireasă și de ! o aștepta o căsătorie onorabilă ; Timéa era binefăcătoarea ei și avusese grijă să-i dea o zestre frumoasă.

Și-apoi nicăieri — în afară de camera Timéii — nu se găsea vreun indiciu în legătură cu crima. Nicăieri nu se găsise vreo cîrpă sau vreun prosop murdar de sînge ; nici măcar cenușa vreunei haine pe care cineva ar fi putut s-o ardă în cuptor.

Cine adormise servitorii, folosind un somnifer ? Nici asta nu putea s-o afle nimeni. În seara aceea servitorii mîncaseră și băuseră de toate, iar printre nenumăratele dulciuri și condimente străine putea să fie și vreun somnifer. În camera servitorilor nu se găsise nici o picătură din punciul acela suspect ; paharele din care băuseră servitorii fuseseră spălate mai înainte ca polițiștii să ajungă acolo ; dispăruseră toate indiciile. Athalie declară că în seara aceea băuse și ea o băutură care i se păruse suspectă și că probabil din această cauză dormise atît de adînc încît nu se trezise nici la țipetele doamnei Zófi, nici mai tîrziu cînd se produsese zarva aceea, se deșteptase numai cînd maiorul o strînsese de mînă.

Singura ființă care cu o jumătate de oră mai înainte văzuse patul Athaliei gol era maică-sa, dar maică-sa nu putea să depună mărturie împotrivă-i. Iar supremul argument care pleda în favoarea Athaliei era faptul că toate ușile ce dădeau în camera Timéii fuseseră încuiate, iar pe Timéa o găsiseră leșinată. Cum putuse asasinul să pătrundă și-apoi să iasă din cameră ?

Dacă avusese loc o crimă misterioasă de ce căutau dezlegarea tainei întrebînd-o numai pe ea și de ce nu erau cercetați și ceilalți colocatari ?

Maiorul stătuse la Timéa pînă noaptea tîrziu.

Oare, atunci cînd plecase Kacsuka, nu se furișase nimeni în cameră ?

La urma urmei, nu se știe nici dacă asasinul a fost bărbat sau femeie.

Cea care știe cu siguranță acest lucru — Timéa — n-are de gînd să vorbească.

Ea își menține mereu aceeași declarație : că nu-și amintește nimic din tot ce s-a întîmplat. Spaima prin care a trecut a fost atît de cumplită, încît a uitat tot, ca și cînd ar fi visat.

Nu vrea s-o acuze pe Athalie.

Confruntarea nu are loc.

Timéa zace încă din cauza rănilor care se vindecă anevoie.

Zbuciumul sufletesc o chinuie mai mult decît rănile primite.

I-e groază gîndindu-se ce o așteaptă pe Athalie.

De la întîmplarea aceea înspăimîntătoare, Timéa nu stă nici o clipă singură ; un medic sau o soră, făcînd cu rîndul, se află mereu în camera ei ; în timpul zilei lîngă ea stă și maiorul și adeseori vine și subprefectul care angajează discuții cu gîndul s-o mai

descoase ; de îndată ce observă că discuţia trece la Athalie, Timéa îşi zăvorăşte buzele şi nu mai poţi scoate un cuvînt nici cu cleştele.

Intr-o bună zi, medicul e de părere că trebuie să i se dea Timéii de citit ceva care s-o nveselească.

Timéa s-a ridicat din pat şi-acum îşi primeşte musafirii stînd în fotoliu.

Domnul Kacsuka propune să fie citite felicitările care au sosit în ziua aceea de neuitat.

Urările acelea nevinovate şi naive ale finilor adresate unei fiinţe care a scăpat de moarte ca prin minune. Ce fericire că a rămas în viaţă şi poate să asculte urările copiilor !

Mîinile Timéii sînt încă bandajate aşa că scrisorile trebuie să fie deschise de domnul Kacsuka ; acesta începe să-i citească Timéii. E de faţă şi subprefectul. Chipul bolnavei începe să se însenineze ascultînd lectura. Urările îi strecoară în suflet o bucurie de nedescris.

— Ce pecete ciudată ! exclamă deodată maiorul, cînd vine rîndul unei scrisori care are drept blazon un gîndac auriu.

— Da, într-adevăr — răspunde Timéa. Şi mie mi-a atras atenţia.

Maiorul o deschide şi, citind primul rînd : *„Doamnă, în camera dumneavoastră, pe unul din pereţi, se află o icoană a sfîntului Gheorghe...“* amuţeşte, iar ochii îi ies tot mai mult din orbite pe măsură ce continuă să citească în gînd cele ce urmează ; buzele i se învineţesc, fruntea i se acoperă de sudoare ; deodată, zvîrle scrisoarea cît colo şi, ca un bezmetic se repede la tabloul cu pricina, îl sfîşie cu o lovitură de pumn şi-apoi, apucîndu-l cu amîndouă mîinile, îl smulge de la locul lui cu rama cea grea cu tot.

În fața lor se cască ascunzătoarea învăluită în beznă. Maiorul se repede înăuntru și o clipă mai tîrziu revine ținînd în mînă dovezile crimei : hainele pline de sînge ale Athaliei. Îngrozită, Timéa își ascunde fața în mîini. Subprefectul ridică scrisoarea aruncată pe jos și ia obiectele găsite în ascunzătoare.

În ascunzătoare se mai află însă și alte corpuri delicte : cutia cu otrăvuri și jurnalul Athaliei cu mărturisirile ei îngrozitoare care dezvăluie tot clocotul din sufletul său și care aruncă în sufletul ei o lumină ca aceea pe care o aruncă moluștele scînteietoare cînd străbat pădurile de corali de pe fundul oceanului. Ce monștri sălășluiesc acolo !...

Timéa uită că mîinile îi sînt rănite și pline de tăieturi ; își împreună palmele a rugă și îi imploră pe cei de față — pe medic, pe subprefect și pe logodnic — să nu spună nimănui nimic despre descoperirea făcută, să păstreze taina...

Acest lucru nu e posibil.

Dovezile se găsesc în mîinile judecătorului și pentru Athalie nu mai există îndurare decît în fața lui Dumnezeu.

Timéa însăși va fi obligată să îndeplinească cerințele legii : de îndată ce va putea să se țină pe picioare, va trebui să se prezinte în fața tribunalului pentru a fi confruntată cu Athalie.

Ah ! ce crudă obligație pentru dînsa !

Ce-ar putea să spună decît tot ce a spus și pînă acum ? Că nu-și aduce aminte de nimic din tot ce s-a întîmplat în noaptea aceea cînd cineva a încercat s-o omoare.

Căsătoria cu maiorul trebuie grăbită ; la acest proces Timéa nu se poate prezenta în fața tribunalului decît ca soția domnului Kacsuka.

De îndată ce Timéa se reface cît de cît, are loc nunta ; o nuntă fără zgomot, în casă, fără nici un cîntec, fast, musafiri, ospăţ. De faţă sînt doar preotul şi cei doi naşi. Unul e subprefectul, iar celălalt — medicul casei. Altcineva n-are voie s-o viziteze pe Timéa.

Şi de îndată ce Timéa e în stare să meargă cu trăsura pînă la prefectură, e invitată să vie întovărăşită de soţul ei la tribunal pentru a fi confruntată cu Athalie.

Dreptatea omenească n-o scuteşte de scena aceea penibilă în care trebuie să stea încă o dată faţă în faţă cu cea care a încercat s-o ucidă.

O, Athalie nu se teme de clipa aceasta ! dimpotrivă aşteaptă cu nerăbdare ca victima să fie adusă iarăşi în faţa ei. Doreşte să-i străpungă încă o dată inima dacă nu cu altceva, măcar cu privirea.

Athalie se înfăţişează judecătorilor în haine de doliu ; are chipul palid, dar în adîncul ochilor ei arde un foc demonic. Priveşte cu ironie chipurile judecătorilor săi. Dar se cutremură totuşi cînd preşedintele rosteşte :

— Să fie chemată doamna Kacsuka Imre !

„Doamna Kacsuka Imre ! Aşadar, totuşi, a devenit soţia lui !"

Trăsăturile chipului ei trădează încă o satisfacţie pe care nu încearcă s-o ascundă atunci cînd o vede pe Timéa intrînd cu chipul ei alb ca marmura — la fel de alb ca altădată — dar pe fruntea ei palidă, pînă la tîmple, se poate vedea o dungă sîngerie : cicatricea loviturii ucigaşe. O amintire de la dînsa !

Auzindu-l pe preşedinte invitînd-o pe Timéa să jure că va spune adevărul cînd va răspunde întrebărilor ce i se vor pune de către judecători şi că decla-

rația făcută mai înainte este adevărată, Athalie simte că-i crește inima și-apoi e înfiorată de plăcere văzînd că Timéa își scoate mănușa și ridică spre cer mîna pe care se vede cicatricea unei răni abia vindecată, a unei răni groaznice. Încă un dar de nuntă al Athaliei.

Iar Timéa, ridicînd mîna rănită și tremurîndă, jură că a uitat totul, că nu-și aduce aminte nici măcar dacă agresorul a fost bărbat sau femeie.

— Mizerabilo ! șuieră printre dinți Athalie. (Doar se luptaseră corp la corp !) N-ai curajul nici să m-acuzi spunînd ce-am fost în stare să fac !...

— Nu asta vrem să vă întrebăm acum ! spune președintele. Vrem să vă adresăm doar următoarele întrebări : oare această scrisoare, scrisă de o mînă de copil, și cu această insectă drept pecete, n-a sosit într-adevăr prin poștă în ziua aceea fatală ? Nu cumva scrisoarea a fost deschisă mai înainte ? Nimeni nu-i cunoștea conținutul ?

Timéa răspunde calm la toate întrebările : prin „da" sau „nu".

Atunci președintele se întoarse spre Athalie :

— Și-acum, domnișoară Brazovics Athalie, ascultă ce scrie în această scrisoare :

„Doamnă, în camera dumneavoastră, pe unul din pereți, se află o icoană a sfîntului Gheorghe. Icoana acoperă o ascunzătoare în care se intră prin dulapul cu farfurii. Puneți să se zidească ascunzătoarea aceea și aveți grijă de viața dumneavoastră care doresc să fie lungă și fericită ! Dumnezeu să vă aibă în pază ! Dódi."

Terminînd de citit, președintele înlătură pledul care se află pe masă ; sub el se găsesc acuzatorii Athaliei : halatul ei plin de sînge, cutia cu otrăvuri, jurnalul.

Athalie scoate un ţipăt ca de uliu rănit de moarte şi îşi acoperă faţa cu amîndouă mîinile.

Iar cînd îşi ia mîinile de pe obraji, ei bine, paloarea i-a dispărut ; obrajii i-s roşii ca focul.

În jurul gîtului are o panglică neagră, lată, legată cu o fundă ; Athalie o smulge cu amîndouă mîinile şi o zvîrle cît colo, de parcă ar vrea să-şi pregătească gîtul alb şi frumos pentru călău sau poate pentru a putea spune cu uşurinţă ceea ce izbucneşte din adîncul sufletului ei :

— Da ! E adevărat ! Eu am vrut să te ucid ! Şi-mi pare rău de un singur lucru : că nu te-am nimerit mai bine ! Tu ai fost blestemul vieţii mele, tu, stafie cu chipul alb ! Din pricina ta am ajuns o nenorocită, o fiinţă pierdută. Am vrut să te omor ! Eram datoare sorţii cu acest lucru. N-aş fi avut linişte pe lumea cealaltă dacă n-aş fi încercat asta. Uite, acolo e destulă otravă ; aş fi putut să ucid pe toţi invitaţii tăi la nuntă. Dar eu aveam nevoie numai de sîngele tău. N-ai murit, eu însă mi-am astîmpărat setea şi-acum voi muri eu ! Dar înainte ca securea să cadă pe gîtul meu, îţi dau o lovitură drept în inimă, îţi voi face o rană care n-o să se vindece niciodată ; o rană care o să te chinuie chiar şi în clipa celei mai fericite îmbrăţişări ! Acum o să jur eu ! Ascultă, Dumnezeule ! Ascultaţi toţii sfinţii, îngerii, diavolii, toţi care sînteţi în cer sau în iad. Aşa să am parte de îndurarea voastră pe cît este de adevărat ceea ce o să vă spun.

Ca ieşită din minţi, femeia se lasă în genunchi şi-şi agită mîinile deasupra capului, chemînd drept martori şi îngerii din cer, şi pe cei de sub pămînt :

— Jur ! Jur că secretul ăsta, secretul uşii ascunse, îl ştia doar un singur om în afară de mine : acel om a fost Timár Mihály de Levetinczy. Á doua zi

după ce i-am dezvăluit această taină, a dispărut. Aşadar, dacă cineva ţi-a dezvăluit această taină abia acum, atunci înseamnă că Timár Mihály de Levetinczy n-a putut să moară a doua zi! Atunci înseamnă că Timár Mihály trăieşte şi poţi să aştepţi întoarcerea primului tău soţ. Aşa să-mi ajute Dumnezeu precum e adevărat că Timár trăieşte şi-acum! Iar cel pe care l-ai înmormîntat a fost un hoţ, un hoţ care a furat hainele lui Timár!... Şi-acum trăieşte mai departe cu rana asta în inima ta!

FEMEIA DE LA „MARIANOSTRA"

Tribunalul condamnă la moarte pe Athalie pentru cele şapte încercări de otrăvire cu opiu şi pentru încercare de asasinat cu premeditare. Prin graţia regelui, pedeapsa aceasta fu comutată în închisoare pe viaţă.

Athalie trăieşte şi-acum.

Au trecut patruzeci de ani şi Athalie are acum şaizeci şi şapte.

Dar nici azi nu pare înfrîntă. Are o inimă de cremene, e tăcută şi nu s-a pocăit. În zilele de sărbătoare, cînd celelalte deţinute merg la biserică, dînsa e închisă într-o celulă, pentru că-i în stare să tulbure rugăciunea celorlalte.

La început, cînd au silit-o să meargă la biserică, s-a ridicat chiar în mijlocul predicii ţinute de preot şi a strigat: „Minţi!" şi a scuipat drept în faţa altarului.

Amnistii au fost acordate de nenumărate ori. Cu prilejul unor sărbători naţionale, dregătorii ţării s-au

arătat îndatoritori şi au eliberat sute şi sute de deţinuţi. Dar Athalie n-a fost niciodată propusă de către supraveghetori pentru a fi eliberată. Celor care căutau s-o convingă să se pocăiască pentru că astfel ar putea fi graţiată, le răspundea :

— Daţi-mi drumul, dar să ştiţi : imediat ce scap, o ucid pe femeia aia !

Şi-acum spune la fel...

...Deşi aceste cuvinte nu-şi mai au rostul deoarece femeia aceea a devenit de mult pulbere după ce, ani de-a rîndul, cu inima bolnavă, s-a chinuit din pricina ultimei lovituri a Athaliei.

Într-adevăr, Timéa n-a putut să fie niciodată cu totul fericită amintindu-şi mereu cuvintele Athaliei : „Timár trăieşte şi-acum !" Acest gînd a însoţit-o ca o stafie de gheaţă umbrind bucuriile sale. Sărutul ei de soţie fusese otrăvit pentru totdeauna. Iar cînd a simţit că i se apropie sfîrşitul, a cerut să fie dusă la Levetinc, ca nu cumva după moarte să fie înmormîntată în cavoul acela în care cine ştie ce om zăcea sub blazonul lui Timár. A căutat acolo un loc liniştit pe malul plin de sălcii al Dunării, cît mai aproape de locul unde-şi pierduse tatăl, de locul unde zăcea în fundul Dunării Ali Ciorbadji. Atît de aproape de Insula nimănui, de parcă ar fi atras-o o presimţire tainică !...

Piatra de pe mormîntul ei şi stînca eratică a insulei stau faţă în faţă şi se privesc.

Bogăţiile pe care i le-a lăsat Timár parcă au fost blestemate ! Cu cel de-al doilea soţ Timéa a avut un băiat foarte uşuratic şi risipitor ; ajunsă pe mîinile lui, averea aceea uriaşă s-a topit ca prin farmec, dispărînd la fel cum apăruse. Iar nepotul Timéii trăieşte acu din acea ofrandă caritabilă pe care a lăsat-o

Timár drept fundaţie pentru rudele sărace. Asta-i tot ce-a rămas în urma lui.

Pînă şi pe locul unde a fost casa lui din Komárom s-a înălţat o altă clădire ; acolo unde a fost cavoul familiei Levetinczy, s-au construit fortificaţii. N-a rămas nici o urmă din vechea strălucire şi bogăţie.

Dar pe Insula nimănui, ce o mai fi acum ?

„NIMENI"

Au trecut patruzeci de ani de cînd Timár a dispărut din Komárom. Eram copil şi buchiseam în abecedar cînd am fost duşi la înmormînatrea acelui domn bogat despre care mai tîrziu se zicea că poate nu murise ci se ascunsese pe undeva ; poporul era încredinţat că Timár trăieşte şi că odată şi-o dată va reapare ! Poate că această credinţă se născuse din cuvintele ameninţătoare ale Athaliei ; adevărul e însă că opinia publică şi-o însuşise.

Chipul nespus de frumos al doamnei pe care o admiram în fiecare duminică dimineaţă, stînd acolo sus, la balcon, lîngă orgă, e şi-acum viu în faţa ochilor mei. Ea stătea în banca din faţă, la capătul rîndului, lîngă altar. Era nespus de frumoasă şi părea nespus de blîndă.

Îmi aduc aminte de groaza care a străbătut tot oraşul ca un val fierbinte în noaptea cînd doamna de companie a încercat s-o omoare pe doamna aceea frumoasă ; ce vîlvă a fost !

Am văzut-o şi pe femeia condamnată la moarte în timp ce o duceau spre locul de execuţie, într-o căruţă deschisă ; se zicea că va fi decapitată. Era îm-

brăcată într-o haină cenuşie, cu panglici negre. Stătea în căruţă, cu spatele spre vizitiu, faţă-n faţă cu preotul care ţinea o cruce în mînă.

Precupeţele aflate în piaţă o blestemau şi-o scuipau în timp ce căruţa trecea ; ea însă privea fix undeva, înainte, şi nu lua nimic în seamă.

Oamenii se buluceau în urma căruţei iar copiii, pîlcuri-pîlcuri, se grăbeau să ocupe locuri la spectacolul acela înfiorător oferit de rostogolirea unui cap atît de frumos. Eu priveam cu teamă în urma căruţei, nu îndrăzneam să deschid fereastra. „Vai, să nu cumva să se uite la mine !" mă gîndeam.

O oră mai tîrziu, oamenii s-au întors însă bombănind. Erau nemulţumiţi că femeia aceea frumoasă condamnată la moarte fusese graţiată.

O duseseră la locul execuţiei numai pentru a-i spune acolo că pedeapsa i se comutase.

Se spune că la anunţarea acestei veşti, preotul i-a dus crucifixul la buze, dar femeia, ieşită din minţi, în loc să-l sărute l-a muşcat pe Mîntuitorul de amîndoi obrajii aşa încît urmele dinţilor ei au rămas întipărite acolo.

Mult timp după această întîmplare, în fiecare duminică am văzut-o la biserică pe doamna aceea frumoasă şi palidă ; avea o cicatrice sîngerie de-a lungul frunţii şi an de an părea mai tristă şi mai palidă.

Circulau fel de fel de vorbe despre dînsa ; copiii auzeau astfel de vorbe de la mamele lor, iar la şcoală şi le spuneau unul altuia.

Apoi timpul a aşternut peste toate uitarea.

Mai anii trecuţi, un prieten — bătrîn naturalist — o somitate în materie, colecţionar de plante şi insecte, cunoscut de către oamenii de ştiinţă nu numai în ţara noastră ci şi peste hotare, mi-a po-

vestit despre ţinuturile acelea ciudate care se mai află şi azi între Imperiul Austro-Ungar şi cel Otoman — teritorii care, neaparţinînd vreunei ţări, nu sînt nici proprietatea cuiva ; de aceea ele sînt adevărate mine de aur pentru un pasionat cercetător al naturii ; acesta găseşte acolo o floră şi o faună cu totul deosebită. Bătrînul meu prieten obişnuia să colinde în fiecare an prin aceste regiuni şi petrecea acolo săptămîni de-a rîndul făcînd cercetări pasionate.

Într-o toamnă m-a convins să-l întovărăşesc. Ştiinţele naturale — specialitatea lui — mă pasionează şi pe mine. Aveam timp liber, aşa că l-am însoţit pe bătrînul savant spre Dunărea de jos.

El m-a condus pe Insula nimănui. Prietenul meu, savantul, cunoştea aceste locuri de aproape douăzeci şi cinci de ani, de pe vremea cînd cea mai mare parte a insulei era încă neumblată şi cînd toate erau într-un stadiu primitiv. Azi, cu tot stufărişul care şi acum o mai înconjoară şi o ascunde, insula este o adevărată gospodărie model.

Întreaga insulă împrejmuită cu un dig de piloţi este ferită acum de orice inundaţii. În afară de asta, e străbătută de canale de irigaţie care sînt umplute cu apă cu ajutorul unor dispozitive acţionate de cai.

Dacă un grădinar adevărat ar descoperi insula, cu siguranţă că nu l-ai mai putea zmulge de-acolo. Pomii fructiferi, plantele de ornament, produsele necesare traiului, totul te face să crezi că eşti într-un mic paradis. Fiece colţişor de pămînt sau îţi aduce vreun folos material, sau îţi încîntă privirea. Tutunul ce se cultivă aici are o aromă deosebită şi, preparat cu pricepere, e o marfă de calitate superioară. Prisaca insulei, văzută de departe, pare un adevărat orăşel construit pentru nişte liliputani,

un orăşel cu tot felul de bordeie şi case etajate. Într-o pădurice împrejmuită cresc păsări de curte din speciile cele mai rare, obiect de invidie pentru orice crescător de orătănii : *houdame* minunate, cu pene care le acoperă tot capul, găini din Cochinchina albe ca zăpada şi ale naibii de frumoase, *crève-coeur* negre, cu creastă dublă, *prince-Albert* de culoarea cucuvelei, cîrduri întregi de curcani argintii, păuni aurii şi albi, iar în jurul lacului artificial se plimbă specii rare de raţe colorate, gîşte şi lebede. Pe izlazurile cu iarbă grasă pasc vaci fără coarne, capre de Angora, lame cu păr lung, negru şi lucios.

Mi-am dat repede seama că pe insulă locuieşte un om obişnuit cu luxul deşi acest om n-are niciodată nici o lăscaie. Banii nu pătrund aici, în acest paradis.

Cei care au nevoie de produsele insulei ştiu prea bine ce vor în schimb locuitorii ei ; de aceea le aduc grîne, ţesături, unelte, fire vopsite.

Prietenul meu, savantul, obişnuia să aducă seminţe de plante necunoscute pe insulă, ouă de păsări domestice rare şi, pentru ele, primea insecte rare şi plante uscate pe care apoi le vindea unor muzee din străinătate sau unor institute de ştiinţe naturale realizînd astfel un cîştig frumos ; asta pentru că ştiinţa nu-i numai pasiune ci şi un mijloc de trai.

Ceea ce m-a surprins plăcut vizitînd această insulă a fost faptul că locuitorii ei vorbeau limba maghiară, lucru foarte rar în regiunile mărginaşe ale ţării. Toată colonia e compusă dintr-o singură familie şi, drept urmare, oamenii au numai pronume. Cei şase băieţi ai primului colonizator şi-au adus neveste de prin împrejurimi, iar acum numărul nepoţilor şi al strănepoţilor este aproape de patruzeci. Şi

pe toţi îi hrăneşte această insulă ; nimeni nu ştie ce-i nevoia. Ba le şi prisoseşte.

Fiecare locuitor se pricepe la cîte ceva şi chiar dacă vor ajunge să fie de zece ori mai mulţi decît sînt acum, munca va înlesni traiul tuturor.

Străbunicul şi străbunica învaţă pe fiecare nepot sau strănepot să muncească : străbunicul îi învaţă pe băieţi, străbunica pe fete.

Bărbaţii învaţă grădinăritul, tîmplăria, olăria, cultivarea tutunului, creşterea vitelor ; unii dintre ei devin dulgheri şi morari ; femeile ţes covoare turceşti, pictează şi brodează, fac dantele, scot mierea din faguri, pregătesc brînzeturile, apa de trandafiri. Şi munca e în aşa fel organizată încît nu mai trebuie spus nimănui ce anume să facă. Fiecare îşi cunoaşte îndatoririle şi îşi vede de treabă muncind cu drag, fără să fie îmboldit să facă acest lucru.

Familiile s-au înmulţit, casele lor se înşiruie una după alta. Fiecare casă este construită cu ajutorul tuturor, iar bătrînii poartă de grijă noilor căsătoriţi.

Străinii care se abat pe insulă sînt primiţi de actualul cap al familiei căruia toţi îi zic „tată" ; străinii îl cunosc sub numele de Deódat. E un bărbat înalt de statură, cu trăsături frumoase, nobile, trecut de patruzeci de ani. El se ocupă de schimburile cu vizitatorii şi le arată insula.

La sosirea noastră, Deódat ne-a primit cu amabilitatea cu care obişnuia să primească vechile cunoştinţe : prietenul meu, naturalistul, îl vizita cu regularitate, în fiecare an.

Am discutat probleme de pomicultură, oinologie, horticultură, botanică, entomologie — ştiinţe în care Deódat părea să aibă cunoştinţe temeinice. În ceea ce priveşte grădinăritul şi creşterea vitelor, aplica

cele mai înaintate metode. N-am reuşit să-mi ascund mirarea. De unde le învăţase ?

— De la bătrînul ! mi-a răspuns Deódat, plecîndu-şi capul cu respect.

— Cine e ?

— O să-l cunoaşteţi diseară cînd o să ne-adunăm cu toţii.

Tocmai se culegeau merele ; copiii şi femeile erau ocupaţi cu strîngerea minunatelor fructe aurii, roşii sau de culoarea pielii ; fructele acestea splendide stăteau îngrămădite pe pajiştea verde ca nişte piramide de ghiulele în incinta cetăţilor. În toată insula se auzea o larmă veselă.

Cînd, în sfîrşit, soarele de toamnă s-a ascuns după orizont, un clopoţel aşezat pe cel mai înalt punct al insulei a vestit sfîrşitul zilei de muncă. Auzindu-l, oamenii s-au grăbit să pună în coşuri fructele culese şi, ţinînd doi cîte doi de toartele coşurilor, au pornit spre şirul de case.

Însoţiţi de Deódat am plecat şi noi în direcţia de unde se auzise clopoţelul.

Clopoţelul se afla în turnuleţul unei clădiri de lemn. Clădirea şi turnuleţul erau năpădite de iederă dar, privind cu luare-aminte stîlpii cerdacului pe care erau sculptate figuri fantastice, puteai să-ţi dai seama că cel care clădise casa aceasta îşi sculptase în lemnul stîlpilor multe visuri, dureri, bucurii, gînduri.

În faţa acestei case se găsea un platou rotund iar pe el — mese şi bănci. După terminarea lucrului, toţi s-au îndreptat într-acolo.

— În casa asta locuiesc bătrînii noştri ! ne-a şoptit Deódat.

Nu peste mult timp bătrînii au ieşit din casă. Erau o pereche frumoasă. Femeia putea să aibă şaizeci de ani, bărbatul optzeci.

Străbunicul avea o faţă expresivă, de care-ţi puteai aminti chiar după patruzeci de ani aşa cum îţi aminteşti de un tablou pe care l-ai văzut cîndva, de mult de tot. Eu am rămas uluit. Chelise, dar puţinul păr care-i mai rămăsese şi mustaţa nu erau cărunte ; un calm desăvîrşit îi păstrase neschimbate trăsăturile feţei.

Orice s-ar spune, viaţa cumpătată şi buna dispoziţie menţin trăsăturile feţei în această stare.

Străbunica era pe drept cuvînt atrăgătoare. Printre firele de păr odinioară aurii, se amestecaseră şi fire argintate, dar ochii ei erau parcă tot ai unei tinere fete şi se roşea ca o mireasă cînd bătrînul o săruta.

Feţele bătrînilor se îmbujoraseră de plăcere văzînd toată familia aceea mare adunată în jurul lor ; îl strigau pe fiecare pe nume şi-l sărutau. Sărutul acesta era fericirea lor, binecuvîntarea lor, recunoştinţa lor.

Abia după terminarea acestui ceremonial ne-a venit şi nouă rîndul. Deódat, fiul cel mai mare, încheia şirul celor pe care îi îmbrăţişaseră bătrînii. Cei doi ne-au strîns mîna, apoi ne-au poftit la cină.

Străbunica îşi păstrase şi-acum sarcina de a supraveghea pregătirea bucatelor şi ea îi servea pe toţi ; străbunicul îngăduia fiecăruia să ia loc alături de acei pe care îi iubea mai mult şi să mănînce acolo. El s-a aşezat la masa noastră împreună cu Deódat ; o fetiţă blondă cu părul creţ, frumoasă ca un înger şi care se numea Noémi, îl rugă s-o ia

în poală ; doar ei îi fu îngăduit să asculte cu gura căscată discuţiile serioase pe care le purtam.

Cînd mi-am rostit numele în faţa străbunicului, acesta s-a uitat lung la mine şi pe chipul lui a trecut o undă de îmbujorare.

Prietenul meu, savantul, l-a întrebat dacă nu cumva auzise pe undeva de numele meu. Dar bătrînul n-a răspuns.

Deódat s-a grăbit să intervină spunînd că de patruzeci de ani bătrînul nu citise nimic despre cele ce se întîmplau în lume : singura lui lectură o constituiau cărţile de economie şi de grădinărit.

Eu, potrivit obiceiului oamenilor care se îndeletnicesc de multă vreme cu meseria de a spune şi altora ceea ce află — şi asta cît mai repede şi la cît mai mulţi — m-am folosit de acest prilej să valorific priceperea mea la locul potrivit şi i-am povestit tot ce se întîmplase în lume.

Aşadar, am început să-i povestesc despre evenimentele din ţară, arătîndu-i cum a fost legată Ungaria de Austria cu ajutorul cuvinţelului „şi". [1]

Bătrînul scotea mari rotocoale de fum din pipă ; fumul parcă spunea : „Insula mea nu aparţine ţării aceleia !"

I-am povestit despre impozitele care ne apasă.

Rotocolul de fum parcă spunea : „Pe insula mea nu se plătesc dări !"

I-am povestit despre războaiele care au avut loc atît la noi în ţară cît şi în lumea largă.

Rotocolul de fum parcă răspundea : „Noi nu luptăm împotriva nimănui !"

[1] Aluzie la statul dualist Austro-ungar, creat în 1867, în urma înţelegerii dintre aristocraţia austriacă şi cea maghiară, şi destrămat în 1918.

Chiar în acea vreme se produseseră nişte crahuri uriaşe în lumea finanţelor ; firme renumite se ruinaseră rînd pe rînd ; am căutat să-i dau unele explicaţii în legătură cu asta.

Rotocolul de fum din pipa bătrînului mi-a răspuns parcă şi la asta : „Uite, la noi nu există bani !"

Apoi i-am povestit despre luptele înverşunate pe care le duc partidele între ele. Cîtă amărăciune aduc religia, naţionalismul, setea de stăpînire.

Bătrînul şi-a scuturat scrumul din pipă : „La noi nu sînt nici episcopi, nici agenţi electorali, nici miniştri".

Şi, în sfîrşit, i-am arătat cît de puternică va fi odată şi odată ţara noastră dacă se va împlini tot ceea ce ne dorim.

...Micuţa Noémi aţipise în poala străbunicului ei şi au fost nevoiţi s-o ducă în casă şi s-o culce. Era mult mai important acest lucru decît tot ce înşirasem eu. Copila adormită s-a mutat astfel din poala străbunicului în cea a străbunicii. După ce bătrîna ne-a părăsit, bătrînul m-a întrebat :

— Unde te-ai născut dumneata ?

I-am spus.

— Care-i meseria dumitale sau funcţia pe care o îndeplineşti ?

I-am răspuns că sînt romancier.

— Adică ?

— Romancierul e un om care cunoscînd sfîrşitul unei povestiri poate să ghicească întreaga povestire.

— Aşa ? Ei bine, atunci ghiceşte povestea vieţii mele ! mi-a spus el, luîndu-mi mîna în mîinile sale. A fost odată un om care a părăsit lumea în care era admirat şi şi-a făurit o altă lume în care este iubit...

— Pot să vă întreb cum vă numiţi ?

La aceste cuvinte, bătrînul parcă s-a înălţat devenind cu un cap mai înalt ; a ridicat mîna tremurîndă şi mi-a pus-o pe creştet. În clipa aceea mi s-a părut că odată, de mult, tare de mult, mîna aceasta se mai aşezase pe creştetul meu care pe-atunci era încă acoperit cu zulufi blonzi de copil, şi parcă mi-am amintit că mai văzusem undeva chipul omului acela. Dar la întrebarea mea mi-a răspuns :

— Numele meu este „Nimeni".

Apoi s-a întors fără să mai spună nimic, a intrat în casă şi n-a mai apărut de loc cît timp am rămas pe insulă.

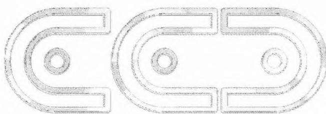
Iată cum arată astăzi Insula nimănui.

Privilegiul acordat de ambele ţări — care îngăduie acestui petic de pămînt să existe în afara oricăror hotare — expiră abia peste cincizeci de ani.

Iar peste cincizeci de ani... cine poate spune ce va mai fi ?!

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

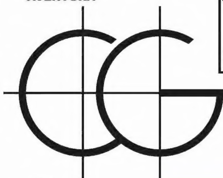

de

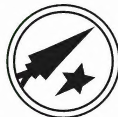
Anonim

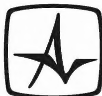

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

